

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

Yaşar Kemal

Fırat Suyu Kan Akıyor Baksana

Bir Ada Hikayesi 1

Tanyerleri ısıdı ışıyacaktı. Deniz sütlimandı, apaktı. Küreklerin şıptısından başka ses yoktu. Martılar daha uyanmamıştı. Gün doğmadan önceleri, dünya dümdüzken, deniz işte böyle sonsuz bir aklığa keser.

Poyraz Musa dün akşamdan bu yana hemen hemen hiç soluk almadan, ince, telaşsız bir uyumla kürek çekiyordu. Kimi zaman belli belirsiz bir yel esiyor, sonra yitiveriyordu. Delikanlının ter kokusuna küreklerden gelen deniz kokusu karışıyordu. Yorulmuştu ya aldırıyordu. Denizin de apak kesildiğini görünce avuçlarının acıdığını, yorgunluğunu, her şeyi unuttu. Seher yeliyle birlikte içine, onu alıp uçuran bir sevinç geldi oturdu. Akşamdan beri sanki kürek çekmiyormuş-casına birden canlandı, küreklere asıldı, altındaki kayık uçuyordu. Deniz daha sütbeyazdı. Kayık, kürekler, gökyüzü, yıldızlar da apaktı. Poyraz Musa da tepeden tırnağa apaktı.

Karşı dağların ardı aydınlanınca deniz menevişledi. Denizin üstünde çok mor, çok turuncu, çok yeşil, çok sarı, çok kırmızı ışıklar kaynaşmaya başladı. Poyraz Musa, başını kaldırıp karşıya bakınca az ilerdeki adayı gördü, hızını kesti, kayığı durdurdu, ayağa kalktı, kollarını açtı, derin bir soluk aldı, kayık sağa sola hafiften sallanıyordu. Bir tansıkla karşı karşıyaydı. Ada pespembe bir ışığa batmıştı. Pembe ışık denize yansımış inceden dalgalanıyordu.

Poyraz Musa, günün ucu gözükünceye kadar olduğu yerde, kayıkla birlikte sallanarak orada öyle, kendinden geçmiş durdu kaldı. Önce denizin aklığı kaydı gitti, bir anda gözden silindi. Ardından denize yansımış şeftali çiçeklerinin pembesi birden uçtu gitti adanın üs-

tüne kondu. Yıldızlar parladı söndü. Bir balık, nerdeyse bir çocuk boyu, denizden fırladı, havada çakarak, çelik mavisi, çelik yeşili, çelik moru, çelik kırmızısı ışıklarını fışkırtarak, geri düştü. Balıklar, büyüklü küçüklü arka arkaya denizden fırlıyor, ışıklarını havada bırakarak denize geri düşüyorlardı. Denizin üstü bir çocuk boyu pul pul oldu.

Poyraz Musa gülümseyerek yerine oturdu, küreklere yapıştı, kayığın burnunu gündoğuya doğrulttu, kıyı kıyı gitmeye başladı. Gün kuşluğa doğru da adanın önündeki koya ulaştı, kayıktan çakıl taşlarının üstüne atladı, birkaç adım attıktan sonra döndü, alandaki üç ulu çınara baktı, çınarlar tomurcuğa durmuştu, ince, tüylü bir yeşillik havayı, denizi okşuyordu. Güneye denizin kıyısına sıra sıra dizilmiş, iki katlı evlerin önünden son eve kadar yürüdü, oradan doğuya döndü, orada da evler iki katlı yan yana dizilmiş tahta evlerdi. Ardından köyün içine yürüdü, hepsi tahta evlerdi, çoğu pekmez rengine, bir kısmı da sarıya, mora, patlıcan rengine, maviye, aka boyanmıştı. Denizin kıyısına sıralanmış evlerin hepsinin de rengi silme, aktı. Adadaki üç yel değirmenin de rengi apaktı. Üç değirmen de, her an, ışığa batıyor çıkıyordu. Poyraz Musa ortadaki küçük tepenin üstüne oturtulmuş yeldeğir-menine doğru yollandı. Değirmenin kanatları ağır ağır dönüyordu. Kapı açıktı, azıcık ürkererek içeriye bir adım attı. Kocaman, ağır, kalın bir demir çemberle kuşatılmış değirmen taşının üstüne buğday taneleri dökülmüştü, benekli taşın yöresi bir karış yüksekliğinde bir tahta perdeyle çevrilmiş, önüne büyük bir un teknesi yerleştirilmişti. Üğü-nen unlar bir ağaç oluktan bu teknenin içine akıyordu.

Poyraz Musa, bu koskocaman, büyük kesme taşlarla örülmüş kulenin içine girince bir hoş oldu. Burnuna, çok uzaklardan sıcak bir un kokusu geldi. Babasıyla, semerli beygirlere buğday çuvallarını yüklerler, karşı dağın dibindeki su değirmenine giderlerdi. Daha değirmene yaklaşmadan, uzaklardan bir su sesiyle birlikte inceden bir un kokusu gelirdi. Değirmen taşını görünce de kulaklarında su sesi, burnunda un kokusu... Değirmenin dört yanında birer ulu çınar büyüklüğünde incirler, çok uzun, telli kavaklar, kavaklara sarılmış asmalar, taa dağın yamacına kadar giden narlar... Aylardan haziransa al al dalgalanan nar çiçekleri... Arkin kıyılarında yabannaneleri, un kokusuna'karışmış bin bir koku. Değirmenin pervanesinden, köpüğe kesmiş, kaynayarak dökülen su. Suyun kıyısında bitmiş bin bir kokuda çiçekler... Un kokusuna karışmış suyun kokusu. Som sarı sarıasmalar incirlerde üst üste... Sapsarı her yân. Işılayan ekinler. Ova... Ova yoğun bir sarı ışığın çalkantısında, dalgalamışında, göğe ağın, durmadan çakan dönen, kıvılcımlanan bir ışık denizi. Buğdayların üğütülmesi bitene kadar Poyraz Musa incir ağaçlarının üstünden inmezdi. Bir dalın üstünde kendisi, öbür dallarda her biri bir güvercin kadar büyük sarıasmalar. Gülümseyiverdi. İçeriye bir adım daha attı. Yana yöreye atılmış telis çuvallar, paslanmış, ne olduğu belirsiz demir parçaları, kırık dişliler, baştan aşağı dört parmak aralıklarla delinmiş uzun bir kalas, duvara dayalı. Gene duvara dayalı yepyeni daha rüzgar görmemiş bir kanat, oraya buraya atılmış yamru yumru, dipleri düşmüş üç isli bakır tencere... Tahta merdivenleri gıcırdatarak üst kata çıktı. Burnuna daha, bir yerlerden un kokusu geliyordu, kekik kokusuna, incir sütü kokusuna karışmış. Yukarı çıkınca sert bir ışığa çarptı, sallandı. Doğuya, batıya, kuzeye, güneye dört büyük mazgal gibi pencere açılmıştı. Pencereilerin dördünün de kapakları sökülmüş yerde yatıyordu. Güneydeki pencereye gitti, dışarıya baktı, uzakta dümdüz deniz gözüküyordu. Evlerin kiremit damları sanki ayağının dibindeydi.

Pencereilerden birinin önüne gelince, değirmen duvarlarının ne kadar kalın olduğunu anladı. Zorla pencerenin içine çıktı oturdu, ku-lacıyla duvarı ölçtü, nerdeyse kalınlık bir kulaçtı. Pencereden geri atlayınca dizleri büküldü, az daha yere kapaklanıyordu. Tükenmişti. Doğruldu, öteki pencereye yürüdü. Pencereden, bu sabah tanyerleri ışımadan denize pespembe çiçekleriyle yansımış şeftali bahçelerini gördü. Gökyüzü, deniz, toprak, dünyada ne varsa, çiçek, kuş, ağaçlar, yeşiller, morlar, sarılar, turuncular hep pembeye kesmişti. Poyraz Musa, şöyle başını çevirip kendine baktı, kendisi de tepeden tırnağa, iliklerine kadar pembeye kesmişti. Değirmenin üstündeki som pembe bulut ışıklar içinde

yuvarlanarak güneye doğru sağılıp gidiyordu. Başı dönerek doğudaki pencereye vardı. Oradaki her bir şey de pembeydi. O pencerenin önünde çok durmadan kuzey penceresinde aldı soluğu. Orada, pembe çalılar arasında kırırdayan, sonra yürüyen, siner, koşar gibi eden, ardından da yitip ortadan silinen bir karartı çarptı gözüne. İçini bir korku, bir tedirginlik aldı, çabucak merdivenleri indi, dışarıya çıktı, çabuk çabuk alana yürüdü, alandaki ilk evin kapısını açtı. Kuzeydeki çınarın dalları evin üstünü örtmüştü. Dallardaki kuş yuvaları daha yavruya durmamıştı. Evin içi tamtakırdı. Geriye, çakıltaşlarının üstündeki kayığına döndü. Kayığı maviye boyanmıştı. Eğildi, kayığın içindeki yatağını aldı, birkaç kez zorlattı, az daha yatağı yerinden kaldırıp yalamıyordu. Sonunda iki eliyle tuttuğu yatağa sarılı ipi çekti aldı. Çalıların üstüne indirdi, sürükleyerek eve götürdü, yatağı neredeyse açma-mayacaktı, soyunmadan yana düşmüş döşegin üstüne devrildi. Gözlerinin önünden pencereden gördüğü karartı geçti. Kayıktakileri alıp içeriye getirecek gücü kalmamıştı. Ya o karartı bir adamsa, ya gelip kayığını içindekilerle alıp götürürse... Birden ayağa fırladı, kürekleri kapığı gibi döndü, kapıyı kapattı sürgüledi geldi, daha yatağı açmadan başı dürülü yatağın üstüne düşüverdi.

Kır bir ata biniliydi. Başı sonu gözükmeyen düz bir ovada gidiyordu. Ova... ova apaktı, ışık içindeydi. Pespembe, kocaman kocaman açmış çiçekler atın karnına değişiyor, gittikçe de uzuyordu. At pembe çiçekleri zorlukla yarıyordu. Işık da bastırıyor, sakırdıyordu. Karşı yüksek dağın tepesinden kopan su köpürerek, gürüldeyerek dağın yamaçlarından uçup ovaya iniyor, pembe çiçeklerin içinde yitip gidiyordu. Birdenbire suyun gumbürtüsü durdu. At şaha kalktı, dağ pespembe oldu. Pembe gölgeler ovanın üstünü örttü.

Akdeniz mavide tütüyordu. Işıklar sırkıliyordu.

Yağmur yağıyordu, pespembe.

Şaha kalkmış kır at kişniyordu, pembeye kesmiş. Pespembe olmuş dağ yürümeye başladı, ışıkları köpürdeterek. Pembe bir sel köpürerek akıyordu dağdan aşağı. Ovayı binlerce, pembeye kesmiş kır atın kişnemesi doldurmuştu. Atlar birbirlerine girmişler, uçuyorlardı. Atların kanadan birbirine değişiyor, yeleleri, kuyrukları savruluyordu. Işıklar gittikçe dünyayı dolduruyordu.

Sonra atlar, daha sonra som sarıya kesmiş ova kurşun geçirmez bir karanlık altında kaldı. Som maviye kesmiş gök, som maviye kesmiş deniz, som maviye kesmiş bulut ışık altında kaldı.

Her şeyi yoğun bir ışık dumanı örttü. Sonra yavaş yavaş gene her şey pembeleşti. Hışım gibi bir yağmur indirmeye başladı. Gene her yer

10

karanlığa kesti. Göz gözü görmez bir karanlık... Karanlığın içinden dağ çıktı, ışıktan. Döne döne, ışıklarını savurarak çekti denize aktı gitti. Karanlık deniz apak oldu, dünyaya ışığını boşaltan. At gene pembeye kesti...

Poyraz Musa kayığının içindeydi. Elleri küreklerde, avuçları şişmiş, kolları da durmuş, kaldıramıyor bile. İkide bir kürekleri suya indirip yöreye bakıyor, hiçbir kara parçası, hiçbir yanda gözüküyor. Martılar kıyamet, tepesinin üstünde çığlık çığlığa, bir iniyor, bir kalkıyorlar. Neredeyse saldıracak, onu parça parça edecekler. Korkuyor, kayığın içine büzülüyor. Martılar kanat kanada, üst üste. Soluk alamıyor. Dağ denize yürüdü. Daha karanlığın içindeydi. Yalp yalp yanıyor, denizin dibine, batan bir gemi gibi iniyordu. Sonunda dağ battı, bütün ışıkları denizin yüzünde kaldı. Deniz en derinine kadar ışıkla doldu. Denizin dibinde koskocaman gemiler, koskocaman balıklar, balık sürüleri üst üste, çığlık çığlığa uçuşan koskocaman martılar... Kuş sürüleri sonsuz bir hortumda, yıldızlarla karışmış dönüyordu.

Deniz gene apaktı. Poyraz Musa kıyıya çakıltaşlarının üstüne dizlerini dikmiş, çenesini de dizlerinin üstüne koymuş çökmüş oturmuştu. Böyle aşağıdan, denize dümdüz bakarsan, denizi pul pul, çelik moru, çelik mavisini, ustura yeşili, ustura kırmızısı binbir renkte menevişlenir görürsün. Poyraz Musa ayağa kalktı ellerini beline koydu, bedenini sağa sola döndürerek kayığına yürüdü, kilim çuvalın içindeki büyük ceviz kutuyu aldı, az ilerdeki büyük kesme taşın üstüne oturdu, öndeki büyük çınarın dalları denizin üstüne doğru uzamıştı. Dallardaki yuvaların hepsi boştu. Kuşlar nereye gitmişlerdi acaba? Cebindeki anahtarı çıkardı, kilidi açtı. Kilit üç kez, çın, çınn, çınnn, diye öttü. Önce kılavlama kayışını aldı sandıktan, sonra usturasını, fırçasını, sabununu, su kabını aldı. Su kabını denizden doldurdu. Sabun iyi bir sabundu ya, deniz suyuyla bir türlü köpürmüyordu. Arkasını dönünce alandaki, üç çınarın tam ortasına oturtulmuş çeşmeyi gördü, içini ılık, umutlu, aydınlık bir sevinç aldı inceden, belli belirsiz. Çeşmeye gitti, musluğu açınca şakır şakır bir su boşandı, önce ağzını musluğa dayadı, doya doya bir su içti. Amma da susamıştı! Susamıştı ya bu kadar su içinde, içi yanıyordu da susamışlığı aklına gelmiyordu. Su kabını doldurdu,

11

geldi dalların altındaki kesme taşın üstüne çöktü. Çeşmenin üstünde ne'olduğu belli olmayan, yarı yarıya silinmiş bir kabartma resim, bir de hiçbir yazıya benzetemediği, resmin altına oyulmuş eciş bücüş ytfızlar... Kim bilir, belki bu yazı Rumların yazısıdır.

Sabun hemencecik köpürdü, köpüğü ağır ağır fırçayla yüzüne yaydı, usturayı bir iki kılavladı, beş günlük sakalını bir anda usta bir el alışkanlığıyla sıyırdı attı. Limon kolonyasıyla yüzünü usul usul ovaladı. Tıraş takımını sandığa koydu, sandığı kilitleti. Kilit gene üç kez çın, çınnn, çınnnnn etti.

Tıraş olduktan sonra biraz daha kendine geldi. Hemencecik oraya bir ateş yaktı, çaydanlığı ateşe sürdü. İçine bir tutam çay attı. Çakıl-taşlarının üstüne serdiği sofranın ortasına nakışlı bir bakır sahan koydu. Kolları sarkan keçi derisi bir tulumdan bir avuç peynir aldı. Sofrası, ekmek, soğan, bir kavanoz balla da donanmıştı. İnce belli çay bardağına tavşan kanı çayını koydu. Bardağı eline aldı, gözlerinden uzaklaştırdı, hayran, çayın rengine bir süre baktı. Çay dupduruydu.

İnceden bir yel çıktı, yoğun bir deniz kokusu getirdi. Ağaçların dalları usuldan sallandı.

Daha yeni açmış küçük, taze yeşil yapraklar kırırdar gibi etti.

Poyraz Musa ayağa kalktı, sofrasını denize silkti, dürdü büktü kayığa koydu, evlere doğru yürüdü, gece uyuduğu evin kapısını açtı, yatağını aldı getirdi, kayığın önüne, çakıltaşlarının üstüne serdi. Yataktan bir küf kokusu geldi. Ellerini beline koydu, denize döndü. Denizde ince kırışıklar. Bir efiliyen, bir kesilen incecik bir yel, taa uzak gökte de apak, öyle salınıp duran bir top bulut. Arkaya dönünce evlerin ötesindeki böğürtlen çalılarının içinde gene o belli belirsiz karartıyı gördü. İçine bir ürperti düştü. Bu ıssız adada bu karartı ne ki? Hele bir yerleşelim, bakarız. Kayığa döndü, daha irice başka bir sandıktan tabancasını aldı, bu bir Naganttı. Doluydu. Mermi de ağzındaydı. Beline bağladı. Palaskayı da her zamankinden daha çok sıktı. Evlere yürüdü, ilk kapının önünde durdu. Kapı kilitli değildi. Açmasıyla birlikte içeriye bir aydınlık aktı. Gözüne ilk çarpan, köşeye koskocaman ağını germiş, ağın üst sağ köşesine de oturmuş bir arı büyüklüğündeki kırmızı örümcek oldu. Kapının tam karşısındaki ocaklığın tabanı ak da-

12

marlı kara mermerdendi. Üstünde küller, kömür parçalan az önce söndürülmüş gibi duruyordu. Üstteki davlumbazın saçakları işlemeli tunçtandı. Saçaktan sarı damarlı geniş, işlemeli, kırmızıya çalan bir mermer tabaka daralarak ikinci katın tabanını delip yukarılara çıkıyordu. Taban Malta taşındandı. Ocaklığın, kapının her bir yanına birer pencere açılmıştı. Pencerelemin tahta kapakları da çok güzel işlenmişti. Camlar içeriye, kapaklar dışarıya açılıyordu. Pencerelemin dördünü de çarçabuk açtı. Evin içi biraz tuzlanmıştı ya pırl pırlıdı. Sağdaki kapı mutfak kapısıydı. Kaplan kaçaklarıyla olduğu gibi duruyordu. Çok tuhaf, mutfak küf bile kokmuyordu. Merdivenleri çıktı. Tahta basamaklar tozlanmamıştı bile. Cilas olduğu gibi parlıyordu. Yukarda geniş bir salon, salonun kuzeyindeki duvarda büyük bir pencere, pencerenin her iki yanında yan duvara kadar bir resim. Resimde mavi bir denizin kıyılarında kocaman kocaman açmış, dünyadaki hiçbir çiçeğe benzemeyen çiçekler, kırmızı, mor, pembe, sarı, eflatun, alabildiğine... Işık. Usta bütün çiçeklerin ortasına da büyük birer güneş turuncusu oturtmuş. İnsan, yeryüzünün herhangi bir yerinde böyle çiçekler açtığını bilse, dünyayı diyar diyar dolaşır da, bu çiçekleri, Kafdağının ardında da olsa, arar bulur da görür. Denizin tam ortasında üç tane yelkenli yelkenlerini açmış gözükmeyen sonsuzluklara, uzaklardaki aydınlığa uçuyordu. Üstteki uzak gök de kanatlıydı. Soldaki resim de sağdakinin aşağı yukarı tıpkısıydı. Yalnız çiçekleri apayrı, dille tarif edilemez büyüklükte çiçeklerdi. Üstteki resim pencerenin üstünden tavana kadar çıkıyordu. Ressam bütün çiçek hünerlerini, ellerinin büyüsunü, gözlerinin ışığını bu çiçeklere dökmüş, aydınlığın üstüne bir cennet bahçesi sermişti. Çiçekler gene ışıklı bir denizi çerçevelemişti. Deniz gene çok uzaklarda kaynaşan ışıklarda son buluyordu. Işıkların üstünde, bir yaprağı mavi göğe ulaşan, ışıktan, belli belirsiz mavileyen bir tek çiçek açmıştı, belki de en büyüklükte çiçek. Orta yerde, birbirinden uzak iki kuğu sırtlarını ışıktan örülmüş çiçeğe dönmüş, kıyıya doğru geliyorlar, tam ortalarına da kanatlarını dikmiş bir kuğu iniyordu.

Poyraz Musa az daha beklese kuğu inecek, gerilmiş kanatlarını şap diye denize vuracaktı. Merdivenleri hızla indi, deniz kıyısına vardı, yüreği atıyordu, derin bir soluk aldı, gözlerini kapadı, gözlerinin önün-

13

den kuğu sürüleri, büyüklük, görülmemiş, ışıkla doldurulmuş azman çiçekler geçti, maviyle yağrılmış. Gözlerini açtı. Gözleri kamaştı. Karanlık açılınca ışığın şırıldadığını gördü. Arkasına döndü, ev, üstüne üstüne, bütün çiçekleriyle geldi. Hızla merdivenleri çıktı. Çiçeklerin karşısında durdu. Gözleri açık mıydı, kapalı mıydı farkında değildi. Merdivenleri indi, merdivenleri çıktı, öbür evlere ne zaman girdi, ne zaman çıktı, bilemiyordu.

Akşama doğru, ilk girdiği eve gene girdi, içini korkuya benzer bir şeyler sardı, ben bu evi istemem, dedi, bu ev perili...

Pencereden karşı tepeye, yeldeğirmenin o yanlara bakınca, gene belli belirsiz karartıyı gördü. Bu karartı insan karartısıydı ya, insan karartısıysa, neden yanına gelmiyordu?

Merdivenleri, ikişer ikişer atlayarak indi, karartıyı gördüğü yere kadar koştu, yana yöreye bakındı, kimsecikler yoktu.

Tepenin üstüne çıktı, her yeri gözden geçirdi, karartıya benzer en küçük bir kırıltı bile gözüne çarpmadı. Tepenin yamacından inerken kıyıda karartıyı görür gibi oldu. Karartı bir gözüktü bir yitti. Ulan bu karartı benimle oynuyor, diye söylendi. Bu ada bir periler adası olmasın? Periler adayı alınca adalıları da... Bu, bir gözüktü bir yi ten karartı da...

Yoksa bu kadar cennet bir ada niçin böylesine ıssız kalsın! O eve o resimleri perilerin nakkaşları yapmış olmasınlar?

İnsanoğlu, öyle büyüklük, görenin başını döndüren böyle resimler yapabilir mi? Bütün bu evlerde periler oturuyor olmasınlar? Pekiyi, öyleyse bu karartı ne? Bir görünüp bir yi-tiyor. Gülümsedi, bu ada perili, büyüklük bir ada, diye geçirdi içinden. Buradan öbür perisiz adaya gitsem mi? Perisiz, büyüklük bir ada olur mu, diye sordu kendi kendine.

Kıyıya indi ateş yaktı, tenceresine su doldurdu ocağa koydu. Çorba yapacaktı.

Gece yarısına kadar deniz kıyısında oturdu, sonra yatağını sırda-dı, en uçtaki eve gitti. Yatağı dış kapının mermer basamaklarının üstüne koydu, elindeki gemici fenerini yaktı. İçeriye girdi. İçerisi daha reçine kokuyordu. Yatağını ocaklığın sağ yanına serdi, kapıyı sürgüledi, başını yastığa koyar koymaz da uyudu. Çok erkenden uyandı. Daha gün doğmamıştı. Denizin kıyısına çakıltaşlarının üstüne basa basa gitti. Taşlar yankılandı. Deniz pul pul,

14

bin bir rengin çelik morunda, yeşilinde menevişliyordu. En uzağa bakıyordu. Uzakta, kıyıdaki gözükmeyen dağların üstünden bulutlar yükseliyordu. Apak bulutlar durmadan kabarak... Birden dünya çiçekliğe kesti. Çiçekler, duyulmamış, görülmemiş bir cennetin çiçekleriydi. O evde açmış çiçeklerin daha azmanı, daha renklisiydi. Kırmızısı parlak som kırmızı, sarısı, pembesi... Parlak, som eflatun.

Kimin eliyse, bir el geldi, bütün denizi som turuncuya, som ışığa boyadı. Ardından da ok gibi bir kırmızı ışık çıktı, bir göz açıp kapayıncaya kadar geldi, çınar ağaçlarını dolandı geçti gitti. Sonra da günün ucu görünürdü. Poyraz Musa kayığına yöneldi, önce, kayıktan büyük ceviz sandığını aldı. Sandık çok ağırdı. İki kulpundan tutmuş, karnının üstüne yerleştirmişti. Sandık o kadar ağırdı ki yarı yolda indirmek zorunda kaldı. Ter içindeydi.

Kaldıra indire sandığı avludan geçirip dış kapının mermer merdivenlerinin üstündeki boşluğa, kapının önüne koydu. Bu bir Maraş ceviz sandığıydı. Bütün Güney Anadolu'da çok ünlüydü. Sandığın üstü, yanları yekpareydi ve önünde büyük gözlü bir ceren kabartması sün-müş uçup gidiyordu.

Sandığı ne zaman açsa burnuna bir dağ elması kokusu gelirdi. Cebinden anahtarı çıkardı. Kilide soktu, çingiraklı kilit üç kere çın, çınn, çınn... öttü. Üstü mavi çiçekli bir bohça aldı sandıktan, açtı, lacivert pantolonunu çıkardı. Bu bir külöt pantolondur. Ütüsü hiç bozulmamıştı. Çabuk çabuk soyundu, yeni iç çamaşırlar aldı başka bir bohçadan, ceketini, ipek gömleğini, yeleşini sırtına geçirdi, kravatlarının en güzelini, çok az taktığı yeşil kravatını taktı, körüklü çizmeleri dipteydi, onları çıkardı. Aah, bir de boy aynası olsaydı, kendine şöyle bir baksaydı. Boş ver, dedi. Üstündekileri gene çabucak çıkardı, düzgünce bohçaya koydu. Çıkardığı giyitlerini yeniden giydi, kayığa uçarak gitti, kayığın içindekileri taşımaya başladı. Bütün, kayıkta ne var ne yoksa üç keredede eve taşıdı, yerleştirdi. Küçük bir kutudan Longines marka saatini aldı, saatin altın kösteği bir avuç gelirdi, cebine koydu. Giyit bohçasını kayığa götürdü, geriye döndü, merdiven basamağına oturdu, düşünceliydi. Bu evin kapısını nasıl kilitleyecekti? Kilidemese, o karartı gelir de neyi var, nesi yoksa alıp götürmez miydi? Götürse nereye alıp götürecekti, diye düşündü. Bir şeylerini çalacak olsa, kim yok,

15

kimsecik yok bu adada, kapıyı kıramaz mıydı? Aman be, dedi, ayağa kalktı, yürüdü. Sandığı bile kilitlememişti. Bütün parasını da boynuna asılı bir ipek kesede saklıyordu. Kayığa atladı, küreklere asıldı, dümdüz denizde kayak uçuyordu. Kürek çekmeyi Akdenizde öğrenmişti. Gün kavuşmadan da kıyıya yaklaşmalıydı. Adayı buluncaya kadar çok zorluk çekmişti. Yarın, hiç olmazsa ikindiye kıyıya kasabaya ulaşmalıydı. Bir de deniz bozarsa yandık, dedi. Talihine güveniyordu.

Bir süre hızlı, kuğular gibi kaydıktan sonra kürekleri sudan aldı, arkasına döndü, adadan bir hayli uzaklaşmıştı. Yeldeğirmenlerinin kanatları ağır ağır, güvenli, vakur dönüyordu. Üç çınarlar gittikçe uzamış, genişlemiş, her biri bir kara tepe gibi kıyıya çökmüştü. Adanın apak evlerine gün vurmuş, camları balkıtmış, bütün adayı yaldızlamış, aydınlığa boğmuştu. Birden irkildi, yüreği çarptı, avuçları terledi, kıyıda karartıyı görmüştü. Karartı kıyıda upuzun durmuş, gittikçe de uzayıp gidiyor, ona el sallıyordu. Düpedüz bir insan bu karartı be! Ayağa kalktı, karartıya, karartının uzaması duruncaya kadar el salladı. Ne yapmalıydı, geriye dönmeli, bu adamı yakalamalı mıydı? Hızla kürekleri suya indirdi, kayığın başını geriye çevirdi, küreklere asıldı, sular köpürdü, hışırdadı. Arkasına baktı, bakar bakmaz da deliye döndü, karartı yitip gitmişti. Köpek, diye var gücüyle bağırdı. Kal ulan köpek o adada yapayalnız da, yalnızlıktan çatla da öl. Sağ küreğe asıldı, döndü.

Hem var gücüyle kürek çekiyor, hem de arkasına dönüp dönüp bakıyor, kıyıda gözüküverecek karartıyı bekliyor, karartı gözükmeyince de öfkeleniyor, sövüyordu. Ulan bir hafta dönmeyeceğim adaya, ulan bir hafta, çatla da pada. Ulan bir ay, beş ay, bir yıl, üç yıl dönmeyeceğim adaya, çatla da patla... Ulan hiç dönmeyeceğim.

Öfkesini bir iyicene kusunca rahatladı, dinginledi, içindeki sevincin yeyniliğiyle kürekleri biteviye çekmeye başladı.

Tekne kırışksız suda yağ gibi kayıyor, ardında incecik, hemencecik sönen köpükler bırakıyordu. Poyraz Musa Akdenizi bir hayli yaşamıştı. Başka denizleri de biraz biliyordu, ama böyle uysal bir denizi hiçbir yerde görmemişti.

O gün karanlığa kadar kürek çekti. Karanlık kavuştu kavuşacak kürekleri içeri aldı, bayat ekmeğinin içine tulum peynirini doldurdu, iştahla yedi, üstüne testiden uzun uzun bir su içti. Deniz kayığı usul usul sallıyordu. Bahar denizleri böyle olur herhal, diye düşündü. Bir

16

saat sırtını başaltının tahtasına dayamış, öylece kalakaldı. Küreklere asıldığında bir iyice dinlenmiş, anadan yeni doğmuş gibi olmuştu. Yıldızların ışığı denizi aydınlatıyor, yer yer de parlatıyordu. Yıldızları iyi bilirdi. Ovada, yaylada, dağlarda, çöllerde, denizlerde yıldızlar başka başka gözüktülerdi. Şimdi yıldızlar hem çok uzak, hem de kocaman kocamandı, nerdeyse her birinden denize ışıklar sağılacaktı. Yönünü yıldızlara göre doğrultuyordu. Onun yön yıldızı yalnız Demirkazık değildi, birçok yıldız ona yön gösterirdi. Yön sorusunda yıldızlar denizlerde ne kadar gerekliyse

çöllerde de o kadar gereklidir. Kürek çekerken hemen hemen hiç yorulmuyor, azıcık yorulunca da kürekleri beş on dakika bırakıyor, bu sırada da iri iri birer ışık gülü gibi açmış, karanlığın köküne çakılmış yıldızları seyreyliyor, yeniden terütaze küreklere asılıyordu.

Birkaç kez, o kıyıda upuzun duran, gittikçe de uzayan karartı geçti kafasından, üstünde pek o kadar durmadı. Hep eski günler, anılar, Kafdağının öte yanı, kuşların padişahı, ovanın ortasında Gavurdağla-ryla Akdenizin arasındaki Payas Kalesi, Payas Kalesindeki kalebentler, Urfa şehri, Dört Yol, portakal bahçeleri; turuncuya kesmiş köy, Gavur-dağından kopmuş gümbürdeyerek inen som köpük olmuş bir su, çocukluğu, babası, savaşlar geçiyordu gözlerinin önünden. Ayağa kalktı, denizin ötesine, karşı kıyıya baktı, deniz nerdeyse ağaracaktı, kıyıda hayal meyal, sallanan, belli belirsiz dev karartılar dolaşıyor, gene belli belirsiz birtakım ışıklar gözükür gözükmez parlayıp sönüyordu.

Çapasını suya attı, çapa çabucak dibi buldu. Demek ki kıyı bir milden de daha yakındı. Altına asker kaputunu serdi, çoban kepeneğinin içine girdi, tahtaların üstüne kıvrıldı. Uyandığında günü doğarken gördü, yavaşça ayağa kalktı, dört bir yanına bakındı. Kasaba tam karşısındaydı. Suya eğildi, birkaç avuç suyla yüzünü yıkadı. Başaltından havluyu aldı, kurulandı, saçını taradı, bıyıklarını el aynasında uzun uzun sıvazlayarak düzeltti. Uzun uzun da denize işedi.

Kayık hiç su almamıştı, buna hem şaşırdı, hem de sevindi.

Başaltından, üstüne renk renk çiçekler-işlenmiş bohçayı aldı, açtı, üstündekileri çıkardı, dürdü büktü, tahtaların üstüne yerleştirdi, yeni çamaşırları çıkardı, ipek gömleğinin yakası, Halep işi, işlenmişti. Yeleği

17

kırk düğmeli, en değerli mavi kumaştandı, çarçabuk giyindi kuşandı.

Ah, şimdi bir, bir de boy aynası olsaydı da kendine şöyle bir baksaydı. Kravatını çok güzel, özenle bağladı, incili iğnesiyle tutturdu, yaka cebine ak ipek mendilini soktu. Sıra kalpağa gelmişti. Kalpak büyücek bir ipek kumaşa sarılmıştı. Kumaşı açtı, kalpağı eline aldı, bu kalpak gerçek bir astragandı. Kalpağı uzun bir süre başına koymadı. Gözlerini dikmiş elindeki kalpağı seyrediyor, güzelliğine doyamıyordu.

Kalpağı, önce Kuvayi Milliyeciler gibi yan geçirdi başına. El aynasında baktı, beğenmedi, düzeltti.

Körüklü çizmesi Halebin en ünlü kunduracısının elinden çıkmıştı. Kutsal bir şeye dokunurcasına okşayarak ayaklarına çekti.

Asker kaputunu altına koydu, küreklere oturdu, yavaş, bir damla su bile sıçratmadan küreklere asıldı. Kayık bir kuğu gibi kayıyordu.

Kıyıya geldi, koya girdi, kayığı hızla kumlara sürdü, kayık, yarısına kadar denizden dışarıya çıktı kumların üstüne oturdu. Hiçbir şeye çarpmamaya çalışarak aşağıya indi. İskeleye birkaç delikanlı dolaşıyor^ du, onları çağırırdı, delikanlılar, hemen koştular.

"Buyur Beyim!"

"Şu kayığı karaya çekin."

Delikanlılar kayığa yapıştılar, yarın dibine kadar götürdüler.

Poyraz Musa onların ellerine birkaç kuruş sıkıstırdı, delikanlıların yüzü ışıdı.

"Ben kasabaya iniyorum. Kayığa mukayyet olun."

"Baş üstüne Beyim."

. Poyraz Musanın sesi öylesine buyurgandı ki, çocuklar neredeyse selama duracaklardı.

"Kayığa göz kulak olun!"

"Hep buradayız."

Kasabanın içine yollandı. Hemencecik de aramadan, sormadan çarşıyı buldu. Çok uzun bir çarşıydı bu. Birinci berber dükkanını geçti, gerçekten de bu dükkan dökülüyordu. Birkaç dükkan sonra bir berbere daha geldi, dükkanın kapısında durdu, içerdeki posbıyıkları ak, göbekli berberi de gözü tutmadı. Az ilerde karşı sırada büyük bir tabelada "Uğur Berberi" yazıyordu. Karşıya geçti. İçerde uzun boylu, uzun boyunlu, düşük bıyıklı, orta yaşlı, sert yüzlü berber ayakta durmuş elindeki usturayı

18

durmadan kılavlıyordu. Poyraz Musanın bunu gözü tuttu. Bu tip bir insan berberlerin en konuşkanı olabilirdi. Kapiya yöneldi. Daha o, kapiya varmadan kapı hemen açıldı. Berber, bütün ikiyüzlülüğüyle:

"Buyurun efendim, buyurun mirim, hoş gelip sefalar getirdiniz," diyerek onu karşıladı, bir eli kapıda, bir eli yüreğinin üstünde.

Poyraz Musa içeriye girince, berber çabucak gitti, omzundan aldığı havluyla koltuğu temizledi, "buyurun efendim, buyurun mirim, hoş gelip sefalar getirdiniz. Hoş geldiniz kasabamıza."

Bir yandan konuşuyor, bir yandan da örtüyü Poyraz Musanın boğazına bağlıyordu.

Dükkan çok eskiydi, dökülüyordu. Poyraz Musa belki dedesinden kalmıştır dükkan, diye düşündü.

"Benim adım, Uğur İncelik Berberi Nuri. Ben buraya İstanbul-dan geldim. Beyoğlunda büyük bir berber salonum vardı, hem kadın ve hem de erkek. Dokuz tane kız erkek Rum kalfa çalışırdı yanımda. Felek gözün kör olsun, evin yakılsın felek." Durdu, derin derin içini çekti. "Biz böyle olacak adam mıydık! Harp çıktı, biz de bu kasabaya düştük, bu dükkanı belki yüz yaşında bir adamdan satın aldık. O adamın babası, dedesi de bu dükkanda icrayı sanat eylemişler. Biz bu

yüzyıllık dükkanın raconunu bozmayıp ve hem de olduğu gibi, hem de antik olaraktan muhafaza ettik. Hiçbir iş de yok. Buralarda kimse tıraş olmuyor mirim, herkes bir kucak kirli sakalla, bellerine inen saçlarla dolaşıyor. Kokuyorlar mirim, kokuyorlar nuru aynım. Oysa eskiden bu dükkana şakır şakır altınlar yağardı." Eliyle dışarıyı gösterdi. "Şu evlerin..." denize döndü, "tekmil şu adaların hepsi Rumdu. Onlar gitti, betbereket de onlarla birlikte başını aldı da gitti. Aaaah, biz böyle olacak adam mıydık! Bizim gibi berberler değil İstanbulda, Pariste, Atinada bile bulunmazdı. Efendimiz size bir şey söyleyim mi, bu dünyanın hiç tadı kalmadı. Karnımızı bile zor doyuruyoruz."

Mangalda kaynayan, duman çıkaran ibriğin üstüne biraz su daha koydu:

"Saçlarınızı yıkayacak mıyım?"

Poyraz Musa böylesi insanlarla konuşmasını eskiden beri çok iyi bilirdi, tok, tepeden bir sesle:

"Yıkayacaksın!"

19

"4. -i <-

'h

"Baş üstüne efendimiz."

Berber hazırlıklarını bitirdi, Poyraz Musanın saçlarında makas işlemeye başladı. Usta berberlerin makasları uyumu hiç bozmadan, hiç aksamadan biteviye işler. Konuşsun, bağırsın, çağırsın, kulağının dibinde top patlasın makasın uyumu hiç bozulmaz.

"Ne dediler de bu Rumları buradan gönderdiler! İşte burada kardeş kardeş yaşayıp gidiyorduk. Onlar bize hiçbir şey yapmadılar ki... Onlar gidince betbereket de gitti. Evimizi yapacak bir duvarcı, bir marangoz, söküğümüzü dikecek bir terzi, saban demirimizi dövecek bir demirci, bir doktor, bir baytar, bir tekne ustası, bir motor tamircisi de kalmadı.

Açlığa duçar olduk efendim, nuru aynım, mirim. Sizler okumuş insanlarsınız, bilirsiniz, Rumları niçin gönderdiler, ben bunu düşündüm de bir türlü çıkaramadım. Kim gönderdi bunları da bizi bu hale düşürdü?"

Poyraz Musa sert, başını kaldırdı, az daha makas ensesine batıyordu. Biraz bekledi, sonra öfkeli konuştu:

"Biz gönderdik beyefendi, biiiz!"

Berber korktu, telaşlandı:

"Demek zatıalileri... Demek, demek, demek siz... Zatıalilerinden hiç kötü bir şey sadır olur mu? Şeriatın kestiği parmak acımaz. O Rumların da ellerinin hüneri çoktu ya sürülmeyi, öldürülmeyi de hak etmişlerdi. Zatıdevletleri... Herhal hak etmişlerdi."

Poyraz Musa:

"Tıraşa devam, berber. Şimdi benim sorduklarıma hiç çekinmeden cevap vereceksin. Korkma, tıraşa devam."

Berberin elleri, titriyordu. Nerdeyse elindeki makas düşecekti.

"Korkma canım berber efendi, siz onlardan daha çok iş görebilirsiniz, ama biz onları sürdük. Aldırma."

Kahkahayla güldü:

"Geçmiş geçmiştir. Şimdi sen bana kaymakamı, mal müdürünü, nüfus memurunu anlatacaksın. Bütün tecrübelerime dayanarak anladım ki, sen zeki, ömür görmüş, feleğin çemberinden geçmiş bir kişisin. Doğruyu dosdoğru söylersen bundan hiçbir zarar görmeyeceksin. Şimdi bana mal müdürünü anlat. Sen ne biliyorsun onlar için, halk ne söylüyor, hepsini anlat. Bundan çok faydan olacak."

20

"Baş üstüne efendim, baş üstüne. Başım gözüm üstüne efendim. Başım gözüm üstüne."

Berberin korkusu geçmiş, makas gene eskisi gibi sıkır sıkır biteviye işlemeye başlamıştı.

"Anladım efendim ne düşündüğünüzü. Öyleyse sizi buraya Allah gönderdi efendim. Bu kaymakam da, mal müdürü de milyoner oldular. Küp küp altın doldurdular. İstanbulda yalılar, saraylar aldılar. Nüfus memuruna gelince gariban bir kişi. Onu öldürsen rüşvet yemez. Bes onu öveceksin. Onun dedesi Çeçen Hanı mıymış, Beyi miymiş neymiş. Diyeceksin ki ona senin soyunu bilmeyen var mı koskoca Osmanlı toprağında, İranda, Turanda, şol Türkiye Cumhuriyetinde.

Diyeceksin ki ona, git koskoca vatan kurtaran, kaplan yürekli, aslan yeleli, deniz gözlü, güneş saçlı Mustafa Kemale, bak, senin Han deden için ne diyecek. Bunları duyunca senin ayağının altına türap olur. Senin için canını bile verir."

"Anladım. Mükafatlandırılacaksın berber. Bu millete bu dostluğunu bu vatan hiçbir vakit unutmayacaktır. Yalnız sana benden bir dostluk öğüdü, bundan sonra tanımadığın kişilere Rumlardan bu şekilde bahsetmeyeceksin. Başına bir bela açarsın ki..."

"Tövbe, tövbe, estağfurullah tövbe... Tövbe, tövbe, haşa tövbe."

"Hah şöyle."

"Evet efendim, bunlar Rumlardan kalan bütün evleri, sözüm ona açık artırmayla sattılar. Yok, haşa, kimsecikler ne bir tarlanın, ne bir evin açık artırmayla satıldığını ne gördü, ne de duydu. Hep el altından sattılar. Hazineye üç kuruş yatırdılsa, keselerine yüz kuruş attılar. Böylelikle Karun kadar zengin oldular. Bu kasabada onların rüşvetçiliğini yedisinden yetmişine kadar herkes bilir. Bir işin mi düştü mal müdürüne, kapıyı çalmadan içeriye gireceksin. İçerde birileri mi var, bekleyeceksin. O senin niçin beklediğini duruşundan anlar, odadakileri hemen başından savar, ayağa kalkarak elini sıkar, seni karşısına oturtur. Kahve söyler, sen hoş beşten sonra, daha ondan ne istediğini söylemeden

keseye davranırsan, vereceğin altının sayısı ne istediğine bağlıdır, ama üç altından azını kabul etmez. Eğer üç altın yerine iki altın koyarsan önüne çok öfkelenir. Hele tek altın koyarsan dayak yemeden, kim olursan ol, odasından çıkamazsın. Karşı koyacak olursan da dışardaki

21

ızbandut gibi adamları gelir, senin kemiklerini kırar, un ufak ederler."

Berber hızını almış konuştuğu konuşuyor, makas da aynı uyumda şıkırdıyordu.

İbrikten ortalığa çoktandır sıcak bir buğu yayılıyordu.

Berber leğeni getirdi, Poyraz Musanın boynuna yerleştirdi, sabunu köpürttü, usturayı birkaç kere kılavladı, ortalık buğulu bir sabun kokusuyla koktu.

Berber bir anda sakalı sıyırdı aldı. Sabunlu suyu boşalttı. İbriğe soğuk su koydu. Kaynar su birazcık ılıdı. Kokulu bir sabunla Poyraz Musanın başı tertemiz oldu. Saçlar tarandı. Kolonyalar sürüldü. Ortalığı biraz daha yoğun kokulu bir buğu sardı.

Poyraz Musa, Uğur İncelik Berberine yüklüce bir para verdi. Berber yerlere kadar eğilerek onu uğurladı.

"Yine beklerim sultanım efendim."

"Gelirim berber efendi."

Sonra aklına düştü, geriye döndü:

"Buralarda şu çizmelerimi şöyle bir güzel boyayacak bir kişi var mı."

"Amman efendim, amman sultanım ben sizin gibi bir Beyefendiyi hiç boyacının ayağına gönderir miyim, buyurun dükkana, oturun koltuğa, ben boyacıyı hemen alır getiririm. Ne zahmet sultanım, ne zahmet."

Koluna girdi, dükkana soktu, koltuğa oturttu, yel yepenek dışarıya koştu, biraz sonra da boyacıyı kolundan tutmuş aldı getirdi.

Poyraz Musa, ilk olarak, boyacının ellerine, sonra da sandığına baktı, evet, bu boyacıda çok iş vardı. Sandığın üstünde bir turna katarı sedef kakma, bir uçtan bir uca gidiyorlardı. Belki biraz yorgun. Bir de mavi sedekten bir yelkenli bir ağacın yanından sandığın ucuna dışarıya akıyordu.

Boyacının elleri de sandığı kadar hünerliydi, çizmeyi kısa bir sürede boyadı, cilaladı, parlattı.

Poyraz Musa boyacıya da hiç beklemediği kadar bolca bir para vererek oradan ayrıldı. Sora sora Mal Müdürlüğünün buldu, kapıdaki hademeye, dimdik durarak, sert:

"Hemen git Beye söyle, zatını Poyraz Musa görmek istiyor de. Ve

22

hem de böyle söyle."

Mal Müdürü Abdülvahap Bey, onun gür, buyurgan sesini içerden duymuş ayağa kalkmış, kapıya yönelmişti.

Abdülvahap Bey, bir insanın kim, neci olduğunu, Kuvayı Millici mi, ağa mı, bey mi, müfettiş mi, subay mı, köylü mü, kasabalı mı olduğunu sesinden anlardı. Kapıda karşılaştılar.

"Buyurun efendim. Hoş geldiniz Poyraz beyefendimiz."

"Hoş bulduk. Benim adım Musa."

"Musa Beyefendimiz."

Mal Müdürü ellerini ovuşturuyordu.

"Poyraz benim lakabımdır. Urfada Fransızlarla savaşırken bu Poyraz adını bana Mustafa Kemal Paşa Hazretlerinin arkadaşı Urfanın milli kahramanı Ali Saip Beyefendi koydu. Şimdi kendileri Adana mebuslarıdır."

"Malumumuz efendim, biz de mingayrihaddin Çanakkalede, Sa-karyada savaşık, ölümcül yara aldık Afyon önlerinde, evet efendim.."

Masanın önüne kadar gelmişlerdi. Müdür, Poyraz Musayı kolundan nazikçe tuttu öndeki sandalyaya oturttu, kendisi de karşısına yerleşti. Koltuğu boş kalmıştı. Poyraz Musa böyle oturtulmanın, kapıda karşılanmadan da daha çok bir saygı gösterisi olduğunu biliyordu.

"Ne içersiniz efendim.?"

"Bir sade kahve. Lütfedersiniz..."

"Bir sade. Bana da. Estağfurullah."

Karşılarında el pençe divan duran hademe hemen koştu.

Kahve gelinceye kadar, hal hatır sorup havadan sudan konuştular. Kahveler gelince, ikisi iki yerden höpürdettiler.

"Zatıalinizin hademesi de kahve pişirmesini bihakkın biliyorlarmış." Bir daha höpürdetti. El pençe divan duran hademeye döndü, "teşekkür ederim sana. Çok güzel, köpüklü bir kahve yapmışsın."

"Sağ olasın Beyfendi hazretleri."

"Çıkabilirsin."

Hademe, arka arkaya giderek odadan çıktı.

"Efendim biz çok mağdur olduk. Efendim bizi nan ekmeğe muhtaç eylediler. Efendim, Çanakkalede Mustafa Kemal Paşanın emrinde ecnebi donanmasını batıran biz. Yağmur altında günlerce sırlıklam

süngü süngüye dövüşen biz, yaralanan, ölümden dönen biz..." Ceketini çıkardı, sol kolundaki iri altın düğmeyi çözdü, gömleğin kolunu omuza kadar çemredi, kolda dirsekten omuza kadar çok derin bir yara izi gözüküyordu. "Ben topçu mülazimievveliyim efendim, bir baktım aşağıdan düşman geliyor, neredeyse aramız otuz arşın, ne yaparsın sen olsan, askerin elindeki süngülü tüfeği kaptım, Allah, Allah, diye bağırarak yürüdüm, sonrasını hiç hatırlamıyorum, bir, bir karanlık... Gözümü Karınca Adasındaki kilisede açmışım. Ya düşman süngüsünü bir karış daha sola saplasaydı, tam kalbimin üstüne... Şimdi ben yoktum."

Çanakkale savaşını, batan gemileri, süngü savaşlarını, ne kadar İngiliz öldürdüklerini, savaş alanının insan cesetleriyle dolduğunu, dünyanın bütün kartallarının, akbabalarının, öteki yırtıcı kuşların savaş alanı üstünde döndüklerini, sonra ölüleri nasıl parçaladıklarını bire bin katarak bir destancı ustalığıyla, coşkuyla anlatıyordu. Çanakkale savaş destanını kim bilir şimdiye kadar kaç kez anlatmıştı da dinleyenlerin parmakları ağızlarında kalmıştı.

"Karınca Adası işte şurada deniz ortasında bir adadır. Çok iyi doktorlar vardı. Vapurlar dolusu yaralı geliyordu. Kilisenin içinde hastalar üst üsteydi. Yakındaki okul boşaltılmış, orası da yaralıyla dolmuştu. Durmadan da yaralı geliyordu Çanakkaleden. Hastalar geldikçe evler boşaltılıyor, ev sahipleri de komşu evlere taşınıyorlardı. Ben, on ailenin bir tek eve doluştuğunu biliyorum. Adanın Rum kadınları, kızları hasta bakıcılık, açıcılık yapıyorlardı. Bazen iase tükeniyor, Rumlar, evlerinde ne var, ne yoksa getiriyorlardı. Bir an geliyordu ki Rumlarda da hiç yiyecek kalmıyordu. İşte o zaman yaralılar, Rumlar, hepimiz aç kalıyorduk. Bu sefer yörenin Türkmen köyleri yetişiyordu imdadımıza. Kayıklar, motorlarla adaya yiyecek taşıyorlardı..."

Poyraz Musa böyle çok savaş hikayeleri dinlemiş, bıkmıştı ya ne yapsın, Müdür o kadar güzel anlatıyordu ki dalga bile geçemiyordu.

Çanakkale bitti, bu sefer de Sakarya başladı. Müdür gittikçe coşuyordu. Anlattı anlattı, sonunda karlar üstüne yatmış, kaputuna sarılmış Mustafa Kemal Paşayı nasıl gördüğüne sıra geldi. Söz Mustafa Kemal Paşaya gelince daha bir coştı, ayağa kalktı oturdu, elini kolunu salladı, nerdeyse ağzı köpürdü, ordular hedefiniz Akdenizdir, diye şahadet parmağını Akdenize doğru uzattı.

Poyraz Musa yeleğinin cebindeki saatini çıkardı baktı. Saatin güzelliği, değeri müdürün gözünden kaçmadı. Bu sırada da gene gözü konuşunun kol düğmelerine takıldı. Bir altın çerçevenin içine safir oturtulmuştu. Gözlerini bu güzel düğmelerden alamadı. Böyle değerli saati, böyle güzel giyinmiş, böyle güzel, değerli kol düğmeleri olan bir kişi... Çok ileri gittiğini anladı:

"Affedersiniz Beyefendi, Poyraz Musa Beyefendi, afinizi bilhassa rica ederim. Heyecanlandım efendim.

Heyecanlandım da kendimi tutamadım efendim. Tutamıyorum hiçbir zaman efendim. Nasıl tutabilirim. Bizi çok mağdur ettiler. Afinizi..."

"Rica ederim."

Sesi toktu, tepedendi.

"Affedersiniz, size adımı söylemeyi bile unuttum, affedersiniz. Adım Abdülvahap."

"Teşekkür ederim Abdülvahap Bey."

Abdülvahap Bey sıkılarak, ellerini ovuşturarak:

"Birazıcık maruzatım daha var, dert söyletir, hal ağılatır. Bendeniz savaştan önce Mal Müdürlüğünde yirmi yaşında katiptim efendim. Askerden mülazımısani olarak terhis edildim. Savaş yüzü bile görmemişlere madalyalar, şanlar, şöhretler, makamlar, hanlar hamamlar, çiftlikler, saraylar ihsan buyuruldu efendim, bendeniz iki yara almış, beş yıl cepheden cepheye sürülmüş kişi, işte böyle ipipullah sivri külah kaldım. İşte böyle kasaba köşelerinde pinekliyoruz." Öfkeyle ayağa kalktı, gitti. Öfkeyle pat, diye makamına oturdu. Bir süre hiç konuşmadı. Parmaklarını kenetledi, gözlerini Poyraz Mu-sanın gözlerinin içine dikti uzunca baktı. Öteki de gözlerini onun gözlerinden kaçırmadı. Gözlerini kırpmadı bile. Böylece birbirlerine bakarak anlaştılar.

"Efendim, heyecan. Efendim, mağduriyet. Efendim affedersiniz, zatınıza sual edemedim, bir emriniz mi olacaktı?"

"Estağfurullah Beyefendi, bir ricam olacaktı. Hani biraz önce bahsettiğiniz Karıncalı Ada var ya..."

"Evet, Karınca Adası."

"Ben o adaya yerleştim."

Abdülvahap Beyin yüzü güldü.

"Evet Beyefendi, memnun ve hem de çok mesrur oldum. Bütün ovayı, dünyanın dört bir yanından, Kafkaslardan, Giritten, öteki adalardan gelenler paylaştılar. Bütün kıyıları paylaştılar, bir Allahın kulu çıkıp da ben de Karıncalı Adaya yerleşeceğim demedi. Çok memnun ve de mesrur oldum. Hangi eve yerleştiniz?"

Poyraz Musa ayağa kalktı, Müdürün yanına geçti, önündeki kalemi aldı, adanın haritasını masanın üstündeki boş kâğıda çizdi:

"İşte bu ev," dedi.

"Münasiptir. Çok güzel bir evdir. Daha yeni yapılmıştır. Çorbacı Manolis'in evidir. Kendisi bu mıntıkanın en büyük kumaş, şarap, zeytinyağı tüccarıydı, şarabı, zeytinyağını Yunanistana, İtalyaya ihraç eder, kumaşı da oralardan ithal ederdi. Münasiptir efendim, en güzel evi seçmişler zatıalieri. Bahçesi de büyüktür. Var, üç bin arşın murabba."
"Var."

Abdülvahap gene delici gözlerini Poyraz Musanın gözlerinin içine dikti, bekledi.

Poyraz Musa telaşla elini ceketinin iç cebine attı, ısıldayan bir kara kadife kese çıkardı, kesenin doluluğu Abdülvahap Beyi sevindirdi, yüzüne mutlu bir gülümseme geldi oturdu. Poyraz Musa da onunla birlikte gülümserken kesenin büzgü ipini çekti, içinden beş altın aldı Müdürün önüne koydu. Müdürde hiçbir kıpırdanma olmadı, gülümseyen yüzü acılı, zavallı, kahra uğramış bir yüze dönüştü.

Poyraz Musa hemen atıldı:

"Muhterem Abdülvahap Bey, acaba kafi bulmadılar mı?"

"Esağfurullah muhterem kardeşim. Haşa muhterem kardeşim, yalnız, malumunuz a, biz mağdur olmuş, gadre uğramış şahıslarız. Malum derdi derunumuz, devlet bizi nan ekmeğe muhtaç etmiştir."

Poyraz Musa cebine koyduğu keseyi yeniden çıkardı, müdüre' baktı, müdür düşünüyor, Poyraz Musaysa büzgüsü açılmış kese elinde öyle duruyordu. Abdülvahap bir keseye, bir Poyraz Musanın yüzüne baktı, sağ elinin parmaklarıyla üç işareti yaptı. Hemencecik önünde üç altın daha parıldadı.

"Beyefendi, neredeyse ikinci olacak, nerdeyse acınızdan öleceksiniz. Vay benim akılsız başım, vah vah. Neredeyse aziz misafirimizi

26

acından öldüreceğiz. Tuh, olacak iş mi? Altın gibi, mücevher gibi değerli bir misafire yapılacak iş mi? Heyecan efendim, heyecan..." Bu sözleri söylerken gözleri hep yelek cebinden çıkardığı saatındaydı. Onun da saati Longines markaydı ve hem de altın kösteği bir avuçtan daha çoktu.

"Buyurun kalkalım. Hacı Stavronun lokantasına gidelim." Kalktı, Poyraz Musanın koluna girdi kapıdan çıktılar, merdivenleri sevinç içinde indiler.

"Yemekten sonra tapucuya gideceğiz. Çok rica ederim, ona, bir altından fazla vermeyeceksiniz. Malum sizin paranız benim param demektir. Bizim haberimiz olmadan o tapucu denilen kalpazan bütün dünyayı soymuş da Kanından da zengin olmuş. Ona bir lira yeter. Parayı benim önümde vereceksiniz. Bir lirayı az bulursa ben zatınıza işaret ederim bir tane daha verirsiniz, iki tane değil. Tapuyu hemen, o anda alırız."

"Oradaki yeldeğirmenin de tapusunu istiyorum."

"Onun üstünde durmayın. Onun hiçbir kıymeti yok. Buyurun efendimiz. Siz tapuları alın. Ben açık artırmaya çıkartırım gayrimen-kulleri. Kimse görmez tabii açık artırma ilanını... Günü gelince... Kafanıza takmayın, orası kolay iş."

Lokantaya kol kola girdiler.

Yemeklerini çabuk yediler, tapu dairesine yollandılar.

"Siz nasıl muttali oldunuz Karınca Adasına?"

"Çanakkaleden yaralanmış, Karınca Adasının hastahanesinde yatmış bir arkadaşım söyledi. Bu adayı anlata anlata bitiremiyordu. Ona göre ada bir cennet, insanları da melekti. Ben de efendim, savaş bitince ömrümü bu adada tamamlayayım, dedim."

"Durun bakalım, zatıalieri daha çok genç. Evli misiniz?"

"Değilim."

"Gel gör ki, bir tek martıdan başka o adada canlı mahlukat yok. Onun adına da Karınca Adası demişler. Rumcası Mirmingi. Yani karınca demektir. Bir tek karınca bile yok o adada. Kimse de yerleşmek istemiyor oraya sanki perili bir ada. Ama öyle çok arı, öyle çok arı var ki, teaccüp.... Demek hiç evlenmediniz?"

"Evlenmedim."

27

"Öyle ya, çok gençsiniz. Bu yaşta insan bu ıssız adaya kendisini bir ömür boyu hapse mahkum eder mi? Bütün mıntıka Rumeli, Kafkas, Şarki Anadolu, Cenup muhacirleriyle doldu taşı da kimse adalarda oturmak istemedi. Kimi gönderdimse, üstelik de bir akçe almadan, iki gün sonra kaçtı da geldi. Senin Karınca Adasına da bir Allanın kulunu, yalvar yakar oldum da kimsecikleri sokamadım. İsterseniz zatı-alinize çok bereketli bir çiftlik vereyim. Çok da para istemez. Mübadil-lik bitti, gelmiyorlar artık. Bu çiftliği size birkaç altına satabilirim. Ben bu kasabada kim varsa, bir tek akçe almadan ev sahibi, bu köylerde kim topraksızsa toprak sahibi ettim."

"İstemem efendim. Ben Karınca Adasında oturacağım. İsterse hiç kimse gelmesin, ben tek başıma oturacağım."

"Tıpkı Robinson gibi."

"Kim gibi olursa olsun, ben bu adada oturacağım."

Düşünüyor, düşünüyor bu Robinson adlı keferenin kim olduğunu çıkaramıyordu. Bir adada tek^aşına oturan bir kişiydi ya kimdi, kimin nesiydi? Abdülvahap Bey, bu kişiyi öyle bir söylemişti ki, bu kişinin çok namlı bir kişi olduğunu onun söyleyişinden anlamıştı.

"Üzülme, birkaç ay içinde belki birkaç kişi gönderebiliriz. Amma velakin ada denince bizim milletin ödü kopuyor."

Poyraz Musa, benim de ödüm kopuyor, diyecekti ya yuttu.

"Ben yalnızlığı severim."

Tapu Memuru onları sevinçle karşıladı, yandaki koltuğa buyur etti, kendi de bir sandalya çekti karşılarına oturdu. Hal hatır sordu.

"Ne içersiniz efendim?"

"Kahve, sade."

Abdülvahap Bey de:

"Kahve, sade," dedi.

Kahveler gelinceye kadar memleketin ahvalini konuştular. Elbet, hal keyfiyet böyle olacaktı. Memleket harplerden çıkmış, yorgun düşmüş, ağır yaralar almış, Cumhuriyetse yeni kurulmuştu. Mustafa Kemal Paşanın mürşitliğinde, bu millet çok mesafeler alacak, muasır medeniyeti kovalayacak, çok kısa bir zamanda da ona ulaşacak, onu yakasından sıkı sıkıya tutacaktı.

28

Abdülvahap taaccüp içinde kalmıştı. Bu Talip zırtapozu neden böyle ağız değiştirmişti? Baş başa oldukları zaman, arkadaşlarla birlikteyken Cumhuriyet, Bolşevik Mustafa Kemal aleyhine atıp tutar, ağzına geleni de gelmeyeniyi de söylerdi. Talibi tepeden tırnağa süzdü. Tapucu bacıklarını bir iyice bitiştiirmiş, ceketini ilikle'miş, ellerini de dizlerinin üstüne koymuş, başını önüne eğmiş bir hürmet abidesine kalbolmuştu. Bunda bir iş vardı. Bu, bu Poyraz Musada bir iş vardı. Yoksa bu köpek ferishtahın önünde bile böyle hazır ola geçmezdi. Böyle centilmen, yakışıklı, kibar, nazik bir insanın böyle bir ismi olabilir miydi, Poyraz Musa! Bu bir müstear isimdi. Hem de böylesi müstear isimleri ancak Kuvayı Milliyecilerin başları kullanırlardı.

Kahveler geldi, içtiler.

"Sizden bir ricamız var. Beyefendinin bir haceti olacak."

Talip hemen ayağa kalktı, masasına geçti, oturdu. Masası görkemli, büyük, işlemeli pırıl pırıl bir masaydı. Koltuğu daha da görkemliydi. Marokendi. Oturunca insan içine gömülüyordu.

"Emriniz olur efendim."

"Poyraz Musa Beyefendi Karınca Adasındaki Manolisin köşkünü hazineinden satın aldı, sizden tapusunu istiyoruz. Bir de efendim, Değir-mencioğlu Yaninin değirmeninin tapusunu...."

"Baş üstüne efendim."

Hemen ayağa fırladı, eski, kurt yemiş raflara gitti, oradan cildi paralanmış koskocaman kara, toz içinde kalmış bir defteri aldı masanın üstüne koydu. Bu sırada da Abdülvahap Bey Poyraz Musaya bir işaret çaktı. Poyraz Musa cebinden kesesini çıkardı, büzgüyü açtı, içinden bir tek altın aldı, bir adım attı, altını Talip Beyin önüne koydu. Talip Bey hiç şaşırmadı, parayı defterin üstünden aldı, Poyraz Beye uzattı:

"Buyurun efendim. Sizin paranız burada geçmez. Çok rica ederim Poyraz Musa Bey, buyurunuz efendim."

Poyraz Musa şaşırdı, parayı alsın mı, almasın mı, telaşlıydı. Abdülvahap Beye baktı ne yapayım dercesine.

"Buyurun efendim. Çok rica ederim buyurunuz."

Koltuğundan ayağa kalktı, ceketinin ilikli düğmesine sol eli gitti düğmeyi çözdü ilikledi.

"Sizin hakkınız efendim. Sizler bu memlekette, siz memurlarımız

29

çok mağdur oldunuz. Buyurunuz efendim. Bu kadarcık para ne ki..."

"Hayır efendim, sizden bir kuruş bile verseniz alamam. Bin lira bile verseniz alamam. Buyurunuz. Rica ederim, beni daha fazla mahcup etmeyiniz, ayağınızın türabı olayım."

"Ama niçin?"

"Çünkü siz bir kahramansınız. Size şu kadarcık bir hizmetimiz de olmasın mı? Size hizmet hepimiz için, herkes için, mebuslar, vekiller için de şereftir."

"Beni nerden tanıyorsunuz? Daha bu kasabaya bu sabah geldim."

"Efendim, sizi kim tanımaz ki..." Öğüngeç bir tavırla, "biz," dedi, "cahil değiliz küçük bir tapu memuruysak da... Bizim de biraz mürekkep yalamışlığımız var. Rica ederim buyurunuz."

Elini uzatmış öyle duruyor, gözlerinin içine yalvararak bakıyordu.

Poyraz Musa, ne yapacağını bilemez Abdülvahap Beye döndü. O, sapsarı kesilmiş titrer gibiydi. Göz göze gelirlerken gözlerini kaçırdı, başını yere eğdi.

"Buyurun Beyefendi hazretleri, buyurun Poyraz Bey. Size hizmet..."

Poyraz Musa, altını aldı, gitti yerine oturdu, kesesini çıkardı, altını içine koydu.

Talip rahat bir soluk alarak, sol eli ceketinin düğmesinde, yerine oturdu.

"Teşekkür ederim Beyefendi."

Başını defterin üstüne eğdi, sayfaları çabuk çabuk açmaya başladı. Bu sırada da Abdülvahap Bey, mahcup, üzgün, dudakları titreyerek:

"Affedersiniz Beyefendi, sizi tanıyamadım."

Poyraz Musa, tepeden:

"Zararı yok efendim, zamanla tanışırız."

"Talip Bey, size söylemiş miydim, tüccar..."

"Tüccar Manoli efendim."

Biraz sonra Talip Bey ince, uzun endamıyla ayağa kalktı. Sol eli daha ceketinin düğmesindeydi.

"Buldum efendim. Mirmingi Adasında Tüccar Manolisın köşkü."

Birkaç sayfa daha açtı:

30

"Evet Değirmencioğlu Yaninin değirmeni... Şimdi efendim, Katip Beyi çağırayım da... Onun yazısı çok güzeldir."

Az sonra katip geldi.

"Beyfendi için iki tapu yazacaksınız."

Poyraz Musaya döndü.

"Nüfus cüzdanınız efendim?"

Poyraz Musa güldü. Onunla birlikte Abdülvahap Bey de güldü. Gülenlere tapucuyla katip de katıldı.

"Nüfus cüzdanına gerek yok efendim. Zahmet buyurmayın. Siz söyleyin, Katip Bey yazsın. Yazısı çok güzeldir de... Onun için sizin tapularınızı ona havale ettim. Çabuk da yazar. Bir kahve efendim."

"Talip Bey, ben bir kahve daha içeceğim, sade."

Çok dalgındı. Sanki burada değil de çok uzaklardaydı, sıkışmıştı, bir kurtuluş yolu arıyordu.

"Sade."

Poyraz Musa, coşkun bir sevinçle:

"Madem Abdülvahap Bey kardeşimiz içecek. Bana da sade."

Hademe kahveleri getirdi. Onlar, kahvelerini daha bitirmeden katip odaya girdi:

"Yazdım, mührü de bastım. Her şey tamam, bir imzanız.kaldı memur Bey."

Talip Bey tapuları imzalarken dikleşti, mutlu bir gülümseyiş attı ortalığa.

"Hayırlı olsun efendim. Sağlıcakla, sıhhatle, saadetle oturun efendim."

Poyraz Musa ayağa kalktı, masaya kadar gitti, Talip Beyi can ü gönülden kucakladı, "teşekkür ederim," dedi.

Abdülvahap Beyi bu hareket dilhun eyledi, ta yürekten yaralandı. Eşek kafa Abdül, diye içinden geçirdi. İnsan, böyle bir adamı bir bakışta anlar, bir sözünden kim olduğunu çıkarır değil mi eşek kafa?

Talip Bey, onları Hükümet Konağının avlu kapısına kadar uğurladı.

Avluyu dışarı çıkınca Abdülvahap Bey Poyraz Musayı bir köşeye çekti:

"Çok çok özür dilerim zatıalınızden, mahcubiyetten nerdeyse ye-

31

rin dibine geçeceğim. Buyurun efendim altınlarınızı."

Avcundaki altınları ona uzattı:

"Buyurunuz. Siz bir kahramansınız."

Poyraz Musa, altınları aldı, kesesini çıkardı, teker teker sayarak, keseye koydu.

"Allahaismarladık Abdülvahap Bey. Gene görüşürüz. Her şey için çok teşekkür ederim. Bana çok yardım ettiniz.

Allahaismarladık. Bu iyiliğinizi ölünceye kadar unutmayacağım."

Bu son sözler Abdülvahap Beyi cana getirdi.

"Güle güle Beyefendi," dedi. "Her zaman zatınızı beklerim. Affı-nızı da rica ederim. Tekrar be tekrar rica ederim efendim."

Poyraz Musa, köşeyi dönünceye kadar arkasından baktı.

"Daha ne yapacaktık pezevenge," dedi, öfkeleni. "Kim olursa olsun canım. Ölmüş eşek kurttan korkar mı? Daha ne yapacaktık, kendini tanıtmayan, kim olduğunu söylemeyen bir kimseye."

Daireye gitmeyi hiç canı istemiyordu. Kaymakama gitmeli, bu akşam için hazırlık yapmalı, mükellef bir çilingir sofraya kurmalıydı. Adamı bir akşam sofrasına da çağırmadık. İkiircikliydi. Bu hadiseyi kaymakama anlatmalıydı. Bakalım ne diyecek. Ne kadar da çok şaşırdı adam, Poyraz Musa, parasını geri verdiğimde, kim bilir, ne düşündü benim hakkımda. Kaymakamla birlikte, bu adamı anlatınca, ne kadar da güleceğiz. Hele sekiz altını avucuna koyunca Poyraz Musanın, onun asıl adı Poyraz Musa olamaz, kim bilir, belki de ipten kazıktan kurtulmuş bir kimse. Adı da... Nasıl da gözleri yuvalarından fırladı. Altınları da tek tek, okşayarak kesesine saydı, utanmasa önümde paraları on kere sayabilirdi. İnanamıyordu ki... Kaymakama anlatacağım, onun parayı alırkenki hali dille tarif edilemez. Kaymakam zevkinden dört köşe olacak.

Poyraz Musa allak şallak olmuştu. Abdülvahap Bey hakkında ne düşüneceğini bilemiyordu. Altınları herhangi bir korkudan, saygıdan verebileceğini hiç sanmıyordu. Onun kim olduğunu bir bakışta anlamış, ciğerlerine kadar bütün içini okumuştı. Küçücük, akı gözükmeyen yeşil gözleri velfecr okuyordu. Alnındaki birbirine geçmiş kırışıklar, kim bilir ne kadar macera saklıyordu. Altınları verirken alnındaki bütün kırışıklar açılmış, gözleri birer damla yeşil ışığa kesmiş,

kanatları sevinçten titremişti. Acaba tam tersi mi olmuştu, yüzü sapsarı kesilmiş, elleri mi titremişti, yeşil gözleri ölü koyun gözleri gibi buruş buruş mu olmuş, dizlerinin bağı mı çözülmüştü altınları geri verirken? Abdülvahap Beye, ne olmuşsa olmuş, ona çok kaba, çiğ davranmıştı. Bu yüzden de, ikircik içinde, karanlık içinde, kıvrınarak önüne çıkan birkaç adama sorduğu nüfus memurluğuna vardı, dalgınlıkla, kapıyı bile vurmada nüfus memurunun odasına girdi, memurun karşısında durdu. Önündeki kurt yemiş, yarılmış tozlu masanın arkasında pos bıyıkları ağarıp kar gibi olmuş, iri kafalı, iri mavi gözlü, geniş omuzlu, saçları bir topak bulut gibi gelmiş başına konmuş, bu masaya hiç yakışmamış, bir heybet gibi, nereden, nasıl gelmişse gelmiş oraya oturmuş, gözlerini dikmiş, sert, ona bakıyordu. Otur falan da demiyor, gülümsemiyor, salt öyle, yüzü kıpırtısız, buz gibi, bir tanrı yontusu gibi. Bir kıpırdasa, bir parmağını oynatsa hemen konuşmaya başlayacak, onun ağzından girecek burnundan çıkacak, avucunun içine alacak, buruşturacak şuraya atacaktı ya adam taş kesilmiş, donmuş kalmıştı. Bu kasabada da amma acayip insanlar vardı. Kimi görür görmez ayağa kalkıp amuda dikiliyor, kimi resmini gazetede gördüğü savaş kahramanına, belki de Mustafa Kemal Paşaya benzetiyor. İşte bu adam da, Han soylu babayığit de taş kesilmiş soluk bile almadan, gözlerini bile kırpmadan bekliyordu. Önce sağ ayağını öne attı, geriye çekti, birkaç kez bu devinimini sürdürdü. Arkasından sol ayağını. Boyacı da çizmelerini ne kadar güzel boyamıştı. Ayaklan yer değiştirirken eski taban tahtaları birkaç kez gıcırdadı. Buna karşın nüfusçuda hiçbir değişiklik olmadı.

Sonunda dayanamadı, ne olursa olsun, dedi, canını dişine taktı konuşmaya başladı:

"Muhterem Üzeyir Bey Hazretleri, zatınıza hazretleri diyorsam kusuruma bakmayınız, siz hazretten de, beyden de, paşadan da daha âli bir mevkidesiniz. Biz sizin kim olduğunuzu bilerek huzurunuzda geldik." Önce sesi titredi, karıncalandı, sonra düzeldi, sözcükler ağzından kolaylıkla akmaya başladı. "Sizi biliyoruz, yüce soyunuzu da, Han Hazretleri, ve bunun için de sizi diye geldik, huzurunuzda elpençe divan durduk. Kendimi takdime cesaret edebilir miyim acaba, biz Dağis-tandan Anadoluya geldik, Toros dağlarının Uzunaylasına, yani Bin-

boğa dağlarının, Kayserinin Pınarbaşı kazasının Kaynar nahiyesine yerleştik. Biz Kabartay Çerkezleriyiz. Ne yapalım, biz Kabartaylar hep köleyiz. Bunu hiçbir zaman inkar edemem. Köle de Allahın kuludur. Ben Burakzade Hacı Rüstemin oğlu Poyraz Musayım. Buraya gelince duydum ki siz bir Çeçensiniz ve de Çeçen Hanlarının şecereli soyu, son Çeçen Hanının bihakkin evladısınız. Osmanlılarca mağdur edilmiş, Hanlığı elinden alınmış, bir âli şahsiyetsiniz. Ne yapalım, biz Çerkez milleti, sizin gibi Hanlar da, bizim gibi köleler de bütün dünyaya sürüldük, dağıtıldık, perişan edildik. Tıpkı Yahudiler gibi, zulüm gördük, insanlığımız elimizden alındı."

Gittikçe güzel konuşuyor, heyecanlanıyor, kendinden geçiyor, kendi sesine kendini kaptırmış, hem konuşuyor, hem de zangır zangır titriyordu. Nüfusçuyşa hiçbir tepki göstermiyor, gene öyle taş gibi hiç kıpırdamıyor, gene öyle yüzü donmuş kalmış, gene öyle bekliyordu.

"Çarlar bizi Karkastan Çine Maçine, bütün Orta Asyaya, Arabis-tana dağıttı. Kölelerimiz Mısırdaki Kölemenler Devletini kurdu. Ama gene de yenildik, perişan olduk. Kafkasın muhteşem kartalları, cesur şahinleri, hepimiz kuzgun olduk. Soyumuz çürüdü. Ama gene de başımızı dik tuttuk, kartal başı gibi, şahin başı gibi."

Başımızı dik tuttuk derken Poyraz Musa, Üzeyir Beyin gözleri önce derinden gelen bir ışıkla parladı, sonra ıslandı, sonra da göz çukurlarına birer damla yaş geldi oturdu. Poyraz Musa da neredeyse kendi anlattıklarına ağlayacaktı. Kendini zor tutuyordu.

"Evet, Han Hazretleri, şimdi ben burada, bir kasabada nüfus memurluğunun küçük bir odasında, kurt yemiş, bacakları kırık bir masaya oturmuş âli bir Hanla karşı be karşı duruyor, heyecanımdan tir tir titriyorum. Bir Han ki, ne Çin, ne Türkmen, ne de Moğol Hanlarına benzer. O, ulu Kafkasın, ulu Çeçenin Hanıdır. Bizim Uzunayla Türkmeninin Aşığı ne demiş, şahin kocamakla vermez avını, taaa eskiden kurt eniği kurt olur. Ben şimdi burada bir ulu Kafkas kartalının, Hanının karşısında hürmet ve sadakatle, bir teba olarak eğiliyorum."

Poyraz Musa, önce masanın gıcırdayarak bir kalkıp bir indiğini, sonra sandalyelerin devrildiğini, odanın sallandığını, arkasından dağ gibi posbıyığın üstüne abanıp onu kucakladığını gördü, başı döndü. Nüfus memuru aldı, onu masanın önündeki sandalyeye oturttu.

"Konuş oğlum, tşte biz böyle olduk, tşte bizi, Han olsak da, Kartal, Padişah olsak da kader bu hale getirdi."

Buyuran bir sesle:

"Konuş!" dedi.

"Evet, Han Hazretleri işte biz, biz, biz böyle olduk." Bir sözcük daha etse ağlayacaktı. Söylediklerine öylesine kendini kaptırmış, öylesine kendini inandırmıştı ki...

"Baysunguru anlatmalıyım ki size Hanımız Hazretleri, o zaman bizim kim olduğumuz, ne biçim bir Kafkas Kartalı bir millet olduğumuzu dünya anlamalı. Evet, işte böyle Üzeyir Han Hazretleri."

Üzeyir Han baktı ki, Poyraz Musa kölesi perişan, ağlayacak. Bu sefer o başladı ulu Kafkası, Şeyh Şamili, öteki kahramanlıkları, İsmail Beyi uzun uzun, vakarlı, tane tane anlatmaya. Delikanlının kendine geldiğini görünce de sustu: "Söyle bana," dedi, gülerек, kıvançlı, "söyle bana ulu Kafkasın kahramanı Baysunguru, nasıl bir ulu kişidir, nasıl bir ulu kahramandır ki yeryüzüne şan vermiş."

Poyraz Musa kendine gelmişti ki Teri kurumaktaydı, titremesi de durmuştu. Sesinin etkisini çok yitirdiğini biliyordu, ama hikaye öylesine etkiliydi ki, Üzeyir Hanı, bütün anlattıklarından daha çok etkileyeceğine inanıyordu.

"Evet Sultanım, Hanım, Baysungur bir Çeçen kahramanıdır. Böyle bir Kafkas kartalı, Kafkas kahramanı bu dünyaya gelmemiştir. Onun kahramanlıklarını bir bir anlatsam, onu destancılar, aşıklar gibi söylesem, günler, aylar yetmez. Ben burada sadece onun bir tek macerasını söyleyeceğim. Bu bile Kafkas kartalları Çeçenlerin ne kadar yiğit, ne kadar mert insanlar olduklarını dünyaya gösterir. Biliyoruz ki Şeyh Şamil Avar Türklerinin başı, Baysungur da, Hacı Murattan sonra Çeçenlerin başıdır. Bir dağlık, kayalık bir yerde büyük bir Rus birliği, Baysungurla Şeyh Şamili kuşatıyor.

"Baysungurun sağ bacağı, sol kolu yok. Dağ gibi bir adam. Savaşa giderken onu atının üstüne bağlıyorlar, silahını sağ eline veriyorlar. Silahını bir eliyle kullanıyor ya uçan turnayı gözünden, kaçan tavşanı art ayağından vuruyor. Rus birliği onları kuşatmış ki, aralarından karınca bile geçemez. Borazanlarla teslim çağırısı yapıyorlar. Kurtuluşu-

35

nuz hiçbir biçimde yok, diyorlar. Ya ölüm, ya teslim, Şeyh Şamil bakıyor ki, en küçük bir kurtuluş umudu yok. Bu kadar insanı öldürt-mektense teslim olması daha iyi. Baysungursa teslim olmak istemiyor. Aralarında kıran kırana bir tartışma başlıyor. Beş yüz askerin beş yüzü de Baysungurdan yana oluyor. Bir yarma hareketi yaparak çemberden kurtulmak istiyorlar. Ya kurtuluruz ya da ölürüz, diyorlar da başka bir şey demiyorlar. Şeyh Şamil bakıyor ki tek başına kaldı, arkasını dönüp Rus birliğine yürüyor, Baysungur Rus birliğinin çemberine yaklaşmış Şeyh Şamile bağırıyor, Şeyhim geriye dön, son bir kere mübarek yüzünü göreyim. Şeyh, olduğu yerde durup kalıyor. İkircik içinde. Rus birliğine de birkaç adım kalmış. Şeyh, olduğu yerde bekliyor, ne geriye dönebiliyor, ne de ileriye gidebiliyor. Şeyhim geriye dön, geriye dön! Baysungurun gür sesi kayalıklarda yankılanıyor. Şeyh, ortada öyle dimdik durmuş, yere çakılmış gibi, bekliyor. Bir süre böyle bekledikten sonra Şeyh, yeşil cübbesiyle birden yürümeye başlıyor, ağır ağır gidiyor, Rus kumandanına teslim oluyor. Sonradan Şeyhe soruyorlar, Şeyhim diyorlar, Baysungur, sana o kadar yalvardı da, mübarek yüzünü son gittilik bir kere daha görmek istedi de sen niçin geriye dönmedin? Şeyh, cevap veriyor, ben Baysungurla tartışırken, baktım ki Baysungur teslim olmayacak, tek başıma ben teslim olmaya gidersem de beni öldürecek. Onun için birden arkamı Baysungura döndüm, Rus askerlerine yürüdüm. Eğer ki, bir an daha onunla yüz yüze kalsaydık Baysungur beni vururdu. Bağırıldığında da gene dönseydim, Baysungur beni gene vururdu. Kafkaslılar, en büyük düşmanlarını bile arkadan vurmazlar. Döneym mi, dönmeyeyim mi, diye çok ikircik geçirdim, sonra da dönmedim. Şimdi daha düşünüyorum, dönseydim Baysungur beni, Şeyhini acaba vurur muydu? Vururdu, vururdu. Düşmana teslim olan kişi Şeyhi değil, babası da olsa vurur, diyor Şeyh."

"Vurur muydu?" diye sordu Üzeyir Han.

"Vururdu," dedi Poyraz Musa.

"Biz de bozulduk," dedi, içini çekerek Üzeyir Han. "Biz şimdi değil Şeyh Şamili, babamızı bile arkasından kurşunlarız. Arkasından değil, uykuda bile vururuz. Sen şimdi benden nüfus cüzdanı mı istiyor-

1?"

sun?

"İstiyorum."

36

"Senin adın Poyraz Musa değil."

"Değil."

"Nüfus cüzdanına ne yazacağım, bu adını mı?"

"Bunu," derken tapuları cebinden çıkarıp Üzeyir Hanın önüne koydu.

"Ohhooo, sen nüfus cüzdanını çıkarmışsın bile Poyraz Musa."

"Çıkardık Sultanım."

Çekmecedan boş bir nüfus cüzdanı aldı, katibi çağırdı, tapuyu, boş cüzdanı ona verdi, "bunu tapuya göre doldur, mühürle getir."

Katip çarçabuk gitti.

"Biz her gün, altı ay öncesine kadar yüz yüz elli cüzdan verirdik. Muhacirlerin cüzdanları olmuyor ki, olanlar da işe yaramıyor ki... Kimi Kafkastan, kimi Lazistandan, kimi, kimi Kürdistan, kimi cenuptan, Arap çöllerinden geliyor. Burada deve bacaklı Sudanlılara, bir dudağı yerde bir dudağı gökte zencilere de cüzdan verdim, yerleştirdik. Yalnız bu senin adaya kimsecikleri gönderemedik. Gönderdiklerimiz de üç gün sonra kaçtılar. Yahu Poyraz Musa, sana bir kahve bile ikram etmedik. Şimdi eve gideceğiz. Bu gece bizde kalacaksın. Bizim Hanım sana Çerkez yemeği yapar ki, birlikte parmaklarını yersin."

Poyraz Musa, eve gitmemek için diretti ya Üzeyir Hanla başa mı çıkılır, ne yapsın, kabul etmek zorunda kaldı.

Biraz sonra cüzdan geldi.

"Bir fotoğraf var mı?"

"Var," dedi Poyraz, iç cebinden cüzdanını çıkardı, içinden bir vesikalık fotoğraf aldı, Üzeyir Hana verdi.

Üzeyir Han fotoğrafı zamkladı, mühürledi, imzaladı, Katip tarihi yazmamıştı, yazdı, "hayırlı, uğurlu olsun," dedi, uzattı. Poyraz Musa uzandı, masanın üstünde yatan, Hanın uzun parmaklı ellerini, kaçırmasına fırsat vermeden aldı öptü, üç kez de başına götürdü.

Üzeyir Han telaşlandı.

"Haşa haşa, kim bilir sen hangi büyük soydansın... Haşa, haşa... Soylular, kim olduklarını kimseye söylemezler. Ben Han soyumu kimseye söylemiş değilim, ama insanlar kimin ne olduğunu derakap anlıyorlar. Söylemeye gerek yok. Ben de senin ne olduğunu anladım."

"Estağfurullah, estağfurullah efendim, sizin yanınızda biz kimiz

37

ki... Sizin soyunuz, şecereniz îsadan evvel üç bin yılına kadar çıkar."

"Hayır, hayır, yanlış. Üç bin değil, yanlış... îsadan evvel yedi yüz yılına kadar ancak çıkar. Tevatür, üç bin yılına kadar çıkmamız, tevatür."

"Olsun, dünyada şeceresi îsadan önce yedi yüz yılına kadar çıkan bir soy var mı? Böyle bir soy ancak Kafkas dağlarında bulunur."

"Haklısınız. Ancak Kafkas dağlarında... Haydi kalkalım."

Kalktılar, kapıda sen önce, ben sonra çıkacağım, diye epeyce bir didişme olduktan sonra Poyraz Musa baskın çıktı, önce Üzeyir Han çıktı odadan dışarıya. Avlu kapısında didişmediler. Ev yakındı. Avluya gelir gelmez, daha cıngırağı çalmadan, kapı açıldı. Üzeyir Han Poyrazı hızla içeriye itti. Evin kapısında da böyle oldu. Kapıda onları buruş buruş, tertemiz giyimli, beyaz başörtülü, uzun boylu bir kadın karşıladı, güleç, sevinç içinde.

"Hoş geldiniz oğlum, sefalar getirdiniz. Sizin geldiğinizi bana Üzeyir Han haber verdi. Gelemeseydiniz çok üzülecektim. Duydum ki burada bir ada almışsınız."

"Vallahi Hanım, istese bütün adayı ona veririz. Sadece bir evle bir değirmen..."

"Bizim çocuklarımız da senin yaşında evladım. Han babaları onlara dedi ki, çiftlik mi istersiniz, bağ bahçe mi, ada mı, köşk mü gelin de alın. İstemiyorlar. Ne varsa o İstanbul'da, ayırlamıyorlar. Biz de burada karı koca hasretlikten ölüyoruz. Senin baban anan nerde yavrum?"

"Taaa uzaklarda, Toros dağlarının üstünde, Uzunyaylada."

"Vah, vah evladım, vah! Ne varmış ki o uzun yerde, insan buraya gelmez mi ki? Bakın şu eve..."

Ev deniz kıyısında, büyük bir bahçenin içindeydi. İki katlı ve beyaza boyanmıştı. İkinci kata meşe ağacından, cilalanmış dönen merdivenlerle çıkılıyordu. Perdeler mavi kalın kumaştandı.

"Hayırlı olsun, eviniz çok güzel Hanımefendi."

"Çok güzel de söz mü? Han amcana sor, bu ev bile bize göre değil, diyor. Han amcanın Kafkas dağlarında sarayları varmış. Çok eski, hem de sırçadan."

"Amaaan Hanım, sen de bir duyduğunu unutmaz da unutmazsın. Mazide kaldı bütün bunlar, hanlar hamamlar, saraylar, mazide..."

38

"Varsın kalsın. Saray, Han sarayı değil mi? O da bizim değil mi? Bin sene orada yaşamadık mı?"

"Kim biliyor, kim görüyor sarayı, soyu?"

"Kimse görmesin, bilmesin ne olacak yani. O saray bizim sarayımız, değil mi. Çocuklarımız bunu anlamıyorlar. Han soyu olduklarını bile bilmiyorlar, inanmıyorlar."

"Bilmesinler," diye öfkeyle bağırdı Üzeyir Han. "Sanki benim Han soyumun onlara ihtiyacı var. İnanmasınlar."

Poyraz Musaya döndü:

"Söyle evladım, Kafkas kartallarının hanları, Osmanlı padişahlarına, İran şahlarına benzerler mi?"

"Kafkas Hanları bu dünyada Hanken, Osmanlı Padişahları, İran Şahları, Rus Çarları birer keçi çobanıydı Hanımefendi anne. Varsın bizim kim olduğumuzu kimse bilmesin, ne değişir ki..."

"Ben çocuklarımı özledim evladım. Han amcan İstanbul'a gitmek istemiyor, onlarsa buraya gelmiyorlar. İki arada bir derede kaldım evladım. Hanlık, padişahlık onların umurlarında değil. Burada da Üzeyir Hanın Han olduğunu herkes bilmiyor. İstanbul'da ne bilecekler ki..."

"Bilmesinler," diye bağırdı Üzeyir Han. "Varsın bilmesinler. Bizim Hanlığımızın da onlara ihtiyacı yok. Bak şu kartal yavrusuna, beni demiş de, Hanımız demiş de bana gelmiş."

"Hoş gelmiş, sefalar getirmiş," diye sevindi Hanım.

"Sana her zaman söylerim ya Hanım. Benim tebam, benim oğullarımdan daha değerlidir."

"Öyle deme Han, öyle deme. Evlat başkadır Han. Evlat ciğerdir."

"Tebamız da daha başkadır Hanım, Hanım. İşte, tebası olmayan benim gibi olur. Buralarda benim gibi sürünür."

"Estağfurullah Han, estağfurullah. Göl yerinden su eksik olmaz. Siz gene bütün insanlığın Hanısınız."

"Gene de evlat evlattır. Onlar hiç aklımdan çıkmıyor. Yüreğim yanıyor."

"Hanlığımız, sarayımız aklıma düştükçe benim de yüreğim yanıyor."

"Benim de," dedi Hanım, "benim de... Hanlığı elinden alınmış

39

kişi hiç unuttur mu o Hanlık günlerini."

"Aman Hanım," diye posbıyıklarını sıvazladı Üzeyir Han. "Hanlık manlık iyi ama insan insan olmalı."

Hanım kalktı, aşağı indi, biraz sonra oradan kap kaçak sesleri geldi.

"İçer misin evladım?"

"Biraz efendim."

"Birazı mirazı yok, adam gibi içelim evladım."

"Adam gibi içelim Hanım, efendim."

Akşam olup gün kavuşuncaya kadar eski günlerden, Kafkasyanın görkeminden söz ettiler. Üzeyir Han, şeceresindeki bütün Hanları, bir tekini bile kaçırmadan, adları sanları, yaptıkları ettikleri, tekmil maceraları, erişilmez kahramanlıklarıyla, İsadan önce yedinci yüzyıla kadar, teker teker saydı döktü. Dedelerinin bütün hünerlerini, ne biçim kılıçlar kuşandıklarını, boyları poslarını, gözlerinin rengini, kartal burunlarını, atlarını, atlarının cinslerini, soylarını, en ince ayrıntısına kadar her bir şeylerini bir bir biliyordu.

Poyraz Musa buna şaşıp kaldı ve bir daha onun Han soyu olduğuna inandı iman etti. Yoksa herhangi bir insan bu kadar bilgiyi nereden, nasıl edinirdi.

"Kafkasyanın tarihi insanlığın tarihidir.

"Ateşi tanrılardan çalıp da insanlığa armağan eden kişi kim, bir Akdenizli. O ateşi çalıp da insanlara verince ateşin sahipleri tanrılar ne yaptılar, gazaba, geldiler, ateş hırsızını cezalandırdılar. Cezası neydi, onu aldılar götürdüler Kafi Kuhinin en uzak, göğü delmiş doruğunda-ki sivri, çakmaktaşıdan ustura gibi keskin kayalığa ellerinden ayaklarından ağır zincirlerle bağladılar. Kartallar, her sabah geliyorlar, onun ciğerinden bir parça alıp gidiyorlardı. İşte, Kafkas dağının halkları bundan, bir gün haberdar oldular. Bir insana tanrıların böylesine zulmetmesi ağırlarına gitti. Ama ne yapabilirler, çıkılmaz inilmez dağın en sarp, en yüce doruğundaki insanı nasıl kurtarabilirlerdi. Biliciler, bilim adamları, Hanlar, Beyler, hocalar, imamlar, papazlar hep bir araya geldiler, bir çare düşündüler, araştırdılar, dağ çok yüksekti, sarptı, şimdiye kadar hiçbir insanın ayağı dağın doruğuna değmemişti. Ne yapmalıydı?

40

"Ne yapsınlar, ne yapacaklar, ne edecekler, ateşi kendilerine ar-, mağan eden bu insanoğlunun en hırsızını, hırsızların pirini tanrılarının, ciğer yiyen kartalların elinden kurtaracaklar.

"Sonunda, dağa yol yapmaya karar verdiler. Kafkasta ne kadar demirci varsa, başladı çalışmaya. Kayaları kırmak için yüzlerce binlerce külünk yaptılar. Kafkas halkı yediden yetmişe dağa sıvandı. Yıllar sürdü dağla insanlığın savaşı ve bir gün yol doruğa kadar çıktı. Ateş hırsızını onları gördü. Teni yanmış, bakır rengi olmuştu. Göğsü de kan içindeydi. Kanı, bütün kayayı kırmızıya boyamıştı. Sakalı uzamış, göğsüne kadar inmişti. İnsanlar yanına kadar çıkınca duru, mavi, iri gözleri sevinçten yaşardı. 'Biliyordum,' dedi, 'ben bu insan soyunu biliyordum. Bir gün ne yapıp edip beni buradan kurtaracaklarını biliyordum,' dedi. Sevinç içinde şakıdı. Kızgın tanrılar bu işe hiç şaşmadılar. Tanrılar da insanoğlunun bir gün ateş hırsızını kurtaracağını biliyordu.

"Ve insanlar, ateş hırsızının zincirlerini söküp onu aşağıya, düze indirdiler. O gece bütün dağların doruğunda, ovalarda, denizlerde, sularda, bütün yeryüzünde ateşler yandı. Yeryüzü apaydınlık oldu, kırk gün kırk gece...

"İşte Kafkaslılar, yavrum, böyle kişilerdir. Bizim atalarımız, insanlığa bu en büyük iyiliği yapan kişiyi, kıyamete kadar sürecek bir işkenceden böylece kurtarmışlardır. Bütün dünya tarihleri bunu böylece yazar.

Poyraz Musa, Üzeyir Han konuştukça ona biraz daha, bir daha hayran kalıyor, büyümüş, koskocaman olmuş gözlerini onun ağzından alamıyordu.

Kafkas insanları tanrılara bile başkaldırmalardı. Başkaldırmayı unuttunca da köleleşmişler, dünyanın dört yanına dağılmışlardı. İşte böylece Hanları da köhne bir kasabada nüfus memurluğu yapıyordu. Ateş hırsızını tanrılarının gazabından kurtaran halk şimdi ne halde!

Önce çeşmibülbül sürahi kondu masaya. Masanın ortasında mavi bir çiçek açtı. Poyraz Musanın içi sevinçten dolup taşıyordu. Sonra rakı kadehleri geldi. Beyaz peynir, süzme yoğurt, ceviz içi, humus, Çerkez Tavuğu, daha başka Kafkas yemekleriyle de donandı masa.

"Buyur evlat, masaya. Sulu mu susuz mu?"

41

"Susuz, Han Hazretleri."

Üzeyir Han, onun Hanlığına canı yürekten inanmış bu genç adamdan dolayı mutluydu. Ağır ağır, gülümseyerek, kadehlere rakıyı, suyu da koydu.

"Haydaaaa, Kafkasyanın şerefine!"

"Kafkasyanın!"

"Buraya, benden sonra ilk gelen Çerkez sensin. Senin şerefine."

"Ellerinizden öperim Üzeyir Han."

Kadehleri tokuşturdular.

Hanım da geldi masaya oturdu.

"Sevgili Han, bir kadeh de bana doldur."

"Baş üstüne. Hanım böyle hususi günlerde çok güzel içer."

"Aman, kimsecikler duymasın. Bu kasaba çok tutucudur. Erkekler içer de, kadınlara gelince kıyamet kopar. Haydi şerefe. O hırsız mı ne, onun şerefine. Hani biraz önce anlatıyordun ya kuşlar mı yiyormuş ne. İşte onun şerefine."

"Hırsızın şerefine," dedi, Üzeyir Han gülerek. Yüzünden, gözlerinden, ellerinden, tepeden tırnağa mutluluk taşıyordu.

"Ala karlı Kaf-kasın şerefine,"

Hanın sevinci Poyraz Musayla Hanıma da geçti.

Han iyice açıldı. İçindeki bütün setleri yıktı, konuşuyordu. Hanım kocası böyle coşkun konuştuğu çok rahatsız oluyordu. Çünkü o, hiç olmamış şeyleri de olmuş gibi söylüyordu. Bütün olup bitenleri, hiç ayrılmadan birlikte yaşamışlardı, her şeyi, böyle coşunca abartıyor, süslüyor, iyi yönünden alıyor, düpedüz uyduruyordu. Hele şu Abdülvahap sümsüğünü gökyüzüne çıkarıyordu. Oysa, onu şeytanı kadar sevmiyordu. Böyle günlerinde, rakıyı da çekince Abdülvahabın bir ermiş olduğuna kendi de inanıyordu. Herkesi de inandırıyor. Bu küçücük evi de yere göğe koyamıyordu. Güzel, temiz, yepyeni bir ev. O kadar. Bu ev, bir bakıyordun, Çeçenistandaki dedesinin sırça sarayı oluvermiş de çıkmış. Gene evden, Abdülvahap Beyden söz edecek, diye ödü kopuyordu. Neyse ki bu delikanlı ona bir iyice hayrandı.

"Abdülvahap Bey için bu kasabada çok kötü şeyler söylüyorlar. Adamcağızı hallaç pamuğu gibi atıyorlar. İtin götüne sokup çıkarıyorlar. Yok, o, kendisine üç tane çiftlik, beş tane saray gibi ev almış. İstan-

42

bulda Boğaziçinde her çocuğuna bir yalı yaptırmış. Yalan efendim yalan. Külliye yalan; O, herkesi ev sahibi yaptı da kendisine bir kulübe-cık bile almadı. Bu yörelerde, adalarda, yaylalarda, Rumlardan ne kadar ev, ne kadar zeytinlik, ne kadar bağ bahçe, ne kadar tarla kalmışsa hepsini fakir fukara göçmenlere dağıttı. Çeçen Hanı, düşmanlarca ülkesinden sürülmüş, sonra da sürgünde unutulup bir kasabanın yalnız-, liğina, yoksulluğuna mahkum edilmiş Çeçen Hanı Üzeyir Beyi kim ev sahibi yaptı, hem de deniz kıyısında, hem de bir saray gibi görkemli bir ev, kim ev sahibi yaptı, hem de bütün masrafları kesesinden ödeyerek, işte bu alçakgönüllü kahraman Abdülvahap Bey. O ki, mağdur edilmiş mübarek bir şahsiyettir. Bu kasabanın şom ağzına bakarsan, karşısına çıkan, işini yaptırmak isteyen bir altından beş altına, on altından yüz altına, yüz altından... Canı ne kadar isterse o kadar altın alıyormuş. Selam verenden bile bir şeyler koparırmış. Böylelikle küp küp altınlar biriktirmiş. Vay fukara Abdülvahap Bey vay! Gaddarlık, iftira. Nerdeyse bir kadeh rakı için kırmızı şeritli altın İstiklal Madalyasını satacak. Evet, doğrudur, hakikattir, o bu yörede ev sahibi, mal mülk sahibi etmedik kimseyi bırakmadı. Bazı. muhacirlerden, yakışıklı genç kişilerden şakacıktan para alır ama geri verir. Çok şakacı bir adamdır. O, tapucuya, kaymakama bile kimseden bir kuruş aldırılmaz. Nasıl mı aldırılmaz, zorla şerle değil, karşısındakinin gözlerinin içine bir bakar, bakmasıyla da onu afsunlaması bir olur. O, bir insan değil, bir melek, bir büyücüdür. Onun huzurunda kimsecikler rüşvet yiyemez. Alanlar da çarpılırlar. Abdülvahap Beyi yakından tanıyınca ona hayran olmamak kabil değil. Tam Karkasın yamacında Çeçen Hanlarının sırça sarayları yükselir. Arkalarında ulu Kafkas dağları. Kimsesiz o saraylardan daha geceleri, bir de tanyerleri ısırken, bir de, bir de, bir de... Kılıç şakırtıları gelirmiş. Bir de sarayın önündeki oviden binlerce kır atlı Çeçen, gümüş savatlı koşumları yanarak, kılıçları parlayarak geçerlerken sarayın önüne gelince atlarından iner, alınlarını toprağa koyar, beş bin yıllık Çeçen Hanlarını selamlarlar, sonra da atlarını doldurur, oviden mor kayalıklı dağlara sürer, dağların mavisinin içinde yitip giderlermiş. İşte bu durum, Çeçen Hanları geriye dönüp saraylarına yerleşene dek, kıyamet gününe dek her bahar, baharlar yitinceye dek böyle sürecek. Üzeyir Hanın Hanımı, çocukları buna inanmıyorlar. Varsın inanma-

43

sınlar. Bir baharda Kafkasyaya gitsinler de sarayın önünde secdeye varmış, binlerce kara kalpaklı Çeçeni, sarayın huzurunda secdeye varırlarken görsünler.

"Bize iyi bakmadı Osmanlı. Çünkü Osmanlı çürümüş. Çeçen Hanlarına Han muamelesi yapmadı. İşte böyle, benim gibi. Saraylar, köyler, çiftlikler vermedi. Oysa Çeçen Hanları onlara ne iyilikler yapmışlardı. Çürüdü Osmanlı, kokuştı. Kurt yemiş bir elma gibi de dalından düştü. Mustafa Kemal şöyle bir salladı, içini kurt yemiş de boşaltmış, kurumuş çıkarı, kökünden devirdi."

Yanına yöresine korkuyla, posbıyıkları titreyerek bakındı, sesini alçaktı.

"İşte bu kurt yemiş, çürümüş küçücük bir fiskeyle de yıkılmış, darmadağın olmuş çınar kalıntısının parçalarını bitıştırıp yeniden yeşertmek istiyor Mustafa Kemal Paşa. İyi niyetli, ama hiç çürümüş, un ufak olmuş çınar yeşerir mi? Gariban Mustafa Kemal Paşa, iyi adam."

Hanım:

"Sus Üzeyir Han, böyle bir sözü bir daha söyleme. Herkes biliyor ki, çürümüş, un ufak olmuş bir ağacı kimse yeşertemez. Mustafa Kemal Paşa istediği kadar canını dişine taksın da uğraşsın. Yazık, iyi adam. Sus, sus ki Üzeyir Han, çürümüş çınarın gövdesi bizi ezmesin," dedi, derinden bir aaah, çekti.

Macerası ne olursa olsun, böyle bir insanın, yakışıklı, akıllı, zeki bir insanın, üstelik de Kafkaslı, Dağıstanlı bir kişinin böyle bir adaya kendisini, hem de tek başına hapsetmesi bir özveridir. Diyorlar ki o adada bir hayalet dolaşıyormuş. Bu hayaletten dolayı o adanın önünden bile kimse geçmiyormuş. O adadan ayrılan Rumlar, hayaletten kurtuluyoruz, diye bir sevinmiş, bir sevinmişler, göç emrini alınca üç gün üç gece zil takıp oynamışlar. Günahı vebali boyunlarına, onlar sevinçlerinden sirtaki teperlerken, hayalet de gelmiş aralarına girmiş, o da onlarla üç gün, üç gece sirtaki tepmiş. Üzeyir Han gene de o perili adada hemşerisini yalnız bırakmayacak, ne yapacak edecek, o adayı dolduracak... Daha göçün arkası kesilmemiş, Kafkasyadan, Balkanlardan, adalardan, Kürdistan'dan, Mezo-potamyadan, Suriyeden gelen gelene.

"Ne yapsınlar muhacirler o adada. Ekilecek tarla yok, yetecek ka-

44

dar su yok. Biraz bağ, biraz bahçe, birkaç şeftali ağacı, bu kadar. Bunca yıl, belki de bin beş yüz, iki bin, üç bin yıl bu Rumlar bu adada nasıl yaşamışlar?"

"Ben de yaşarım Üzeyir Han Sultanım. Biz de yaşarız."

"O zaman tedarikini iyi göreceksin. Yemek içmek, su... Sen buraya nasıl geldin adadan?"

"Küçük bir kayığım var, yeni, dokuz arşın."

"Kaç günde geldin adadan buraya?"

"Gece gündüz kürek çekerek bir buçuk günde."

"Olmaz. Yarın seni kaptan Kadriyle tanıştıracam. Onun yepyeni bir teknesi var. Motoru da yepyeni. Seni birkaç saatte adaya atar. Şimdi sana bir ev verdi ya Abdülvahap Bey, şimdi sevincinden uçu-yordur. Kime bir ev tapusu almışsa sevincinden deli olmuştur. Yarın seninle Kaptan Kadriye gideriz, sonra sen Kadriyle alışverişe çıkarsın. O, ne nerede, hangi dükkanda satılıyor bilir. Balık tutmasını bilir misin?"

"Bilirim."

"Nerede öğrendin, hangi denizde?"

"Akdenizde. Dört yolda, İskenderunda, Payasta, Mersinde kaldım."

"İyi, burasının balıkları nasıl, kaç metrede, hangi biçim bir ağla yakalanır, hepsini Kadri sana anlatır. Haydi kalkalım. Yarın erken uyanmalı, Kaptanı bulmalıyız. İyi geceler."

Üzeyir Han ona odasını gösterdi. Hanım, yatağı yaptıktan sonra gitmiş, çoktan uyumuştur.

"İyi uykular."

Poyraz Musa. Çabucak soyundu, uykusuzluktan ölüyordu, cebinden para kesesini aldı, yastığın altına koydu.

Hemencecik de uyudu.

Uyandığında gün işiyordu. Giyindi, musluğa gitti, yüzünü daha el değmemiş pembe, kokulu bir sabunla iyice yıkadı. Yüz numaraya girdi. Uzun yıllardır böyle tertemiz, gıcır gıcır bir ayakyolu görmemişti. Üzeyir Han onu gülerek, sevinçle karşıladı. Eline kolonya döktü. Yemek masasının üstündeki altın gibi parlayan semaverden buharlar fışkırıyordu.

Masaya oturdular. Han:

"Zübeyde Hanım," diye seslendi, "biz hazırız."

45

"Geliyorum."

Bal, tereyağ, zeytin, türlü peynirlerle masanın üstü donanmıştı. Kahvaltılarını ağır ağır, sindirerek yaptılar. Poyraz Musa, Zübeyde Hanımın elini, saygıdan iki kat olarak öptü. Şimdiye kadar böyle Osmanlı, böyle erkek bir kadını hiç görmemişti. Demek ki Han kadınları da böyle olurmuş, diye içinden geçirdi.

Bu sabah Üzeyir Hanın yüzü apaydınlıktı. Konuşmuyor, dalmış, düşünmeden düşünceye geçtiği yüzünden her an belli oluyordu.

"Ne düşünüyorsun Han Ağabeyim?"

"Seni düşünüyorum Poyraz oğlum. Orada tek başına bu ecinniler adasında ne yapacaksın ki... Yalnızlıktan ölürsün."

"Dayanmaya kararlıyım Han ağabeyim."

"Allah sana güç ve kuvvet versin. Demek, bukağısından boşanmış soylu kır at, bizim sarayın önünden geçerken zınk, diye durur, başını yere eğ, yelesi toprağı süpürürmüş, o gün bugündür, bütün soylu atlar böyle yaparlarmış. Yeleleri de toprağı süpürürmüş."

"Doğrudur, yeryüzünün en güzel, en soylu atları, Kafkas atlarıdır. Atları Kafkaslılar evcilleştirmişlerdir."

Kahvaltı bitmiş, kahvelerini höpürdeterek içiyorlardı. Zübeyde Hanım yeşil bir entari giymiş, göğsüne çok güzel büyücek bir elmas iğne takmış, salonda durmadan oraya buraya gidiyor geliyor, sevinçten taşıyor, boyuna gülümsüyordu. Üzeyir Han da Hanımının hiçbir devinimini kaçırmadan onu hayranlıkla izliyordu.

Kalktılar. Poyraz Musa bir kere daha Zübeyde Hanımın elini öptü.

"Berhudar ol oğlum. Allah tuttuğunu altın etsin. Her zaman beklerim. Bu ev senin evin. Ne zaman istersen gel, istediğin kadar kal. Han da seni çok sevdi, oğul saydı. Kim bilir, diyor senin için, bu genç yaşta başından neler, neler geçmiştir, diyor, sana acınıyor. Güle güle git yavrum. Burda bir evin olduğunu da unutma. Bizi de unutma."

Poyraz Musa, Zübeyde Hanımın elini bir daha öptü, üç kez de başına götürdü.

Avludan dışarıya çıktılar, küçük koyun yolunu tuttular. Daha koya varmadan yarın altındaki, önü hepten cam, yeşil boyası yer yer dökülmüş kahvenin içine denizden esen rüzgarla birlikte girdiler. Sigara

46

dumanından göz gözü görmüyordu. Kahvedekiler, nüfus memurunun içeriye girdiğini görür görmez hep birden, yaylarına basılmışcasına ayağa kalktılar. İçerisi yoğun, hoş bir kahve kokuyordu.

"Buyurun Bey."

Üzeyir Han aradığı Kaptan Kadriyi köşede buldu. Ayağa kalkmış, herkes gibi o da saygıyla bekliyordu.

"Kaptan Kadri gel, seni arıyorduk."

Kadri kalabalığı, sigara dumanını, yoğun kahve kokusunu yararak onların yanına kadar gelebildi.

"Bir kahve içer misiniz Üzeyir Han?"

Sakallı, yaşlı adam:

"Hasibin yaptığı kahve Mekke kahvesidir. Rayihası bir hafta insanın genzinden gitmez," dedi, Hanın koluna dokundu.

"Peki, birer sade içelim," diyen Han, önündeki yeşil örtülü masaya oturdu, ötekiler de saygıyla onun yöresine sandalyelerini çekip hal-kalandılar. Ne tuhaf, diye düşündü Poyraz Musa, Üzeyir Hana herkes gerçek bir Hana davranır gibi davranıyor. Nerdeyse, Kafkasyadaki, yeleleri yerleri süpüren kıratlar gibi, buradaki insanlar da Üzeyir Hanın önünde secdeye varacaklar. Şimdi bu kahveye şu anda bir paşa, bir vali, bir vekil girse, kim girerse girsün Üzeyir Han gibi yürekten bir saygıyla karşılanamazdı. Demek soylu olmanın bir gizi var. İnsanlar, kırk günlük yoldan onun geldiğini duysalar, kokusunu alıyorlar. İlkın, palavra sıktığını sandığım Üzeyir Hanın Hanlığının büyüüne az sonra ben de kapılıp gitmedim mi? Ben onun Hanlığıyla alay etmek, dalga geçmek için hazırlanırken, biraz sonra zokayı yutmadım mı? Hiç konuşmadan kahvelerini içtiler. Dimdik duran Han posbıyıklarını sıvazladı, ayağa kalktı. Kahvedekiler de hep birden gürp, diye ayağa kalktılar. Üçü birlikte kahveden çıktılar.

"Bak Kadri Kaptan, bu Poyraz Musa bizim evladımızdır, tıpkı senin gibi. Onu bugün Mirmingi adasına götüreceksin."

"Baş üstüne Beyim."

Bu kasabada onun Han olduğunu biliyorlar ama birçok kimse ona, üzülür diye, Han demiyor, Bey diyorlardı.

"Haydi sağlıcakla kalın."

Poyraz, Hanı kucakladı. Bir süre onu böyle tuttu, ayrılır ayrılmaz

47

da gözleri yaş içinde kaldı. Birkaç adım attıktan sonra geriye döndü:

"Merak etme," dedi, "hiç kimse gelmezse adaya... bile... Ellerinden öperim Hanım."

"Gözlerinden öperim."

Kadri Kaptan ona bir tuhaf baktı, herkesin bildiği bir gizi açıkladığı, Üzeyir Hana Bey diyeceği yerde Han dediği için.

Sağına soluna bakındı kahvenin kapısı kapalıydı, ortalıkta da kimsecikler yoktu. Bereket versin Poyrazın sözlerini duyan olmamıştı.

Kadri Kaptanla çarşıya çıktılar, dükkan dükkan, öğleye kadar dolaşıp, alışveriş ettiler. Poyraz Musa o kadar çok şey aldı ki, Kadri Kaptan, öteberiyi taşımak için iki kişi daha tuttu. Bunlar da çarşıyla tekne arasında birkaç sefer yaptılar.

Tam saat on ikide Kadri Kaptan motoru çalıştırdı. Motor yepyeni, yirmi altı beygirlik bir motordu. Tekne de dokuz metrelik Karadeniz yapısı bir tekneydi. Beyaza boyanmıştı, kuğu gibiydi. Kadri Kaptan teknenin Rumca adını silmemişti. Yazık ki, Rumca'yı da burada kimse okuyamıyordu. Teknenin sahibi arkadaşı ona teknenin adını söylemişti ya nerde o kafa ki Kadri Kaptanda, unutmış gitmişti.

Tekne suları yarıyor, yepyeni motor saat gibi işliyor, ses bile çıkarmıyordu. Yedeğindeki kayık da tekneye bir yaklaşıyor, bir uzaklaşıyordu.

Kadri Kaptan bu motora nasıl sahip olabildiğini mutluluktan uçarak anlatıyordu. Birden ada karşlarına çıkıverdi. Vakıt ikindiye geliyordu. Motor çok yolluydu, tekne bir kuğu gibi kayıyordu.

Poyraz Musa, birdenbire bağırarak ayağa kalktı:

"Bak, bak, kıyıya bak Kadri Kaptan, çınarların önüne bak, orada bir insan karartısı. Gittikçe de uzuyor. Gördün mü?"

Kadri Kaptan, ellerini gözlerine siper etti, karşıya baktı:

"Hiçbir şey göremiyorum," dedi.

"Bak, bak, bak orada, kıyıda. Gittikçe de uzuyor."

"Bak, bak!"

O, bak, bak! derken karartı o anda yitiverdi.

Poyraz Musanın elleri yanlarına düştü:

"Silindi gitti. Demek görmedin onu."

"Görmedim," dedi Kaptan.

48

"Haber sağlam yerden," dedi Barba Spiros. "Mal Müdürü Abdül-vahap Bey söyledi. Haber çok gizli. Mal Müdürü dedi ki, haberi bugünlerde sizlerden başka bir kimse duymazsa sizin için çok iyi olur, dedi."

"Ne haberi, ne haberi?" diye kalabalığın içinden birkaç sabırsız ses geldi. "Ne haberi?"

"Mübadele haberi."

"O da ne demek?"

"O demektir ki, değiş tokuş olacak."

"Ne olacak, ne olacak?"

"Değiş tokuş olacak. Yunan hükümetiyle bizim hükümet anlaşmışlar, biz buradan Yunanistana gidecekmişiz, oradaki Türkler de buraya geleceklermiş."

"Bize, Yunanistana gider misiniz, diye sordular mı?"

"Ne işimiz var bizim Yunanistanda?"

"Biz Yunanistana gitmeyeceğiz."

"O Abdülvahap Bey bir tuhaf adam."

"O bir deli."

"Savaş bitti, her şey bitti."

"Ortalık gül gülistanlık."

"Ben de dedim Abdülvahap Beye, mal müdürüne, bizim ne işimiz var Yunanistanda, biz adamızdan memnunuz."

"Memnunuz," dediler, mırıltıyla hep bir ağızdan.

"Abdülvahap Bey çok iyi bir adam. Bize haberi kimse duymadan verdi ki, elimizdeki malları satalım. Yoksa değiş tokuş olacağımızı du-

49

I

yarlarsa mallarımıza bir metelik vermezler. Hepsi elimizde kalır. Sonra da sokaklara bırakır gideriz."

"Abdülvahap yalan söylüyor."

"Onun başka bir hesabı var."

"Hükümet bizi niçin sürsün Yunanistana? Biz ona ne yaptık ki?"

"O bizden ne zarar gördü ki?"

"Onun sözleri kandırmaca."

"O iyi bir adam. Sözleri nasıl bir kandırmaca olabilir ki, bize hazırlanmamızı söylerken ne çıkarı olabilir ki? O, bizden sattıklarımızı alacak değil ya."

"Belki de alır."

Çınarların altındaki alan gittikçe kalabalıklaşıyor, duyan geliyor, duyan geliyordu. Adada hasta sayrı, yaşlı, elden ayaktan düşmüş herkes bir anda toplanmıştı çınarların altına.

"Bakin, beni dinleyin, Abdülvahap Bey çok iyi bir adam. Dedim ona, Abdülvahap Beyim, sen de biliyorsun, biz ne kadardır bu adadayız, sen de biliyorsun, herkesler de biliyor. Burası kaç yıldır bizim ada-mızdır, sen söyle. O, iyi bir adam, acı acı güldü, gülerken gözleri yaşardı, düşündü, başını salladı, biraz daha düşündü, siz, dedi, en az üç bin yıldır bu adadasınız. Ben, dedim, bilmiyordum. O, derinden içini çekti, öyleyse bil Barba Spiros. Yazık, dedi, başını salladı. Üç bin yıl! Abdülvahap Bey iyi adam, onu çok mağdur etmişler. O çok zulüm görmüş. O vali olacakmış da yapmamışlar, doğru adam olduğu için. O kadar iyi bir adam ki, kimseye bir kötülük edemeyeceği için onu vali yapmamışlar. O, bana dedi ki, hem de gözleri yaşararak, yazık, çok yazık ki yakında size buradan gideceğinizi ben tebliğ edeceğim. Ben ona, bu tebliğ etmek de nedir ki bu kadar üzülüyorsun, dedim. O da bana dedi ki, ben bildireceğim size buradan sürüleceğiniz günü, dedi. Hazırlanalım arkadaşlar, adalılar... Üç bin yıl sonra bu iş burada bitti. Ne günah işledik ki, bitti. Ne kadar zaman sonra sürgün olacağız, dedim, sordum. Daha Ankaradan haber gelmedi, dedi. Ben de, inşallah hiç gelmeyecek, dedim. Yüzü sapsarı oldu, dudakları titredi. Ben sizleri çok severim, dedi. Size yapılan büyük haksızlık. Buna insan yüreği razı gelemmez. Üç bin yıl sonra adanızı bırakıp da nereye gideceksiniz? İnşallah o tebligat hiç gelmez. Yazık ki, gelecek. Gelme bile siz tedar-

-. *. 50 İL HALK KÜTÜPHANE^/

kinizi yapın, neyiniz var, neyiniz yoksa satıp paraya çevirin. Gurbet elde parasızlık zor."

"Yalan," dedi Yordanis Güzeloglu. Çok uzun boylu, uzun boyunlu, yeşil gözlü, yüzü, boynu kırış kırış olmuş birisiydi. Çok da şakacı bir adamdı. Öfkelendiği, bir şeye kızdığı görülmüş değildi. Hep güler-yüzlüydü. Çanakkaleye, savaşa giderken bile güle oynaya gitmiş, herkes dövünüp çırpınırken, milleti kırıp geçiren, ne zaman söylese duyanı donuna işteten türküsünü söylemiş, herkesi de bir iyice şaşırtmıştı. Onun bütün soyu da böyleydi. Bunlar, bu dünyaya insanları güldürmek, sevince boğmak için gelmişlerdi. Çanakkaleden, bir ayağını orada bırakıp dönmüştü. Orada kalan ayağı üstüne de türküler çıkarmıştı. Onun Çanakkalede, İngiliz gemileri üstüne top güllesi gibi uçan bacağı üstüne çıkardığı destan da ayrı bir maceraydı.

"Yalan, yalan, yalan," diye bağırды bütün sesiyle. Hiç kimse şimdiye kadar bir kez de olsa Yordanisi böyle yıkılmış, böyle öfkeli görmemişti. Yüzü sapsarı, kanı çekilmiş, ölmüş gitmişti. Kalabalık onun sesini böylesine öfkeli, yıkılmış duyunca, tepeden tırnağa ürperdi. Korktular. Derin bir sessizlik oldu. Donmuş kalmış sessizliği neden sonra Lena Papazoğlu bozdu:

"Yalan, yalan, yalan," diye bağırdı. "Yunanistan bizi ne yapacaktı!"

"Çiçek diye başına sokacaktı Lena."

"Seni asker edecek, çavuş yapacaktı."

"Atınada sana bir saray verecekti."

"Kıralla seni evlendireceklermiş."

"Tuzlayım da sizi kokmayın," diye gülererek bağırdı Lena. "Gülün, gülün, oynayın, Barba Spirosa inanmayın bakalım."

Günü gelince, göreceğim sizin hallerinizi."

Yaşlı, iki büklüm, kısa boylu, çekik gözlü, elmacık kemikleri çıkık, gençliğinde parmak ısırtacak kadar güzel bir kadındı Lena. Onun güzelliği bütün adalara, kıyı köylerine, kasabalara, Rumlar arasına yayıldığı kadar Türkler arasında da yaygındı. Ona sevdalanıp terki diyar edenler, onu bir kez için görmek için balıkçı arkadaşlarının evlerini mekan tutanlar, ekmekten sudan kesilip karasevda bağlayanlar, Rum zenginleri, Türk Beyleri... Lenanın gözü Gözükaraoğlu Yorda-

51

nişten başkasını görmemişti. "O adam, müdür mü nedir, şaka etmiş, bizim saf Spirosu korkutmak için. Ne demiş o adam, siz üç bin yıldır bu adada oturmuşsunuz, demiş. Üç bin yıl önce nerdeymişiz, gökten mi inmişiz buraya? Yoksa Atınadan mı gelmişiz? Kim getirmiş bizi buraya? Kim getirmişse, söyleyin de gene o götürsün bizi getirdiği yere. Öyle mi Spiros? O adam, müdür mü, paşa mı sizinle şaka etmiş. Benim neyim var Yunanistanda? Bize hiç soran oldu mu, Yunanistana gider misiniz, diye. Allah bizi burada, bu adada yarattı ahmak Spiros. O yaban ellere kim gider, sor bakalım, Barba Spiros. Onlar deli mi, bizi nasıl, niçin, hangi sebeple gönderirlermiş Yunanistana? Ne hakları var? Aklı olan hiç adasını bırakır da, başka bir yere, cennet olsa da, başka bir cennete gider mi?" iyi Türkçe biliyordu. "Duy bu konuştuklarımı Mustafa Kemal Paşa, olmaz ya, öyle bir delilik yaparlarsa bunlar, ben de gelir senin yakını tutarım. Biliyor musun ben kimim, Çanak-kalede sen İngiliz gemilerini batırırken seninle birlikte o gemilere top mermisi atıp da, bacalarının içine düşüren Alekonun, Tanasinin, Pet-rosun, Miltonun anasıyım. Onlar daha gelmediler. Senin yanındalar. Zabittirler. Sen zabitlerini çok severmişsin. Sen oğullarımı çok sever-mişsin de onun için göndermiyormuşsun bana. Canları sağ olsun da varsın gelsinler, senin güzel yanında kalsınlar. Sen onlara iyi bakarsın."

Spirosa yürüdü, kolundan tuttu salladı:

"Bak Barba," dedi sevecenlikle, "bana bak. Sen hiç korkma. Böyle bir şey olursa Mustafa Kemal Paşaya giderim, ona her şeyi söylerim. O da bu sözü çıkaranlara çok kızar, üstelik de oğullarımı görürüm."

Kalabalığa döndü:

"Dediğimi duydunuz mu? Çanak-kalede benim oğullarımın arkadaşı olan Mustafa Kemal Paşa paşaların başı olmuş, anladınız mı?"

Sustu, yorulmuştu, gitti sırtını çınarın gövdesine dayadı, ellerini koynuna soktu. Çok soğuk vardı.

Bir süre kalabalıktan çıt çıkmadı. Herkes Lenanın haline o kadar üzölmüştü ki dokunsan ağlayacaklardı.

"Benim diyeceğim, satın mallarınızı, hemen satın. Sonra kimse almaz. Yapmayın, etmeyin eylemeyin, o adam bize iyilik etmek istedi. Eli kulağında. Bizi yakında buradan gönderirler. Malları satın."

52

"Sen mi alacaksın malları Spiros?"

"Gevezelik yapmayın. Bu şakaya gelmez, biz buradan gideceğiz."

"Gitmeyeceğiz," diye kesin bir sesle söylendi kalabalık.

"Siz bilirsiniz," dedi Spiros. "Ben yarın elimde ne var, ne yoksa doldurup bir tekneye satmaya götüreceğim."

"Pazar ola Barba Spiros."

"İnşallah çok pahalıya satarsın da zengin olursun."

"Bu parayla da Atınada..."

"Evdeki halıları, kilimleri, koltukları, sandıkları, ağları, tekneyi, her şeyi satacağım."

"Tekneni de mi satacaksın?"

"Onu da satacağım. Biliyorsunuz iki gözüm gibiydi bu tekne. O tekneyi yaptırabilmek için yıllarca yemedim içmedim, ağzıma içki koymadım, sigarayı bile terk ettim. Bu tekneyi alabilmek için ne kadar çok, ne kadar çok çalıştım. Bakın ellerime..." Kalabalığa avuçlarını açtı. "Gördünüz mü, bakın üstüme başıma, şunları köpeğe giydirden, giyer mi?"

"Giymez," diye gülüştiler.

"İşte böyle çalışarak, aç kalarak yaptırdığım bu tekneyi yarın satacağım."

"Satma."

"İki gözüm teknemi... Bakın şuna." Denize döndü. "Bakın şuna, ne kadar da güzel, kuğu gibi, hiç bu tekneye kıyılır mı?" Sesi hüzün doluydu. Ondaki bu hüzün çınarın altındakileri de etkilemişti.

"Bu tekne, bu güzelim tekne, bakın, denizle ne kadar da güzel konuşuyor. Bakın bakın, denize de ne kadar yakışmış. İşte bunu ben yarın, alan olursa satacağım. Kendi yavrumu, kendi elimle boğazlayacağım. Ne yapalım, Allah bin

belalarını versin onların. Bizim ne suçumuz var da bizi yurdumuzdan ayırıyorlar. Ben bir bu kadar daha yaşasam, o da gurbette, ben bir daha böyle bir tekne yaptırabilir miyim?"

"Yaptıramazsın."

Parmağıyla, kıydaki beyaza boyalı pırıl pırıl evini gösterdi.

"Hepiniz biliyorsunuz, bu evi ne emeklerle yaptırdığımı. Bu bahçeyi bu hale getirmek için, hepimiz gördünüz, karşı kıyılardan kayık ka-

53

yık, ne kadar toprak taşıdığımı. Sırtımda çuval çuval toprağı taşıya ta-şıya sırtımın yaraya kestiğini, hepiniz biliyorsunuz. Şu bahçeme bakın, ta nerelerden çiçek, ağaç, çalı getirdim de dikmedim mi, bir cennet bahçesi köşesi değil mi bu bahçe? Kim bilir bu güzel evimde kimler oturacak, kim bilir kapıları, pencereleri nasıl kıracaklar, bahçenin ağaçlarını nasıl sökecek, çiçeklerini nasıl çiğneyecek, ezecekler."

Birkaç kederli ses:

"Sen de gitme!"

"Şu adaya bakın. Bu dünyada böyle bir ada görülmüş mü? Beni öldürseler ben adamdan hiç gider miyim. Aaaaah, keski gitmesek. Haber yalan çıksa, hepimize üç gün üç gece şaraplı, mastikalı, koyunlu kuzulu, balı börekli ziyafetler çekerim."

Sevinçli, genç bir ses taa uzaktan geldi. Evlerde kimse kalmamış herkes alana yığılmıştı.

"Çekeceksin Barba Spiros."

"Böyle çok haber çıkmadı mı şimdiye kadar?"

"İzmir boşalırken, siz de adayı boşaltacaksınız, demediler mi?"

"Bize dokunan oldu mu?"

"Bizi gönderirlerse, böyle bir şarabı kim yapacak onlara?",

"Böyle ak petekli bal?"

"Böyle yumruk büyüklüğündeki incirleri..."

"Böyle kehribar üzümleri?.."

"Böyle oynar oynar balıklan?.."

"Barbunileri, kılıçları, orkinosları, fener balıklarını, dülger balığını, mezgiti've hem de palamutları... Ve hem de tekirleri..."

"Sen hiç korkma Barba Spiros."

Birdenbire alan karıştı. Her kafadan bir ses çıkmaya başladı. Denizde ne kadar balık, pavurya, istakoz, böcek adı varsa sayıldı döküldü. Teknelerin, kayıkların, adada yakalanıp da şehirlere götürülen kuşların adları da balıklara eklendi. Çanakkaleye gidip de dönmeyenler, Lena'nın şehit düşmüş dört oğlu da, Kanal savaşında, Rus cephesinde, Mezopotamya'da kalanlar da Amele Taburları da unutulmadı.

Yaşlı, güçlü kuvvetli bir adamın sesi bütün sesleri bastırdı:

"Bacağına nereye sakladın, Yordanis Güzeloğlu, bacağına ne yaptın? Bacağın Çanakkaleden gelinceye kadar beklemeyecek misin? Ya

54

sen Barba Spiros, üç kardeşini burada beklemeyecek misin? Onlar daha Çanakkalede dövüşüyorlar. Savaşı bitirmelerine az kaldı. Onları beklemeyecek misin? Savaş bitince onlar adalarına dönmeyecekler mi? Bomboş adada ne yaparlar?"

Adayı doldurmuş gürültü bu sesin altında ezildi, pisti kaldı. Ortılığı bir sessizlik aldı ki, bu koskoca kalabalıktan sanki hiç kimse soluk almıyordu.

Lena, cınardan sırtını aldı, ağır ağır Spirosun yanına geldi, onu kolundan tuttu:

"Haydi gidelim Spiros, satma hiçbir şeyini. Bak, Türklerin bir sözü var. Onlar ne derler," bunu Türkçe söyledi, "gün doğmadan neler olur."

"Gün doğmadan neler doğar," diye bağırarak yineledi Barba Spiros Türkçe. Kalabalık ona Türkçe, Yunanca katıldı, "gün doğmadan neler doğar."

Sessizce dağıldılar.

O gün, ondan sonraki günler, köyde inanılmaz bir sessizlik aldı ortalığı. Sinek vızıldasa duyulur. Sokaklarda, ev aralarında, çınarların altında, kayıkların, teknelerin başında kimsecikler gözükmeydi. Sanki ada çoktan boşalmış gitmişti, arada birkaç horoz ötüyor, onlarla birlikte adanın tek eşiği anıyor, köpekleri ürüşüyordu. Evden eve gitmeler gelmeler de kalkmıştı. Herkes evinin en kuytu köşesine saklanmış, karanlık bir yas içine girmişti. Belki de bütün erkekler kollarına siyah bant bağlamışlar, kadınlar tepeden tırnağa karalar giyinmişlerdi. Adalarının ölümüne ağlıyorlardı. Ama gene de Barba Spiros bunağının haberine inanmıyorlardı. Yalan haber onları bu hale sokmuştu, ya haber bir de gerçek olsaydı...

Adalıların yası, Kavlakzade Hacı Remzi efendi köye gelinceye kadar sürdü. Kavlakzade Hacı Remzinin teknesi iskeleye yanaşıp da, içinden iki adamıyla Hacı çıkınca herkes pencerelere koştu. Hacı Remziyi görünce mideleri bulandı. Hacı,

bunca yıl sonra adaya ayak bastığına göre bunda, sağlama, bir kötülük vardı. Gözleriyle Hacıyı izlediler, Hacı önde, adamları arkada üç çınarların altındaki alanı geçip doğru Perikles Karagüloğlunun evine gittiler. Perikles, yüzü sapsarı kesilmiş, elleri titreyerek onu karşıladı, evine buyur etti. Hacı Remzi Periklesin

55

yumuşak, yepyeni, mor kadife koltuğuna rahatça oturdu. Adamları da ürkerek gene mor kadife kanepeye çöktüler. Perikles de karşılarına geçti oturdu, gözlerini Hacı Remzinin gözlerinin içine dikti, bekliyordu. Hacı Remzi üzgün görünüyordu. Kırçıl sakalı karmakarış olmuş, hiçbir yere bakmayan anlamsız gözlerinden bir şey anlamının olanağı yoktu. Kahveler gelinceye kadar, hoş beşten başka, hiçbir şey konuşmadılar. Önce odanın içini hoş bir kahve kokusu doldurdu, arkasından da içeriye elindeki işlemeli gümüş tepsiyle güzel giyinmiş, ince, alımlı bir genç kız girdi. Kahveleri, işlemeli ceviz sehpaının üstüne koyup çıktı.

"Çok üzgünüm," dedi Hacı Remzi kahve fincanına uzanırken. "Çok çok kederliyim, haberi duyduğumdan beri."

Fincandan bir hö-pürtü aldıktan sonra sözünü aynı üzüntülü sesle sürdürdü. "Sana geçmiş olsun demeye çoktan gelecektim ya gözü kör olsun, dükkanı hiç boş bırakamıyorum ki, yoksa sana, başın sağ olsun demeye çoktan gelirdim. Dün bizim oğlan, ellerinden öper, hani o, İzmirde Fransız mektebinde okuyan, senin sevdiğin çocuk var ya o geldi de, ben de dükkanı ona bıraktım da ancak gelebildim. Geçmiş olsun."

"Anlamadım," dedi Perikles. "Niçin geçmiş olsun, niçin başım sağ olsun? Çok şükür bizim hanede bir kötülük yok. Gene de sağ olasın. Beni demiş gelmişsiniz. Bizde bir ölüm kalım yok."

"Yani duymadın mı?"

"Duymadığım ne ola ki?"

Perikles Karagüloğlunun, Hacı, daha başın sağ olsun derken, yüreğine tıp etmişti.

Hacı Remzi, sustu, başını önüne eğdi, uzun sakalı çenesine yukarı kıvrıldı, yüzü asılıp alını kırıştı.

"Sana nasıl söylemeli bunu?" dedi. "Demek duymadın ha? Benim tarafımdan da bu kötü haberin sana söylenmesi zor."

Karşı kanapede oturan, ağızlarını açmayan kişiler de başlarını sallayarak:

"Zor, zor," dediler.

"Zor, zor," diye yineledi Hacı Remzi. "Sen benim en birinci dos-tumsun Karagüloğlu. Sen benim için kardeşten ilerisin. Birlikte büyüdük, birlikte yaşadık. Seninle birlikte savaştık Ruslara karşı Sankamış-

56

ta. Seninle birlikte gömdük doksan bin askeri Allahuekber dağlarının karlarına. Ben bunu sana, dillerim döner de, ağızımda şişip kalmaz da dilim, ben bunu sana nasıl söylerim. Günlerdir kasaba bu haberle, sizin Yunanistana gönderilme haberinizle çalkalanıp duruyor. Mal müdürü Abdülvahap Bey daha şimdiden sizin evlerinizi müzayedeye çıkardı bile. Çünkü oradan gelen Türkler, zinhar, biz ada istemeyiz, bir ada cennet bile olsa, demişler. Bu adadan kimse ev satın almak istemiyor. Meccanen versen bile bu evleri, bu adaya kimse gelip yerleşmek istemiyor. Duymadınız mı haberi?"

"Duyduk ya kimse inanmadı," dedi Perikles. "Nasıl inanırız ki... Yunanistanda bizim neyimiz, kimimiz var ki... Biz Yunanistanı görmedik bile."

"Hiç kimseniz yok. Burası sizin toprağınız, yurdunuz. Ben de ilkin duyunca inanmadım. Sonra Ankaradan sordurdum.

Al, işte bak, ne yazıyor." Telgrafı Periklese uzattı, Perikles almadı. Elini kaldıracak hali kalmamıştı.

"Ne bakayım," dedi. "Demek Barba Spiros doğru söyledi. Doğru söyledi de kimsecikler inanmadı."

Yüzü ölü yüzü gibiydi.

"Ne gelir elden Perikles arkadaşım, ne gelir."

"Keski, o dağın tepesinde kara gömüldüğümde kurtulmasaydım. Böyle bir iş başıma geleceğine, ben de o doksan bin kişiyle donsam öl-seydim."

Sustu, bir daha da, Hacı Remzi efendi gidinceye kadar ağzını açmadı.

"Evet Perikles, o doksan bin kişiden hiç kurtulan olmadı, Allah yalnız bizi kurtardı. Karşımıza dört Kürt kadını çıkardı da... Kadınlar bizi karın üstünde sürüyerek evlerine götürmüşler. Biz ayılınca bize kaynamış süt verdiler de kurtulduk.

Ölümden kurtulunca ne kadar da sevinmiştik. O günleri ben hiç unutmuyum Perikles."

Uzun uzun Sarıkamış, bitlerin yediği binlerce askeri, donmuş kazık gibi olmuş, atlarının üstünde kazık kesilmiş süvarileri, günlerce yayan yapıldak, köyden köye giderek, Erzuruma varışlarını, oradan Siva-sa şevklerini, sonra da...

"Bütün bunlardan sonra Perikles dostum, arkadaşım, bir de yur-

57

dundan mı olacaksın. Seni kurtarmak için hükümet adamlarıyla, valiyle, miralayla, herkesle konuştum, Perikles böyle böyle bir şahıstır, dedim, o, Yunanistana gitmek istemiyorsa göndermeyelim. Bu vatan için çok kahr çekti o dedim. Başımıza gelen her şeyi bir bir anlattım. Öyle güzel anlattım ki, miralay, o koskocaman miralay ağladı. Başımı vurmadık yer bırakmadım, hiç çaresi yok, dediler, bütün adalar mübadeleye tabi tutulmuştur, dediler. Ben de Ankaraya başvurayım, dedim. Oradan da hiçbir şey çıkmaz, iki devlet arasında mukavele çoktan imzalandı, dediler."

Perikles, koltuğunun içine yumulmuş, koskocaman adam bir to-pacık kalmıştı.

"Ben de senin için, son gittilik, bir şeyler yapayım, dedim, bu arkadaşları da yanıma aldım ki, tekneni, şu koltukları, şu güzel halıları, senin İtalyadan gelmiş yemek takımların vardı ya altın yaldızlı, onları, başkaca neyin varsa satın alalım da başkasına gitmesin. Geldim ki, hem baş sağlığına, geçmiş olsun, hem de mallarını yok pahasına satmaya-sın, diye. Ne diyorsun, Perikles?"

Konuştı, konuştu, bu değerli mallar üstüne çok diller döktü, Pe-riklesten ses seda çıkmadı. Taşta ses vardı da onda yoktu:

"Bak Perikles arkadaşım, biz seninle can kardeşiyiz. Ha dedim, can kardeşime son bir iyilik daha edeyim. Malları ortalıkta heder olmasın. Günahtır. Sürgüne gönderilen kişilerin mallarına, altınlarına bile ölmüş eşek fiyatı verirler. Bu kıyıları, kasabaları, köyler sizin sürgünlüğünüzü hep duydular. Onlar şimdi çoktan ağız birliği etmişlerdir, mallarınızı almazlar. Haydi kardeşim bir şey söyle, bu güzel malların, dokunmaya kıyamadığın, gözünden esirgediğin malların yok pahasına gitmesin. Bir de sizleri sürgün edenlerin ellerine düşmesin. Bu koltuklara, sizi sürgüne, yabancı diyarlara gönderenler yan gelip otursunlar, Allahtan reva mı? Bak şu kadifeye, ipek gibi. Bak şu haliya, cennet bahçesi... Ya şu senin teknen, bütün Akdenizde, Karadenizde böyle bir tekne gibi bir tekne var mı, ağacı kestaneden, motoru otuz altı beygirlik. İster misin ki, bir düşmanın, sana gavur diyerek aşağılayan, küçümseyen, seni gavur diyarlarına süren bir şahıs, senin bu güzel tekneni alsın, alsın da binsin. Senin bağrının üstünde dolaşır gibi teknende dolaşsın. Söyle, böyle bir felaketi ister misin?"

58

Kavlakzade Hacı Remzi Bey bu minval üzere daha birçok şeyden söz etti, dostluk, dedi, kardeşlik, tuz ekmek, kırk yıllık kahve, dedi, Perikles Karagüloğlundan en küçük ses bile gelmedi. Orada, koltuğun içinde taş kesilmişti. Hacı Remzinin öfkesi tepesinden duman olmuş tütüyordu ya şeytana uyma, şeytana uyma Hacı, diyordu içinden. Sabrın sonu selamettir. Tekneyi almayı o kadar çok istiyordu ki, bu tekne için ölüyordu. Üç beş gün sonra her şeyi anlayacak, bu güzelim tekneyi beş kuruşa, kanı beş para etmez birine satacağı.

"Etme eyleme Perikles. Vallahi de billahi de siz yakında gidicisiniz. Hazreti İsa gelse, Meryem Anamız gitse de Ankaraya yalvarsa sizi onlar bile kurtaramaz. Söyle Perikles, eski kardeşliğine, can bir arkadaşına bir şey söyle. Elini ayağını öpeyim, bana bir şey söyle."

Yerinden kalktı, Periklesi kolundan tuttu, dişlerini gıcırdattı, öfke onu deliye döndürmüştü:

"Konuş, konuş, bir şey söyle aşağılık namussuz." Sesi bir yılan ıslığı gibiydi. "Ulan konuşsana çorbacı. Ulan konuşsana kokmuş domuz taşığı, ulan konuşsana uyuz köpek. Konuşsana ulan dinsiz oğlu dinsiz. Konuşsana ulan iki dinli de iki yüzlü. Ulan sizi sürdüler akılsız, yakında sıçan ölüsü gibi kuyruğunuzdan tutup atacaklar hepinizi buradan. Ulan uyuz it, Yunanlılar geldiğinde, bizim ordudan kaçıp da Yunan ordusuna katılmadınız mı, kasabalarımızı, köylerimizi yakmadınız mı, çoluk çocuğumuzun ırzına geçmediniz mi?"

Periklesin elindeki kolunu kırarcasına silkeledi attı, kapıya kadar gitti geriye döndü, Periklesin üstüne eğildi, kahkahayla gülerek:

"Burası sizin üç bin yıllık yurdunuzmuş öyle mi? Sizin üç bin yıllık toprağınızmış, öyle mi? Öyleyse bu kadar oturduğunuz yeter. Üç bin yıldır bu toprakları kokuttunuz."

Gülmesi kesilince var öfkesiyle bağırmaya başladı:

"Cehennem olun, cehennem olun buradan. Ula, bu sizin başınıza gelen az bile. Az bile, az bile."

O kadar bağırıyordu ki adada kim var kim yoksa sesini duydu dışarıya uğradı. Bir korku, yıldınlık çökmüştü adanın üstüne. Başka bir zaman olsaydı, iskelenin ağzı, üç çınarların altı bu kadar bağırıya ağzına kadar insanla dolardı.

59

İki omuzundan tutup Periklesi koltuktan kaldırdı, kulağına eğildi, yavaşça:

"Aç gözlerini Perikles," diye buyurdu. Sesi ustura gibi keskindi. "Gözlerini aç Perikles, beni iyi dinle. Ama çok iyi dinle."

Perikles gözlerini sonuna kadar açtı. "Hah, işte böyle. Bu tekne benim. Onu kimseye satamazsın. Satarsan da seni hapse attırırım. Bana yüz altın borcun var. Tekne bir yere kaçırılırsa ben de senin kızı dağlara kaçırtırım. On delikanlıya teslim ederim. Artık dostluğumuz, kardeşliğimiz bitti. Sen bitirdin. Anladın mı, sen bitirdin. Seni hapis bile ettiririm. Sen bir casussun."

Sesini biraz daha alçaktı:

"Unutmadın değil mi Perikles, senin bana yüz altın da borcun var. Noterden tasdikli elimde de senet var. Yüz altını da derakap, derakap ödemezsen hapse sokarım seni, Yunanistanın değil, cehennemin bile yüzünü göremezsin. Orada da öldürtürüm seni."

Arkasını sertçe Periklese döndü, merdivene yürüdü, paldır küldür aşağıya inerken, "kendi düşen ağlamaz, ağlamaz, ağlamaz," diye durmadan yineliyordu.

Teknesine soluk soluğa bindi:

"Bunlara iyilik yaramaz, yaramaz," diye bağırıldı. "Dostluk yaramaz."

O tekneye binince bir anda çınarların altı insanla doldu.

Hacı Remzi, kalabalığı görünce sevindi. Barba Spiros en önde, kıyıda duruyordu.

"Beni dinleyin Karınca Adalılar," dedi, yumuşak, kadife gibi okşayıcı bir sesle. "Beni dinle Barba Spiros, dostum, sen akıllı bir adamsın. Siz yakında buradan gidiyorsunuz. Elinizdeki malları satmak zorundasınız. Şimdi hemen satın. Ben alırım. Yarından sonra mağazama gelin. Sizi zarara sokmam. Çabuk getirin. Daha çok köy, çok ada var sizin gibi sürülen. Geç kalırsanız, çarşılar mallarla dolar. Ondan sonra beleş verseniz de kimse almaz. Kusura kalmayın, Periklese çok kızdım. O benim askerlik arkadaşım da... Söyleyin ona teknesini kimseye satmasın. O tekneyi kimseye yar etmem. Bizi göndermeyecekler, diye de aklınızdan geçirmeyin. Hoşça kalın."

Motor çalıştı, yol aldı, hızlandı. Hacı Remzi, uzaklaşınca kadar,
60

alandan donmuş kalmış kalabalığa el salladı. Bu arada bembeyaz yüzüyle evinden inip gelmiş Periklesin başına üşüştüler.

Perikles:

"Bizim gideceğimiz katileşmiştir," dedi.

"Hacı Remziyle ne konuştunuz?"

"Ne konuştunuz?"

Perikles bütün konuştuklarını olduğu gibi, hiçbir şey katmadan anlattı:

"Türklerin dediği gibi, bu, Allaha reva mı?" Ve Türkçe söylenmeye başladı, "bu hakka reva mı? Bu insanlığa sığar mı?" Bundan sonra sonuna kadar Türkçe söylendi. "Sarıkamış ormanlıktır. Ordu ormanın içindeydi. Sabahleyin bir baktık ki, bütün ordu karların altında kalmışız. Ne buz tutmuş çadırlarımız, ne orman, hiçbir şey kardan gözükmüyor. Karları delerek dışarıya çıktık. Bit içinde yüzüyorduk. Allahu-ekber derler ulu dağlar var. Kar altında. Biz kaçıyoruz, Rus kovalıyor. Ordu Allahuekber dağlarına vurdu. Bizim bölük dağın eteğinde Ruslarla süngü süngüye geldik. Bizim bölükten ayakta kimse kalmadı. Hepimiz düştük. Bir anda üstümüzüzikkar örttü. Ben yaralanmışım ya kendimi ölmüş sanıyorum. Baktım ki ölmemişim, yaralanmışım. Yaram sızlayınca ölmediğimi anladım. Donmuşum. Donmak ölümdür, biliyorum, haydi ayağa kalk Perikles, dedim, kalkamazsan, bunun ucunda ölüm var. Bütün gücümle bir silkindim, iki silkindim, adamız gözümün önünde, sarı çiçekler açtı buradan tepenin başına kadar. Şeftali, kiraz çiçekleri denize düştü. Deniz pespembe çiçeğe durdu. Yaban gülleri açtı adanın her yanında. Deniz ışık gibi dalgalandı. Ben bir düşün altına girdim. Birden kar, tipi başladı. Tipiyle birlikte horoz sesleri başladı. Horoz seslerine eşek anırtıları karıştı. Tek başıma ortada kalakaldım. Bir tipi dalgası beni uzağa savurdu. Ayağımın altında daha soğumamış ölü bedenler. Beni tipi oradan oraya savururken, ben de direnirken, ölüme teslim olacakken, kolumun kanı kurumuş, bütün bedenim donarken... Kolumun sızlaması geçmişken karın altından biri ayağıma sarıldı, kenetlendi, beni bırakmadı. Silkindim, çabaladım, el beni bırakmıyordu. Eğildim, karın altındaki adamı yakaladım kaldırdım. Bir baktım bizim Hacı Remzi. Hacı Remzi ayakta duramıyordu. Bacaklarından, kasiğinden yaralanmıştı. Ona kaputumu giydirdim ka-

61

putunun üstüne, sırtımda donmasın diye. Bir süre o sırtımda, tipi bizi savururken, seslerin geldiği yöne yöneldim. Hacı'nın kanı durmuyordu. Ilık ılık sırtıma akıyor, sonra da donuyordu. Durmadan da, 'Hacı uyuma, Hacı uyuma, uyursan ölürsün, ölürsün,' diye söyleniyordum. Hacı sırtımda soğumaya başlayınca, onu sırtımdan indirip, cana gelinceye kadar sallıyordum. Sonra bir yere geldiğimizi, yüzüme sıcak bir havanın çarptığını, tezeklerin mis gibi koktuğunu hatırlıyorum. Ondan sonrası bir karanlık. Uyandım ki, gürül gürül yanan bir ocağın..."

"Duyduk," dedi Tanasi Koçiras. "Bin kere sen, iki bin kere de Hacı Remzi anlattı, hepimiz biliyoruz."

"Biliyorsunuz, o beni bugün çok yaraladı. Bunca yıllık, ölüm kalım dostluğu. Beni çok yaraladı. E..., dedi, üç bin yıl oturdunuz burada, yeter, dedi. Cehennem olun, gidin, dedi. Ben de gidiyorum. Sağlıcakla kalın, diyemedim."

Döndü, evine yürüdü. Bütün ömründe, hastalıkta sayrılıkta her zaman dimdik yürüyen Perikles iki büküm olmuş, birdenbire kamburu çıkmıştı. Arkasından yürüyen, delikanlı üç oğlunun da kamburları çıkmıştı.

Daha merdivenleri çıkarken Perikles:

"Hazırlanın çocuklar, gidiyoruz," dedi. "Hacı Remzi beni çok kırdı. Böyle bir adamın yaşadığı bir yerde yaşamak bana çok ağır gelir. Her gün insanlığımdan utanırım. Mustafa Kemal Paşa gelse, bana yal-varsa ben bir saat bile burada kalamam. Üç bin değil, on bin yıllık toprağım olsa bile burası, ben burada kalamam. Bu adam benim yüreğimi kirletti." Yüreğimi kirlettiği de Türkçe söyledi.

Karısı:

"Ben de duydum, o insanlıktan çıkmış insanın söylediklerini. On bin yıl olsa bile durulmaz."

"Durulmaz," dedi büyük oğul, ötekiler de ona katıldılar.

"Haydiyin, çabuk olun. Daha gün doğmadan, horozlar ötmeden, kimsecikler yataklarından çıkmadan biz adadan ayrılmalıyız."

Baba, üç oğul oturdular, gidiş planlarını yaptılar. Buradan kimsenin haberi olmadan çıkacaklar, teknelerinin hızına ulaşabilecek ne buralarda, ne hükümette, ne balıkçılarda, ne başkalarında hiçbir tekne yoktu. Hükümet arkalarından zırhlı gönderecek değil ya. Demek ki bu

62

denizlerde onları kimse yakalayamayacak.

Sabaha kadar çalıştılar, evdeki bütün öteberilerini tekneye yerli yerince istif ettiler. Evin en kuytu köşelerine kadar dönüp dönüp baktılar. Hiçbir şey kalmamasın, diye tavan arasına kadar gözden geçirdiler. Her şey tastamamdı. Evde bir paslı iğne bile bırakmamışlardı.

"Resimler kaldı baba."

"Kalacak."

"Onları sökelim."

"Olmaz."

"İyice bozalım, kazıyalım, yok edelim."

"Onlara kalmamasın."

"Olmaz."

"Yazık bu resimlere. Hacı Remzinin o atçak gözleri..."

"O resimler, her iyi, her alçak göz içindir. O resimlere hiç kıyılır mı?"

"Kıyacaklar baba."

Sabahın, belli belirsiz ama keskin ışıkları resimlere vurmuştu. Deniz de resimlerin üstünde ışıklarını dalgalandırıyor. Bu ışıktaki duvardaki çiçekler daha bir renklenmiş, büyümüş, denizse mavisini dünyaya salıvermişti. Kuğular kuyruklarının üstüne çökmüş, kanatlarını fora etmişler, uçtular uçacaklar.

"Baba, bu evde oturacakların baba, ilk işleri baba bu resimleri duvardan kazımak olacak. Bu resimler bizim baba. Yok etmek de bizim hakkımız."

"Bu resimler bizim değil. Bu resimler bu resimleri yapanın oğlum. O, bu resimler yok edilsin, diye yapmadı. Kıyamete kadar böyle çiçeğe dursunlar, diye aşkla şevkle yapıldı."

"Sökecekler."

"Bu resimler ustasına göre kıyamete kadar yaşayacaklar, sökülmecekler. Kilisenin pencerelerindeki renkli camlar, resimler de bu ustanın."

"Kiliseyi de, bizim evi de yıkacaklar."

"İşte o zaman da oğlum, ustanın resimleri oldukları yerlerden kalkacak, uçacaklar, dünyanın bir yerinde de, kadir kıymet bilen insanların arasında da kendilerine evler, kiliseler bulacaklar."

63

Perikles, biraz yaklaşarak resimlerin önünde durdu, ilk olaraktan, ağız dolusu, esrik bir mutluluk içinde güldü.

"Kadir kıymet bilen bir diyara uçup gidecekler, orada..." Bu sözleri de Türkçe söyledi.

"Haydi gidelim çocuklar," dedi gülerek, sevinçli bir sesle. Merdivenleri inerken, "dünya iyi insanlarla da dolu," diye mırıldanarak yineliyordu.

Motoru çalıştırdılar, sesi duyulmasın, diye de rölantiye aldılar. Motor yepyenyidi, ancak duyulur duyulmaz bir ses çıkarıyordu. Adadan uzaklaştıktan sonra gazı verdiler. Şeftali, kiraz çiçeklerinin denize vurduğu buruna geldiler. Motor yavaşladı. Deniz sütlimandı ve apaktı. Apak deniz pembe çiçeklere durmuştu. İnceden inceden pembe dalgalar kıyıya vuruyordu. Işıklar gittikçe karşı dağların ardından, bulutları sırmalayıp, denizin üstünden şimşek gibi kayarak, pembede çakıyorlar, denizi, çelik pembesi, çelik moru, çelik yeşili, som turuncuyla menevişliyorlardı. Perikles Karagüloğlu, denize yansımış kendi gölgesini de gördü pul pul menevişlenen denizin üstünde.

"Sür oğlum," dedi yumuşacık, aydınlık, umutlu, sevecen bir sesle. "Ver gazı oğlum."

Gün doğarken ada ancak hayal meyal gözüküyordu. Biraz sonra da silindi.

Büyük ada gözden silinince:

"Baba," dedi üzüntülü bir sesle, "arı kovanlarımız, bahçemizdeki çiçekler, en güzel bağ bu adada bizim bağımızdı, bağımız, evimiz, adamız, her şeyimiz kaldı artık."

"Yaaa, kaldı," dedi Perikles Karagüloğlu.

Karagüloğullarının gece, her bir şeylerini torlayıp toparlayıp, teknelerine binip gittikleri ancak ikinci üstü anlaşıldı.

Kimine göre Perikles Hacı Remzinin kızını kaçırıp on delikanlıya teslim edeceğinden, kimine göre oğullarının Hacı Remziyi öldüreceğinden, kimine göre de çocukları, karısı, tüm familyasıyla birlikte hapse gireceğinden korkmuş kaçmıştı. Ne için olursa olsun onun böyle kimseye haber vermeden gitmesi iyi olmamış, herkesi üzmüştü. Bunun üstüne Panos Valyanos teknesine binip kasabaya uçtu, Periklesin de adayı bırakıp gitmesi ya-

64

raya tuz biber ekmiş, hiçbir umut bırakmamıştı. Artık her şey besbelliydi, apaçık ortadaydı.

Panos Valyanos, umduğundan da daha çabuk vardı kasabaya. Çünkü onun teknesi Karagüloğlunun teknesinden de yeniydi. Onun, daha üç ay önce teknesine taktığı motoru da sıfırdıydı. Şimdilik bura balıkçıları arasında en iyi motor onundu. Sağlam, güvenli, hiç teklemeyen, durmayan, hele de dayanıklılığı... On saat durmadan çalışır da ısınmazdı bile. Tekneden iner inmez de doğru kasabaya yollandı. İskelede, yolda, caddede, sokaklarda karşısından kim gelirse gelsin durdurup boynuna sarılıyor:

"Çok üzüldük Panosaki," diyorlardı. "Kim giderse gitsin ya senin bu kasabada, bu adalarda, bu kıyılarda yerin başkaydı."

Gerçekten de bu insanlar arasında Türk olsun, Rum olsun, Çerkez, Gürcü, Kürt olsun, hepsinin yanında yeri başkaydı. Bir kere bu bölgenin en iyi balıkçısı Panosakiydi. Çok balıkçı yetiştirmiş, yetiştirdiği her çırağa da oğlu, kardeşi gibi bakmış, hasta olduklarında onları hastanelere taşımış, günlerce, anaları babaları, kardeşleri gibi başuçla-rında beklemiş, parası olmayanlar^ para, işi olmayanlara iş vermiş, iş bulmuş, sevdalıları birbirlerine kavuşturmuştu. Bu yörelerde hiç kimse de onu, ne isterse istesin, hiç kırmamıştı. Ona herkes, çocuk olsun, büyük olsun, kız, kadın, delikanlı, yaşlı olsun Panos demez de Panosaki derdi. Panosaki, duru mavi büyük gözlüydü. Dünyada her şeye, kurda kuşa, karıncaya, ota çiçeğe, dikene, hırlyıya hırsıza, uğursuza kocaman mavi gözleri hayretle, sevgiyle dolmuş, işte böyle bakardı. Onun, ince uzun boyunu, kırmızı pos bıyıklarını, düzgün kartal burnunu görenlerin içi sevgiyle dolardı. Beline kırmızı kuşak bağlar, saatinin bol gümüş zincirli kösteğini de kuşağın üstünden, bir baştan bir başa atardı. Siyah Karadeniz işi şalvar giyer, başına Karadenizli başlığı takar, ayaklarına kısa konçlu çizmeler çekerdi. Çizmeleri yağmurda çamurda, köyde kasabada, karada denizde, her yerde pırıl pırıl olurdu. Herkese candan sarılır, "kardaşımı," der kucaklardı.

Beş gündür de kasabalılar, kıyı köylükleri Panosaki gitmesin, Karınca adası onun olsun, o da orada usta balıkçılar yetiştirsin, diye bir imza kampanyasına girişmişler, kime ulaşmışlarsa, herkes, hiç kimse karşı çıkmadan imzasını atmıştı. Bütün yörelerde hiç kimse kalmaz

65

gönderilirdi de, bir tek Panosaki gidemezdi. O bu denizlerin, bu kıyıların, bu adalarındı. Buralar Panosakisiz olmazdı. Panosaki ölürse, Panosaki Yunanistana gönderilirse buralar boş kalır, ıssızlaşırdı. Deniz denizlikten Ada adalıktan, balık balıklıktan çıkardı. Balık güneşte böyle pırıl pırıl yanmaz, sudan çıkınca binlerce ışıkla menevişleyerek çak-mazdı. insanların yaşamları değişir, tadları kaçardı.

Kadrinin küçücük beyaz evi, küçük bir portakal bahçesinin orta-sındaydı. Portakallar sağlıklıydı. Panosaki, her şeyden anladığı gibi bahçecilikten de anlardı. Kadrinin böylesine güzel, sağlıklı portakallar yetiştirdiğine çok sevindi, içi açıldı, yüreğinde ne kadar keder varsa uçtu gitti. Avlu kapısının sağına bağlanmış ipi çekti, çeker çekmez de evin kapısı hemen açıldı:

"Vay Panosakimu. Vay benim ustam."

"Vay Kadrimu, vay canım. Vay benim güzel, yakışıklı oğlum. Biz de günlerdir hep seni düşünüyor, hep seni konuşuyorduk." Bir yandan konuşuyor, bir yandan avlu kapısına doğru koşuyordu. O daha bağırır bağırılmaz Kadri de hemen dışarıya fırlamış, o da anasının arkasından koşmaya başlamıştı. Yolun ortasında birbirlerine kavuştular, üçü üç yerden sarmaş dolaş oldular.

Panosaki ana oğulun ortasında eve girdiler. Ana hemen mutfağa koştu, çabucak bir kahve yaptı, havayı mestedici bir kahve kokusu doldurdu.

Kahveyi, birbirlerine gülümseyerek ağır ağır, hiç konuşmadan içtiler.

Kadın:

"Hiç böyle de iş olur mu Panosakimu? Görülmüş mü bu! Hiç Al-lahtan korkmuyor, Peygamberden utanmıyorlar mı bunlar. Senin balıkçı yapıp da kayık aldıklarının çoğu şimdi tekne aldılar, çoluk çocuğa karıştılar. Dün hepsi geldiler de burada, bizim evde toplandılar, Ustamız Panosakiyi sürgüne, Yunanistana gönderiyorlarsa bizi de göndersinler, dediler. Başka ne dediler, Panosakimu, bil bakalım, başka ne dediler, Rumlar gittikten sonra, biz Mirmingi adasını satın alıp Pano-sakiye armağan edecek, adını da Panosaki adası koyacağız."

"Öyle karar verdik Panosaki. Bütün kasaba ayağa kalktı. Panosaki giderse biz de gideriz, diye."

66

"Kadınlar, kızlar, yaşlılar da imza ettiler, cuma günü trene binip o imzaları Ankaraya, Mustafa Kemal Paşaya götürecekler."

Ana oğul, Panosun gönderilmeyeceğine yüzde yüz inanarak konuştular, güldüştüler, sevindiler.

Melek Hanım:

"Bak Panosakimu, bak, adayı sana alınca, biz Kadrimle konuştuk, o da yakında evlenince, biz adada seni yalnız bırakmayacağız. Gelini de alıp senin yanına geleceğiz. Adadan da bir ev alacağız, iyi mi?"

Panosun göz çukurlarına birer damla kocaman yaş geldi, orada durdu. Bir dakika daha kalsa kendini tutamayacaktı, hemen ayağa fırladı, "Kadri kalk," dedi, "acele işimiz vardı, unuttum gitti."

"Ustamız, oğlum, acelen ne, oğlum, yemeğe kalmayacak mısınız, hani sen benim yemeklerimi severdin?"

Kadının elini öptü, dışarı fırladı. Avlu kapısından çıkınca Kadri-yi bekledi. Yolda, gene önüne gelen onu durdurdu, Panos Usta, beklemeyen, koşarcana yürüyor, buna da kimse bir anlam veremiyordu. İskeleye geldiler, Usta doğru teknesinin yanına gitti, tekneye atladı:

"Gel Kadri," dedi yumuşacık; sevecen. "Gel otur. Bugün sana geldim."

"Hoş geldin, sefalar getirdin ustam, başım üstünde yerin var."

"Sen benim yanıma, çalışmaya geldiğinde kaç yaşındaydın Kadri?"

"Yedi yasandaydım ustam." Kadri güldü. "Anam beni mektebe götürür gibi sana, eti senin kemiği benim Panosakimu, demişti. Aklında mı ustam?"

"Aklımda Kadirimu. Olduğu gibi aklımda, sen de gözlerimin önündesin."

"İlk olarak bana ağları, sonra oltaları, zıpkınları, zokaları, inceleri göstermiştin."

Hep acı acı gülererek, bir ağıt söyler gibi konuşuyordu.

"Her şey aklımda oğlum. Hiçbir şeyi unutmadım."

"Ben seni ağabey, baba, arkadaş, kardeş belledim. Bütün yetiştirdiklerin de seni öyle bilirler. Hepimiz de yemin ettik, ant içtik seni Yunanistana gönderirlerse biz de seninle birlikte geleceğiz, terki diyar edeceğiz."

67

"Şimdi beni dinle, benim tekneye ilk adımını attığında, bütün tekneyi bir baştan bir başa dolaşmış, kedi gibi her bir yeri koklamış, gelmiş karşıma dikilmiş, benim de böyle bir tekne olacak, ben de senin gibi bir Panosaki Reis olacağım, demiştin. Ben o gün bu gündür, senin öyle bir tekne olsun istedim. Sen de..."

"Ben de istedim Panos Ustam."

"İşte senin şimdi böyle bir tekne oldu Kadri Reis. Bu tekne senin. Bana gelince, ben de adalılarla birlikte Yunanistana gideceğim. Arkadaşlarına söyle, Usta böyle istiyor, de, Ankaraya gitmesinler. Onlar, beni kırmazlar, Ankaraya da gitmezler."

"Aman Ustam," diye Kadri Ustasının ellerine sarıldı. "Bizi bırakıp da yaban ellerine gitme Ustam. Öldürme bizi, kanımızı akıtma, biz sensiz ne yaparız burada. Ben tekne mekne istemem. Sen burada olur-, san, sana söz veriyorum Ustam, çalışırım, çalışırım kendime böyle, bundan da daha iyi bir tekne alırım. Sen de eğer gidecek olursan, ben de balıkçılığı bırakır, hiçbir şey olmam."

"Sus," diye, sevecen omzuna elini koydu Usta, "sus ve beni dinle. Al şu kağıdı. Al, diyorum sana!" Kadri elini uzattı, kağıdı aldı. "Bu kağıtta sana bu tekneyi sattığım yazılı. Kağıdı da notere tasdik ettirdim. Bu tekneyi elinden kimse alamaz."

"Ustam gitme."

Uzun bir süre yalvardı Ustaya. Sonunda Panos bağırdı:

"Sus vre mendebur çocuk. Sustun mu? Koy o kağıdı cebine."

Kadri elleri titreyerek, kağıdı, Ustanın geçen bayram ona aldığı ceketin cebine koydu.

"Beni iyi dinle Kadirimu, oğlum. Şimdi ben gidiyorum. Belki orada duramam geri dönerim, o zaman tekneyi seninle ortak çalıştırırız."

"Yok Ustam, yok. Ben gene eskisi gibi senin yanında pay ortağı olarak çalışırım. Bu sefer bana üç pay verirsin."

"Yarı yarıya ortak olacağız, tekneye de, kazanca da... Haydi şimdi beni adaya götür de çabuk geriye dön, anan seni merak eder."

Kadri motoru çalıştırırken Usta başaltına geçti, yandaki telis çuvalı katladı, yastık yaptı, başını koydu, Atinanın denizlerini düşünmeye başladı. Çok para biriktirmişti bu çocuklarla birlikte. Tekneyi Kad-riye verdiğinden dolayı coşmuştu, sevinçten taşıyordu. Bunca yaşa gel-

68

miş, böyle bir sevinci şimdiye kadar hiç tatmamıştı.

Panos Reisin, teknesini tayfası Kadriye armağan ettiği hemen o sabah bütün adada duyuldu. Kimi çok kızdı, kimi de üzüldü.

"O bilir o. Ona Panos Reis demişler. O her şeyi bilir. Denizlerin de hem altını, hem de üstünü bilir."

"Gideceğimizi bildi o."

"Tayfa Kadri onu çok sever."

"İmza toplamışlar onun için kasabada."

"Hem de bin kişi."

"On bin kişi."

"Gideceklermiş Ankaraya, Mustafa Kemal Paşaya, bu adayı da..."

"Biz gittikten sonra Panosa vereceklermiş."

"Bu adada tek başına."

"Panos oturacakmış."

"Tayfa Kadri onu çok sever."

"Gideceğimizi bildi o."

"Eğer gitmezsek..."

"Gitmeyeceğimiz belli olunca." •

"Çağırır Kadriyi..."

"Ona, getir Kadri teksemi, der."

"Sen gene tayfamsın."

"Kadri gene tayfa olur gene eskisi gibi."

"Panos gene Reis."

"Gene balıklarla doldururlar balıkhaneyi."

"Balığa gark ederler İstanbulu, İzmir." "

"Panos Reis işini bilir. Onu bu denizlerde, onu bu kıyılarda sevmeyen bir tek kişi var mı?" "

"Onda şeytan tüyü var." "

"Gülünce yüzünde güller açar." "

"O herkesi sever de, herkes de onu sever." "

"O bütün denizdekilerin babasıdır." "

"Reisidir." "

"Hristiyanının da, Müslümanının da..." "

"Ona Panos Usta demişler. Eğer biz buradan gitmeyecek olursak..." "

69

"Ne olur, ne olur?" "

"Panos gidip de teknesini Kadriden almaz." "

"Kadri gelse de Usta gözün aydın, gitmiyorsunuz, al tekneni, de-
se.

"Gene almaz." "

"Yalvarsa yakarsa, ayaklarını öpse gene almaz." "

"Kötü yaptı Panos Usta. Belimizi kırdı. Şimdi herkes, öteberisini satacak." "

"Gitmeyince de..." "

"Üç misline..." "

"Dört misline..." "

"On misline geri alacak." "

"Madem Kadriye armağan edecekti teknesini, ya giderken edecekti, ya da kalacağımız..." "

"İyiden iyiye belli olana kadar..." "

"İyi yapmadı Panos." "

"Onun için bütün kasabanın, kıyıların balıkçıları ayağa kalkmış Panos Reis gitmeyecek, diye." "

"Panos ne demiş?" "

"Türkler ne derler, demiş." "

"Herkesle gelen düğün bayram derler, demiş." "

"Niçin armağan etti teknesini, fol yok, yumurta yokken..." "

"Ne demek istedi?" "

"Ben de Yunanistana adalılarım ile birlikte gideceğim demek iste-

d- tt ı.

Panos Reisin tayfası Kadriye o görkemli teknesini armağan etmesi bir anda bütün kasabaya, kasabadan köylere yayıldı. Bununla birlikte de, ne yapılırsa yapılsın, onun burda kalmayacağı, Karınca Adalılarla birlikte sürgüne, gönüllü olara-

"Panos Usta küsmüş." "

"Küsmesin de ne yapsın." "

"O herkese iyilik yaptı." "

"Şu denizde ne kadar balıkçı varsa o yetiştirmede mi?" "

"Küsmesin de ne yapsın." "

"Yiğit adam." "

70

"İyi adam." "

"Ona gavur demeye insan olanın dili varmaz." "

"Hangisine dilimiz varır ki..." "

"Küstü." "

"Küserler." "

"Bu yapılanlar hangimize yapılsa küsmeyiz? Küstüler." "

"Küserler." "

"Varsın küssünler." "

"Sen öyle söyle..." "

"İşte şu sıralar paran olacak ki..." "

"Beş on kuruşa tekneler, halılar, kilimler... Beş on kuruşa..." "

İşte bundan sonra cebine birkaç para koyan esnaf, tüccar, memur, akla kim gelirse adaya, köylere, beş kuruşa öteberi almak için doluştular. Panos Usta gibi akıllı bir adam teknesini bir kuruş bile almadan tayfasına verirse ötekiler, Yunanistana götüremeyecekleri mallarını beş on kuruşa niçin satmasınlar ki...

Beleşine mal almaya çıkanlar düş kırıklığına uğrayıp şaşkına döndüler. Her ne kadar köylüye, adalıya öneride bulunsalar, "Allah Allah, biz mallarımızı niçin satalım," diyorlar da başka bir şey demiyorlardı. "Ne yapacaksınız öteberinizi satmayıp da, Yunanistana mı götüreceksiniz? Nasıl götürürsünüz? Götürme parası öteberinizin birkaç misli eder."

"Satmayacak da denize mi atacaksınız?"

"Biz, hiçbir yere gitmeyeceğiz."

"Tevatür."

"Tevatür olur mu hiç?"

"Herkes çiftlik alıyor, tarla alıyor."

"Tevatür, şimdiye kadar bizi Yunanistana çok gönderdiler."

"Bu sefer gideceksiniz."

"Gitmeyeceğiz."

"Gitsek de, gideceğimizden ancak birkaç gün önce satacağız, mallarımızı."

"O zaman da yağmaya gider. Yarın gidecek insanın malını kimse almaz."

"Biz de dostlarımıza armağan ederiz."

71

"Gideceksiniz."

"Gitmeyeceğiz."

"Panos Reis deli mi?"

"Hem de zirdeli."

"O zaten Kadire teknesini armağan eyleyecekti."

Böylece, daha bir hafta sürdü alıcıların adalara, köylere gidip gel-, meleri. Mübadillerden bir çöp bile alamadılar. Bundan sonra da adaya hiç kimse uğramadı. Denizdeki balıkçılar bile adanın yakınından geçmiyorlardı. Sanki Karınca Adası bir cüz-zamlılar adaşydı. Ne oluyordu, neden böylesine herkes adayla bütün ilişkisini kesmişti?

İlk günler, adalılar da, bütün dünyaya küsmüşler gibi evlerine kapandılar. Adadan gene çıt çıkmıyordu. Herkes bir ikircik, bir yas içindeydi. Bir yerlerden gelecek bir ses, bir umut sözcüğü bekliyorlardı. Bu bekleme günler geçtikçe içlerinde daha da büyüyordu. Sonunda birer ikişer dışarıya çıkmaya başladılar. Her gelen çınarların iki yanındaki tümseklere oturuyor, gözlerini denize dikiyordu. Her gün biraz daha, biraz daha tümseklere gelenler çoğalıyor, oturup konuşmadan, kıpırdamadan denizden gelecek kişiyi bekliyorlardı. Her sabah tanyerleri ısıdı işiyacak, teknil köylüler, çoluk çocuk, genç yaşlı toptan soluğu tümseklere üstünde alıyorlar, hiç konuşmadan gözleri denizde, gelecek kişiyi bekliyorlardı. Beklenen kişi gelmedikçe de her gün biraz daha içlerine kapanıyor, oturdukları yerden kalkamıyorlardı. Günün birinde ötelere bir teknenin karartısı belirince azıcık yerlerinden kıpırdandılar, birbirleriyle bakışır gibi oldular. Tekne yaklaştıkça herkes biraz kendine geliyor, herkesin biraz daha yüzü açılıyor, karanlık gözleri parlar gibi ediyordu. Tekne geldi, iskeleye yanaştı, dışarıya tüfekli iki candarmayla saçları, bıyıkları, kaşları ağarmış topallayan bir yüzbaşı çıktı. Yüzü koyu esmerdi, kırışık, öylesine acı içindeydi ki, her an ağlıyor sanırdın.

"Bu adanın idarecisi kim, hemen buraya gelsin." Sesi yüzünden de daha acıydı. Milto Angelu geldi, yüzbaşının karşısında hazır ola geçti:

""Buyur yüzbaşım, ben Milto Angelu. Çavuşum. Aradığınız şahıs benim."

72

"Şimdi beni dinle Çavuş."

Çavuşun kalın, gözlerinin üstünü örtmüş kaşları yukarıya kalktı, alnı kırış kırış oldu.

"Emret yüzbaşım."

"Hah, işte böyle Çavuş."

Milto, biraz daha gerildi, tunç göğsünü biraz daha kabartıp ileriye çıkarttı.

"Şimdi Çavuş iyice dinle beni." Gözlerini kalabalığın üstünde uzun uzun gezdirdi. Yüzü sertlikten kedere dönüştü. "Siz de beni bir iyice dinleyin. Okuyorum." Sesi yüzünden daha da kederliydi.

Ağlamaklı sesiyle emri tane tane okudu. Oradakiler ona yürekten acıdılar.

"Elimdeki emri size olduğu gibi okudum. Emir Dahiliye Vekaletinden. O kadar. Anladınız mı?"

Yüzbaşıya bomboş gözlerle, kıpırtısız, hiçbir şey anlamamış baktılar kaldılar.

"Hiçbir şey anlamadınız, değil mi?" Kimseden ses çıkmadı. Yüzbaşı gülümsedi, "anlamadınız, anlamadınız," dedi, elindeki kağıdı Milto Çavuşa uzattı, "al bunu. Sana tebliğ edilmiştir."

Oradakilerin hepsi bir göz kesilmiş Yüzbaşıya bakıyor, bir kulak kesilmiş onu dinliyordu.

"Çok üzücü, hazin bir haber ama, emir elinizde. Şimdi siz mübadeleye tabi kılınıyorsunuz. Yani siz buradan Yunanistana gidecek, oraya yerleşecek, oradakiler buraya gelecek, buraya yerleşecekler. Yani, yani değiş tokuş olacaksınız. Bu benim için hiçbir şeydir. Sizin içinse, üç bin yıl sonra insanları topraklarından etmek hiç iyi bir şey değildir. Bunu yalnız ben söylemiyorum, bunu bizim mal müdürü milli kahraman, altın İstiklal Madalyası sahibi Abdülvahap Bey de böyle

söylüyor. Çi fayda ki, elden gelir hiçbir şey yoktur. Benim bildiğim..." Sesi titremeye başlamıştı. "Benim bildiğim ki, insanoğlu sürgün, muhacir bir yaratıktır. Bir kuşlar böyle muhacirdirler, bir bu gariban insanlar."

Gariban insanlar, derken sesi iyice bozuldu, susmak zorunda kaldı.

"Siz bugün, en çok da yarına kadar bu adadan çıkmak mecburiyetinde idiniz." Sertleşti. Sesi ortalığı ustura gibi kesti.

"Eğer benim ye-

73

rimde şimdi başka birisi olsaydı şu anda sizi derakap, derakap, evet, şu anda derakap ada dışına intikal ettirirdi. Ben size mayısın onuna kadar mühlet veriyorum."

Miltoya döndü:

"Milto Angelu, gel buraya." Milto karşısında, hazırolda duruyordu. Bir adım attı ona doğru, daha sıkı bir hazırola geçti.

"Anladın mı?"

"Anladım kumandanım."

"Mayista gelecek, sizi buradan alacak, İzmire intikal ettireceğiz. Ona göre tedarikinizi yapın."

"Yaparız komutanım," diye sert bir selam çaktı Milto Angelu.

"Ha işte böyle Milto. Unutma ki sen anadan asker doğmuş bir toprağın çocuğusun."

"Unutmayacağım," diye sert, askerce bağırdı Milto. "Hiçbir zaman unutmayacağım, ben anadan doğmuş, asker bir toprağın çocuğuyum."

"Hepinize allahaismarladık. Sana da Milto. Asker doğmuş... Toprak."

"Asker doğmuş..." diye, arkasından bağırdı, Milto Çavuş. "Asker doğdum, asker öleceğim, yüzbaşım."

Kalabalık çok rahatlamıştı. Sırtlarından ağır bir yük kalkmıştı, konuşarak, şakalaşarak evlerine dağıldılar.

Kim bilir, kimler gelecek yerleşecekti evlerine, kimler gelecek... Adalıların hemen hemen yandan çoğu bunu düşündü.

Bir de gidecekleri yeri düşündüler. Gidecekleri yerler ada mı, ova mı, dağlık, kayalık bir yer mi, köy mü, kasaba mı, büyük bir şehir mi? Konstantinopol gibi mi Atina?

O gece adalılar çok düş gördüler. Sabahleyin hiçbir işe gitmediler. Balıkçılar balığa bile çıkmadılar. Çocuklar, kuş bile

avlamadılar, kadınlar yemek pişirmediler. Kimsenin eli işe varmıyordu. Çınarların altına toplanıp Milto Çavuşa yüzbaşının getirdiği kağıdı belki on kez okutturdular. Milto Çavuş hükümetin kağıdını okumaktan hiç bıkmıyordu.

İsteseler, yüz kez, beş yüz kez bile okurdu. Bin kez de okusa ne kendi, ne de dinleyenler bir tek sözcük bile anlamayacaklardı ya gene de okuyordu.

74

ikinci gün Milto Çavuşun dinleyicisi daha da arttı. Hemen bütün kadınlar çınarların altına gelmişler, Milto Çavuşa bir sandalye getirmişler, önüne bir masa koymuşlardı. Milto Çavuş bugün daha güzel, tane tane okuyor, kadınlar, çocuklar, yaşlı erkekler pür dikkat dinliyorlardı, öyle yutarcana dinliyorlardı ki, gözlerini bile kırpmıyorlardı. Çavuşun yükselen, alçalan sesiyle birlikte sağa sola, bir uygunluk içinde, Türkmen kadınlarının ağıt söylerken yaptıkları gibi, iğreniyorlardı.

Üçüncü, dördüncü gün, Milto Çavuşun kalabalığı daha da arttı. Evlerde hemen hemen kimse kalmadı. Yüzbaşının tebligatından hiçbir şey anlamamalarına karşın hemen hemen çocukların hepsi, kadınların büyük bir çoğunluğu, erkeklerin de bir bölümü ezber etmişti. Gene onu can kulağıyla dinliyor, sesinin hiçbir ayrıntısını kaçırmıyorlardı. Milto Çavuş da, dinleyicisini bulmuş ulu bir destancı gibi coştukça coşuyordu.

Milto Çavuşun okuduğu destan ne kadar sürdü, adalılar onu ne kadar dinlediler, kimse farkında olmadı. Bir gün tam ikindi üstüydü, herkes dalmış gitmişti, kulaklarında da Milto Çavuşun coşmuş, gittikçe de kadim bir türküye dönüşmüş sesi... Birden yaşlı balıkçı Aleko Makrisin sesiyle irkildiler, başlarını kaldırdılar ki, balıkçı Aleko, Milto Çavuşun önünde dimdik duruyor, kalın, gür sesi: "Yok, bir tek bile, bunlar adayı, topraklarını, denizlerini terk edecekler, Yunanistana muhacir gidecekler sözü yok. Hiçbiriniz, Milto Çavuşun okuduğu Yüzbaşının kağıdından, böyle bir laflar duydunuz mu? Milto Çavuş da Yüzbaşının kağıdını ne güzel okuyordu. Söyleyin bu güzel kağıttan gelen, bu güzel sözlerden böyle bir şey, böyle bir sözler duydunuz mu?"

İrkilen kalabalık sonra duruldu, düşünceye daldılar, ardından da, birkaç kişi bir ağızdan: "Bu kağıtta böyle bir sözler yok," dediler.

"Kaç gündür dinliyoruz."

"Olsaydı bilmez miydik, hepimiz de Türkçe biliyoruz."

"Milto Çavuş Türklerden de iyi Türkçe konuşuyor. Başçavuştur o. Çok harp görmüştür."

"O Arapça da konuşur."

"Yemende öğrendi, çavuşlukta..."

"Dokuz yıl askerlik yaptı."

"O Türkçeyi paşadan da iyi bilir."

75

"Validen de..."

"Doktordan da..."

"Kaymakamdan da..."

"Söyle Milto Çavuş, sen okudun o elindeki kağıdı."

"Kırk gün kırk gece."

Bu sözleri Angelika, Miltonun önüne kadar gelerek söyledi.

"Sen okudun, söyle."

Milto Çavuş, bir kalabalığın üstünde, bir kağıdın üstünde, bir kalabalığın, bir kağıdın üstünde göz gezdirdi, kağıdı dürdü bükütü, iç cebine koydu. Bir ara gözlerini gene kalabalığın üstünde gezdirdi. Gözleri çıkmak çıkmak yandı, gülümsedi:

"Yok vre öyle sözler," dedi, "Yok vre, ezberledim kağıdı, bulamadım öyle sözler, yok vre."

Ayağa kalktı, dimdik yürüyerek evine gitti. O gittikten sonra kalabalık bir gürültü yumağı haline geldi. Gün kavuşuncaya kadar tartıştılar.

O günden sonra köyün içinde kimse kalmadı. Ne kimse sabahlardan akşamlara kadar Miltoyu dinledi, ne kimse çınarların altına yan gelip yattı, ne de kimse evlerin karanlık köşelerine saklandı. Herkes, her zamanki gibi işine gitti. Balıkçılar balığa çıktılar, bağlan olanlar bağlarını çapalamaya, şeftali, kiraz ağaçları olanlar ağaçların dibini doldurmaya gittiler. Üç gün üç gece yağmur yağdı, kimse yağmurda da boş durmadı, bahçelerini sulamak için sarnıçlarını yağmur suyuyla doldurdular.

Yağmurdan sonra çalışmaları birkaç misli daha arttı. Kovanları olanlar arılarına baktılar, ilaçlar püskürttüler. Bahar çiçekleriyle birlikte uyanmış, şeftali, kiraz çiçeklerine, yabangüllerine, kır lalelerine ço-kuşmuş, bir anda yüz çiçeğe konup kalkan arılarını konurlanarak izlediler, hayran kaldılar. Savaş öncesi, balık şöleni geleneğine yeniden döndüler. Savaştan önce balıkçılar pazar ve çarşamba günleri haftada iki gün yalnız, adalıların geleneksel şöleni için balık tutarlardı. Bu iki gün tutulan balıkların hiçbirisi satılmaz, her balıkçı getirdiği balıklarını apak çakıl taşlarının üstüne yığar, koskocaman balık yığınının eli keskin bıçaklı kızlar gelir, balıkları bir yandan temizler, pırıl pırıl yıkar, kamış sepetlere doldururlardı.

76

Çınarların altına çoktan hasırlar serilmiş, fırınlardan taze çıkmış sıcak buğulu ekmekler getirilmiş, kalaylı sahanların yanına konmuştur. Mis gibi bir ekmek kokusu da ortalığı almıştır.

Orta yere yakılan ateş çoktan kızıl köze kesmiştir. Zeytin ağacının közleri kolay kolay kül bağlamaz, öteki odun küllerine benzemez, ta uzaklara kadar karanlığı deler, ışığını yöreye cömertçe gönderir.

Temizlenen balıkları ince zeytin dallarına geçiren kadınlar kızlar, balıkları yayılmış közlerin üstünde kızartırlar.

Balıklerden, bütün adaya yayılan, insanı devce acıktıran mis gibi bir koku çıkar. Kalaylı sahanların başına geçmiş, bağdaş kurmuş oturmuş yaşlı, orta yaşlı erkekler, ellerinde sıcak ekmekleri kızaran balıklara bir an önce kavuşabilmek için boyunları koparcasına başlarını közlere uzatırlar. Balıklar gelince de kılçıklarını usul usul bir iyice ayıklar, yardıkları ekmeğin içine koyar, dudaklarının kıyılarından yağlan sızdırarak, parmaklarını yalayarak yerlerdi.

Bu şölenlerde içki içilmezdi. Belki başka adalarda, kıyı köylerde içilirdi, kim bilir, yalnız Karınca Adası şölen geleneğinde kesinlikle içki yoktu. Bu şölenlere kimi zaman, dost Türkler de katılırlar, bu şölenleri ömürleri boyunca anımsarlar, yeri gelince de, nerede olurlarsa olsunlar, ballandıra ballandıra anlatırlardı.

Adalardaki, kıyılardaki Rum köylerinde yemek masada yenirdi. Belki Türklerden kapıp yer sofrasında yemek yiyenleri de çıkardı aralarından. Bütün bunlara karşın Karınca Adalılar yemeklerini masada yerlerdi. Yalnız pazar, çarşamba balık şölenleri hep yer sofrasındaydı.

Bu şölenlerde balıklar közde kızartılırken denizde olanlar uzaktan yanmış mis gibi balık yağının kokusunu alırlar, dümeni adaya kırar, kim olursa olsunlar, ister yedi kat yabancı olsunlar, gelir babalarının sofrası gibi sofranın başına geçer otururlar, ilk kızarıp nar gibi olmuş balıklar da onların sofrasına konurdu.

Bu akşamki şölen bütün şölenlerden daha görkemli geçti. Hiç kimse ne gitmekten, ne kalmaktan söz etti. Bir kapkara düşten bile uyandıklarını unutmuş gitmişlerdi.

Böyle güzel bir günün sabahında, kilisenin öbür yanındaki evlerden bir patırtı, bir gürültüdür ortalığı aldı. Kıyamet kopuyordu. Çınarın altındaki kanepelerde oturanlar oraya koşuştular, vardılar ki Haris

77

Kondoğluyla Petros Politisin ellerinde birer kalın sopa, birbirlerine veryansın ediyorlar. Yüzleri, elleri, başları kan içinde kalmış, öldürür-cesine birbirlerine vurup duruyorlar. Beş altı güçlü genç onları birbirlerinden zorla ayırıyor, ötekiler sopalarını kaptıkları gibi birbirlerinin başına, omuzlarına, yüzüne, artık Allah ne verdiyse, nereleri rastgelirse var güçleriyle öldüresiye vuruşuyorlardı.

Sonunda ikisi de yorulmuş olacak ki, oturtuldukları sandalyalar-dan bir daha kalkamadılar.

Haris Kondoğlu, kana bulanmış mendiliyle elinin yüzünün kanlarını siliyor, Petros Politis de başını önüne eğmiş, yarılmış1 alnından akan kanlara aldırıyor bile.

Haris Kondoğlu hem kanlarını siliyor, hem de bağırıyor:

"Doymuyor bu adam, doymuyor," diyordu." Hiç doymuyor. Bu sabah uyandım baktım ki, bu adam benim çitimi sökmüş, bahçesinin sınırını üç adım getirmiş, benim bahçenin içine. Üç adımdan daha da çok. On beş yıldır böyle yapıyor. Önce bir karışla başladı, ertesi yıl yarım adım, ertesi yıl bir kulaç, baktım, nerdeyse bütün bahçemi alacak."

Ayağa kalktı, ter içinde kalmış, terleri daha durmayan kanlarına karışıyordu.

"Bu sabah uyandım baktım bu, bahçemin çitini sökmüş. Ben de koşarak evden aşağı indim, özür dileyceği yerde bana o kalın sopayla vurdu, başımı yarıdı, kan fışkırttı başımdan. Ben de bir sopa kaptım."

Bağırması gittikçe artıyor, boyun damarları da parmak parmak şi-şiyordu. Haris, Politisin üstüne yıldırım gibi atlarken onu tuttular.

"Öldüreceğim bu köpeği öldüreceğim, yirmi yıldır bahçemi yağma ediyor. Doymuyor. Gözünü toprak doyursun, doymuyor."

Petros başını önüne eğmiş susuyor, Haris bağırdıkça bağıyor, oysa ne başını kaldırıp onun yüzüne bir kere olsun bakıyor, ne de bir sözcük çıkıyordu ağzından.

Köylüler hiçbir şey söylemeden, üzüntülü, başları önlerinde oradan ayrılırlarken, kavgacıları da delikanlılarla evlerine gönderdiler.

Ve beklenen kuşlar da geldi. Büyüklerin hiçbirisi bu yıl kuşlara ilgi göstermedi. Oysa geçen yıl adanın, en azından erkeklerinin yarısı, kadınlarının da bir çoğu, çocukların hemen hepsi ağlarla, lüks lamba-lanyla kuş avına çıkmışlardı.

78

Nisanın sonuyla mayıs başları birkaç günlüğüne adaya binlerce, on binlerce sayısız türde kuş, nereden gelirlerse her yıl gelirler iki tepenin arasını üst üste doldururlar. Veryüzü, gökyüzü kuşa keser. Bütün adayı bir kuş cıvıltısıdır alır. Kuş cıvıltısından, deniz ne kadar dalgalı olursa olsun, dalgaların sesi bile duyulmaz. Koyağın zeytin ağaçları, yaban gülleri, incirleri, narları, otları, çiçekleri kuştan gözükmmez. Koyakta kuşlardan, hortumlaşarak, dönerek, savrulurak göğe ağın, inip çıkan, parlak, koskocaman bir top ışık olarak çakan, çakınca da göğü baştan başa ikiye biçen, inip çıkarak, koyağı bir uçtan bir uca bir anda geçip denize inen, iner inmez de, denizin üstüne varır varmaz da tam kıyıda zıncı diye duran, orada birbirlerinin üstüne yığılan, sonra da, o anda arkaya savrulan, dönerken denizin üstünde, kıyıda çakıltaşların-da ölümler, çırpınan, kanatlarını açıp da uçamayan yaralıları bırakan kuşlardan başka hiçbir şey gözükmmez. Adalılar, kendilerini bildi bileli bu hep böyledir. Kuşlar ne çok gelirlerse, gökten yağmur gibi, ne kadar çok yağarlarsa yağsınlar bu tansık kimseyi şaşırtmaz. Yalnız binlerce kuşun renkleri, dünyayı doldurmuş, saçılan renkleri herkesi büyülemiştir. Herkes uykuda olsun, gözleri açık olsun renk düşleri görür, iliklerine kadar, en ince damarlarına kadar renklerle dolar, bu büyü alır onları başka, sarhoş, baş döndürücü, sevinçten deli eden dünyalara götürür. Kuşlara ağlar kurulur, tnce balık ağlarıdır bu ağlar. Yüzlerce kuş bu ağlara takılırlar, kızlar, kadınlar ağlardan kuşları toplarlar. Geceleri de ellerinde lüks lambaları koyağa bütün adalılar gelirler. Kuşlar, ışıklara çokuşurlar, ellerine uzun zeytin dalları almış kişiler ellerindeki dallarla dalga dalga gelen kuş sürülerine vururlar. Yüzlerce, binlerce kuş cansız yere yığılır. Ve gün ışıırken genç kızlar deniz kıyısına iner, çuvarlar dolusu küçücük küçücük, parmak kadar kuşları temizlerler. Küçücük kuşların içinde büyük kuşlar da vardır. Temizlenen kuşların bağırsakları, ciğerleri kıyıya sıralanmış kedilere atılır, bu işe en çok sevinen, düğün bayram eden kedilerdir. Yıllar yılı balık yemekten bıkmışlardır.

Çınarların altına ateşler yakılır, ateşlerin üstüne kazanlar konur, kuş eti pilavı yapılır. Dünyada bu kuş eti pilavı kadar lezzetli bir yemek, bütün ada ant içer incile el basar ki, dünyanın hiçbir yerinde yapılamaz.

j

j •

79

Şölen üç gün sürer. Üç gün sonra adalılar bakarlar ki, koyağı doldurmuş kuş kümeleri dörtte üçünü adada bırakmış çekmiş gitmişler.

Karınca Adasında üç gün uç gece süren kuş kırımının, kuşların küme küme uğradıkları birçok yerde de, tıpkısı, yaşanır. Örneğin To-rosların birçok bölgesinde...

Adadaki olaylar boyunca ortada hiçbir çocuk gözükmüyordu. Ne kalabalıklarda, ne deniz kıyısında, ne değirmenin oralarda, ne koyakta, ne bahçelerde, ne de evlerde. Ya da çocukları her yerde görüyorlardı da, kimse onları fark etmiyordu bu hayhuy içinde. Ya da çocuklar başlarını almışlar çekmiş gitmişlerdi. Belki bir kayık ele geçirmişler, belki büyük bir motora el koymuşlar, ver elini dünyanın öteki ucu, demişlerdi. Belki de yüzbaşı gelip gittikten sonra bir mağaraya, bir kuytuya, bir tünele, yedi denizlerin dibindeki peri padişahının sarayına, başka bir adaya, İda dağına, belki de yalnız kendilerinin bildikleri bir sihirler ülkesine sığınmışlardı.

Birdenbire, hiç yoktan, çocukların ortada gözükmeleri, ellerinde birer uzun yeşil zeytin dalı, omuzlarında ağlar, on beş yirmi çocuğun bir ağı taşımaları, gülüşlerinin, sevinç ve şamatalarının kuş seslerine karışması, adalıları kendilerine getirdi ya hiçbir kuş avlamak için, kilisenin papazının dışında çocuklara katılmadı. Oğlanlar, kız çocuklarıyla birlikte, büyüklerden daha güzel ağ gerdiler. Lüks lambalarını daha uygun yerlere koydular. O kadar çok kuş avladılar ki, kuşları kıyıya un torbalarıyla taşıyabildiler. Çınarların altına kazanlarını kurdular, büyüklerden daha lezzetli pilav yaptılar, yediler, doydular. Gene papazdan başka hiçbir büyük onlara katılmadı. Çocuklar da bir tek büyük kişiyi şölenlerine çağırmadılar. Büyükler de, çocukların cümbüşünü uzaktan seyrettiler.

Kuşlar gittikten sonra çocuklar gene yitkilere karıştılar, bir varmış, bir yokmuşa döndüler.

Vakit çabuk geçti, göz açıp kapayıncaya kadar mayıs ayına gelindi. Bütün bahçeler düzenlenmiş, çiçekler, sebzeler ekilmiş, elma, kiraz, zeytin, şeftali fidanları dikilmiş, güllerin, ağaçların dipleri doldurulmuş, kayıklar, tekneler onarılmış,

boyanmış, yeni ağlar örülmüş, eski ağlar elden geçirilmiş, damların kiremitleri aktarılmış, su yolunun üstü açılmış, kırılmış pöhrenkleri değiştirilmiş, her şey yerli yer-

80

ne konmuş, balık avınaysa daha nisanın başında çıkmaya başlamışlardı. Bu yıl da o kadar çok kılıç vardı ki, ha maşallah, suyun yüzüne serilmiş uyuyan balıkların yeleleri aydınlık denizleri doldurmuştu. Akşam üstleri denizden dönen balıkçıların tekneleri elli okkalık, yetmiş, seksen, yüz okkalık kılıçlarla ağızlarına kadar dolu geliyorlardı adaya. Ve balıkları büyük şehre götüren tekneler, o kadar çok balığın hepsini bir seferde götüremiyorlardı. Karınca Adasına olukla para akıyordu. Deniz şimdiye kadar böylesine verimli, cömert olmamıştı. Balıkçılar sevinçlerinden uçuyorlardı. Böylesine bir çalışma, böylesine bir hayuhuy içinde vaktin gelip de geçtiğinin kimsecikler farkında olmadı. Yüzbaşı, arkasında on iki candarmayla birlikte adaya ayak basıncadır ki herkes donup kaldı. Hançeri alıp da teker teker her birini hançerleyecek olsaydın hiçbirisinden bir damla kan akmazdı. Yüzbaşının arkasından da teknedeki esnaflar, tüccarlar, zengin, çiftlik sahibi köylüler, zengin kasabalılar indiler. Bunların her birisi, gereksinmesi olan bir öteberiyi alacaktı. Gelenlerin bir bölümü salt ticaret için gelmişti. Alıcılar hemen köyün içine yayıldılar. Önlerine gelen eve dalıyorlar, uzun uzun evin içindeki halıları, kilimleri, koltukları, duvardaki resimleri elleriyle yokluyorlar, beğenirlerse, fiyatını soruyorlardı. Hepsinin aldığı cevap da aynıydı.

"Bizim satacak bir çöpümüz bile yok."

"Ne yapacaksınız bunları, gidiyorsunuz işte. Yolda hepsini denize mi atacaksınız.?"

"Geri geleceğiz."

Alıcıların çoğu, nah gelirsiniz, diye sert konuşuyor, kimi gülüp alay ediyor, kimi de üzülmüyordu.

"Nah gelirsiniz. Doğru, şimdiden hazırlıklara başladık, sizi zafer alaylarıyla karşılamak için."

"Toy düğünle, yirmi bir pare top atışıyla karşılayacağız sizi."

"Geri döneceğiz."

"Bu günü de kaçırırsanız, bu fırsatı da, mallarınızı meccanen verseniz kimse almayacak, denize dökceksiniz."

"Denize dökmeyeceğiz. Bu kasabada dostlarımız var, onlara bırakacağız."

"Dönemezsiniz, mübadelesiniz. Mübadiller geriye dönemezler."

81

Satın şunları. Yazık size. Bu güzel şeyleriniz ziyan olmasın. Mallarınızı dostlarınız, siz gider gitmez satacaklar."

"Varsın satınsınlar. Dostlarımıza helali hoş olsun. Onlar bizim dostlarımız. Bunca yılın tuz ekmek hakkı var. Varsın onlarda kalsın. Tuz ekmek..."

Adadakilerin son sözleri bu oluyordu. "Bunca yılın... tuz ekmek... Varsın onlarda kalsın. Analarının sütü gibi helal olsun mallarımız bizim dostlarımıza. Bunca yıllık tuz ekmek hakkı için... Helal olsun."

Alıcıların çoğu eli boş döndü. Yalnız adada arkadaşı olan birkaç kişi koltuklar, İsfahan, Kula, Yağcı Bedir, İsparta halıları, dededen kalma eski, işlenmiş ikonlar, çiçekli porselen tabaklar, karpuzu büyük pembe, mavi üstü güllü lambalar alabildiler. Eli boş dönenlerin kimisi öfkelenip, Rumlara ağız dolusu küfrediyor, kimisi şaşırılmış, ne söyleyeceğini bilemiyor, kimisi ikircikli, bir tuhaf olmuş, kimisi de bu hükümetlerin işleri belli olmaz, belki de geri dönecekler diye düşünüyorlardı. Böylece, düş kırıklığına uğramış kişiler teknelerine döndüler, kasabanın yolunu tuttular.

Yüzbaşı, arkasında askerleri, düş kırıklığına uğramış alıcılar yanlarından geçerlerken, onların yüzlerine bakmadılar. İskelenin üstünde öyle dimdik kalmışlar, alıcıların telaşlarını, hırslarını, yaltaklanmalarını, yalvarışlarını, sövmelerini şaşkınlıkla seyretmişlerdi.

Bir süre orada, oldukları yerde, başları önlerinde beklediler, sonra yüzbaşı sağ elini salladı, geriye döndüler, motora bindiler, arkalarına bir kezcik olsun bakmadan çektiler gittiler.

Alıcılar gittikten sonra, artık bütün baharlık işleri bitmişti, adalılar, her sabah tanyerleri ısır ısımaz çınarların önüne, yanlardaki tümseklere sıralanıp oturuyor, gözlerini ötelere dikeyiyor, gelecekleri bekliyor, akşam olunca da büyük ateşlerini çınarların altına yakıyorlar, balıkçıların her akşam daha çok getirdikleri balıkları közlerde kızartıyor, ulu şölenlerini sürdürüyor, bütün ada közlerden savrulan balık dumanıyla mis gibi kokuyordu.

Bir akşamüstü, gene böyle çınarların altında bir köz harmanı oluşurken, pişen balıkların yanan yağlı dumanları adanın üstüne sav-rulur, ortalık mis gibi kokarken yüzbaşı iskeleye yavaşan bir teknedeki arkasında on iki candarmayla indi.

Hasırların üstüne oturmuş köylü-

82

ler kadın, erkek, çocuk ayağa fırlayıp onları karşıladılar, yüzbaşını baş köşeye oturtup, önüne kocaman bir gümüş tepside kızarmış balıklar, ekmek, bir büyük şişe de mastika koydular. Yüzbaşı coştukça içti, içtikçe coştı. Tok, candan, inandırıcı sesiyle, "döneceksiniz," diyordu. "Abdülvahap Beyin dediği gibi, siz üç bin yıllık toprağınıza ve hem de on bin yıllık denizinize geri döneceksiniz. Abdülvahap çok iyi insandır. O, kırmızı kordelalı İstiklal Harbi madalyasıyla taltif edilmiştir. O, vali olacakken, böyle bir köşede mal müdürlüğünde kalmıştır. O, mağdur edilmiş bir zatı şeriftir. Sizler, güle güle gidin arkadaşlar. Mutlaka geriye döneceksiniz, ve hem de pek yakında, çünkü muhterem, bilgili, kahraman bir zat olan Abdülvahap bendenize de küçük bir çiftlik sattılar, efendim. Ben yakında emekli olup bu kasabada kalacağım. Siz yakında dönünce de, hep birlikte kardeş gibi yaşayacağız. Ben sizin dostunuz muyum?"

"Dostumuzsun, dostumuzsun, dostumuzsun."

"Öyleyse şerefe. Yunanistana götüremediğiniz eşyalarınızı bizim eve bırakabilirsiniz. Allah razı olsun Abdülvahap bana büyücek bir ev satmak nezaketinde bulundular. O Düyük bir kahramandır. O, Anka-radaki büyüklerin hepsinin arkadaşıdır. Üzeyir Han da sizin döneceğinizi söyledi. O, gerçek bir Handır ve hem de bize sığınmıştır. Onun dedelerinin Kafkas dağlarında sırça sarayları vardır. Bu kasabada saklanıyor. Nüfus memurluğu bahane. Ben sizin dostunuzum. Evet, Yunanistana götürmeyeceğiniz çok kıymetli eşyalarınızı, altınlarınızı, gümüşlerinizi yere gömeceğinize benim büyük eve bırakabilirsiniz. Eski kutsal ikonlarınızı, halılarınızı bana bırakabilirsiniz. Dönünce koyduğunuz gibi, el değmemiş bulacaksınız. Çünkü sizler benim dostlarım-sınız. Şerefe."

Kadehini eli uzadığı kadar yükseğe kaldırdı, "şerefe, şerefe! Böyle ziyafetlere ölünceye kadar devam edeceğiz. Şerefe."

"İnşallah, inşallah."

"Döndüğünüz gün gene burada, bu çınarların altında böyle bir toy düğün kuracağız, üç gün üç gece."

"Kırk gün, kırk gece."

"Ben sizin dostunuzum. Bunu hiç unutmayın. Döndüğünüzde burada şarap, rakı, mastika, uzo su gibi akacak."

83

"Akacak," dediler.

Gidecekleri güne kadarki zaman, her gece balık şölenleriyle, yüzbaşının candan, içten, sevgi dolu nutuklarıyla çarçabuk geçti. Adalılar da şölenlerde yüzbaşını içkide yalnız bırakmadılar. Böyle candan, dilinden ballar akan bir konuk, hem de dost bir konuk hiç yalnız bırakılır mıydı. Köydeki küplerde ne kadar mor şarap varsa çınarın altına taşındılar. Şişe şişe rakı, mastika, uzo getirdiler. Savaştan önce gemilerden aldıkları, köşe bucakta kalmış Rus votkası bile buldular. Bütün köy, o geceden sonra yüzbaşıyla, candarmalarla birlikte, kadın erkek, adada her ağacı, her çiçeği, her otu, taşı toprağı okşayarak, kedi gibi her köşe bucağı koklayarak dolaştılar. Pazar günü de kiliseyi üst üste doldurdular. Kilise kalabalığı almadı. Çoğu avluda kaldı. Papaz, şimdiye kadar okuduğu duaları okudu. Şimdiye kadar hiç böylesine güzel dua okumamış, sesi böylesine yanık çıkmamıştı. Hep bir ağızdan söyledikleri ilahiler de başka türüydü. Kilise avlusunun dışında duran, sıkı bir Müslüman olan yüzbaşını bile ağlattılar.

Gidecekleri gün, daha deniz beyazken, köylülerin bütün öteberileri çınarların altına yığılmış, gelecek dost tekneleri bekliyorlardı. Gün burnuna teknelerin motor sesleri duyuldu, arkasından da gözüktüler. Gelenler, bir iki, beş on tekne değil, bir balıkçı filosuydu. Hepsisi de eski balıkçı arkadaşlardı. Kıyıdaki Türkmen köylerindeki, kasabadaki balıkçıların, hangisi duymuşsa arkadaşlarının sürüldüğünü koşup gelmişti. Hepsisi de evlerinden birer ölü çıkmışçasına yaslıydı. Ağızlarını bıçaklar açmıyordu. Bir çoğunun göz çukurlarında yaşlar birikmişti. Denizin dosduğu da hiç başka bir dostluğa benzemez. Eninde de, sonunda da mutlu bir dostluktur. Kıyamete kadar unutulmaz.

Teknelere çabuk taşındılar. Ve motorlar hep birden çalıştı. Denizi bir kalabalık filo motorlarının sesleri doldurdu. Ve Karınca Adalılar, güvertede yönleri uzaklaşıp giden adada, ada bir duman arkasında kalıncaya, silinip gidinceye kadar gözlerini adalarından alamadılar.

84

Tekneler adadan ayrılır ayrılmaz, Vasili Atoynatanoğlu hemen kıyıya koştu, üç çınarların altında durup gidenleri gözlemeye başladı. Tekneler ağzına kadar, üst üste insanla doluydu. Hepsisi de yönlerini bu yana dönmüşler, bir daha göremeyecekleri, doğup büyüdüğü adalarına gözlerini dikmişlerdi.

Candarmalar, teknelerin kalkmasına bir saat kalıncaya kadar evleri tek tek, bir kimse kalmış mı, diye aramışlardı. Bir kezinde de Vasilinin yakalanmasına ramak kalmıştı. -

Tekneler gözden silinip denizin arkasında yitince Vasili geldi çınarların altındaki uzun sedirin ucuna çöktü. Bütün ada hiç direnme--den kuzu kuzu gitmişti. Bir insan doğup büyüdüğü, bir parçası olduğu toprağını, denizini, evini, bahçesini, eliyle diktiği zeytin ağaçlarını, şeftalileri, kirazları nasıl bırakır da giderdi? Hiç direnmeden, sesini bile çıkarmadan, kuzu kuzu, yüreğindeki acıyı hiç dışa vurmadan... Acaba onlar acı duymuyorlar mıydı? Belki de, yüreklerinin ta derininde bir sevinç vardı da açığa vurmuyorlardı. Yeni bir diyara gitmek, yeni insanlar, yeni denizler, yeni balıkçılar görmek, Yunancadan başka bir dil duymamak, kim bilir, belki de özledikleri bir şeydi bütün bunlar. Ne olursa olsun, bir insanı toprağından koparıp almak, onun yüreğini koparıp almak gibi bir acı değil midir? Vasili, her sabah uyandığında şu ikiz tepeyi görmek ister, yeldeğirmenlerinin üçünün de kanatlarının döndüğünü görmek ister. Denizin dalgalarının kıyıya usul usul, yumuşacık vurduğunu duymak ister. Vasili bilir ki dünyanın hiçbir yerinde, istediği zaman, böyle yumuşak olabilen, ipek gibi hiçbir deniz yoktur. Vtsili, denizin, tanyerleri ısırken süt beyaz olmasını, arkasından da,

85

güneş ilk ışığını gönderdiğinde de bin bir renkte menevişlemesini, seher yelleri eserken incecik, insanı esrikleştiren bir kokuyla kokmasını, baharın ucu görüldüğünde ikiz tepelerin yamaçlarına gün vurduğunda da ilk açan sarı çiçeklerin dünyaya sarı, mis gibi kokularını yaymasını, pembe kiraz, şeftali, yabangül çiçeklerinin buğulu buğulu açmasını, denize yansımalarını, denizin pespembe dalgalanmasını ister. Kim ne derse desin, Vasilinin, bizzat kendisinin, ne bahane uydurursa uydursun, hiçbir bahanesi geçerli değildir.

O papaz var ya, o papaz, o papaz olacak hergele, söz verdi, ben adamdan ayırlamam, ayırırsam, ölürüm dedi, gidenlerin teknesine ilk atlayan da o oldu. Ya Stelyos, kılıç avlamakta onun üstüne yoktu, o da adada kalacaktı. Belki bu

adada değil de karşıdaki Hayırsız Adada kalacaklardı. Stavros da sözüm söz, dedi, hem de bunu Türkçe söyledi. O, bir olta, bir zıpkın ustasıydı... Yüz yıllık motorları onarır, yepyeni yapar, saat gibi tıkır tıkır işletirdi. O da sözünde durmadı. Ya Angelos, o öldü de sözünü yemezdi. Denizin neresinde, hangi kulaçta, hangi balık hangi ayda yakalanır, o bilirdi. En güzel İstakoz sepetlerini örür, istakoz işkembe, keçi, koyun kellesi kokusunun ne kadarına dayanamaz da, koşar da gelir kendisini sepetin içine atar, bir tek o bilirdi. Hepsi de en önde, Vasilinin kendilerini gözlediğini bile bile teknelere bindiler de utanmadan çektiler de gittiler. Köpekler! Hayırsız Adada bizi kim bulacaktı. Biz orada, orada ne güzel, saray gibi mağaralar var, o mağaralara yerleşirdik, dört tane motorlu kayık, orada bizi kim, kim bulabilirdi. Zaman geçince de bizi unuttur giderlerdi. İstanbula gider, kalabalığa karışır, kim kime dum duma, yiter gider, sonra da adama dönerdik. Tabansızlar, kaçtılar da gittiler.

Stavros ne dedi, sen niçin kalıyorsun burada, herkes gidiyor da? Onun en sonunda bunu yapacağı, sorduğu sorulardan belliydi.

Ben kimseleri beklemiyordum ki... Anamın mezarını da beklemiyordum. Babamın mezarı zaten yok, bilmem hangi savaşta onu Ruslar öldürmüşler, künyesi gelmiş. Anam çok ağlamış. Sonunda da hastalanmış. O hastalık onu iflah etmedi, yedi ay önce de öldü. Dedemin mezarını da bilmiyorum. Anamın ölümünden önce de, sonra da ben mezarlığı hiç gitmedim. Sevmem mezarlığı.

Kimseyi de beklemiyorum. O gittiğinde çocuktu. Saçları, kıvr kı-

86

1

vır, mavi gözlü, yumuşak, gülen, on yaşında bir kızdı. Aşk mı denir buna. Gelirim, ne olursa olsun, yüz yıl geçse de gene gelirim, dedi. Bir küçücük kız yüz yılın ne olduğunu ne bilsin. Ablasından duymuştur. Ablasının Manola neler söylediğini adada duymayan var mı? Ablası sözünde durdu, geri geldi. Hem de tek başına. Biliyorum, Aliki de gelecek. Neee, o, şimdiye kadar büyümüş, koskocaman bir kadın mı olmuş, aptal Stavros! Olsun, olacak tabii. O şimdiye kadar çoktan evlenmiş mi? Ben evlendim mi ki o evlensin, yani niçin evlenecekmiş! Ablası niçin evlenmedi? O geriye dönecekse, gelir de beni Yunanis-tanda da, dünyanın öbür ucunda da bulur. Öyle mi? Nasıl bulurmuş! Atina koskocaman bir şehir, Yunanistan büyük bir memleket, nasıl bulacakmış beni oralarda? Angelos, siz gidin yavrum, siz gidin bakalım. Ben Alikiyi de beklemiyorum. Dedemin mezarını da. Ben adamın bir parçasıyım, gidemem. Ben adamdan ayrı yaşayamam, olmaz. İnanmayın, bana ne, siz gidin cehennemin dibine, kalırsam öldürürler mi? Siz gidin de yaşayın. Stalyos, sen susuyorsun, hiçbir şey söylemiyorsun. Sen demedin mi, sen benim kafama sokmadın mı, kalalım adamızda, ne olursa olsun kalalım, demedin mi? Şimdi neden susuyorsun? Sen de mi, bunlar gibi tavşan boku tavşansın? Öldürürlerse öldürsünler, kalacağız, diye sen demedin mi, şimdi niçin susuyorsun? Hayırsız Adada suyu nasıl bulacağımızı da sen sormadın mı, adama ilk ayak basacak kişiyi öldürmeyi de sen aklımıza düşürmedin mi? Bunun üstüne seninle incile el basıp ant içmedik mi? Sonradan sen bir kişiyle yerinmedin de, üç kişi öldürmek hakkımız demedin mi? Şimdi adamızı bırakıp da nereye gidiyorsun? Sözünden dönüyorsun, öyle mi? Sen hiç adam öldürmedin mi? Ben öldürdüm mü sanıyorsun, ben karıncayı bile incitmedim. Siz, adaya gelen küçücük kuşları öldürüp öldürüp babalarınızla birlikte yediniz. Söyleyin, ben bir kuş, bir canlı öldürdüm mü? Ben, canlıdır, diye, balıkları bile canlıdır, diye öldürmek istemem, başka geçimim olsa. Ben bir balıkçıyım, Allah beni balıkçı yaratmış, kismetimi de balıktan vermiş. Siz gidin, cehenneme kadar yolunuz var. Ben, adaya gelen ilk adamı öldürdükten sonra, kayığımı binip kaçıp gideceğim, incil üstüne ant içmedik ini? Neee, sizinle gelmek mi, Allah göstermesin. Türkler ne diyorlar, Allah yazdıysa bozsun. Öldüreceğim onu.

Ada'mın intikamını alaca-

87

ğım. Haydi be siz de, aptallar, altı ay sonra gidenlerin hepsi geri mi dönecekler? O koskoca savaş duymadınız değil mi? Yanan köyleri, parçalan, öldürülen insanları... Bizim adadan bile yirmi bir kişi gitti de Yunan askeri yazılmadı mı? Hiç hükümet gönderdiği insanı geri alır mı? Geri alacaktı da niçin gönderdi? Geri geleceklerine bütün ada insanları inandı. İnanmasınlar da ne yapsınlar. İnanmasınlar da adalarından koparılmaya acısına nasıl dayansınlar. Ben mi, ben mi, ben mi nasıl dayanıyorum, ben, ilk adaya çıkan kişiyi babam da olsa, öldüreceğim. Belki onlar da beni yakalar, öldürürler. Öldürsünler. Siz cehennem olun da gidin. Sen Alikiyi bekle, diyorsun Stelyos, öyle mi, yürek yerine işkembe taşıyan adam, iyi ki konuştun, demek bana son söyleyeceğin buydu!

Onlar uzaklaştılar gittiler. Gün batıdaki tepenin üstündeydi. Gidenler yamaçtan inerlerken Vasili mavzerini aldı, ağzına kurşun sürdü, usta bir nişancıydı, şunların üçünü de, dedi, nişan aldı, elleri titredi, yapamayacağım, yapamayacağım, diye söylendi, tüfeğini yanındaki pampal pampal açmış, üstlerinde arıların kaynaştığı som sarı parlak çiçeklerin üstüne koydu. Yerinden kalktı, kıyıya indi teknedekilerin hepsi dönmüşler son bir kez adaya bakıyorlardı. Ona öyle geldi.

Tekne gözükmeyen olunc, oraya, kamışların önündeki tümseğin üstüne yumuldu. Bir kedi geldi bacaklarına uzun uzun süründü. Ada ıvırsız kalmıştı. Sanki buraya kurulduğundan bu yana kimse uğramamıştı. İçinde öylesine bir yalnızlık, öylesine bir boşluk duydu ki, gitmediğine pişman oldu. Ayağa kalktı, şimdi gitmeli, diye düşündü, kayığa binmeli, kayığında da on beş beygirlik bir İngiliz motör vardı, daha onlar kasabaya ulaşmadan onlara yetişirdi. Bu düşüncüyü güçlkle de olsa kafasından kovdu. Olduğu yere geri oturdu. Ne yapacaktı bu adada şimdi tek başına? Şimdiye kadar denizden başka hiçbir yerde yalnız kalmamıştı. Yok, bir kerecik, bir büyük fırtınada Hayırsız düşmüş, koya sığınmış, o

da birkaç gün, o koyda tek başına kalmıştı ya, canı da burnundan gelmişti. Birdenbire ayağa fırladı, değirmenlerin kanatları dönüyordu, tepelerin ortasındaki yeldeğirmenine koştu. Kanatlar gıcırdarak, ağır ağır, yılğın, az sonra duracaklarmış gibi düşeceklermiş gibi sallanıyorlardı. Yandaki daldan bir yabangülü kopardı, ağzına aldı, çiğnedi. Soluğu belli belirsiz bir gül kokusuyla koktu. Kanatların gıcırta-

88

sı, martıların sesleri, martılar bile saklandıkları yerden çıkmışlar, çığlık çığlığa kanatların yöresinde dönüyorlardı, ağzındaki gül kokusu onu kendisine getirmişti. Adanın boşalması onun başına bir balyoz gibi inmişti. İçeriye girdi, iri değirmen taşlarını, bir değirmen ustasıymışca-na, inceledi. İkinci kata çıktı, yerde, tahtaların üstünde pembe ipekli, işlemeli bir genç kız başörtüsü, pullu, serilmiş, öyle mahzun duruyor, az sonra gelip kendisini alacak sahibini bekliyordu.

Pencerenin içine oturdu, işlemeli başörtüye gözlerini dikti, köyün bütün genç kızlarını, delikanlılarını gözlerinin önünden geçirdi, kimler olabiliirdi burada sevişenler? Birçok delikanlıyla kızı bir araya getirdi. Hepsini de seviştirdi, sonunda da bu başörtünün hangi kızın başörtüsü olduğunu bulamadı. Kendine gelmiş, içinde çın çın öten yalnızlığı unutmuş gitmişti. Öbür değirmene koştu, onun da kanatları dönüyordu. İkinci katında da tahtaların üstünde unutulmuş, sevişmekten, terden sırlıslık olmuş, buruşmuş ipekli, kenarları pullu bir mavi başörtüsü serilmiş yatıyordu. İkinci değirmene varıncaya kadar köyün bir çok delikanlısıyla birkaç kızını seviştirdi. Yalnız, esmer güzeli, yirmi yaşındaki Hariklia köyün en güzeliydi. Onunla delicesine sevişti. Hariklia köyde yatmadık delikanlı bırakmadı demişlerdi, öylesine candan, kendisini vererek çılgıncasına seviştiğini aklından bile geçirme-mişti. Bir kez olsun Harikliayla yatmadığına üzüldü. Şimdi, binse kayığına kasabada köylülere ulaşır, ne yapar, ne eder Harikliayla yatar. Değirmene vardığında daha Harikliayla sevişiyordu. Değirmenin kapısını bir tekmede açtı. İçerde ağzına kadar dolu birkaç çuval gördü. Çuvalara bakmadan merdivenlere saldırdı, baktı ki ortalıkta ne ipekli, pullu başörtüsü ne bir şey... Hızla geriye döndü, gün batıdaki değirmene koştu. Oradaki yeşil ipekli pullu başörtüsünü kimse almadan yetiş-meliydi. Yetiştii, merdivenleri gıcırdatarak ikinci kata vardı, yeşil başörtüsü sırta kadem basmıştı. Çok öfkelen-di, ilk değirmene koştu. Pembe başörtüsü pulları, kıvrımları parlayarak büzülmüş, ortada, az sonra iri esmer memeleriyle gelecek sahibini daha bekliyordu. Burnuna terli bir kadın kokusu geldi. Baş dönüyordu, pencerenin içine oturup bacıklarını sallandırdı. Merdivenden bir tıkırtı geldi, gözlerini açtı, tam merdivenin başında Alikiyi gördü. Yalnız kalacağını bilmiş, Amerika-dan binmiş vapura gelmişti. Onu görür görmez sarıldı, ardından da so-

89

yundular. Alik özlemişti. Tahtaların üstünde oradan oraya yuvarlanarak yattılar. Pembe başörtüsünden insanı çıldırtan yoğun bir genç kız kokusu geliyordu. Koku geldikçe Vasili daha da azgmlaşıyordu. Öylesine azgmlaşıyordu ki, tahtaların üstüne bir sarışın, kıvrıkcık saçlı Alik geliyor, o gidiyor bir Hariklia çırılçıplak giriyordu koynuna.

Vasilinin bir Hariklia, bir Alikyle yatması içeriye üç kırlangıcın girmesiyle son buldu. Kırlangıçlar, eski yuvalarına oturup öylesine vı-cırdaştılar ki, Vasili kendine geldi, pencereden indi, bir ara, bir elmas parçası gibi, ışıktaki, gözleri yakarcasına yanan başörtüye baktı, eğilip yerden alamadı, merdivenleri indi. Yel artmıştı, değirmenin kanatları daha da hızlı dönüyordu.

Kıyıya geldi, uzun mor kamış kümelerinin önündeki tümseğin üstüne, eski yerine oturdu, deniz bomboş, kıpırtısız, yapayalnızdı. Denizi hiç böyle yapayalnız görmemişti. Yalnızlık büyüyordu içinde. Şimdi arkadaşları yanında olmalıydı. Dördümüz birden bu adayı cennet yapardık. Hepimiz evlenir, çocuklarımız olurdu. Sonra da torunlarımız... Ada dünyanın en güzel adası olurdu. En güzel incir, elma, şeftali, zeytin burada yetişirdi, Karınca Adası balı eskiden beri çok ünlüydü. Ününe ün katılırdı. Evleneceği kız aklına gelince, hep Alik geliyordu gözlerinin önüne, Alik ona gelirim, demiş miydi, hiç onunla bir kez olsun konuşmuş muydu? O, bir öksüz çocuk, Alik bir çorbacının, kumaş, zeytin, şarap tüccarının kızı. Babasının bir de koca koca, canavar gibi gemileri vardı. Alik o gemilerden birine binmiş gitmişti. Giderken de, iskele yolunda karşılaştıklarında salt bir kerecik, ona bakmış gülüm-semişti yüzü pembeleşerek, Stavros, Stalyos, Angelos, hep bir olmuşlar, ne diyorlardı, karasevda bağlamayan bir kız bir oğlana bakar da hiç kı-zarak gülümser mi? Gülümser. O beni ne zaman görse böyle gülümserdi. O zaman o, her zaman sana karasevda bağlamıştı. Karasevda sözcüğünü Türkçe söylüyordu. Sen hiç korkma, gelecek Alik. O da Hariklia gibi gelecek, kendini senin kollarına atacak. Yanılıyorsunuz, o şimdi koskocaman Amerikada, beni değil adayı bile unutmuştur, öyleyse niçin kalıyorsunuz adada, Alik gelmeyecekse? Hiiiç, bu ada bizim değil mi? Neden bırakıp gidelim? Siz neden kalıyorsunuz? Hep birden susmuşlardı. İşte Vasilinin yüreğine bu susmaları kurt düşürmüştü. Ne için olursa olsun, hiçbir şey için, sebepsiz, öleceğim

90

de ben buradan gitmeyeceğim. Gidin köpekler gidin! Yakında geriye döneceksiniz. Bu ada da insanla dolacak, siz daha karaya adım atmadan, ben adamlarımla bağıracağım, haydin köpekler haydin, kendinize başka kapılar arayın. Ben size söylemedim mi? Savaşta ıssız, uçsuz bucaksız bozkırlar görmüştü. Sivri kayalıkların arasındaki bir köye sığınmışlardı. Ortalıkta bir tek ağaç, bir tek ot, bir tek çiçek yoktu. Salt, mor, keskin ustura gibi kayalıklar... İnsanlar yarı çıplak, hepsi de yalınayak, kaya kovuklarından çıkıyorlardı. Askerleri büyük bir mağaraya almışlardı, ortada büyük bir ateş yanıyor, dumandan göz gözü görmüyordu. Ocağın üstüne kocaman bir kazan koydular, çorba pişirip askere verdiler. Yatak falan

yoktu, herkes keçelerin, çulların üstünde uyuyordu. İşte Yunanistan da, o Olimposun eteklerinde de böyle yerler çoktur. Yunanlıların, onları oraya yerleştirdiklerini görünce kıyameti kopardılar ya ne yapsınlar, ölmek var da dönmek yok buralara. Yeni yurtları Olimposun ot bitirmeyen kayalıkları olacak. Adalılar, değil kayalık, cennet olsa da yerleştirildikleri yer orada yaşayamazlar. Denizi görmeden, tepeleri, yeldeğirmenlerini... Orada herkes sıtmadan kırılıyor. Ceplerinde buradan ne para götürmüşlerse o paralarla keçi alıyorlar. Bu ot bitmeyen yerde keçi çobanı oldular. O keskin kayalıklar birkaç günde ayakkabılarını yedi bitirdi, ayakları çıplak kaldı. Angelos, Stavros, Stalyos dayanamadılar, kaçtılar. Uzun maceralardan sonra adaya ulaştılar. Haydiyin, haydiyin enikler, haydiyin sıcan yavruları, bu adada size yer yok.

Vasili, biraz sonra onlara çok acıdı, ayağa kalktı, belki onları çağıracaktı, ne yazık ki kayıkları uzaklaşmış, yitmiş gitmişti. Geri dönerlerse onları adaya alırım, dedi kendi kendine. Nasıl olsa gelecekler. Onlar adada çok işe yararlar. Usta kişiler. Orada, kamış kümelerinin önündeki tümseğin üstünde ne kadar kaldı, neler düşündü, neler kurdu hiç farkında değildi. Hiçbir şey düşünmeden, kurmadan ayağa kalktı, doğru baştaki eve gitti, kapıyı açtı, ambara gitti, ambarda dört tane kilim çuval ağzına kadar doldurulmuş, duvara dayanmış, duruyordu. Tahtalarından dışarıya yağ çıkmış fıçıyı açtı, fıçı zeytinle doluydu. Kapının karşısındaki duvarın dibine konmuş damacanalarda da sapsarı zeytinyağları ısı ısıldı. İncir, pirinç, biber, tuz, tuzlanıp kurutulmuş balık, mısır, biber, kurutulmuş kabak,

91

patlıcan, büyüklü küçüklü başka yiyeceklerle de doldurulmuş torbalar tahta raflara düzgün sıralanmışlardı. Vasili, bu Tanasi Koçiras da adaya geleceklere tam bir yıllık yiyecek bırakmış, diye güldü, hem de sevindi. Tanasi iyi bir adamdı. Ona göre insanoğlunun hiçbir emeği boşa harcanmamalıydı. Bu zeytinyağı yağ haline gelinceye kadar ne kadar, ne kadar çok emek yemişti. Önce zeytin fidesini dikeceksin, yetişmesi için ona bakacaksın, her yıl dibini kazacak havalandıracaksın, yabancıları aşılatacaksın, aşığı tutturmak için usta bir aşıcı olacaksın, usta bir aşıcı olmak için de yıllar yılı, deneylerden geçecek, sonunda da aşığı tutturunca sevincinden göklere uçacaksın, sonra da uzun yıllar meyve versin diye bekleyeceksin. Önce, yedinci yılda bir tek ya da üç meyve verecek. İşte o ilk sevincin, ilk göz ağrıdır, o ilk zeytini yemeyip bir armağan gibi saklayacaksın. Öteki yıllar yirmi otuz tane kapkara, başparmak büyüklüğünde ısı ısı zeytinler alacaksın. Üçüncü yıl sağlıklı genç ağacın ürünü artık sayısızdır ve çok etlidir. Genç ağacın zeytini büyük, parlaktır. Yaşlı ağaçların meyvesiyse küçük, buruşuktur. Meyvesini vermiş, olgunlaştırmış genç ağaç, şöyle uzaktan, insanı görünce kabarır, sevinçten yaprakları ışık gibi açar, titrer. Ya buğday, ya pirinç, ya incir, nar, elma, kiraz, şeftali ne emeklerle yetişir. İnsan düşünmeli, elini attığı her zeytin tanesinde, her pirinç, her buğday tanesinde ne kadar, ne çok alın teri, ne kadar çok emek var. Çuvalların üstündeki rafta da üstleri renk renk çiçeklerle işlenmiş büyük kavanozlar-dakinin ak petekli bal olduğuna Vasilinin gözleri bir türlü inanamıyor-du. Bu Tanasi Koçiras deli miydi neydi, bu kadar kavanoz kavanoz ak petekli balı nasıl da bırakıp giderdi? Vasili, Türklerin dediği gibi, anam beni kadir gecesinde doğurmuş, diye düşündü. Sevincinden her şeyi, arkadaşlarının bırakıp gidişlerini, değirmendeki pembe, pullu, genç kız memesi kokan başörtüsünü, Harikliayla yatışını, arkasından da Alikiy-le... Bir şehvet nöbetinde çıldırışını, öldürülme, gelecek ilk adamı öldürme korkusunu unutmuş gitmişti. Vasili içini çekti, bu adadan herkes gönderilmeliydi de, bir tek kişi gönderilmemeliydi, o da dünya cömerdi Tanasi Koçiras... Onun yerinde başka bir insan olsaydı, o bal kavanozlarının içine Tanasi ağı koymuştur, diye düşünürdü. Ama insan Tanasi Koçirası tanıdıysa, Tanasi Koçiras gibi bir adamın, başkasına ağı vereceğine, böyle bir zorunluğa düştüğünde de ağıyı kendisi-

92

nin içeceğine inanır... Sevinçle ambarı kapattı. Evin kapısını da, kendi bildiğince açılmaz hale getirdi, koşarak, adanın kuzeyindeki mağaraya gitti. Kayığı, parası, mavzeri, tabancası, ağıları, oltaları, kancası, gönderi, yiyecekleri, nesi var nesi yoksa oradaydı. Saklı mağarayı Karınca Adalılardan başka hemen hemen kimse bilmezdi. Mağaranın ağzında yarıları aşan uzun, geniş, kırmızı damarlı bir kaya yükseliyor burada bir mağara var mı yok mu kimse göremiyordu. Mağaranın ağzını kayadan başka bir de böğürtlenler, öteki çalılar örtmüş, mağarayı bütün gözlerden gizlemişti. Küçük kayıklar kolaylıkla içeriye giriyorlar, Vasilinin kayığı gibi kayıkarsa büyük ustalıklar istiyordu mağaraya sokulmak için. Vasili kayığını buraya türlü cambazlıklarla sokmuştu ya, bir de bunu buradan çıkarması vardı.

Yepyeni kayığını mağaradaki kumların üstüne çekmiş, yatağını en dipteki çakıl taşlarının üstüne sermişti. Burada yatılmazdı. Batı burnundaki Dimitronun köşkü üç katlı bir saray gibiydi. Gece gelir onun cihannümasında yatar, gün doğmadan da çıkar giderdi. Yatağını, günlerdir biriktirdiği somunlarından birini aldı, çorbacı Dimitronun evine yollandı, kapı ardına kadar açtı, bk solukta cihannümaya çıktı, yatağını serdi, aşağıdaki kata indi, bütün odaları dolaştı, sonra öbür katları dolaştı, bakmadık hiçbir yer bırakmadı, köşk tamtakırdı, bir çöp bile bulamadı. Bu çorbacılar, burada on beş evdiler. Her birinin evi bir köşktü, bunlar aylar önce kimseye hiçbir şey söylemeden, allahaısmarladık bile demeden bir gün adadan çekip gitmişler, yitkilere karışmış, imleri timleri belirsiz olmuştu.

Acıkmıştı, yarın balık tutarım, diye düşündü. Vasili çınarların altına geldi, eve girdi, ambarın kapısını açtı, kavanozlardan birini aldı, dışarıya çıktı, sedire oturdu, petekli balı hançeriyle alıp somun diliminin üstüne koydu. Bal, ince bir kiraz çiçeği kokusuyla kokuyordu.

Yemeğini bitirdi, çeşmeye gitti, avuçlarıyla su içti. Doğru mağaraya... Tüfeği bir yarık kayanın ardındaydı, oradan aldı. Fişeklikleri kuşandı. Fişeklikler doluydu ve bir tek mermi eksiği bile yoktu. Mavzer de doluydu. Nagantını da

doldurmuştu. Belindeki tabanca mermisi fişekliği de doluydu. Bunu, Düzce Çerkezi, yakaladığı namı bir eşkıyadan almıştı. Fişeklikler altın kakmaydı.

93

Kayıta neyi var, neyi yoksa sırtlandı. Yalnız kayıkla, mağaranın duvarının önüne, çakıl taşlarının üstüne konmuş benzin tenekelerine dokunmadı.

Deniz kıyısından kumların üstünden yürüyerek çorbacı Dimitro-nun evine geldi, merdivenleri üçer üçer atlayarak yukarıya, cihannü-maya bir solukta çıktı. Yorganının yüzü yeşil ipektendi. İşlemeliydi. Yastık yüzü de gül işlemeli patiskaydı. Mor menekşe kokuyordu. Döşeği pamuktandı. Yeni hallaç elinden çıkmıştı, kabarıktı. İnsan yatınca içine gömülüyordu. Vasili çarçabuk soyundu, yatağa girdi. Günlerin gerginliği, yorgunluğu, pembe pullu, insanı şehvetten çıldırtan kız memesi kokan başörtüsü onu bitirmişti. Başını yastığa koyar koymaz uyudu.

Tanyerleri ısıdı ısıyacak, keskin uzun uzun öten bir horozun sesiyle uyandı, cihannümadan üçüncü kata indi, deniz ayaklarının ucundan başlıyordu, sütbeyazdı. İncecik dalgalar kıyıya kadar geliyor, kumların üstünde tükeniyordu. Cihannümaya geri çıktı, çuvaldan yarım ekmek, birkaç dilim kaşar peyniri, üç tane kuru incir aldı, mutfağa geçti. Canı bir çay istedi, çaydanlık yoktu, her yeri aradı bir kahve fincanı, bir bakır tas bile bulamadı. Balsa ne olacaktı, ne çay vardı, ne de şeker. Kendi kendine, ahmak Vasili, ahmak Vasili Atoynatanoğlu, dedi güldü. Yavrum, bu çorbacıların evinde konuk kalıp onları böyle onurlandırırırsan, daha başına neler gelecek, bekle bakalım şimdi bu sabah, bu çorbacı domuzunun köşkünde uyanacağına, uyanıp da böyle elaleme rezil, rezili rüsva olacağına, diye, Türkçe, geçirdi aklından, ermiş Tanasinin evinde uyanırsan da çaylı şekerli, ballı börekli bir kahvaltı yapsaydın nasıl olurdu. Bre Vasili sen bu çorbacılarından insanlara bir iyilik dokunduğunu hiç duydun gördün mü, daha değiş tokuşun kokusunu almadan, hepimiz uykudayken, yuvadan pırrr, kimsenin ruhu duymadan uçup gitmediler mi? Onlar, yaşadıkları sürece, bir kuytuda bitmiş som mavi bir çiçeğe dokunmaya kıyamadan, gözleriyle olsun bir kezcik hiç okşamışlar mıdır, iliklerine kadar sevinçten titreyip, iliklerine kadar bir mavi sevince kesmişler midir? Bir yağmur yeli sonrası, inen iri damlalar dünyayı toprak kokusuna boğmuşken, içleri pır pır ederek, derin derin bu dünyanın güzel kokusunu ciğerlerinin köküne kadar içlerine çekmiş, şu dünyaya, doğacak güne, toprağı yaran filize,

94

açtı açacak tomurcuğa, bir çocuğun kapıp koyverdiği gülüşüne hayran kalmış, yaşama bir kez minnet duymuş, çok şükür dünyaya gelişimize, demişler midir? Şu deniz beyazken bir yaratılışın, ışığın, tanyerlerinin yeliyle birlikte esmesinin güzelliğinde, tadında eriyip, bu tansığa karışıp uçmuş gitmişler midir?

Kahvaltısını yaptı aşağıya indi. Deniz şimdi buradan, aşağıdan değişivermiş, menevişlemişti. Bin bir rengin menevişinin coşkusunda çakıl taşlarının üstünden üç çınarlara kadar geldi, barba Tanasinin, gitti kapısını, sıcacık içi sevgiyle dolarak okşadı. "Hay barba Tanasi hay!" dedi, gözleri yaşardı.

Bir süre tümseğin üstünde oturdu, arkasında mor kamışlar hisirdiyor, çınar dallan mor bir aydınlıkta ışıldıyor, deniz menevişini, inceden, uzaktan gelen ışıkların üstüne savuruyordu. Vasili dünyayı hiç bu kadar güzel görmemişti. İnsanlar mı dünyayı çirkinleştiriyor, kirletiyorlardı, acaba? Derinden ürperdi, titredi, menevişli denize gözlerini dikti. Yok, yok, diye, geçirdi içinden, yok, yok, olamaz. İnsan sıcaklığı olmadan bu dünya böyle candan olamaz. İnsan gözleri bu dünyayı böylesine okşamadan, sevmeden bu dünya-böyle güzel olamaz. Bu kokular, insanlar kokladıkları için böyle delicesine dünyayı doldurur, bu yıldızlar insanlar baktıkları için bu kadar parlaktırlar, bu denizler insanları sevinçten çıldırtmak için böyle menevişlenirler. Ve bu güzel dünyada, şu doğurgan topraktan, şu kokusu, rengiyle doludizgin açmış çiçekten, tanyerlerinin savrulan ışığından, insanın insanı kucaklayışından, öpüşten, sevinçten, sevdalardan, coşkulardan utanmadan insanlar birbirlerini öldürüyorlar. Ben çok öldürülmüş insan gördüm, ben çok kopmuş kol bacak, paramparça edilmiş, kan içinde bedenler, köpek sürülerinin paylaşmak için birbirlerini parçaladıkları insan ölümlerini gördüm. Ben, donmuş, kaskatı kesilmiş, dimdik, gözleri yumruk gibi dışarıya uğramış ölümler gördüm. İniltilerini duydum, yüzlerce insanı... Bu iniltilerin birdenbire kesildiklerini de... Sonra hepsinin gözlerinin pörtlediğini. Bu güzel dünyanın içinde bunları düşünmemek olmuyor, olmuyor. Barba Tanasi çok savaş, çok ölüm, çok işkence, çok zulüm, çok aç insanlar görmüştü. Nerde bir güzellik görse, bir çiçeğin açışını, bir gün doğuşunu, bir yaprağın tiril tiril edişini, bir insanın taa yürekte ağzı dolusu gülüşünü... Utancından elleriyle yüzünü örterdi.

95

Yerinden kalktı, tepeye yollandı, yeldeğirmeninin önünden geçerken kendini, içeri girmemek için zor tuttu ya oradan da ayrılmadı, değirmenin yöresinde birkaç kez döndü. İçerde, tahtaların üstünde pul pul yanan pembe başörtüsünden yoğun bir kız memesi kokusu fışkırıyor, bu koku onu çıldırtıyordu. Değirmenin yöresini bir kez daha döndü, bu kez daha hızlı... Tepenin başına doğru aldı yatırdı, üstüne çıktığında soluk soluğaydı. Dönerek yöreye baktı. Aşağıdaki koyak sapsarı çiçeğe kesmiş, sapsarı bir ışık bütün hızıyla denize doğru akıyor, denizi, göğü sarıya boğuyordu. Uzaklarda, doğuda batıda, kuzeyde güneyde deniz dümdüz, kırışksızdı. Karşıdaki Hayırsız Ada mor, keskin bir ışığa batmıştı. Martılar kanatlarını germiş telaşsız, uçmuyormuşça-sına, gökyüzünde öyle kıpırtısız birer çaylak gibi, kanatlarını ince esen yele vermişler, öylece duruyorlardı. Şeftaliler, kirazlar çiçeğe batıp çıkmışlar, pembelerini koyvermiş gitmişler, gökyüzünü boyamışlardı. Havada yoğun bir pembelik sallanıyor, pullu başörtüsü de pembelikle

birlikte bir bayrak gibi dalgalanıyor, yoğun kadın kokusu şeftalilerin, kirazların, koyaktan çağlayarak akan sarı ışığın kokusuna karışmış dünyaya yayılıyor, deniz uzakta, bomboş uzanmış, sessiz, yer yer ışıklı uzayıp gidiyordu. Bomboş deniz de denize hiç benzemiyordu. Şimdi bir kayık, yırtık kirli yelkenleri olan bir yelkenli, balıkçı tekneleri, denizi yararak, homurdanarak giden bir gemi, kuğu gibi apak bir gemi olsaydı denizin üstünde işte o zaman deniz, deniz gibi bir deniz olurdu. Bu adada bir çocuk olsa, şu aşağıdaki koyakta çocuklar kuşlara zalimcesine tuzak kursalar, kadınlar kızlar mantar toplamaya çıksalar, bir yaşlı kişi eğilip kalka kalka güllerini budasa, bir başkası teknesini kalafatlasa, öteki kayığını boyasa, o zaman insanlarla birlikte kuş sesleri de, öteki sesler de doldururdu dünyayı. Şimdi narlar, büyük, al çiçeklerini açsalar, fora etseler, adayı bir yandan öteki yana kadar dolansalardı, kara, mor, lacivert, küçük küçük ak benekli yılanlar narların altına çekilip gelselerdi. İnsansız hiçbir şeyin tadı yok. Havva anamızla Adem babamız cenneti insansızlıktan dolayı bırakmış olmalılar vre Vasili, diye söylendi, vre oğlum, daha dün bir, bugün iki... Ohhooo, bu kadar çabuk özler-sen insanoğlunu yandın, oğlusun... Sonra, burada bir ömür boyu insansız ne yapacaksın? Ürperdi, dolar dedi, dolar yakında bu ada. Dola-

96

1

maz, diye öfkeden titredi, dolamaz. Çünkü adaya ilk ayak basanı vuracağım.

Tepeden aşağıya sallanarak iniyordu. Deniz hiç değişmiyor, uçan martılar kanatlarını bile sallamıyordu. Bunlar çaylak, şahin olmasınlar, diye düşündü Vasili, martılar telaşlıdır, kanatlarını böyle uzun bir süre sallamadan yapamazlar. Kim bilir, bunlar da ayrı bir martı soyudur belki.

Değirmenin önüne geldi. Durmak istemedi ya, ılık bir yel burnuna yoğun bir kadın kokusu getirdi. Değirmene koştu, aynı hızla merdivenleri çıktı, çıkar çıkmaz da son basamakta zınk, diye durdu. Orada ortada pembe başörtü yoğun kadın, yoğun kız memesi kokusunu daha yoğun yöreye dağıtıp duruyordu, kabarmış, pullan ışıldayarak... Başı döndü, yandaki direğe tutundu, yoksa merdivenden aşağı yuvarlanacak, değirmen taşının üstüne düşecekti.

Dışarıya çıktığında daha başı dönüyordu. Derin bir soluk aldı, yürürken karşısında bir tansık gerçekleşti, bomboş deniz ağzına kadar doldu. Vasili gözlerine inanamadı. Yoğun meme, yoğun kadın, yoğun, kabarmış pullu, pembe başörtüsü kokusu silindi gitti. Karşıda, uzakta bir kayık küreklerini parlata parkta geliyordu. Vasili tepeden tırnağa kadar sevince koştu. Dünya daha da çiçeklendi, daha da aydınladı. İçinden, gelen insanı, kim olursa olsun sıcacık kucaklamak geçti. Hemencecik de, adaya ilk adım atacak adamı kurşunlayacağı aklına düştü, eli ayağı çözüldü, oraya oturuverdi.

Gözlerini inip kalkan küreklerden bir türlü alamıyordu. Sevinci öfkeye kesti, yüreği küt küt atmaya başladı. Yakındaki çukurun içine atladı. Çukurun önüne yatmış düz bir kaya parçası onu aşağıdan, denizden bu yana bakanlara karşı saklar, onu kimse göremezdi.

Adam iskelenin önüne gelinceye kadar Vasili ikircik içinde tetiğe bassam mı, yoksa adaya ilk çıkan kişiyi kudaklasam mı, diye kendi kendine söyleniyor, sonra da, kendime söz verdim, buraya, bu adaya ilk adımı atan insanı öldüreceğim, incile el bastım, diyordu, çaresiz öldür-meliyim.

Çoktan hazırlanmıştı. İlk adamı öldürecek, ölüsünü sırtlayacak, mezarlığa götürecek, kazılmış, içi boş çok mezar vardı mezarlıkta. Onu bir çorbacının mezarına koyacak, başka bir çorbacının mezarından al-

97

dığı haçı da başucuna dikecek, ölünün kayığını da salıverecek, akıntılar da kayığı alacak karşı kıyıya götürecek.

Kayıkçı kürekleri içeriye aldı, kayık geldi, çakıl taşlarının üstüne oturdu. Adam iskeleye çıktı, yönünü evlere döndü, orada bir süre dikildi kaldı. Vasili nişan aldı. Tam yüreğinin üstü. Adam hiç kıpırdamıyor, daha öyle dimdik, elleri arkasında duruyordu. Vasili tetikten elini çekti. Bu tüfekler bu kadar uzaklıktan bir adamı vuramazlar. Vur-salar da öldürmez, ancak yaralar, yaralı adamı da... Biraz yaklaşayım, derken adam arkasını döndü, kayığın ipini çözdü, atladı, küreklere asıldı. Kayığın yönünü doğuya çevirdi. Adam çok güzel kürek çekiyor, dedi Vasili. Bu bir balıkçı, hem de usta bir balıkçı. Balıkçılardan başka kişiler böyle usturuplu kürek çekemezler. Ellerimi keserim ki kürekler bir damla su çıkarmıyordun Adam giderken gene tepeden tırnağa sevinçten titredi, ayağa kalktı, rahat bir soluk aldı. Adam dosdoğru yol almış giderken, ne oldu, ne olmadı kayığın başı tam doğuya döndü, kayıkçı kıyı kıyı kürek çekmeye başladı. Vasili de, büyülenmişçesine, onunla birlikte yavaş yavaş, kamışların, kayaların, böğürtlenlerin arkasına saklanarak yürümeye başladı.

Kayıkçı adaya ne bir kulaç yaklaşıyor, ne de uzaklaşıyor, aynı uzaklıkta, gözleri kıyıda kürek çekiyordu.

Vasili böylece kayıkçıyla birlikte adayı turladı. Ona gözükmemek için neler çekmemiş, ne dikenli çalılıarın, dikenli böğürtlenlerin içine düşmemiş, ne keskin kayalara bacaklarını çarpmamıştı. Turu tamamladıklarında Vasilinin elleri kolları, ayakları bacakları kan içinde kalmıştı. İskelenin oraya gelince kamışlığın çukuruna indi, kayıkçı da az sonra geldi önünden geçti, yukarıya, doğuya doğru turunu sürdürdü. Ulan, bu deyyus deli midir nedir, diye tetiğe davrandı Vasili, sonra da adaya çıkmıyor ya, diye söylendi, bana ne, varsın eşşek gibi, hem de eş-şoğlu eşşekler gibi, isterse böyle kırk gün kırk gece dönsün dursun. Benim öldürmeme de gerek kalmaz. Kendi kendine, kürek çeke çeke ölür gider.

Koyağın dibinden sinerek yukarı tepeye çıktı. Sinmese bile koyağın dibinde onu değil denizden, başka yerlerden bile kimsecikler göremezdi. Kayıkçı buradan çok iyi gözüküyordu. Burunu biraz hızlanarak döndü. Gözlerini, kürekleri ne kadar hızlı çekerse çeksin, adadan ayır-

mıyordu. Bu adam bir şeyler arıyor, diye düşündü Vasili. Ama ne arıyor, adanın yöresini böyle kürek çekerek dolanınca ne olur, böyle ne aranır, ne bulunur ki?

Kayıkçı küreğini çeke çeke mağaranın önüne kadar geldi orada durdu. Buldu, diye düşündü Vasili. Eğer mağaranın içine girer de kayığı, benzin tenekelerini görürse işte o zaman yandık. Kayığı görünce burada bir insan kaldığını anlarlar, adayı didik didik ederler, babanın mezarına bile girsene seni orada da bulurlar. Bulduktan sonra da ya parçalarlar, ya hapsederler ya da Yunanistana gönderirler. Kaldığından dolayı, bir pişmanlık geldi, ağı gibi yüreğinin başına oturdu. Ayağa kalktı, tüfeğinin mekanizmasını çevirdi heyecanla, nişan: alacakken vazgeçti, çok uzak, dedi, vurulmaz. Tepeden aşağı koşarken, kayıkçının da kürekleri suya daldırdığını, mağaranın önünden yavaş yavaş uzaklaştığını görünce sevindi, olduğu yere köktü. Orada biraz oturduktan sonra elini yere dayayarak kalktı, tepeyi dolandı. Kayıkçı ağır ağır kürek çekerken kayık birden hızlandı, burnu havaya kalktı, motorun sesi duyuldu. Kayıkçı motorunu çalıştırmıştı. Çorbacıların evlerinin önüne gelince motor sesi kesildi, kayık yavaş yavaş giderek, burnu kumların üstüne çıktı, kayıkçı aşağı atladı, bayağı uzun boylu bir adamdı. Evlere yürüdü, avluların önünde gözden yitti. Vasili, ya yatakları bulursa, ya öteberileri... Ya adada bir adam olduğunu anlarsa, anlayıp da geri dönerse? O nasıl olsa iskeleye dönecek, diye düşündü. Ya dönmezse, diye de endişelendi. Dönmezse dönmez, kaçırdıysak kaçırdık, ne olacak yani. Nasıl olsa bir başkası da gelecek, diye umutlandı.

iskeleye indi, kamış köklerinin çukuruna yerleşti. Tam yanında sarı gözlü bir top nergis kümesi açmıştı. Yoğun bir kokuyla koktu. Vasili, iyi ki dedi, dalgınlıkla üstüne oturmamış, Aliki gelince, bu top nergisi olduğu gibi koparıp iskelede ona sunmak ne güzel olur. Kokusu bütün iskeleyi doldurur, şimdi kamışlığı doldurduğu gibi.

Nergis kokusu almış onu çok uzaklara götürmüştü. Hep on yaşında biliyor, görüyordu Alikiyi. Daha önce hiç mi görmemişti, anımsamıyor. Büyük mavi çocuk gözleri, incecik bilekleri, güneşten yanmış bacakları, sarı, kıza çalan kıvrıkcık saçları... Şimdi, diyorlar ki, babası çok zengin olmuş, buradayken de çok zengindi, gemileri vardı, kaç tane... Diyorlar ki, o bir koskocaman ada almış Yunanistanda, bu Karın-

99

ca Adasının iki üç misli. Diyorlar ki, Hariklianın balıkçı kocası söylüyormuş, o da adadan çorbacılarla birlikte ayrılmıştı, Aliki çok okumuş, Amerikanın en yüksek mektebini bitirmiş. Onun adresini bulsam, ona çok güzel, özene bezene bir mektup yazsam, ne olur, ne olmaz, bu insanlar hiç belli olmazlar, belki...

Vasili derin bir düş içinde bir cennette yaşar, Alikinin pembe pullu başörtüsünün kokusuyla kendinden geçer, Harikliayı da Alikiyle birlikte çırılçıplak koynuna alırken... Ne yaparsa yapsın, ne kadar uğraşırsa uğraşsın önleyemiyor, Aliki ne zaman koynuna girerse, tam sar-maşdolaş olurken o da geliyor, ıslak bedeni, ateş gibi yanan teniyle aralarına giriyordu. Pembe güllü başörtünün kadın kokusu... Nergis de kadın gibi kokar. Çiçekler içinde bir tek çiçektir ki nergis tıpkı kadındır. Onu gecenin karanlığında kadından ayıramazsın.

Vasili, kürek şapırtılarıyla dalgınlığından ayıldı, ayağa fırladı, eli tüfeğinin tetiğindeydi, iyi ki dalgınlıkla tetiğe basmadı. Adam, kürek çeke çeke geldi, iskelenin önünde durdu, ayağa kalktı, iskelenin tahtasına tutundu, kayık onu usul usul sallıyordu. Öyle sallanarak, bir süre evlere baktı. Vasilinın eli tetikteydi. Bir ara tetikteki elini çekip, adam adaya çıkmasın, diye dua etti, haç çıkardı. Tanrı, sonunda Vasilinın dualarını dinledi, kayıkçı iskeleyi bıraktı, motoruyla uğraşmaya başladı. Motoru çalışsın, diye de dua etti Vasili, kayıkçı çok uğraştı. Lanet motor bir türlü almiyordu. Sonunda çalıştı. Kayıkçı da arkasına bakmadan çekti gitti, Vasili de, nergisleri incitmeyerek, kalktı, kamışlığın içinden çıktı. Yemek bile aklına gelmedi. Öylesine bitkindi ki bütün bedeni havanda dövülmüş gibiydi. Her bir yeri ağrıyordu. Doğru yatağına gitti, yatağına kendini attı, giden motorun sesi bir süre kulaklarında pat pat etti, sonra da silindi.

Sabah uyandığında bütün bedeni daha sızlıyordu. Bugün ne yapacaktı, bir şeyler yapacaktı ya ne? Düşünüyor düşünüyor bulamıyordu. Kalktı, banyoya indi, yüzünü yıkadı. Bir iyice yıkanayım, diye düşündü, sonra da kalsın, dedi. Başka bir gün yıkanırım. Belki bir evde su ısıtacak bir kap bulurum, sonra. Usturasını kılavladı, soğuk suyla sakalını köpürtmeye çalıştı. Sakal kolay yumuşamıyordu, gene de sakalını açta açta aldı. Bir arkadaşının İzmirden gönderdiği kolonyadan avucuna birazcık döküp yüzüne sürdü. İçi açılır gibi oldu. Birden de o

100

FL HAU< KÜTÜPHANE*^

unuttuğu şey aklına düştü, bugün balığa çıkacaktı. Çıkacaktı ya kayığı oraya zorla sokmuştu, şimdi nasıl çıkaracaktı. Nasıl girmişse, öyle de çıkar, diye güldü. Mağaraya, yeldeğirmeninin önünden geçerek geldi. Değirmenin önünden geçerken karşı konulmaz bir güç onu içeriye çekiyordu. Zor kurtuldu. Pembe başörtüsü ışılayıp duruyordu orada, mor değirmen taşının üstünde. Bir kezinde Vasili bir nar ağacının altında otururken, narlar çiçek açmıştı, dallar apal nar çiçeklerini götü-remiyor, dallar çiçekten kırılıyor, bal arıları, sarıca arılar, eşek arıları, daha başka arılar çiçeklere çokuşmuşlar, ağaçlara bulut gibi inip kalkıyorlardı. Vasili sırtını ağaca dayamıştı. Başını sağa çevirince Alikiyi gördü. Alikinin bütün yüzü bir çift koskocaman mavi göz olmuştu, pırıl pırıl, hayran, sevgi dolu bakıyordu. Vasilinın onu gördüğünü anlamasıyla ayağa kalkıp fırlaması bir oldu.

Vasili düşündükçe yaşadığı yaşamadığı çok şeyi anımsıyordu. Mağaraya geldi, kayığını umduğundan daha kolay çıkardı mağaradan. Benzin deposunu yokladı, ağzına kadar doluydu. Oltaları da yerli yerindeydi. Motoru çalıştırmadı,

küreklerle asıldı, Hayırsız Ada yönüne, doğuya çevirdi kayığın başını. Doğudaki burunda ne toprak, ne kaya, ne ağaç gövdeleri, pembe şeftali, kiraz çiçeklerinden başka hiçbir şey gözüküyordu. Önünde bütün ada sarı, mor, mavi, kırmızı bir çiçek yığınıydı. Bir çiçek yığınının gelen kokularla da kokuyordu. Bir de deniz kokusu esiyordu adanın çiçek kokusu üstüne.

Burnun bir mil açığına attı oltasını, güvenli. Biliyordu, tam burada oltasını attığı yerde çok mercan tutmuştu bir zamanlar. Tutmuş, kimseye de bu mercan kayalıklarını söylememişti. Mercanın yerini o kadar iyi biliyordu ki nişana mişana hiç gerek yoktu. Bir akşamüstü zeytinliklerin içinden koyağın yukarısına doğru yürüyordu, bir çatırtı duydu, arkasına dönünce Alikiyi gördü, Alikinin onun döndüğünü görünce kaçtı, iki adam el ele verse çeviremez bir zeytin gövdesinin arkasına saklandı. Vasili, bir süre bekledi, Alikinin gözükmedi. Vasili yürüdü. O yürüyünce kızın da arkasından geldiğini anladı. Biraz yürüyünce bir anda arkasına döndü. Alikinin kaçmadı, olduğu yerde kalakaldı. Vasili onu tepeden tırnağa süzdü. Biraz daha büyümüş, kalın, kırmızı dudakları biraz daha kadınsı olmuş, burun kanatları titremeye başlamıştı. Böyle karşılıklı bekleştiler. Göz göze, gözlerini kırpmadan bakiştılar,

101

Vasili'nin içinden ığıl ığıl bir sevgi aktı Alikiyeye doğru, kendini tutmasa gidip kıza saldıracaktı. Ama olur mu, ama olur mu Vasili, dedi kendi kendine, o küçücük bir çocuk. Arkasını döndü, koşarcasına yürüdü. Duyumsuyordu, Alikinin de arkasından geliyordu, üstelik de koşarak. Kıyıya kadar arkasına bakmadı. Kıyıda kayığın ipini iri bir sakızlık ağacından çözerken, orada öbür sakızlık ağacının altında durmuş kalmış Alikiyi gördü. Arkasınca geldiğini kesinlikle biliyordu ya gene de onu böyle hüzünlü, yüzü kızarmış, gözleri şişmiş görünce şaşırdı. Kendini toparlayıp Alikiyeye varıncaya kadar, öbürü kaçtı, bir anda da yitti gitti. Oltaya balık vurdu. Belli belirsizdi vuruş. Vasili aldırmadı. Gelir miydi bir gün acaba Alikinin? Kim bilir? Şimdi adayı bile unutmuştur. Zeytin ağaçlarını, beyaz badanalı evleri, şu tepelerin yamaçlarını sarmış gitmiş sarı çiçekleri, mor, menevişli denizi, her şeyi çoktan... Balık bir daha vurdu, Vasili oltayı çekti, bir kocaman mercan güneşte çaktı söndü. Balığı usta elleriyle oltadan aldı, livara usulca koydu, bu bana bugün yeter, diye içinden geçirdi. Sonra, birkaç tane de akşam için tutayım, dedi. Ekmekler de peksimet oldu, taşla kıramazsın. Eğilip livara bakıyor, suyun içinde tek başına yüzen mercanı izliyordu. Mercan, hiçbir şey olmamış gibi, tahtaları koklayarak, livarın içinde dolaşıyordu. Oltayı suya atar atmaz bir balık ürkek ürkek üç kez ardı ardına vurdu. Vasili oltayı çekmedi. Acemi bir balıkçı olsaydı, ipi hemen çekerti. Vasili bekledi. Amerikada okumuş bir kız, belki Rumca'yı da unutmuştur. Belki de adını unutmuştur. O adanın adı neydi, hangi denizde, hangi ülkedeydi? Belki anasına, babasına sorar, anası, derinden bir ah! çeker. Balık bir daha vurdu. Kimi balıkların vuruşu bellidir, en çok da mercanın vuruşu belli olur. Lüfer, kofana bütün gücüyle asılır oltalara, oltaya takılan palamutla uğraşmak müşküldür, derken ada geldi aklına, o yöne baktı, ya birisi, şu anda adaya gelmişse, adaya yerleşmişse, adayı ateşe vermişse, evlerin hepsi tahta, bir tutuşursa bütünü öğleye kalmaz, yanar biter. Ulan balık ne oldu sana, bir daha, bir daha vursana be, vursana hey uğursuz balık, eşşoğlu eşşek. Ne nazlanıyorsun, yoksa seni şimdi bırakır giderim. Kim bilir, ne oldu, ben bu kadar zaman buradayken, kim bilir ne yaptılar adaya, kimler geldi, kimler gitti adaya, ben burada balık tutarken... Sevinç içinde oltayı çekti. İlk çektiği mercan büyüklüğünde bir çipura ipin ucunda çırpı-

102

nıp duruyor, çakıp durdukça keskin ışıklarını denize yayıyordu. Balığı aldıktan sonra olta kendiliğinden denize indi, hemen de balık vurdu. Vay anasını, dedi Vasili, deniz balık kaynıyor. Çektiği balık bir lüferdi. Olta bir daha kendiliğinden denize inecekti ki, Vasili kendini tuttu, kim yiyecek, diye içini çekti, bu balıklar bana üç gün yeter. İlk çektiğim çipura öğle için, ikincisi akşama, üçüncüsü de yarın sabah kahvaltısında... Oldu mu?

Motoru çalıştırdı, heyecanından ölüyordu. Gözleri hep adadaydı. Sanki adayı yerinden alacaklar, götürüp yedi denizlerin ortasına koyacaklardı.

Vasili gittikçe heyecanlanıyor, motor da gittikçe hızlanıyordu. Bir göz açıp kapayıncaya kadar iskeleye geldi, motoru durdurdu. Kıyıya kadar kürekle geldi. Balıkları livardan çıkardı. Livarın suyu değişmediği için balıklar yarı canlıydı. Kayıktan iskeleye atladı, ipi babaya bağladı, değirmene koştı, ikinci kata çıktı, oh, dedi, derin bir soluk aldı. Başörtü, orada, olduğu yerde duruyor, pembe kocaman bir çiçek gibi açmış, değirmenin taş duvarlarını ipiliye boğuyordu. Alikinin gidecekleri günün akşamı ortalıktan yitti. Sabaha kadar bütün adayı aradılar bulamadılar. Onun Vasiliye kaçtığı kimsenin aklına gelmedi. Nasıl gelsin ki, Alikinin on yaşında, Vasili de daha yeni delikanlılığa ayak basıyor. Vasili, babasıyla gitsin, diye üç gün üç gece Alikiyeye yalvardı. Alikinin onu dinlemiyordu. Ağlıyor sızlıyor, bağırıyor, dünyayı birbirine katıyordu. Sonunda Vasili evden kaçtı, kayığına bindi, doğru Hayırsızın yolunu tuttu. Bir hafta sonra Hayırsızdan döndü ki gitmişler. Kimseye bir şey soramıyordu. Alikiyi bulmuşlar mı, sağ mıymış, selamet miymiş, nerede, nasıl bulmuşlar? Keski kaçırıydı Alikiyi, beş altı yıl sonra büyür, kocaman kız olur, evlenirlerdi. Babası anası onu bırakıp da giderler miydi? Ölü sanırlardı, denizde boğulmuş, akıntılar da almış onu karşı kıyılara götürmüş atmış sanırlardı. Onlar da başka bir adaya giderler, orada Alikiyeye kız kardeşim, derdi. Bu başörtüsü Alikinin başörtüsü. Son gördüğünde böyle bir başörtüsü yok muydu başında? Yoktu, diye bağırırdı Vasili, yalancı, hiç de yoktu. Başörtüye doğru bir adım attı, eğildi yakından baktı, elini sürmedi. Bu başörtü buruş buruş, diye geçirdi içinden. Çok sevmişmiş, yatarken çok terlemiş bir kızın başörtüsü. Teri daha değirmeni doldurmuş kokuyor. Alikinin ne demişti, bekle beni

103

burada. Kıyamete kadar bekle. Yüz yaşında olsam da geleceğim. Ölürsem de ölüm haberimi sana verecekler. Yoksa, ben bu adada tek başıma, adaya ilk çıkan adamı vurmak için mi, yoksa babamın, dedemin toprak olmuş kemiklerini beklemek için mi? Aliki gelecek. Aliki, gelirim dediyse gelecek. Erkek kızdır. Aliki, karasevvalıdır.

Önce kuru zeytin odunlarıyla ateşi yaktı? Ateş köz olurken balıklan çabucak temizledi. Nereden geldiyse bir kocaman turuncu erkek kedi geldi, Vasilinin ayaklarına süründü. Vasili, onun sürünmesinin bitmemesini istiyordu. Kedi de sürtünmesini bir türlü bitirmiyordu. Vasili bekledi, bekledi, insana hasret kalmış kedi sürtünmesini bir türlü bitirmiyordu.

Vasili eğildi, kediyi okşadı, kedi başını kaldırdı ona sevgiyle, dostlukla baktı.

"Bre arkadaş," dedi Vasili, "ben bu adalıyım. Burada doğdum, büyüdüm. Sen de buralısın. Kaç gündür de ikimiz buradayız, niçin şimdiye kadar beni arayıp da bulmadın da, balık kokusu alınca..."

Kedi miyavlamaya başladı yüz bulunca.

"Dur arkadaş," dedi Vasili, "kahvaltımı zatına veriyorum. Varlığından haberdar olsaydım, senin için de birkaç balık tutardım. Her neyse, geldin ya, ne için gelirsene gel, başım üstünde yerin var."

Lüferi dörde böldü, ateşin biraz uzağına koydu, kendi de, Tana-sinin evinden aldığı tuzlarla mercanları tuzladı, közlerin üstüne koydu.

Kedi, lüferlerin üstüne anında atıldı, bir parçayı aldı çınarın gövdesinin dibine götürdü, yemeye başladı. Biraz sonra gene geldi ikinci parçayı kaptı götürdü.

Közlerden yoğun bir balık yağı dumanı yükselir, ortalığı mis gibi bir kokuyla doldururken, Vasili baktı, kedi sağından, gözleripi közlerin üstüne dikmiş bekliyor.

"Sen neden göç etmedin arkadaş, bu köyde bir tek kedi sen değildin ya, onların hepsi el değer etek değmez teknelere gizlice bindiler, kimini arkadaşları, sahipleri götürdü. Kimi de... Bir de köpek ürüyor köyde. Daha müşerref olamadık. Bir de horoz ötüyor her şafak vakti, onunla da şeref yap olamadık. Korkuyor, arkadaş, elime geçirir de keser yerim diye. Bilmiyor ki, bir balıkçı, acından ölse de adada öten, adayı terk etmek korkaklığını göstermemiş yiğit bir horozu kesip de yemez."

104

Bir yandan ateşin üstündeki balıkları çevirirken, bir yandan da kediyi sıvazlıyordu. Kedi, ocaktaki balıkları unutmuş mırıldanmaya başlamıştı.

Vasili de, kedinin eski durumundan beter bir durumda, gözleri, kızaran balıklarda, gittikçe de, çıkan balık dumanı kokuları onu dayanılmaz bir açlıkta kıvrandırıyor. Neredeyse balıkları ocaktan alıp yarı çiğ yiyecekti. Bir balıkçı yarı çiğ balık yemez, ya iyicene pişmiş ya da düpedüz çiğ balık yer. Kediyi okşamak ona güç verdi, dayandı, balık nar gibi kızardı, balığı çabucak ocaktan aldı, közlerin üstünde son kalan yağ öyle bir koku saldı, öyle bir mis gibi koktu ki Vasilinin başı döndü.

Kalaylı sahanda azıcık soğumuş balıktan bir koca parça kendisi alıyor, ayıklayıp yiyor, bir parça da kediyi veriyordu.

Kedi, payı çakılların üstüne düşer düşmez, hemen kapıyor, kalçaları titriye titriye çınarın kökünün dibine gidiyor, parçasını yutup geriye dönüyor, gittikçe büyüyen gözlerini Vasilinin elinden ağzına, ağzından eline dikip, bekliyordu.

Balıklarını yediler bitirdiler.-Vasili gitti Tanasinin evinden bir kalıp sabun aldı geldi, elini, ağzını sabunla, köpürterek bir iyice yıkadı, ellerini yüzünü, gene Tanasinin evinden aldığı bir havluyla kuruladı.

Ağır ağır, çiçeklere, çiçeklerin üstündeki arılara, birer kuş büyüklüğündeki, kanatlarının altı som kırmızı, böyle bir kırmızıyı ne bir çiçekte böcekte, kuşta, kilimde halıda, hiçbir yerde görmemişti, kapkara kelebeklere, şimdiye kadar bu adada hiç görmediği çiçekli otlara baka baka yürüyordu. Vasilinin tuhafına gidiyordu. Demek ki, doğup büyüdüğü adayı hiç tanımıyordu. Şimdiye kadar bu adada ne böyle çiçekler, ne böyle böcekler, kelebekler, kuşlar, arılar görmüştü.

Şimdiye kadar, hep denize baktım ondan olacak, diye düşündü. İjte şu kanatlarının altı som kırmızı kara kelebek nerdeydi bugüne kadar. Bu kanadı mora çalan kara kelebeğin biri, bir yaban gülünün üstüne konmuş, kanadını da bitirmiş, öylece duruyor, kadife kırmızısı. Bu kırmızıya bir ad bulunamaz, otur karşısına için renkle, yumuşaklıkla, tatla dolsun. Durmadan bak, bir kırmızı bin kırmızı olsun, bir tat bin tat, bir yumuşaklık bin yumuşaklık olsun. Sen de kırmızının kanatlarında şu denizin üstüne uç da git.

105

Vasili bir kırmızı düş içinde evin kapısına geldi, durdu. Bu evlerin göçten önceki durumlarını düşündü. Vay anasını, dedi, ne tuhaf bir dünya, bir varsın, bir yoksun. Böyle düşünürken bacaklarına yumuşak bir şeyin değiştiğini fark etti.

Bacaklarına sürünenin kedi olduğunu görünce içine bir aydınlıkla birlikte bir de sevinç doldu. Eğildi kediyi okşadı.

Demek kedi, ta iskeleden buraya kadar ardından gelmişti de o görmemişti. Bu kediler böyledir işte. İsterlerse omuzuna çıkar, seninle birlikte yürür, onun varlığından gene haberin olmaz.

Balığı yedikten sonra uykusu gelmişti. Nerdeyse ayakta uyuyacaktı. Cihannümaya çıktı, soyundu, yorganın altına girdi.

Dört pencerenin dördü de açıldı. İçeriye tepedeki çamlardan reçine kokuları esti. Kedi de geldi, sağına, yorganın üstüne yattı, mırıldanmaya başladı. Öylesine bir mırıldanıyordu, mırıltıları denizin sesini örtüyordu.

Sabahleyin, bir çuval somununu aldı, somunlar kurumuştı, iskeleye geldi, bir ateş yaktı, çay demledi. Tanasinin zeytinleri üstüne de zeytin yoktu, her biri bir kara erik kadar. Ekmeğini közde kızarttı. Kurumuş ekmek çıtır çıtır oldu. O

yedikçe kedi gözlerinin içine bakıyordu, önüne bir zeytin tanesi attı, kedi hemen zeytini kaptı, bir süre çakılların üstünde zeytinle oynadıktan sonra, kış üstü oturup zeytini yedi. Bir zeytin daha attı Vasili, kedi onu da aynı biçimde yedi. Beşinci zeytinde kedi pes etti, kara zeytin tanesi çakıl taşlarının arasında öylece kaldı. Kediye biraz uzağa çekildi gözlerini de Vasilinin yüzüne hayranlıkla dikti.

Vasili çay bardağını, çaydanlığı yıkadıktan sonra ekmek çuvalıyla birlikte götürdü, Tanasinin evine koydu, kayığını bıraktığı yere yürüdü. Özellikle değirmenin önünden geçmedi.

Motoru çalıştırdı. Daha o kayığa binmeden kedi kayığa atlamış, Vasilinin yanına yerleşmişti. Kayığın başı gene Hayırsıza döndü, bir buçuk mil kadar gittikten sonra dünkü yere yakın bir yerde durdu. Vasili, çoktan oltaları hazırlamıştı. Hemen saldı. Salmasıyla da çekmesi bir oldu. Oltanın ucunda büyük bir mercan yanıp sönerek sallanıyordu. Kedi de büyümüş gözlerle bu tansığa bakıyor, dili dışarda yalanıyordu.

O gün çok balık tuttular. Hem öğleye, hem akşama, hem de ertesi güne yeterdi. Belki adaya birileri çıkmıştır, diye Vasili bastı gaza,

106

çabucak da iskeleye geldi. Balıkları hemen götürdü Tanasinin evinde büyük bakır bir tencerenin içine koydu, kapağını da kapattı. Balık kokusunu alan başka kediler de gelir, bütün balıkları yerler, diye güldü. Bu ıssız adada, bu insan ayağı değmemiş yerde... Turuncu kedi ayaklarının altında, bacaklarına sürünüyor, miyavlıyor, yakaladıkları balıktan payını istiyordu. "Dur," dedi Vasili, "dur oğlum, hele şu tepeye bir çıkalım, yana yöne bir bakalım, adaya kim gelmiş, kim gitmiş, kim canını elimizden kurtarmış, ya da nerelere saklanmış bir görelim."

Tepeye doğru yola düştü, zeytinlerin içinden geçti, çam ağaçlarının önünden, sel yatağından tepeye vardı. Tepedeki düzlüğün tam ortasındaki beyaz yaban güllerinin üstünde bir sürü kuş ötüşüyordu, turuncu kedi yıldırım gibi kuşlara koştu, tam onlardan birini yakalayacakken, kuşlar, pır, dediler uçtular gittiler.

Gün tepeye dikilinceye kadar Vasili, yabangüllerinin az önündeki büyük, işlemeli mermer taşın üstüne oturmuş adanın her bir yerini, en küçücük kıvrıntısına, koylarına kadar gözden geçirdi. Denize yansımış ışık gözleri kamaştırıyor, dünyayı ipitlere boğuyordu. Ne gelen vardı, ne giden. Denizin üstünde en küçük bir leke bile yoktu. Martılar bile uçuşmuyordu. Nereye gitmişti martılar da? Herkes, her şey bu adayı terk etmişti, şu gariban Vasili, şu gariban kediden başka.

Gene koyaktan, zeytinlikten, çamların önünden, bahar, deniz, ya-bangülü, çiçeğe durmuş yaban yoncalarının içinden aşağıya indi. İner inmez de kedi kıyametleri kopardı. Miyavlayarak bir Vasilinin ayaklarına sürünüyor, bir Tanasinin evinin kapısına gidiyor, kapının tahtasına sürünüyordu.

"Dur arkadaş, dur," diyordu Vasili, "dur. Dur arkadaş, dur. Ben de acıktım. Biliyorum, sen çok yürüdün, sen de acıktın, dur. Şimdi ben ateşi yakayım, balıkları temizlerken, sana da... Dur! Ben balıkları temizlerken sen yana yöreye bir bakın hele, bir gelen giden var mı? Bir de bir baskına uğrarsak, o zaman yandık. Sen kaçır saklanırsın, bana gelince ya ölür ya öldürürüm."

Balıkları pişirdi, kedi karnını doyurur doyurmaz gitti, yarın üstündeki salkım söğüdün altına kıvrıldı yattı.

Bundan sonra Vasiliyle kedi her gün, daha deniz beyazken balığa çıkıyor, en geç, kuşluk vakti, adaya biri gelmiş mi, diye telaş içinde ge-

107

ri dönüyorlardı. Bakıyorlardı ki, ne gelen var, ne giden. Vasili rahat bir soluk alıyordu. Kimi gün iki günlük balığı birden yakalıyor, denize çıkmıyor, tepenin başındaki işlemeli mermer taşın üstüne oturuyor, sabahın alacakaranlığından gün batımına kadar, yemek yemeyi unutarak denizden gelecek tekneyi, kayığı bekliyordu. Ve deniz bomboştu.

Gözükürlerde ne bir karartı, ne bir kıpırtı.

Sonunda öyle bir duruma geldi ki, Vasilinin denize çıkmasıyla dönmesi bir oluyordu. Kiminde oltayı denize üst üste birkaç kez salıyor çekiyor, kiminde yem takmayı unutuyor, kiminde tuttuğunu kedinin önüne atıyor, kiminde de bir çurçur bile yakalamadan alelacele oltasını topluyor, son hızla adaya dönüyor, o gün yemek yemeyi unut-mamışsa, zeytin ekmeğe talim ediyor, koşarak tepenin başına çıkıyor, tepenin üstünde dört dönerek, gün doğudan günbatıya kadar bütün denizi tarıyor, karanlık basınca da iskeleye iniyor, tahta kanepeye oturuyor, başını iki eli arasına alıyor, öylece düşünüp kalıyordu. Kimi gece de orada, başı iki eli arasında, yanına büzülüp yatmış kediyi okşayarak uyuyup kalıyordu.

"Sen de benim gibi elini tutmadığın, bir kere olsun mavi gözleriyle göz göze gelmediğin, Amerikadan dönsün, diye, bu adada Alikiyi bekliyorsun, öyle mi?"

Hem konuşuyor, bu yalnız kediye yüreği yaralanarak acıyor, onu bütün sıcaklığıyla okşuyor, o okşadıkça da kedi mest gittikçe mırıltısını artırıyor, geriniyor, sırtüstü yatıyor, onu okşayan eliyle oynuyor, parmaklarını yalıyor, kucaklıyor, bir yandan da dönüp duruyordu.

"Herkes gitti de, bütün kediler bir yolunu buldular da, teknelere sızdılar da sen niçin bir tekneye atlayıp da gitmedin de burada tek başına kaldın? Yoksa bu adada senden başka kedi yok muydu?"

Vasili anımsamaya çalıştı, gerçekten bu adada hiç kedi yok muydu? Düşündü düşündü, bir kedi topluluğunu gözlerinin önüne getiremedi. Çocukluğunda onun bir ala kedisi vardı, o şimdiki gibi gözlerinin önünde. Öyleyse öteki kedileri niçin hiç anımsamıyor?

Her neyse iyi ki geldin de bana can yoldaşı oldun kedi. Senin Ali-kin ne zaman gelecek? Senin Aliki de benimki gibi bebekken mi gitti Amerikaya? Eeeeeee... Öyleyse sen neden kaldın bu adada öyle, canının istediği için mi? Bu adanın dışına çıkmaktan korktuğun için mi,

108

bu adanın dışına çıkınca seni köpeklerin, aslanların kaplanların parçalayacağını bildiğin için mi? Seni savaşa mı götürecekler, sen bu adanın dışına adımını atarsan? Top gülleleri tepende mi patlayacak? Üç gülle birden senin siperlerinin üstüne mi düşecek, toprak altında mı kalacaksın üç gün üç gece, soluk bile alamayacak mısın? Seni toprağın altından çıkardıklarında yanında Erzurumlu Hasanı bulacaksın gözleri pörtlemiş, iki elini önüne uzatmış, körlerin yürüdüğü gibi yürüyen. Hastanede bile bit içinde kalacak, bütün bedenine bit sıvanacak, öyle mi? Gencecik askerler sapır sapır bittten dökülerek, biti yerden süpürgelerle toplayıp üstlerine gaz döküp yakacaksın, öyle mi? Bu dedikleri-" mi dağ taş duydu. Yedi iklim, dört köşe duydu, sen de duydun, öyle mi, duydun da onun için mi, korktun da bu adada kaldın, öyle mi? Savaş bitti. Belki daha sürüyor mu, diyorsun, bunlar savaşı bu akılla bitiremezler, bu insanlar, kendilerini yaratıkların en akıllısı sanıyorlar, bu yaratıkların en acınası yarattığı, yaratıklar içinde kendinin en ahmak yaratık olduğunu bilmeyecek kadar en ahmak, kendi canına, tek mil yaratıkların canına kıyan bu yaratıkların en kötüsü yaratık, yaşadığı şu yeryüzünün bir cennet olduğunu bilmeyecek kadar enayi, yediğinin içtiğinin, doğan güneşin, akan suyun, esen yelin, uçan bulutun, yağın yağmurun, açan çiçeğin, büyüüp gelişen meyvenin, tomurcuğun, yer altında çabalayan tohumun, uçan kuşun, petekteki arının, sayısız, milyarlarca, milyarlarca ısılayan rengin bir tansık olduğunu bilmeyecek kadar eşşek, hem de eşşoğlu eşşek. Bu korkunç yaratık gene savaş çıkaracak, ormanları yakacak, yüzlerce binlerce yıldır yaptığı şehirleri yıkacak. Gözlerdeki bütün göz nurlarını alacak, akıllı kedi sen onun için mi bu adadan çıkmadın, öyle mi? Öyleyse biz de bu adaya çıkan ilk yarattığı öldüreceğiz, öyle mi?

Kedi kalktı, gerindi, kanepeden atladı, salkım söğüdün altına gitti, toprağı eşelemeye başladı, bir süre kazdı, çukura oturur gibi yaptı, kasılarak sıçtı, sonra da özenle üstünü örttü geldi yanına yattı, yalandı.

Sabahtan, kedi uyandı. Deniz sütbeyazdı. Vasili motoru çalıştırdı. Nasılsa kimse gelmeyecek bu adaya, burasını tanı bile unuttu. Varsın gelsinler. Gelirlerse de cehennem dibine gelsinler. Yaaaa, kedim, onlardan, bu ahmaklardan birisini, hiç olmazsa birisini öldüre-mezsem, diye üzülmüyor muyum? Hiç de üzülmüyorum. Her gün, her

109

saat, her dakika bu sürüngenler, sürüngenlerin ayaklarını öpsünler, birbirlerini öldürüyorlar. Onlardan bir tanesini, bin tanesini, bir milyonunu öldürdün ne çıkar. Sen de benim gibi adana çıkacak ilk kediyi öldürmek için mi kaçtın da burada kaldın, öldürsen ne olacak, öl-dürmesen ne olacak, bu öldürme makinası insanoğlu, şu yeryüzünde önüne ne gelirse, kim çıkarsa öldürüyor, havada uçan kuşu, -denizde yüzen balığı, öldürecek hiçbir şey bulamazsa kendini öldürüyor. Gel seninle buradan gidelim. Nereye gitsek bizi öldürecekler. Bana ahmak mı diyorsun, gene en sağlam yer burası mı?

Vasili dalmıştı, tam Hayırsızın dibindeydiler, bir kırlangıç yakalasa çok iyi olacaktı. Şöyle kanatlı, bir okkadan fazla,, koskocaman gözlü, gözlerinde bütün denizlerin rengi, ışıltısı... Kırlangıç balığını yerken insan bütün denizlerin kokusunu da birlikte yiyordu. İnsan tepeden tırnağa denize kesiyordu. Anladık, haydi, balığı öldürüyor, yiyoruz, havada uçan kuşun ne kabahati var?

Sen ne için kaldın burada kedi? Gitsen bir kasabaya, köye, böyle yalanırsan sana bir lokma ekmeği nasıl olsa verirler. Senin öteki arkadaşların, hani şu fare avında olanlar...

Oltasını özenle yemledi, salladı, bekledi, neden sonra bir balık oltaya sert vurdu, balık ipi almış götürürken Vasili ipe yapıştı, durdurdu, çekmeye başladı, büyük, oynak bir levrek, bütün ışıltısıyla, yanar döner, sudan fırladı geri düştü, suyun yüzünde oraya buraya kaçmaya çalıştı ipi koparamadı, bu sırada da Vasili onu tekneye çok dikkatli aldı. Bu büyüklükteki levrekler hem çok lezzetli, hem de canavar olurlar, parmağını kaptırmaya gelmez, koparamazlarsa da keserler.

Oltasını bir daha, bir daha attı, hep levrek geliyordu. Levreğin buğulaması kırmızı, kanatlı, büyük gözlü kırlangıcın buğulamasından daha lezzetli olur ya, bütün denizin kokusunu levrekle birlikte içemez, yiyemezsin. Levrek de başka bir güzel kokar baharda, mayıs ayında.

Vasili öğleye kadar çalıştı. Bir levreği dörde böldü kediyeye verdi. Kedi, kuyruğu sevinçten titreyerek levreğini yedi, geldi kık üstüne yattı, hemencecik de yalanmaya koyuldu. Adaya ağır ağır döndüler. Vasili düşünceliydi.

Vasili çok güzel buğalama yapardı. Bunu da adalardaki, kıyılardaki balıkçı arkadaşları bilirlerdi. Bu hüneriyle de övünürdü.

110

Balıkları özenle temizledi. Yazık ki taze domates yoktu, ama ermiş Tanasinin evinde hem domates, hem de biber salçası, hem de nar ekşisi, hem de kırmızı soğan vardı. Ermiş Tanasinin bahçesindeki soğanlar daha şimdiden yaprak

vermişti, birkaç gün sonra yenebilirdi. Kıvrık salatalık daha şimdiden yenecek durumdaydı. Bir de bol biberli, nar ekşili, kırmızı soğanlı salata çekmeliydi ki levrek buğulamasının yanına felek de maşallah, desin. Sen hiç Sarıkamış gördün mü kedi? Sarıkamış içinde Aynalı Çarşı. Aynalı Çarşı cehennem. Sen Aynalı Çarşıda uçup da denize gömülen gemileri hiç gördün mü? iyi ki görmedin. Sen hiç parça parça ol^u muş, üst üste tepelerce yığılmış, siperleri, koyakları, çukurları ağzına kadar doldurmuş ölüleri gördün mü? Ovalar dolusu çürümüş, kokmuş, kokusu insanı boğan ölülerin üstünden hiç yürüyerek geçtin mi? Sarıkamış savaşını görmemiş, yaşamamış insan dünyada hiçbir şeyi görmemiş, yaşamamış, demektir. Erzurum içinde Aynalı Çarşı. Sen kedi, sen hiç, uykucu, rahat, gerinen kedi, sen hiç Allahuekber dağında olup bitenleri gördün mü? insan boyu, iki insan boyu karın içinde yalınayak, başı kabak, pantolonu yırtılmış, kaputsuz, ceketsiz, koyunları bit dolu, donmuş elleriyle kaşınamayanları, Rus topçusunun karlı dağları ateşe, zindana çeviren güllerini, karla birlikte uçuşan kolları, bacakları, kollarla bacaklarla, gövdelerle birlikte gökten yağın kanları, Allahuekber dağlarının doruklarında fırtınaya, boraya tutulup donan, taş kesilen, donmuş kirpikleri, kaşları, donmuş gözleriyle bakan on binlerce askeri gördün mü hiç? Sen bunları görmediysen hiçbir şey görmedin demektir. Sen bunları görmediysen kedi, niçin bir tekneye binip de karşı kıyıda karaya çıkmıyorsun? Sen bunları görmediysen, insanların yüzüne bakmaktan niçin utanasın? İstersen, gel seni karşı kıyıya bırakayım. Karaya çıkar, kokusunu aldığın ilk iyi adam sandığın kişinin bacaklarına, bütün sıcaklığın, tatlılığıyla sürünürsün. O da bundan hoşlanır ya... Balkan harbi, Çanakkale, Sarıkamış, Amele Taburları, sen bunların hepsini birkaç yılda üst üste yaşadın mı kedi? Günlerce aç kaldın mı, günlerce susuz kalıp, kurtlu sular içtin mi? Dumlupınarda öldürülmüş binlerce kokmuş, çürümüş, liyme liyme olmuş ölüyü toplarken, topar gömerken yüzlerce Amale Taburu askerinin öldüğünü duydun mu, gördün mü? Duymadıysan, görmediysen

111

bu dünyada ne hiçbir şey duydun, ne de hiçbir şey gördün. Sen bir insan olsan bir daha şu insanların içine çıkar, bir daha onların yüzlerine bakabilir misin?

Dur kedi, dur, sana bir buğulama levrek yapayım da gör, öyle bir buğulama yaparım ki sana levrekle birlikte parmaklarını da yersin. Türkler, bir yemeğin lezzetini anlatmak için böyle söylerler.

Üç gün, hiç inmeden tepede bekledi. Tepe, dört bir yandan esen yellerle gelen, insanı sevinçten uçuran kokularla kokuyordu. Bu adada doğmuş, burada büyümüştü, şimdiye kadar burnu ne bu kokulan kok-lamış, ne de gözleri deniz beyazken kıyıya indiğinde denizin yüz bin renkle menevişlenerek, bir renk fırtınasında savrulduğunu, çiçeklerin böylesine parlak, böylesine adayı, renk renk, ağzına kadar doldurduğunu görmüştü. Esen yeller bile masmavi esiyordu. Vasili, bütün bunları, ölümü kalımı düşünürken savaşları, ölümleri kırımları, işkenceleri açlıkları birlikte düşünüyor, acıdan, sevinçten uçarken kanatları eriyip yere çakılıyordu.

Üç günün sonunda, bir sabah, gün ışıırken adaya epeyce yaklaşmış, doğu yönünden iskeleye doğru gelen bir kayık gördü, Vasilinin yüreği hop etti, sevinçle ayağa fırladı. Sevgiyle titredi. Koşarak aşağı inecek, gelen kişinin boynuna sarılacak, onu bir sevinç kasırgasına boğacaktı. Bu arada kedi bacaklarına, yumuşacık sürünüyordu. Bir, biraz daha turunculamış kediye, bir kayığa baktı, gerisin geri geldi mermer taşın üstüne oturdu. Kayık o kadar yavaş ilerliyor, kürekler o kadar ağır kalkıyor, iniyordu ki, Vasili, bu adam yorgunluktan ölüyor, diye içinden geçirdi. Nerdeyse az sonra uyuyup kalacak, kayık da başıboş akıntıya kapılıp karşı kıyıda karaya vuracaktı. Ayakları aldı onu aşağıya çekti götürdü. Koyağın yamacından, açıklıkta yürüdü. Görünürüm görünmem diye de bir şey düşünecek durumda değildi. İçi alıp veriyor, gittikçe de kendini öfkeliendiriyordu. O kendini iyi bilirdi, aşağı ininceye kadar kendini kudurtacak, bir kurşunda da şu gelen, şu yorgun, şu uykusuzluktan ölen kişiyi tam alnının ortasından vuracaktı.

Gözlerini de kayıkcıdan hiç alamıyordu. Küreklerin de iniş çıkışları gittikçe yavaşlamıştı. Bir süre kürekler, bir daha hiç kalkmayacak-mış gibi, kayığın yanlarında sürüklendi kaldı, sonra da ağır ağır kalktı, havada asılı kaldı, ardından da gene usulca suya indi.

112

Kayık epeyce yaklaşınca içindeki adam doğruldu, yorgun, bitkin, ter içinde kalmış karanlık yüzüyle ayağa kalktı, iskeleye, çınarlara, evlere baktı, gülümsedi. Kayık, küçücük dalgalarla sallanıyor, ayaktaki adam da sağa sola yalpalıyor, düşecekmiş gibi oluyor, geri doğruluyordu.

Vasili bu sırada hiç telaşsız, soğukkanlı, gözü dönmüş, kamış köklerinin, böğürtlenlerin sardığı çukura indi, tüfeğinin namlusunu bir kamış kökünün üstüne koydu, gez, göz, arpacık tam alnının ortası... Elleri titredi, çözüldü. Adam da kayıkla birlikte sallanıyordu. Tetikteki parmağını çekmese titreyen parmağı iniverecek, kurşun da uçup gidecekti. Sonra, kayıkla birlikte yalpalayan adam kendine geldi. Yüzü bir iyice aydınlandı, kendi kendine güldü, biraz önceki bitkin, gülümsemeyi bile unutmuş yüz, açıldı, sevinçten şakıdı. Küreklerle oturdu, gülümseyerek asıldı, biraz önceki ölü gibi kürek çeken kişi sanki bu değildi. Kürekler, kayık, adam, hep birlikte, bir sevinç uğuntusunda kıyıya koşuyorlardı. Vasili de kendini bu sevince kaptırmış, o da sevinçten içi , apaydınlık, pır pır olmuş uğunuyordu. O sırada kedi de geldi omuzu-nun üstüne oturdu, boynunu yalamaya başladı. Vasili elini mavzerden çekti, kediyi omzundan aldı önüne koydu, okşamaya başladı. Solundaki top top açmış katmer nergis, ılık bahar güneşine bütün çiçeklerini sermiş, baş döndürücü bir kokuyla kokuyordu. Okşanan kedi de öyle bir mırıldamaya başlamıştı ki, on beş yirmi adım öteden

duyulur. Nergis, kedi, yaprakları tir tir eden ilerdeki kavak ağacı, Vasili, uçup gelen kayık, içindeki adam bir esrikliğin tansık dünyasında kıvanyorlardı.

Kayık o hızla geldi, yarisına kadar çakıl taşlarının üstüne çıktı. Kayığın durmasıyla adamın atlaması bir oldu. Çakıl taşlarının üstünde şaşkın duran adam çınarlara doğru birkaç adım attı, ağaçlara, mutlu sevinç içinde gülerek baktı. Vasili, şimdi, şu anda bu adam dünyanın en mutlu adamı, diye düşündü. Bunca yıldır, hiç böyle mutlu, ağız dolusu gülen bir kişiyle karşılaşmamıştı. Yalnız çocuklar böyle ağız dolusu, böyle mutlu gülerler.

Adam, bir süre çınarlara baktıktan sonra evlere döndü, ilk eve girdi çıktı, evlerin önünden birkaç kez geçti, sonra gözden yitti. Köyün içine girmiş olacak.

113

Vasili, mavzeri, kedisi, nergisleriyle orada oturmuş kalmış, yerinden kıpırdamıyordu. Neden sonra kendine geldi ki, adam daha ortalıkta yok. Kamışların içinden fırladı, koyaktan tepeye doğru koştu, bir sivri kayanın üstünden, kendini gizliyerek ev aralarına baktı, kimseyi göremedi. Meraklandı, bu adam cin miydi, şeytan mıydı, az önce gözünün önündeyken, birden nasıl yitip gitmişti? Değirmenin üst başındaki çukurdan doğuya doğru çıktı, ta buruna kadar gitti geriye döndü, sivri kayanın üstünde çok eğlenmedi, aşağıya, kamışların içine indi, tüfeğini, kedisini kucağına aldı, sırtını da bir kamış köküne dayadı. Nasıl olsa, eninde sonunda adam kayığının yanına gelecekti. Gün kızdırdıkça nergisler daha da yoğun koktu, baş döndürücü.

Bir ayak sesiyle ayağa fırlayan Vasili, tüfeğini kaptı eli tetikte nişan aldı, az daha kendine gelmese, adamın yorgun, bitkin, dökülen, acıya kesmiş yüzünü görmese çoktan tetiğe basmış gitmişti. Elleri titredi, çözüldü, tüfeği elinden düşecekti, sıkı kavradı, bacakları büküldü, az önceki oturduğu yere sağıldı, kedi de geldi kucağına oturdu, az sonra da mırıldanmaya başladı. Nergisler de kokularını fora ettiler, ortalığa salıverdiler. Az daha adamı öldürüyordum, diye içini çekti Vasili. Dur bre arkadaşım, ne oluyor yahu ant içtin, hemen bugün öldürmen mi gerekiyor? Dur bakalım, baksana adam yprgunluktan ölüyor, bitmiş tükenmiş, insan olan insan bu durumdaki insanı hiç öldürür mü? Savaşta, insanlar birbirlerinin bitkin, yılmış, canından bıkmış yüzlerini görseler, Türklerin dediği gibi, alimallah, birbirlerine kurşun sıkamazlar. Süngü süngüye dövüşün, bundan dolayı, acısı büyüktür. Süngü savaşına girmiş bir kişi bundan dolayı ölünceye kadar mutlu olamaz, kendine gelemes, yaralı kalır. Bir insan bir insanın yüzüne baka baka onu kolay öldüremez. Bir insanın bir insanı öldürmesi kendisini öldürmesinden de zordur.

Adam kayığına geldi. Yüzü de gittikçe yorgunlaşıyor, tükeniyor bitiyor, kararıyor, acıya kesiyordu. Şu anda bu adam tepeden tırnağa acıya kesmiş. Kim bilir ne acılardan geriye kalmış. Ancak sürekli acı çekmiş insanların, acıya dayanmışların yüzleri böyle olur. Bir tepeden tırnağa acıya keser, bir ağız dolusu gülerler, ömürlerinde yanlarından acı geçmemiş gibi.

114

iyor, î
nağa j
i: -_ *

Adam, kayığına yapıştı, biraz daha karaya çekmek istedi, kayığı yerinden bile kıpırdatamadı. Doğruldu, yanına yöresine bomboş gözlerle bakındı, bir daha yapıştı kayığa, kayık gene yerinden kıpırdamadı, ilk eve gitti girdi geri çıktı geldi, kayıktaki yatağa asıldı, yük kalınca bir kendirle sarılmıştı, dışarıya çekti. Yatak yerinden kalkmadı. Adam bir daha asıldı, yüzü gerildi, boyun damarları şişti, adam yükü aldı, bacakları büküldü, ama bidcin adam sırtladığı yükünü eve kadar götürdü. İçeriye attı, kendi de bir daha dışarıya çıkmadı.

Vasili ikindiye kadar bekledi, sonra da kalktı gitti.

O gece sabaha kadar uyuyamadı. Daha gün doğmadan yataktan çıktı giyindi. İskele yönüne baktı, kimsecikler yoktu ortada. Varsın olmasın, dedi Vasili, kuş kafese girdi. Kayığıyla, yatağıyla, sandık sepe-tiyle gelmiş ki buraya yerleşe. Ne olacak, birkaç gün daha yaşasın, ne yitirir ki... Gariban, kim bilir, ne müthiş acılardan geçmiş, geçmiş de gelmiş bu ıssız adaya tek başına sığınmış. Belki de bir kaçaktır. Bir eski eşkiya, bir katil, bir siyasidir. Duru mavi gözleri bir çocuğun tertemiz gözleri gibi. Yöreye hayranlıkla, sevgiyle bakıyor. Bu adam öldürülür mü, öldürülür. Öldürülmeyecekse niçin bu adaya geldi öyleyse? Bu dünyada hiç başka ada kalmadı mı? Bu adam bu adaya düpedüz kendisini öldürtmeye geldi. Ben mi bu adamı öldüremem, gözleri duru çocuk gözleri gibi, hayranlıkla dünyaya bakıyor, diye mi? Gözleri her gördüğü şeyi sevgiyle okuyor, bu kadar acılardan, ölümlerden ölüm beğenlerden geçtiği için mi ben onu öldüremeyeceğim? Allahu-H. ekberde tepelerce yığılmış ölümler, Sarıkamışta, Dumlupınarda serilmiş yatan... Onların içinde, o yüz binlerce ölünün içinde bu adam gibi dünyaya sevgiyle bakan bir tek kişi yok muydu, hepsini öldürdüler. Bugün yorgun, yarın nasıl olsa ortaya çıkar. Kedisini kucağına aldı çorbacıların mahallesine düşüne düşüne yürüdü. Ne yapsındı Vasili, kendi ayağıyla tıpış tıpış öldürülmeye kendi gelmişti. Bir kere arkadaşlarına söz vermişti, incile de el basmıştı, eeee, bu duru mavi çocuk gözlü adam da gelmiş ağa düşmüştü, ne gelirdi bu gariban Vasilipin elinden. Ona, o çok acı çekmiş, tertemiz yüzü adama birkaç gün daha yaşamak için, o da birkaç gün izin verebilirdi, başka bir şey gelir miydi elinden?

Delice öfkeye kapıldı, şu anda bu adam eline geçse, bir iki demez derakap öldürürdü. O kadar öfkelenmişti ki, gönül diyor ki, dedi, o içer-

de uykudadır şimdi, gir içeri, bir kurşunda... Sonra, birden kendini küçümsedi, sen ne olmuşsun bre Vasili, dedi. Ne oldu sana, uykudaki insanı bile öldürmeye kalkıyorsun...

Kedisini kucağına aldı, çabucak iskeleden uzaklaştı, çorbacıların mahallesine gitti. Ne diyorlardı bu mahallenin adına, Mirmingi burnu. Nereden gelmiş bu kadar karınca buraya? Güldü. Aklından da o yitiklere karışmış adam hiç çıkmıyor, gülen, acılı, ölümlerden ölüm beğen yüzü gözlerinin önünden gitmiyordu. O ölecek ne yapalım, onun da yazgısı da böyleymiş, yazılan da bozulmaz imiş.

Mağaraya gitti, bir iki zeytin, biraz peynir ekmek atıştırdı. Mirmingi burnuna geldi, yukarı çıktı, kapıyı sürgüledi, tüfeğini kucağına alıp yatağa girdi. Bir türlü uyuyamıyordu. Gerginlikten, etleri çekiliyor, günlerce sırtında taş taşımış gibi bütün bedeni ağrıyordu. Yatakta durmadan da bir o yana, bir bu yana dönüyordu. Sabah, gün doğmadan uyandı, usturasını kılavladı, yüzünü şöyle bir sabunladı, köpürttü. Hemencecik traş oldu, aşağıya indi, iskeleye yöneldi, zeytin ağaçlarına gelince, bir kayığın adadan uzaklaştığını gördü, eyvah, kaçırдық, diye bağırdı, kaçırдық, kaçırдық. Son hızla iskeleye koştu, çakıl taşlarının üstünde durdu, tüfeği kaldırdı, nişan aldı, adam çok uzaklaşmıştı, ne kadar atıcı olursa olsun "bir insan bu kadar uzaktan onu vuramazdı. Kaçırдық, eyvah kaçırдық, diye, inler gibi birkaç kez daha yineledi. Tüfeği, kendiliğinden, düşercesine yanına indi.

Vasili orada, denizin kıyısında öyle dimdik kalakaldı. Kayık, uzaklaştı gitti, gözükmez oldu. O daha orada, kanı çekilmiş, donmuş kalmış öylece duruyordu.

Nerden çıktıysa kedisi ortaya çıktı, miyavlayarak bacaklarına süründü. Kedinin sıcaklığını, yumuşaklığını bacaklarında duyumsayınca kendine geldi, gözleriyle denizi taradı, deniz bomboştu.

Poyraz Musa gözden yitip gidince Vasilinin iki eli yanlarına düştü, gözleri bomboş, dalgasız denizde öyle kala kaldı. Neden sonra kendine geldiğinde baktı ki güneş tepeye gelmiş de devrilmiş gidiyor. Arkasına döndü, bir adım attı. Sağa sola yalpaladı. Bir tuhaftı. İçinden bir şeyler akmış gitmiş, uyuşmuş, boşalmıştı. Önce değirmenlerin dönen kanatları üstünde durdu gözleri. Doğudaki değirmenden duyulur duyulmaz bir gıcırta geliyordu. Ortadaki değirmenin kalın duvarlarında yaban incirleri bitmişti. Bu Allahın belası incirler de böyle sahipsiz duvarları, örenleri bulmasınlar, hemen orada bitiverirler. Kayalıkların üstünde bile biterler. Bir de arsız bir sarı çiçek vardır. Küçücük mine çiçekli, o da cıllanmış mermer taşın üstünde bile biterdi.

Ayağının dibindeki kedi miyavladı. Tam bu sırada başının üstünden bir top yalım geçti, yalım o kadar hızlı, hışlıyarak geçti ki, Vasili yerinden kıpırdıyamadı. O üstünden geçen yalım topu biraz ilerdeki siperlerin üstüne düştü, patladı, gökten kol, bacak, gövde, kan, toprak yağdı bir süre. Bir süre ortalığı çığlıklar aldı, hemencecik de kesildi. Bütün bedeninden terler boşandı, suya girdi çıktı. Başının üstünden bir top yalım daha geçti, az ilerde, kulakları sağır eden bir patlama oldu, yerden yalımlar fışkırdı. Top top yalımlar arka arkaya üstünden geçiyor, bağırımlarla birlikte yalımlar uçuşuyordu. Ortalık kapkaranlık oldu, Vasili çoktan kendisini yere atmıştı. Gözlerini açtığı anda, uçsuz bucaksız ova kar altındaydı. İlerdeki çam ormanı yanıyordu. Yalımlar koskocaman ormanı önüne katmış almış götürüyordu. Parçalanmış ölümlerden daha oluk oluk kan akıyor, karlar kıpkırmızı kana kesiyordu. Bir

güneş alabildiğine dünyayı doldurmuştu. Kan, güneş, yangın, inilti. Vasili uyuşmuştu. Üstüne yığılmış toprağın altından çıkmaya uğraşıyor çıkamıyordu. Mangasındaki Manisalı Alinin sesini duydu, sevindi, iki el onu kavradı, toprağın altından çekti aldı. Aliyi bir gördü, karanlık bastı, Aliyi yitirdi. Ali, güneş, karların üstüne serilmiş kanayan ölümler birden ortaya çıktılar. Alinin sesini duydu, kucaklaştılar, el ele tutuşup yanan ormana yürüdüler. Ormanın kıyısına gelince üstlerinden gene top top yalımlar geçmeye başladı, orman yanıyor, çığlıklar geliyordu yanan ormandan bebek ağlamaları gibi. İnilti doldurdu dünyayı. Her yer karanlığa kesti. Vasilinin kulağına biraz sonra denizin usuldan sesi geldi. Yerden doğruldu, gözlerini uğuşturdu, kedisi yanındaydı, mırıl mırıl ediyordu. Ayağa kalktı kediyi kucağına aldı, sağa sola bakındı, ortadaki değirmene vardı, kapıdan girdi, doğru merdivene yürüdü, pencerenin üstüne çıktı oturdu, ortadaki yeşil başörtü buruşmuş orta yerde öyle duruyordu. Gözlerini kapadı, Alikiyi düşündü... Ne Hariklia, ne Alik geldi gözlerinin önüne. Ne seviştiler, ne öpüştüler, hiçbir şey olmadı. Gözlerini açtı, yeşil başörtü bir iyice buruşmuş, solmuş gitmişti. Koşarak değirmenden çıktı. Kapının ağzında durdu, sağa sola bakındı, ada boşalmıştı, hiçbir yerden en küçük bir ses, bir fısıltı gelmiyordu. Bir anda aşağıdaki deniz, koyaktaki zeytinlik, zeytinliğin yukarısındaki çamlık, bir yanı keskin kayalıklı tepe, kapısında durduğu, kanatları ağır ağır dönen değirmen, ayağının altındaki toprak, her şey, her şey silindi.

Koşarak içeriye döndü, merdivenleri ikişer ikişer çıktı, pencereye geldi oturdu, gözlerini başörtüsüne dikti. Kedi usul usul, sinerek, bir fareye gider gibi saklanarak yeşil başörtüsüne gitti, bir ucundan, bıyıkları titreyerek koklamaya başladı. Vasilinin de burun kanatları titredi. Onun da burnuna terlemiş kız memesi kokusu geldi, gelir gelmez de geçti gitti. Kabarmış, ısıltı içinde kalmış başörtü buruştu, soldu, kedi de bu solmuş kokuya arkasını döndü, köşeye gitti. Köşenin tabanını uzun uzun kokladı, bıyıkları gene kabardı. Yukarda, tavanda büyücek, yeşil çamurdan örülmüş kırlangıç yuvası daha boştu. Kırlangıçlar çoktan gelmişlerdi ya kim bilir neden daha yuvaya uğramamışlardı. Kedi, gözlerini yuvaya dikmiş, yalanarak bekliyordu.

Vasili pencereden atladi, tahtaların üstüne sert düştü, tahtalar ça-tırdadı, kedi miyavladı, dışarıya çıktı. Dönen kanatlar daha çok gıcır-

118

diyordu. Kedi de geldi ayaklarına süründü, yumuşacık. Kedi ayaklarına süründükçe Vasili kendine geliyordu. İlerdeki, uzun bir dal üstünde tek başına açmış koyu pembe çiçeği gördü. Oraya yürüdü, dokunmadan kokladı. Şimdiye kadar, o kadar çiçeği koklamış, hiç böyle bir kokuya rastlamamıştı. Bu adada doğmuş büyümüş, doğudan batıya, kuzeyden güneye dolaşmış böyle uzun boyunlu, böyle güzel kokulu, böylesine kadife renkli, insanı durmadan okşayan bir renge rast gelmemişti. Oraya, çiçeğin dibine uzanıverdi, gözlerini gökyüzüne dikti. Gökyüzü çok uzaklardaydı, gittikçe de uzaklaşıyordu, ner-deyse gözden yitip gidecek, yerinde bir top ak bulut gibi, bir top, insanın yüreğini hoplatan, kanını kaynatan, kanına karışan bir top mavi kalacaktı.

Birden ayağa fırladı, koşarak kayığına vardı, çözdü, biraz yem bulayım, diye düşündü. Kedi neredeydi, sağa sola bakındı, kedi çoktan gelmiş, kayığın içine kurulum oturmuş, keyifle yalanıyordu. İliklerine kadar sevince kesti, kayığa atladi, motoru kolaylıkla çalıştırdı, güneye doğru dümen kırdı, deniz dümdüzdü. Güneş kızdırıyordu. Deniz de bahar kokuyor, dedi. Baharda en çok denizler bahar kokar. Elini uzattı, kediyi okşadı. Kedi sevincinden üç kez takla attı, ardından da ön ve arka ayaklarını alabildiğine, orta yerden kopacakmış gibi uzatarak gerindi. Birden de ayağa kalktı, hemencecik de yalanmaya başladı. Onunla da yetinmedi, Vasilinin elini hızla yalamaya koyuldu. Bundan çok hoşlanan balıkçı elini çekmedi.

Yemi unuttuğu aklına düşünce dümeni kıyıya kırdı. Kıyı kıyı, çok ağır gidiyordu. Birkaç zargana yakaladı. Zarganaları temizledi, kesti, oltaya geçirdi, denize attı. Burundan beş kulaç kadar açılırken oltaya bir balık takıldı. Balık oltanın ucunda öylesine çırpınıyordu ki, nerdeyse ipi koparacaktı. Vasili balığın lüfer olduğunu anladı. Fazla yorulmadan lüferi içeri aldı. Balık, sandığından da daha büyüktü, livara attı. Kedi bir süre umutla livarın yöresinde ağzının suyu akarak döndü. Vasili, "biraz sabreyle arkadaş, üçüncü balık senin," diyerek onu okşadı.

Üçüncü balık, çok çabuk geldi. Bu daha büyük bir balıktı. Vasili, balığı temizledi, kesti, en büyük parçayı kedinin önüne attı, kedi parçanın yöresinde her bir yanı koklayarak dolaştı, geldi Vasilinin ellerine uzun bir süre süründü, sonra balığa gitti, bıyıkları titremekten uçarak

119

önündeki parçayı hemencecik yuttu. Vasili şaşkınlıkla öteki parçayı da verdi. Kedi, onu da... Balığın hepsini yedikten sonra gitti, arkadaki telis çuvalın üstüne kıvrıldı yattı, dünyayla bütün ilişkisini kesti.

Gün battı batacak geri döndüler. Vasili çınarların altına bir ateş yaktı, yalımları dallara kadar sünen, taa uzaklardan gözüken, Vasili, varsın gözüksün, dedi, inşallah biri adaya düşer de, ben de onu öldürürüm de, bu işkenceden kurtulurum. Ama nerdeee, deniz bomboş, ne gelen var, ne de giden. Şu anda bir gelen olsa, yanındaki tüfeğini okşadı, ah bir gelen... Hiç sapıtmaz, alnının ortasından çivilerdi. İcini bir sevinç aldı, o giden adam nasıl olsa yarın öbür gün gelecekti. Öteberisi herhalde şu evlerden birisindeydi.

Pişen balıkları bayat ekmekle, kedisiyle birlikte yedi. Yarın ilk iş olarak onun öteberilerine bir bakacaktı.

Çorbacının evine gitmedi, iskelede kaldı, kayıktan telis çuvalı aldı, başına yastık yaptı, uzun kanepelerin üstüne uzandı, boşluk onu çok yormuştu, hemen uyudu.

Sabahleyin erkenden uyandı, Poyraz Musanın öteberilerini koyduğu eve gitti, kapı kilitli değildi, içeriye daldı, alt kat koskocamandı, solda büyük bir mutfak, mutfaka bitişik bir oda, karşıda iki oda daha, karşıda damarlı, sarı Kazdağı mermerinden bir ocaklık, işlemeli, yepyeni, daha kullanılmamış. Odaların kapısını açmadan merdivenlere yürüdü, yukarıya çıktı. Burası da aşağısı gibiydi. Uzun bir salon, salonun her iki yanında ikişer oda, gene karşıda mermer, tahta karışımı işlenmiş bir ocaklık. Ocaklığın sağ yanına serilmiş yatak. İşte o adamın yatağı. Yatağın yanında bir eski terlik, yastığın üstünde yeni, belki daha hiç kullanılmamış bir mavi havlu. İncecik, yorgan bozması, mavi çizgili döşek, döşegün üstünde de mavi bir incecik yorgan. Bu adam maviyi seviyor. Ayak ucuna, duvarın dibine yerleştirilmiş ceviz sandığa hayran kaldı Vasili. Sandığın ön yüzünde, kapağının üstünde türlü kabartmalar... Böyle bir sandığı Payasta bir Türkmen Beyinin konağında da görmüştü. Bu sandıkların kilitleri hep çingiraklı olur. Sandığın alt ucuna da bir kamış sepet dayamıştı adam. Sepet, renkli kamışlardan örülmüştü, ağzına kadar da doluydu.

Vasili olduğu yerde uzun bir süre kıpırdamadan durdu. Hiçbir şey düşünmüyor, ocaklığın, sandığın, sepetin nakışları gözlerinin önünde birbirlerine girmişler koşuşturup duruyorlardı.

120

Süngü tak, diye bir ses geldi. Top gülleleri hışıldayarak yağıyor, ormanın içine düşüyor, ormanın içinden kopan topraklar ta buraya kadar geliyor, üstlerine yağıyordu. Süngü taktılar, siperlerden atladılar, her yanı toz bürüdü. Bir toz karanlığı içinde kaldı dünya. Barut koktu her yan. Göz gözü görmüyordu. Tozun içinden inilteler, kırılan kemik sesleri geliyordu. Bu süngü savaşı ne kadar sürdü, kimse farkında değildi. Toz karanlığı kalktığında Vasili ağrıyan omzunu tuttu, süngü omzunun bu yanından girmiş, öbür yanından çıkmıştı. Süngüleyen askerin gözlerini hiç unutamıyordu. Süngülü tüfeği elinde koşup gelirken, araları ya iki ya üç kulaçtı, fazla değil... Karşıdan gelen askerin yeşil kanlı gözleri korkudan pörtlemiş, delirmiş, bitmiş, ne yapacağını bilemez, bütün yüzü gerilmiş, yüzlükten çıkmış, bir korku olmuş. Karşı karşıya geldiklerinde şaşkın asker ne yapacağını iyice şaşırdı, dönüp kaçmak istedi, kaçamadı, kıvrandı kaldı. Vasili

soğukkanlı, hiçbir şey olmuyor gibi, onu seyrediyordu. Askerin o anda yüzü açıldı, pörtlek gözleri parlar gibi etti, şaşkın süngünün omzuna geldiğini gördü Vasili. Dehşet bir korkuyla ürperdi, sağ omzu, göğsü, kolu uyuşurken o da süngüsünü var gücüyle karşısındaki-allak bullak yüzün bedenine saptı. Karın üstüne birlikte düştüklerini biliyor. Gözünü açtığı anda bir büyük çadırın içindeydi. Karşısında güleç yüzlü, beyaz gömleği kan içinde bir doktor duruyordu. "Bir şeyin yok," dedi doktor. "Seni yaralayanı sen de öldürememişsin. O da kurtulacak ya sakat kalacak." Aradan günler geçti, bir aydınlık gündü. Karların üstüne ipilteler çökmüş, dünya göz kamaştırıyordu. Savaş alanı geniş bir ovaydı. Bir yanı kardan, yüksek, doruğu bulutlardan gözükmeyen bir dağ, bir yanı ucu bucağı olmayan kar altındaki ormanlardı. Ovayı on binlerce, kaldırılmamış, yatmış kalmış ölü silme kaplamıştı. "Bugün değilse, yarın gelir o adam. Öldüreceğim onu. Ona kırmızı götlü mektup mu yazdım. Ne işi var onun bu adada? Onu, bu adaya gel, diye kim çağırırdı. Gelir gelmez, karaya çıkar çıkmaz, çakıllara basar basmaz alınının ortasından..." Merdivenleri öfkeyle indi. En çok savaşları, savaşlardaki kırımları düşündükçe öfkeleniyordu. Bir meydan muharebesinin verildiği ovaya getirilmişlerdi. Yüz elli askerdiler. Alandaki ölü askerleri toplayacak uzaktaki dağın yamacı-

121

na götürüleceklerdi. Meydan muharebesi verileli günler olmuştu ve ölüler kokmuştu. Daha ovaya yaklaşımadan ağır bir koku bir yumruk gibi iniyordu yüzlerine. Kokudan kimi askerler yere düşüyor, dipçik zoru, ölüm korkusu bile onları yerlerinden kıpırdatmıyordu. Canlarını dişlerine takıp kalkanlar da, birkaç adım sonra yere titreyerek düşüyor, düşer düşmez de canları çıkıveriyordu. Vasili dayanıklı çıktı. Bir kez olsun, yüzüne top güllesi gibi inen koku onu yere düşüremedi. Yere düşerse bir daha kalkamayacağını biliyordu. Sonunda ovaya, ovayı silme doldurmuş ölümlere ulaştılar. Baştaki yüzbaşı, mendiliyle ağzını burnunu kapatmış, "marş marş," dedi, "marş, marş, her asker bir ölüyü sırtına alıp şu karşı tepenin yamacına götürülecek. Marş marş..." *

Askerler koştular, her biri bir askeri sırtladı. Sırtlayanların büyük bir kısmı yolda yere düşüp toprağa kapaklanıp kaldılar.

Vasilinin sırtına aldığı ölü kurtlanmıştı. Vıgıl vıgıl eden kurtlan Vasili ölünün parçalanmış boynunda, göğsünde gördü. Yandaki ölünün ceketini çıkardı, kendi ölüsünü sardı, sırtına aldı. Yolda birkaç kez tökezledi ya, dayandı. Ölü öylesine kokuyordu ki, ciğeri sökülüyordu. Ne yaptı etti de ölüsünü yolda bırakmadı, tepenin yamacına götürdü, askerlerin kazdığı geniş, derin çukura attı. Yel esti, teri kurudu, yel kokuyu aldı götürdü. Vasili tepenin ardına geçti, orada, kendisi gibi koku kaçını çok asker vardı, belki bir alay. İçlerinde yüzü bembeyaz olmuş, bitmiş bir de binbaşı göze çarpıyordu. Elinde de koskocaman bir sopa vardı. Vasili, bir kayanın kuytusuna kendini koyverdi, bir külçe gibi yere yığıldı. Az sonra da eli sopalı çavuşların sert, üstüne yağmur gibi yağan sopaların altında kendine geldi. Gözlerini açtı ki herkes ayakta. Elleri tetikteki askerler de başlarında.

Vasili bunca yıl süren askerliğinde her şeyi anımsıyor da bu günden sonrasını hiç anımsamıyor. Bir koku denizinin içinde, sırtında çürümüş ölümler, oavadan tepeye, tepeden ovaya kaç gün geldi gitti, o iş nasıl bitti, oradan nereye götürüldüler, hiçbir şeyi anımsamıyor. Salt anımsadığı ilk sırtına aldığı göğsünde kıvıl kıvıl kaynaşan kurtlarıyla ilk ölü, binbaşı, eli sopalı, sopalarını askerlerin sırtında kıran çavuşlar, bomboş gözleriyle görmeden bakan, burnu koku almayı unutmuş binbaşı, kendinden geçmiş.

122

"Alınının ortasından vuracağım o adamı. Hele bir adaya dönsün. Ölüsünü de, kokmuş ölüsünü de sırtıma alacak, işte şu mezarlığa götürüleceğim. İsterse kokusu yedi deniz ötesine kadar denizleri kokutsun.

İskeleye geldi, bir sağa, bir sola vurdu kendini. Uca gitti, çınarların üçünün de gövdesine dokundu, kamışlara vardı. Mor kamışlar eylül sonuna doğru tozaklar, dedi. Kamış tozakları ne güzeldir, diye düşündü, mutlu oldu. Koyağa yürüdü, zeytin ağaçlarının içinden geçti. Çok yaşlı, bütün gövdeleri çakur çukur olmuş, iki adam el ele verse gövdesini çeviremez, dalları güdüklemiş zeytin ağaçları gördü. Bu zeytinliğin içinde büyümüştü. Kendinin de, babadan dededen kalma on bir ağaç zeytini vardı. Zengin sayılırdı. Ağaçları da gençti, verimliydi. Şimdiye kadar bu bin yaşındaki zeytinleri nasıl olmuş da görmemişti, şaşılır. Oysa bu zeytinler dillere destandı, bütün adanın övüncesi idi. Zeytinlerin üst başından denize bakınca ta uzakta bir balıkçı teknesi gördü. Tekne bu yana doğru geliyordu. Kaç gündür ilk olarak bu sulara bir tekne görüyordu. İçi sevinçle doldu taşıtı, ne yapacağını bilemedi. Sağına soluna döndü,,koşarak yaşlı zeytinlerin arasına geldi durdu. Kalın gövdeleri severek okşadı. Güdük kalmış dallara acıdı. Kedi ayaklarının uçundaydı habire bacaklarına dolanıyordu. O da sevinçten dolmuş taşıyordu. Kediyi yerden kucağına aldı, içi giderek okşuyor, seviyor, yumuşacık tüylerini yüzüne sürüyor, bir yandan da gelen tekneye, derin bir coşkuya kapılmış, bakıyordu. Tekne, hızını almış doğru bu yana geliyordu. Kimin teknesi olabilirdi bu? Buradaki, aşağı yukarı, bütün balıkçıları tanır, tekneleri bilirdi. Gelen teknedeki gözlerini ayırmadan, bu teknenin kimin teknesi olduğunu bulmaya çalışıyor, bir de adaya gelen dostunu nasıl ağırlayacağını düşünüyordu. Bu balıkçıların hepsi kafayı çekerti ve Tanasının evinde horoz sesi duymadık şaraplar vardı. Birkaç şişe rakı, mastika, uzo da görmüştü. Tanası evindeki yiyeceklerle gelen konuğunu dört başı mamur ağırlayabilirdi. Ya gelen balıkçı, adaya yerleşmeye gelen göçmenleri

getiriyorsa, gelenleri adaya çıkar çıkmaz, balıkçının önünde onları nasıl vuracaktı, balıkçıyı da vurdu diyelim, nereye kaçıp saklanacaktı? Nereye kaçarsa kaçsın balıkçılar onu arar bulur, paramparça ederlerdi. Balıkçıyı da göçmenlerle birlikte öldürse, balıkçının ne suçu var...

123

İçindeki bu ikircik sevincini aldı sildi süpürdü götürdü. Dünya bomboş kaldı, yöresinde dört döndü. Tepeden tırnağa uyuştüğunu duyumsadı. Kucağındaki kediyi yere bıraktı. Kedi de küskündü. Onun da sevinci yüreğinden akmış gitmişti. Gitti o yaşlı ağaçlardan birinin altına yattı yalanmaya başladı.

Kediyi yerden kucağına aldı, çorbacının evine koştu, tüfeği, fişeklikleri döşeğin altındaydı. Fişeklikleri, çaprazlama, kuşandı. Tüfeğini omzuna taktı, merdivenleri inerken arandı, kedi onunla birlikte odaya çıkmamıştı, üzüldü. Aşağıya, avluya inince kedi dış kapıdan koşarak geldi bacalarına süründü. Vasilinin içi gene sevinçle doldu taştı. Yamacı tırmanınca tekneyi gördü, mavi bir Karadeniz yapısı bir tekneydi bu. Ali Osmanın teknesiydi. Yollu bir tekneydi. Üç yıl önce kıyıdaki köylüklerden kaçan bir Rum halkçıdan satın almıştı. Dediklerine göre Ali Osmanla Rum balıkçı kaçakçılık yapıyorlarmış. Ne kaçakçılığı yaptıklarını hiç kimse öğrenememiş, bilememişti. Balıkçı Sakıza mı, başka bir yere mi kaçmıştı, onu da kimse bilmiyordu. Bir kısım Rum onun Mustafa Kemal Paşanın ordusuna silah kaçırdığını söylüyordu. Mustafa Kemal Paşaya silah kaçırmışsa Sakıza, Yunanistana nasıl kaçıyordu? Yamaçta bir süre bekledi. Gözlerini, yitip, ortadan silinip gidecekmiş gibi, hiç teknedan ayırmıyordu.

Tekne denizi yararak, köpürterek geldi adaya yaklaştı, Vasili de koşarak iskeleye indi, Tanasinin evine girdi geri çıktı. Burası tehlikeliydi. Çünkü tekne gelip de iskeleye yanaştığında göçmenlerin, içlerine bakmak için ilk açtıkları kapı Tanasinin kapısı olacaktı. Dışarıya çıktı, kendine sığınacak yer aradı, buldu da. Kamışlığın arkasında üstünde yıkılmış işlemeli mermer direkler ve eski bir ören olan küçük bir tepecik vardı. Tepeciği de çepeçevre yaşlı zeytin ağaçları sarmıştı. Oradan bütün deniz tabak gibi gözükürdü. Kalın mermer direğin arkasına geldi oturdu. Tüfeğinin mekanizmasını çevirdi, fişekliğini yokladı, tabancasını belinden çekti aldı. Güneşe gelen tabanca mene-vişledi. Vasili sevindi, deniz de böyle menevişliyordu. Üstelik güneşte de değil. Daha gün doğmamışken, uzaklardan, tepeden daha deniz beyazken, kıyidan, çakıl taşlarının üstünden bakınca deniz böyle sonsuz bin bir renk cümbüşünde menevişlenir, bin bir renkte kıvılcımla-

124

Tekne geldi geldi iskeleye yaklaştı yaklaşacak, geriye döndü. Teknenin içine ıslak ağlar yığılmıştı. Teknede de kimseyi göremedi. Tekne uzaklaşırken kıyıya koştu, çakıl taşlarının üstüne dimdik dikildi. Tekne gözden yitinceye kadar da ayak parmaklarının ucuna dikilerek baktı. Sonra da bacaları onu çekemez oldu çakıl taşlarının üstüne sa-ğılıverdi. Uzaktan bir motor patpatı duyuncaya kadar, çenesi dizlerinin üstünde öyle kalakaldı. Patpatı duyunca da hemen ayağa fırladı, yaklaşmış gelen turuncu balıkçı motorunu gördü. Motor doğru adanın üstüne geliyordu, birincisinden daha coşkun bir sevinç içinde çalkandı. İşte bu tekne mümkünü yok adaya çıkacaktı. Yoksa niçin böyle son hızla adanın üstüne gelsin... Tepeciğe koştu, tüfeğini, fişekliklerini, tabancasını bir çukura koydu, geldi iskelenin ucuna dikildi. Tekne geldi geldi, yarım mil kadar ötede durur gibi oldu, Vasili, "gelin, gelin, gelin," diye bağırırdı. "Bu adada insan var, gelin. Ben Atoynatanoğlu balıkçı Vasiliyim, gelin."

Vasili bu sefer daha da bozuldu. Öfkesi duman oldu da tepesinden çıktı. Küstü, gitti tepeciğe, tüfeğinin yanına oturdu. İşte bu ıssız adada da tek başımıza kaldık. Ne-olacak halimiz. Kim gelir ki bu adaya, bu cehennem dibine. Tuh be... Savaşı düşünmek, o korkunç günleri yeniden yaşamak onu biraz rahatlatıyordu. Ağzı dolusu savaşa, savaşı çıkaranlara sövüyordu. Savaşı çıkaranlara ilk söven kişiyle Sarıkamışta karşılaşmıştı. Bu bir doktor binbaşısıydı. Akşama kadar hiç durmadan yaralıları ameliyat ediyor, durmadan da sövüyordu. İkincisi, bütün bedeni yara içinde, parçalanmamış bir yeri kalmamış bir teğmendiydi. Ondan sonra savaşıardan ne kadar geriye kalmış kişiyle karşılaşmışsa, küfür nedir bilmeyenler bile, savaşa, savaşı icat edenlere, savaşı çıkaranlara yediden yetmişe veryansın ediyorlardı. İnsanların ne hayvanlıkları, ne sürüngen hayvandan-daha sürüngen oldukları, ne kıvıl kıvıl eden, ıgıl ıgıl çürüyen solucan oldukları kalıyordu.

Mermer taşın üstüne oturdu, denize yüzünü döndü, ne olacaktı şimdi? Deniz çizgi çizgi mavileyip geliyordu güneşin doğduğu yerden. Her an da rengi değişiyordu. Ağlarda çırpınan balıklar. Sepetlerde, oltaların ucunda çırpınan balıklar. Ne hakkımız var, bu kadar can yak-

W

maya:

125

Öteden, çok mavi çizginin ucundan bir balıkçı teknesi daha çıktı. Bu kadar uzaktan rengi belli olmuyordu. Vasili, delicesine sevindi, işte bu tekne adaya gelecekti. Hem de yüzde yüz. İskeleye koştu, ucunda durdu. Deniz gene dümdüzdü. Belli belirsiz, deniz kokusu, ot, çiçek, tomurcuk, kamış kokularını getiren ılık, ince bir yel esiyordu. Vasili yavaş yavaş ortaya çıkan tekneyi, boynunu uzatmış, teknenin bir an önce adaya ulaşmasını bekliyordu. Tekne birden ortaya çıkıverdi. Mor, ak çizgili, geniş karınlı bir tekneydi bu. Öfkeli patpatları ta buradan duyulduğuna göre, kim bilir motoru ne kadar eskiydi.

"Bu tekne adaya uğrayacak," diye söylendi Vasili. "Kimse kimsenin kismetini yemez, derler Türkler, iki tekne geçti gitti, adaya uğramadılar. Bu tekne gelecek, iskelele yanaşacak, ben 3e, ben de Tanasi-nin şarabını, böyle bir şarap Amerikada bile yoktur, bu gelen teknede-kilere ikram edeceğim."

Tekne gittikçe yaklaşıyor, Vasili ayakta, boynu denizin üstüne doğru sünmüş bekliyordu. Tekne yaklaştı, içinde yaşlı uzun ak sakallı bir adamla düşük kırmızı bıyıklı iki genç vardı. İskelenin tam önüne geldiler durdular, demir mi atacaklar, iskelele mi yanaşacaklar, bir süre el kol sallayarak konuştular. Vasilinin yüreği göğsünü dövüyordu. Bir incek gibi oluyorlar, Vasilinin sevincine diyecek yok. Bir gidecek gibi davranıyorlar, Vasili kahroluyor. Üçü üç yerden de gözleriyle adayı tarıyorlardı baştan ayağa. Sonunda, Vasilinin yüreğini ağzına getirerek motoru çalıştırarak, ortalığı sarsan patpatlarıyla çektiler gittiler. Vasili de onlar çekip giderlerken, olduğu yere, iskele tahtalarının üstüne çöktü. Ağzı kurumuştu ya, kalkıp çeşmeden bir su içecek hali kalmamıştı.

Bir tekne daha çıktı uzaklardan. Belli belirsiz bir sis içinden ancak gözüküyordu ya, Vasili bunun bir balıkçı teknesi olduğunu hemen anladı. Ne sevindi, ne de üzüldü.

Bu tekne de yaldaştı, içindekiler ağ ayıklıyorlardı. Adaya bakmadan geçtiler gittiler. Vasili iyice bozuldu, umutsuzluğa düştü. Bu ada eskiden, insanlar yaşarken böyle miydi, bu adanın önünden bir tekne, kayık, gemi hiç adaya uğramadan geçip gider miydi...

Sırtındaki çürümüş ölü alabildiğine kokuyordu. Burnu kokuya sonunda alışmıştı ya ensesi, sırtı, saçları, ayakları ölülerin kokusuyla

126

kokuyordu. Toprak, kayalar, karşıkı karlı dağ, sarı çiçekler, ağın ağacı çiçekleri, afyon çiçekleri, otlar, ağaçlar, uçan kuşlar, akan yılanlar, her şey, her şey kokuyordu.

İskelenin önünden arka arkaya tekneler, ışıklarım fora etmiş gemiler, ışığa batmış çıkmış kayıklar geçiyor, tekneler, kayıklar, gemiler köpürmüş bir ışık seli üstünde yüzüyorlardı. Vasili, sırtında ölü, geçtiği dağları, denizleri, akar suları kokutarak koşuyordu. Geçtiği köyler, kasabalar, şehirler, adalar kokudan dolayı gözleri yumruk gibi pörtle-yip dışarıya uğramış, evlerinden fırlamış koşuyorlardı, arkalarından canavarlar kovalıyormuşcasına. Top gülleleri, top top yalımlar toprağa dehşet patlamalarla düşüyor, yer beşik gibi sallanarak sarsılıyor, çığlıklar, iniltiiler dünyayı dolduruyor, esen yeller öğürtücü koku esiyorlardı.

Ve balıkçı tekneleri karanlığın içinden ışıklarını fora etmiş geliyor, adanın önüne gelince söndürüyor, adayı geçtikten sonra da yeniden yakıyorlardı.

Vasili önünden kaç geminin ışıklarını söndürerek geçtiğini sayamadı. Sabaha karşı da kendinden geçti, iskelenin ucuna kıvrıldı yattı, uyudu.

Bir uyandı ki güneş çoktan doğmuş, üç kavak boyu da kalkmış, ortalığı kızdırıyordu. Her yanı ağrıyor, yerinden kırıdayamıyordu. Sirtüstü uzandı. Gökyüzü uzak, dumanlı bir boz maviydi.

Dünkü arka arkaya adanın önünden geçen tekneler düştü aklına. O kadar teknenin bir teki bile adaya uğramamış, adanın burnunun dibinden geçen teknedekiler dönüp de bir kezcik olsun adadan yana bakmamışlardı. Utanıyorlar, bu bomboş kalmış adadan utanıyorlar. Ben, diye düşündü, Yunan askerlerinin ölüleri yanından, içinden geçerken utancımın başımı yerden kaldırılabildim miydi hiç? İnsanoğludur, içinde azıcık insanlık kalmış insanlar da vardır, insanların, her insanın derininde kalmış, az da olsa bir insanlık damarı her zaman depreşebilir. İşte onları bu adaya getirmeyen, önünden geçerken baktırmayan, başlarını önlerine eğdiren bu damardır. Savaş alanlarında öldürdükleri binlerce yan yana, üst üste yatan ölülere utançlarından bakamayanlar, onları toplayıp gömemeyenler onları öldüren utku kahramanlarıdır. Ölülerin yattığı alandan geçen yenmiş ordunun askerleri bile birbirlerinin yüzlerine bakamazlar.

127

Doğru mu, düşünüyorum, diye kendi kendine sordu Vasili. Doğru düşünsem, dedi, bu adaya çıkan ilk kişiyi öldüreğim, diye hiç kafama takar mıydım? Öldürdükten sonra da ne olursa olsun, der miydim?

Dehşet bir koku sardı dört bir yanını. Duvar gibi bir karanlığın içinden geçti. Çürümüş, parça parça dökülen ölüleri sırtında taşıya ta-şıya sırtı yağır olmuştu.

"Öldüreğim o adamı, ölüsünü parça parça edecek, yukardaki kayalıkların üstüne serecek, kokutacağım."

Savaş alanı bataklığın kıyısında, sıcaktı, gökten ateş yağıyordu. Ova, siperler üstüste şişmiş ölülerle dolmuş, hava, toprak, gök, nergis tarlaları, gelincikler, tarlalar dolusu yarpuz, lavanta ölü kokularıyla kokmuş. Ölüleri gömünceye kadar kokudan çok asker ölmüştü. İsa bu sefer de anası Meryemle bir araya gelmiş Vasiliyi korumuştı.

"Öldüreğim onu."

Zorla doğruldu. Güneş onu terletmişti. Karnı zil çalıyordu ya bir lokma yiyeceği bile ağzına atabileceğini sanmıyordu. Kalktı kayığına yollandı, atladı, denize açıldı ya bu sırada o adam gelir de adaya yerleşir, demedi. Ne olursa olsun, o adamı vuracaktı. Ölmeden önce, belki de ölümcül yaralıyken ona taze bir levrek yedirirdi.

Ağır ağır kıyı boyunca gidiyor, kıyıda, kaçışan küçük balık yavrularını gözden kaçırmıyordu. Balıklar birden binlerce bir araya geliyor, yukarda incecik bir dalganın sallanışıyla darmadağın oluyordu.

Balık, küreğin indiğini gören yengeçleri, yengeç yavrularını, suyun üstüne konmuş halanlarını seyrederek bütün adayı döndü, ardından da kayığını gümbatiya doğru sürdü.

Bataklığın küçük mor, san, turuncu kelekleri ölülerin üstünü kapatmışlar mor, sarı, turuncu yığınlar oluşturmuşlardı ölülerin üstlerinde.

Levrek, dedi, seslice. Öyle değil mi arkadaş? Senin de canın levrek istiyor, öyle mi kardeş? Öyleyse dur, bugün kendimize bir levrek ziyafeti çekelim ki... Aklından uzo içmek geçti. Sonra da o adamla karşılıklı... Derken, utandı, düşünceyi orada kesti.

Bu denizde ne kadar taş var, Vasili hemen hemen bilirdi. Levreğin yerlerini de bilirdi. Bundan sonra buraya düşecek balıkçılar ancak yirmi beş elli yılda o taşları, o balık kaynayan yuvaları, yerleri bulabilirler.

128

Adadan epeyce, ada bir boz duman altında kalıncaya kadar uzaklaştılar. Vasili nişana baktı. Levreklerin kaynaştığı tarlaya gelmişlerdi. /Ermeni Avram Reis, böylesi olağan dışı yerlere, benim' tarlam derdi. Şimdi çok yaşlandı Avram Reis. Taa Karadenizden, İstanbullardan buralara kadar gelir en güzel, en çok balığı da o avlardı. O, denizin ne konuştuğunu duyar, onun dilini anlardı. Bir söylentiye göre balıkların dilinden de anlardı. Oltasını attı. Vasili denizin, balıkların dilinden an-lamıyordu, onun da balıkçılıktaki hüneri, bu denizde, çok ustadan geride kalmazdı. Oltasını salladı. Yendi oltayı sallamadan öyle tuttu. Levrek devinimi sert, hızlı, canavar bir balık. Acemiler levrek yakalayamazlardı. Yakalarlarsa da, en azından bir yerleri kanar, sakatlanırlardı. Dişleri sivri, sert, çelik çivi gibiydi. Vasili, oltası denizde çok bekledi. Sonunda alttan balık sert vurdu çekildi. Birkaç kez daha vurdu çekildi. Sonuncuda Vasili oltayı sert çekti. Oltanın mengene gibi çeneye girdiğini duyumsadı. Oltanın ipi yay gibi gerildi, koptu kopacaktı. Vasili, biraz verdi çekti. Balık sudan çıktığında öyle bir oynuyor, öyle bir çırpınıyordu ki, yakalayıp içeri almak hiç de kolay değildi. Vasili güverteadaki telis parçasını aldı, balığı kendine doğru getirdi, telisle yakaladı, oltadaki öylesine bir çırpındı ki, Vasili'nin nerdeyse kolu kopacaktı. Balık, elinden kaydı, teknenin içine düştü. Kedi de gelmiş, çırpınan balığın yanına oturmuş, başını balığa uzatmış, kocaman olmuş gözlerle şaşkın, ürkmüş, korkmuş, tetikte, balık bir kez daha atlasa durumunu ayarlamış, hemen kaçacak, bekliyor, uzanıp koklamayı bile unutmuş. Kedinin bu bekleyişi Vasili'nin balığı alıp livarın içine koyuncaya kadar sürdü. Balık livarın suyuna girince bir daha çırpındı, sıçradı ya, gücü kesilmişti, uzun bir süre kuyruğu seyirdi durdu.

Bu yıl deniz çok tuhaftı. Balık kaynıyordu ortalık. Kendini bildi bileli bu kadar bir süre içinde arka arkaya üç balığı hiç tutmamıştı. Deniz bayram ediyordu.

Boş oltasını denizden çekti, "haydi arkadaş," dedi kediye, başından kuyruk sokumuna kadar elini sırtında gezdirdi.

"Haydi arkadaş gidelim. Kimseler adamızı alıp götürmeden yetişelim. Yetişelim de balıklarımızı pişirdim. İstersen bir de Barba Tanasinin şaraplarından içelim ki Yuna- nistandaki Barba Tanasinin ruhu şad olsun. O, insan emeğinin bir damlasının bile boşa gitmesini istemezdi. Biz de bir damlasını dökmeden."

129

O konuştuğu kedi hoşlanıyor, onun gözlerinin içine hayranlıkla sevgiyle bakıyordu.

Adaya döndüklerinde çok acıkmışlardı.

Yemekten sonra zeytinliklere geçtiler. Vasili denize bakmamak için gözlerini yumdu. Adanın önünden boy boy, renk renk durmadan tekneler geçiyordu. Dayanamadı, gözlerini açtı. Kedi ayağının dibinde uyumuştı. O, ayağa kalkınca kedi de gözlerini açtı, ardına düştü. Vasili, denize inmedi, böğürtlenliğe çevirdi yolunu. Koyağın dibi, denize kavuşmadan önce gür bir böğürtlenlikti. Anasıyla birlikte, daha gün ışımadan, sonbaharlarda böğürtlenliğe inerler, her birisi başparmak kadar olmuş böğürtlenleri toplarlardı. Anası böğürtlen toplamakta zeytin çırpımdan da daha ustaydı. Daha gün ışıırken sepetleri doldurur eve dönerlerdi. Vasili böğürtleni o kadar sever, öyle çok yerdi ki, eli yüzü kapkara olurdu.

Böğürtlenler çiçeğe durmuştu. Mosmor çiçeklerden gözükmüyordu dallar, yapraklar. Kapkara, her birisi bir çocuk eli kadar büyük kelekler de kimi çiçeklere konmuş kanatlarını açıp açıp kapatıyor, kimi kanatlarını bitirmiş, birçoğu da çiçeklerin üstünde dönüyor, göğe yükseliyor, geri iniyor, bir araya geliyor, küme küme, kanatlarının altı som kadife kırmızısı, kıpkırmızı çakarak, kıvılcımlanarak geriye dönüyor, az sonra gene hep birden dalga dalga denizin kıyısına gidiyor geri dönüyorlardı.

Yeşil böcekler, kanatları sert kabuklu, bu böcekleri hiç görmemişti... Bir telli kavağa sıvanmış, yukarı doğru giden sarıca karıncalar, sarıca kıvılcımlar gibi. Kurumuş, yeşermeye çalışan top top dikenlerin altında binlerce, on binlerce kara benekli çok kırmızı uğur böcekleri... Vasili eğildi, dikenlerin altından bir pança böcek aldı havaya savurdu. Bu kadar böceğin içinden ancak bir ikisi uçabildi, gerisi hep yere düştü.

Vasili, hiç bu kadar çok uğur böceğini de bir arada görmemişti. Doğup büyüdüğü adayı daha yeni görüyordu. Şimdi, en küçük ot, çiçek, kök, gövde, yaprak, dalga, renk, çakıl, kaya gözlerinden kaçmıyordu. Her yerde de karşısına yeni, hiç görmediği bir kuş, bir arı çıkıyor, Vasili şaşkınlık içinde kalıyordu. Ne kadar da çok arı, ne kadar çok arı türü varmış da bu adada kimsenin haberi yokmuş. Az ilerde hüthütle-

130

ri gördü. Çok hüthüt kuşu görmüştü ya bunlar koskocamandı. Kepezleri de uzundu. Renkleri daha parlak, göz alıcıydı. Çayırlığın üstünde durmadan yemleniyorlardı. Üç adım önüne kadar geldiler. Nerdeyse gelecek omuzlarına

konacaklardı. Oysa hüthütler çok ürkek kuşlardı. Hüthütleri ürkütmeden kovanların oraya çıktı. Kovanlara da hiç dokunulmamıştı. Ceketıyla yüzünü, ellerini kapatıp bir kovani açtı, apak petekler ağızlarına kadar balla dolmuştu. Kapağı kapattı.

En güzeli anların oğul vermesiydi. Oğul zamanları genç arılar kovanlara sığmaz dışarı çıkarlar, salkım salkım dallardan sarkarlardı ta ki, balcılar onları yeni kovanlara alıncaya kadar. Bir salkımda on binlerce arı, titreyen kanatlarında on binlerce ipilti. Bir ipilti yumağı binlerce ipilti, binlerce renkle birlikte çakarak...

Vasili o gün adada akşama kadar renklere, ipiltilere, mavilere, ısıltılara battı çıktı, ömründe hiç bu kadar mutlu olmamıştı. Yemeyi içmeyi, gelecek adamı unutarak yatağa girdi. Böyle bir savaştan sonra, bu kadar can çekişme, bu kadar çürümüş, ulmuş insan gördükten sonra dünyanın böylesine tadına varmak, mutluluğun ne olduğunu anlamak... İyi ki, iyi ki ölmemişim, iyi ki bu günü de, bu dünyayı da gördüm, diye sevinçten titredi Vasili. Savaşları, o gelecek adamı hiç düşünmedi. Yanına kıvrılmış kedisi de mırıltıya veryansın ediyor, o da mutluluktan ne yapacağını bilemiyor.

Hüthütler de bir insan görmekten mutlu olmuşlar, nerdeyse gelip üstüne konacaklar.

Bu kadar beladan, bu kadar yıl sonra böyle bir gün görmek, yaşamak bir tansıktı.

Yatakta birkaç kez döndü. Mavi bir büyüün içine battı çıktı, sonra da uyudu. Kedi mırıltısını sürdürüyordu.

Sabah erkenden kalktı, doğru zeytinliğe koştu, gün doğdu doğacak, bir çalidan öbür çaliya gerilmiş büyük bir örümcek ağı gördü. Şimdiye kadar hiç bu kadar büyük bir ağ görmemişti. Ağin alt köşesine de başparmak büyüklüğünde bir örümcek sinmişti. Vasili örümceği görünce korktu, örümceğin kırmızısı çok zehirli olurdu. Onun sokması, ne yeşil, ne ok yılanının sokmasına benzerdi, sokar sokmaz öldürür, ölü donar kalırdı. Adalıların en korktuğu yaratık bu kırmızı örümceklerdi. Örümcek ağına çiğ yağmış, ağa birçok da tür tür sinek düş- | müştü. Üç tanesi de daha çırpınıp duruyordu. Hemen oradan uzaklaş-

131

ti. Bu sabah zeytinlik gerilmiş, her birisi bir çarşaf kadar ağlarla dolmuştu. Korktu, öteki ağlardaki örümcekler kırmızı değillerdi. Gene de korktu, zeytinliğin dışına çıktı. Orada da bir kovuğun ağzına yığılmış, yuvaya girip çıkan eşek arılarını gördü. Eşek arılarından ödü kopardı. Sokunca öldürmezse eğer davul gibi şişirirdi. Çok da kurnaz arılardı, tnsana yaklaşırlarken vızıltısız sessiz yaklaşırlar, sokar kaçarlardı. Balardan, öbür bir kısım tür arılar insanı sokunca iğneleri insanın etinde kalır, sokmayı canlarıyla öderlerdi. Oysa eşek arılarının iğnelerine hiçbir şey olmaz, arka arkaya, fırsat bulurlarsa yüz kişiyi bile sokarlardı. Yalnız eşek arıları belki dünyadaki en güzel yaratıklardı. Renkleri, o kanat altları kadife kırmızısı kelekler var ya tam o kırmızıydı. Daha parlak. Kuyruklarında sarı, mor halkalar vardı. Kanatları güneşte menevişlenir, renk renk ipiltiler doldururdu dünyayı. Kocaman gözlerinden de renkler ipiltiler taşırdı. Ardında kedisi, o gün hiçbir yerde durmadan bütün adayı dolaştı. Bugün de her şeye hayran kaldı. Gün batarken balığa çıktı, kıyıda ağ attı, voliyile çok balık tuttu, bir çoğunu denize attı, ağa bir de büyücek kırlangıç düşmüştü, buna sevindi. Bu akşam bir balık çorbası yapacaktı. Tenceresi başaltında duruyordu. Kıyıya geldi, kurumuş zeytin dallarıyla bir ateş yaktı, tencereyi ocağa vurdu. Kıyıdaki evlerden birisinin arka bahçesine girdi, maydanoz, yeşil soğan topladı. Bir de domates olsaydı. Aklına tıp etti, Tanasının evi ne güne duruyordu, hemen koştu, büyük kavanozlarda domates, biber salçası...

Kırlangıca üç tür balık daha ekledi.

Kedisiyle birlikte sofraya oturdu. Kediye ağdan çıkan en güzel küçük balıkları ayırmıştı. Kedi o kadar balık yedi ki karnı davul gibi şişti, olduğu yerde uyudu kaldı. Vasili yattığı eve giderken kedisini kucağına aldı, yürümesin fıkara dedi.

Bu sabah yataktan bir türlü çıkmak istemiyordu. Bir o yana bir bu yana dönüyor, bir türlü rahat edemiyordu. Döndü döndü, sonunda da yataktan çıktı, giyindi, aşağı indi. Sabunu, usturası yanındaydı, yüzünü soğuk suyla köpürttü. Sabun halis bir sabundu. Usturasını uzun uzun kılavladı, sinek kaydı bir tıraş oldu. Bir de kolonya olsaydı. O adamın sandığındaki kolonya çok güzel bir kolonyaydı. Alamazdı ki... Öldüreceği bir insanın kolonyasını nasıl alır da sürünürdü.

132

Köyün bütün evleri tutuşmuş yanıyordu. Köyün evlerinin hepsi tahtadandı. Yaşlılar, iki büklüm olmuşlar, hastalar, çocuklar, genç güzel kızlar, daha bıyıkları yeni terlemiş delikanlılar, yanan evlerden can havliyle dışarı fırlıyorlar, fırlar fırlamaz da yoğun bir yaylım ateşiyle karşılanıyorlar, düşen düşüyor, düşmeyenler de yanan evlere yeniden sığınyıyorlar, az sonra yeniden dışarıya, yaylım ateşi, geri, evlere... İçerde cayır cayır yananlar... Dışarda kan içinde debelenip debelenip sonra kaskatı kesilenler.

Böyle çok köy yangını gördü Vasili. Askerlerin bir kısmı yangından kaçanların üstüne kurşun sıkıyorlardı. Yüzbaşı uzaktan kurşun sıkmayanları saptıyor, koşu koşu geliyor, o askerin kafasına, tabancasının namlusunu dayayıp sıkıyor, yere düşen asker eğer ölmemişse, ta-bancasındaki kurşunları bitinceye kadar ardı ardına bu yedi canlı insanın başına boşaltıyor, yöreye dağılmış beyne tiksineren baktıktan sonra oradan ayrılıyor, öteki askerin beynini dağıtmaya gidiyordu. Gene de birçok asker yangından kaçanlara kurşun sıkamıyordu.

Vasili bugün kendini çok tuhaf buluyordu. Bunca savaş, bunca kırım, bunca ölüm görmüş, bir, bu, yangından kaçanları, ikincisi de Şark Cephesinde bittin sapır sapır yere dökülen binlerce ölü aklına geldikçe, her zaman kafasından kovmuş, bu korkunçlukları düşünmemek için elinden geleni yapmış, her zaman da kendisiyle başa çıkamamıştı. Sonunda da karar vermişti, Şark Cephesinden gelen döküntü- -lerin hiçbirisine inanmayacaktı.

Bugün o adam gelecekti ve bu adam yangından kaçanlara kurşun sıkmayan askerlerin beyinlerini dağıtan yüzbaşıya benziyordu. Benzemese bile öldürecekti ya, benzemesi çok daha iyiydi. Daha güzel öldürürdü. Oydu o. iki insan birbirine tıpi tıpına bu kadar benzer mi, odur o. O, çoktan ölümü hak etmiştir. O değilse, onun burada, bu ıssız adada ne işi var, bir yüzbaşı niçin, bu dünyanın öte ucundaki adaya gelsin, hem de tek başına? Pekiyi, bu boy onun boyu, bu kırmızı bıyıklar onun bıyığı, bu uzun yüz, bu kalın dudaklar, bu kemerli burun onun burnu değil mi? Onu bir göz açıp kapayıncaya kadar bile yaşatmak suç değil mi?

En yaşlı zeytin ağacının dibine oturdu. Aşağıdan esen ılık yel deniz kokusunu getirdi. Keski, o yangınları, o bittin dökülenleri aklına getirmemiş olsaydı. Çok tuhaf olmuştu. Kendini yok gibi sayıyordu.

133

Tüfeğini önüne aldı, boşalttı, yağladı. Tabancasını da yağladı. Fişekleri doldurdu boşalttı. Boşalttı doldurdu. Usandı, ayağa kalktı, iskeleye indi, çeşmede yüzünü yudu. O adamın evine gitti, sandığını açtı kapattı. Zeytinli koyağa çıktı, arka arkaya üç tane örümcek ağını bozdu. Bir eşek arısı yuvasını yeşil uzun otlarla tıkadı. Eşek arıları geldi yuvanın yöresinde dolaştılar dolaştılar gittiler. Sonra da yuvanın yöresinde çoğalarak, kanat kanada dönmeye başladılar. Döndükçe vızıltıları artıyor, bir öfkeye dönüşüyor, vızıltıları arttıkça da öfkeleniyorlardı. Bir an geldi ki, yuvanın yöresi kırmızı, öfkeden uğunan, kıpkırmızı kıvılcımlanan arılarla doldu. Arılar öfkelenidikçe iri gözleri biraz daha pörtlüyor, ışıqlanıyor, kıvılcımlanıyor, büyüyordu. Arıların vızıltıları artıyor, bir gürültüye dönüşüyor, yuvanın yöresinden kopan bir bölük arı da gelmiş Vasilinin başının yöresinde dönüyorlardı. Vasili az daha kalkıp elleriyle başını korumasaydı arılar onu çoktan şişirecek ya da öbür dünyaya göndereceklerdi.

Vasili başının yöresinde dönen arılarla birlikte iskeleye aşağı alıp yatırırken karşıdan gelen uzaktaki balıkçı teknesini görünce olduğu yerde zınk diye durdu. Acaba bu tekne adaya mı geliyordu, gelen bir tanıdık arkadaş mıydı, burada arkadaşı olmayan balıkçı var mıydı ki... Gelen bir arkadaşısıya Tanasinin şarapları ne güne duruyordu. Zeytin ağacı közlerinin üstünde balıkları kızartırlar, mor şarapları tas tas içerlerdi. Kim gelecek, elbette bir balıkçı arkadaşı gelecekti onu özleyen. Onun burada kaldığını kimsenin bilmediği aklına gelmiyordu.

Tüfeğini götürdü kamışlığın içine, nergislerin önüne yatırdı, fişekliklerini de mavzerin üstüne koydu, geldi iskelenin ucunda durdu. Tekne gittikçe yaklaşıyordu. Bu tekne, bu tekne, bu tekne, bildiği bir tekne ya kimin teknesi? Tekne yarım mil kadar yaklaştı. Bu tekne kimin teknesi? Kedi de gelen tekneyi görmüş, bacaklarına sürünüyordu. Vasili iskelenin tahtaları üstünde gitti geldi, geldi gitti. Teknenin güvertesinde o adama benzer birisini gördü. Teknenin de kimin teknesi olduğunu bir türlü çıkaramıyordu. Kendini doğru kamışlığın içine attı, az sonra teknenin iskeleye vurduğunu duydu. Bu kaptan acemi bir kaptan, diye içinden geçirdi. Ayakta durmuş iskeleye çıkacakları bekliyordu, önce o adam çıktı iskeleye. Gözlerini dikip adaya, evlere, çınar ağaçlarına, değir-

134

menlere, tepelere bakıyordu. Teknesini iskeleye bağlayan kaptan da çıktı iskeleye geldi adamın yanında durdu.

Teknenin kaptanını hemen tanıdı. Bu, tayfa Kadriydi. Vasilinin yanında da çalışmıştı, iyi, dost insandı. Çok da iyi, bir Rum gibi Rumca bilirdi.

O adam tıpatıp yüzbaşıya benziyordu. Yüzbaşı değilse kardeşiydi. Kardeşi de olsa bu kadar benzeyemezdi. Bu, o yüzbaşıydı, iyi ki burada, bu adada o kadar insanın öcünü ondan alacaktı. Yüzbaşı amma da güzel giyinmişti. Saatinin kordonu belki dört parmaktı. Lacivert yeleğinin bu cebinden öteki cebine atmıştı. Körüklü parlak çizmeleri, astragan kalpağı, sedef düğmeli ipekli ak gömleği, kırmızı yaka mendili, demek askerlikten soyununca böyle giyinmişti. Giyinsin varsın. O güzel giyitler onun kefeni olacak. O alçak, o canavar bedene dokunan giyitleri hiçbir insan giymemeli. Yakmalı o giyitleri ki, kimseye bulaşmasın onun canavarlığı. Eğildi tüfeğini okşadı, eline aldı, kaldırdı, gez göz arpıcık, tam alınının ortasına nişan aldı, tetiğe basacakken ya Kadri, diye düşündü. Onun bir anası var. Anasının da tek çocuğu Kadriyi de bu ada halkı çocukları gibi severdi. Bu adamı öldürünce Kadriyi de öldürmek gerekmez miydi? | ""

Adamla Kadri iskelenin üstünde el kol sallayarak konuşuyorlar tartışıyorlardı. Adam sonunda yattığı eve yürüdü. Evin avlu kapısında bir süre durdu hayran hayran yapıyı, bahçeyi seyretti, içeriye yürüdü, biraz sonra da giyitlerini değiştirmiş geri çıktı. "Gene de o yüzbaşı," dedi Vasili. "Hem de ta kendisi. İsterse cırılçıplak olsun, gene de o yüzbaşı bu adam. Ben de onu yarın öldürürüm. Bu adayı da öldürttüğü o kadar asker için, yaktırttığı köylerden, paramparça ettiği beyinlerden ötürü bu adayı ona mükafat olarak vermiştir hükümet,"

Vasili kamışlığın içinden arkasındaki çukura kadar yürüdü, oradan zeytinliğin içine çıktı, yaşlı bir zeytin ağacına sırtını dayadı, bağdaş kurdu oturdu, mavzerini kucağına uzattı. Mavzeri yepyenydi, hemen hemen kullanılmamıştı.

Oturduğu yerden iskeleye görüyordu. Tayfa Kadri teknenin içinden sandıklar, sepetler, koltuklar, kilimler, halılar, kaplar, buradan göremediği başka ufak tefek öteberi alıyor yüzbaşıya, Vasili artık bu adama yüzbaşı, diyor, yüzbaşı dedikçe de öfkesi daha artıyordu, veriyor,

135

yüzbaşı da öteberiyi iskelenin üstüne yığıyordu. Yüzbaşı o kadar şey almıştı ki iskelenin üstü dolmuştu.

Vasili şaşırmış kalmıştı, bu kadar öteberiyi. Ayna almıştı ki yüzbaşı insan boyunda. Aynaya vuran güneş en yaşlı zeytin ağacına yansımış, yaşlı, yamru yumru ağacı ışığa çevirmişti.

Adamın yüzünde alttan alta bir gülümseme, bir mutluluk... Demek ki yüzbaşı bu adayı aldığından dolayı mutluydu. Vasili iyi anımsıyordu, şimdiki gibi gözlerinin önünde, yüzbaşı askerlerin kafalarını parçalar, beyinlerini paramparça toprağa saçarken de böyle gülümsüyor, mutlu, kıvançlı gözüküyordu. İskelenin üstüne yığılmış öteberileri eve taşımaya başladılar. Taşıma, akşama kadar sürdü.

136

Vasili, niçin korktum, niçin ikisini birden öldürmedim, diye yakınıyor, kendi kendine söyleniyordu. Böyle söylene söylene zeytinlerin içinden yukarıya kadar çıktı. Kedi de arkasından geliyordu ya, onun hiçbir yana baktığı yoktu. Ne kelebek görüyordu, ne bir şey. Oysa yöresinde kelebek kaynaşıyordu. Hele koskocaman bir kelebek vardı, bu kelebeğin kanatları pütürlü, pul pul yaldızlı, yumuşak, insanın içini okşayan, ta derinliğine, iliklerine kadar işleyen bir kadife mavişiydi. O kocaman turuncu kelebeği de iyi tanırdı Vasili. Çocukluğunda bir ya-bangülüne konmuş, kanatlarını açıp kapatarak dinlenen bu kelebeğin hiçbir turuncuya benzemeyen turuncusu da alır onu başka turuncu dünyalara götürürdü.

Bozulmuş asker, bir köyün içine girdi. Yaralı, kan içindeydiler, üşüyor, sapır sapır dökülüyor, yollarda kalıyorlardı. Köyün orta yerindeki çeşmenin yöresinde bir sürü kadın, kız, çoluk çocuk bekliyor, kayıtsız gözlerle bu yalınayak, bitmiş tükenmiş, bedenleri bitle sıvalı askerlere bakıyorlar. Yüzbaşı, emir verdi: Diz çök, silah omza, ateş. Hiç kimse diz çökmedi. Hiçbir asker diz çökecek hali de kalmamıştı. Çeşme başındakiler, yüzbaşı daha ateş komutasını verir vermez, su kaplarını orada bırakmış çoktan yitkilere karışmışlardı. Yüzbaşı komutasını daha sürdürüyordu. Birkaç asker dayanamadı, diz çöktü, yüzbaşı çeşmeyi gösterdi, ateş! Çeşmenin taşlarına birkaç kurşun yapıştı, bir kısmı da karavana dedi. Yüzbaşı da her ateş emrinin ardından çeşmenin taşlarına ateş ediyor, sonra da elini beline koyup kendi kendine gülüyordu. "Ateş, ateş, ateeeeş!"

"Sırtlarındaki hastaları çeşmenin önüne bırakın."

137

Herkes yaralıları, hastaları karların üstüne bıraktı.

"Evlere dağılın. Kimi bulursanız alın buraya getirin."

Askerler köyün içine dağıldılar. Evler bomboştu. Askerler eli boş döndüler biraz sonra. Yüzbaşı öfkeden deliye döndü. Boyun damarları şişmiş, gözleri pördemişti. Bir köşeden yaşlı, uzun ak sakallı sarıklı, iki büklüm bir adam geliyor, hoş geldiniz yavrular, hoş geldiniz, diyordu. Birkaç sözcük daha söyleyecekti ki, yüzbaşının tabancası arka arkaya üç kez patladı, yaşlı adam önce dizlerinin üstüne çöküverdi, ardından da sağ yanına devrildi.

"Yaralıları sırtınıza alın. Ölüler şurada, bu alçakların köylerinin ortasında kalsın. Bunlar Müslüman, bunlar insan ha..."

Askerin geldiğini görür görmez bir kaşık su, bir lokma ekmek vermemek için dağlara kaçıyorlar. Hepsini, hepsini, önümüze kim çıkarsa öldürecekiz. Bunlar insan değil, Müslüman değil. Yiyeceklerini de hep dağdaki mağaralarda saklıyorlar. Hayvanları da mağaralarda. Kendileri de... Bakın şu halimize, bakın onların ettiklerine."

Çeşmenin yöresinde çok ölü kaldı. Arkadan daha çok asker geliyordu, sırtlarında yaralı arkadaşlarıyla. Durmadan da yollarda dökülüp kalıyorlardı. Bıyıkları buz tutmuş yüzbaşı çıldırmıştı.

Önlerine, ürecek üç tane büyük, görkemli çoban köpeği çıktı. Yüzbaşı, üç köpeğin üçünü de ağızlarından vurdu.

Köpekler, korkunç seslerle kıvrılarak yere yuvarlandılar. Askerler, dönüp dönüp arkalarına, kıvranan köpeklerle bakıyorlardı. Beyinleri parçalanmış, kana batmış çıkmış üç köpek de bacıklarını germişler titretiyorlardı.

Çeşmenin yanından, bırakılmış ölü askerlerden birisi ayağa kalktı, "beni bırakmayın yüzbaşım," dedi, boylu boyunca yere serildi.

Yüzbaşı:

"Kim bıraktı bu adamı?" diye bağırdı, ne kadar bağırarak gücü kalmışsa.

Topallayan, bir deri bir kemik kalmış bir asker çıktı ortaya:

"Ben bıraktım yüzbaşım," dedi, duyulur duyulmaz bir sesle. "Ölmüştü de onun için. Dirilivermiş. Ben ne bileyim."

"Asker, dur!"

Yüzbaşının gene boyun damarları şişmiş, gözleri pörtlemişti. Tabancasını çekti, bölüğün birkaç adım önündeki askeri kolundan tuttu

138

aldı orta yere getirdi, nişan aldı tam alnının ortasından vurdu. Askerin daha ayaktayken canı çıktı, yere kıpırdamadan serildi.

Vasili, bu yüzbaşı o yüzbaşı işte. Bu yüzbaşı gözünü kırpmadan adam öldürüyordu. Yalnız insanları değil, alışmıştı, önüne hangi canlı gelirse basıyordu kurşunu.

Bu yüzbaşı o yüzbaşısıdır. Yemin etmesem bile bu yüzbaşısı öldür-meliydim. Böyle bir insan ölmeli. Bu, bir insanlıktan çıkmış kan içici bir zalim.

Gün batıncaya kadar tepenin başında yüzbaşısı bütün savaşılar götürdü. Öldürdükleri Yezidilerin, cerenlerin, Arapların, Kürtlerin bütün öldürme emrini yüzbaşı verdi. Yüzbaşısıya göre önüne kim gelirse asker kaçaydı. Her silahlı da eşkiyaydı, öldürüp silahını, mermilerini almak gerekti. Bütün dünya Osmanlıya, Türke düşmandı. Her önüne çıkana öldürmesi gerekti. Ve önüne gelen her canlıyı öldürüyordu.

Sürüler halinde dolaşıyordu cerenler Mezopotamyada. Bir ceren sürüsüyle karşı karşıya kaldılar, daha cerenler başlarını kaldırıp kaçmaya fırsat bulamadan yüzbaşı ateş, diye bağırdı, cerenler yerde debelenmeye başladılar. Kaçan cerenlerin de-arkasından kurşunlar yetişiyor, cerenler kumun üstünde debeleniyorlar, bacaları titreyerek can çekiyorlardı.

İşte bu yüzbaşı o zalim yüzbaşıydı. Bu dünyada bir gün bile soluk alma hakkı yoktu. İyi ki burada, bu adada tanrı onun ölümünü Vasiliye nasip etmişti. Oh ne güzel, dedi kendi kendine, oh, yarın sabah erkenden onu ne güzel, ne biçim öldüreceğim onu, diye sevindi. Güzel kedim, diye okşadı, bacağına sürünen kediye. İyi ki onun eline geçmedin. Seni görür görmez öldürürdüm. O bütün canlılara düşman. Beni, seni bu dünyada kimi görürse... Neee, o buraya mı geliyor? Telaşlandı. Arkadan mağaraya indi, dışarıya çıktı, geri döndü, içerden bir peksimet aldı, köşke yürüdü. Çok acıkmıştı. Kedi de açtı. Sabahtan beri aç susuz, fukara ardınca sürünmüştü. Ne yapmalıydı? Köşkların önünde duruyordu kayığı, bindi. Kürekleri ağır ağır çekiyor, kürekler en küçük bir şıpım çıkarmıyorlardı. Ayın ucu görünmüş, denize belli belirsiz bir ışık düşmüştü. Kürekler her inip kalktıkça yoğunlaştırılmış bir ışık, eritilmiş bir altın yığını parlayıp sönüyordu. Denizi hiç böylesine altından da bin kez daha ışıkl, bütün denizi erimiş altına dönüştüren

139

yakamozu, bu adada doğmuş bu denizde büyümüş, bir kere olsun böyle görmemişti. Dünya değişiyor, diye düşündü. Ölümüm mü yaklaşıyor, insan ölürken dünya insanın gözüne cennetten de daha güzel gö-zükürmüş. Her şeyi unutmuş, küreklerin çıkardığı yakamozlara kendisini kaptırmış gidiyordu. Bir balığın denizden atlaması, şap diye de düşmesi, tam bu sırada da kedinin miyavlamasıyla kendine geldi. Telaşla oltalarına saldırdı, bir kaşık aldı, denize attı, motoru çalıştırdı, motoru pat pat etmiyor, duyulur duyulmaz işliyordu. Hiçbir yerden duyulmazdı. Daha yüz, yüz elli kulaç gitmeden oltanın ipi ağırlaştı, bir iki kez de salladı Vasili çekti, büyücek bir lüfer yakalamıştı, aldı, temizledi, birkaç parçaya böldü, kedi saldırıyordu, ilk parçayı kesinceye kadar kediyle epeyi cebelleşti. Önüne atılan balığı kedi bir anda yuttu. Vasili ikinci parçayı çoktan kesmişti, bütün parçaları, ikinci parçayı biraz daha yavaş yiyen kedinin önüne koydu. Bu akşam canı hiç yemek istemiyordu. Oltayı topladı, yola düştü. Kayık, dalgasız denizde yağ gibi kayıyordu. Koşarak merdivenleri çıktı, çıkar çıkmaz da geri indi, kayığı çözdü mağaraya sürdü, kolaylıkla içeriye girdi, kediye kucağına aldı evin yolunu tuttu.

Yataкта dönüp duruyordu. Çölde Yezidileri öldüren bir Arap Emirini duymuştu. Yüzlerce kişiyle Yezidilerin üstüne saldırmış, beşikteki çocukları, hamile kadınların karnındaki bebeleri çıkartıp süngülerinin ucuna takıyorlardı. Koskocaman bir Yezidi kabilesinin hepsini öldürmüştü. Köpeklerini, kedilerini de öldürmüşler, sürülerini, develerini almışlar, Abdülaziz dağlarına doğru akmışlardı. Bir çoğu dağlara çekilmiş Yezidileri de oradaki Müslümanlar öldürüyorlardı. İş-te bu adam o Arap kabilesinin emirine benziyordu. Tıpkı o. Bir eşkiya çetesiyle karşılaşmıştı Murat Dağının dibinde. İşte bu çete reisi de bu adama benziyordu.

Vasili öylesine kendisini hazırladı, öylesine öfkelen-di ki, neredeyse yüreği patlayacaktı. Yataktan çıktı, tabancasını beline taktı, fişekliklerini kuşandı, mavzerini omzuna aldı, iskele-ye koştu. Evi ateşe verecek, o adam da kapıdan çıkınca basacaktı kurşunu.

Mağaraya geri döndü, benzin tenekelerinden birini aldı geldi, çınarların altındaki tahta sedirlerden birine oturdu, benzin tenekesini

140

önüne koydu. Biraz dinlenince eski öfkesi uçtu gitti. Çalıştı çabaladı, yüzbaşı insanlara öyle işkenceler, zulümler, öyle kötülükler yaptı ki, bir tanesiyle bile bin kez ölümü hak eder, diyerek, kendini inandırdı. On kez evin kapısına, pencerelerin altına gaz tenekesiyle gitti, ama benzini bir türlü döküp ateşleyemedi. Sonunda da, "sen de mi insanlıktan çıktın Vasili, uykudaki adam öldürülür mü, yakılır mı?" diye kendine sövdü.

Bu sözleri söyleyince bir sevindi, bir sevindi, kucağına kedisini, eline benzin tenekesini aldı, köşke geldi, koşarak karanlık merdivenleri çıktı, soyundu, yatağa girdi, kedisi de yanına uzandı. İkisi de bitap düşmüştü. Hemencecik uyudular.

Kamışlar ince bir yelde usuldan sallanıyorlardı. Kalın yapraklı, sert dikenli böğürtlen tevekleri ötedeki hendeğin içine kadar uzanmışlardı. Yeşil, gür dallı ılınlar kamışları sarmışlar, çukuru sık bir zincar-lığa çevirmişlerdi. Bir de zincarlıkta diz boyu ot, yarpuz bitmişti. Arkadaki, ta yara kadar uzanan geniş hendekte biten nergislerin içinde turuncu, kanatlarının altı som kadife kırmızısı, mavi, ak kelebekler uçuşmaktaydı. Vasili bütün bunları görececek halde değildi. Yüreği du-racaktı gibi içerden çıkacak adamı bekliyordu. Ne pahasına olursa olsun onu vuracaktı. Vurduktan sonra da onu hemen öldürsünler razıydı, önceleri, gün ışıırken gelip buraya, kamışlığın içine yerleştiğinde soğukkanlıydı, ama zaman geçtikçe bir hoş oluyor, çözülüyordu. Şimdi de bütün bedenini bir titreme almıştı. Elindeki mavzer titremekten uçuyordu. Şu anda o adam kapıdan gözüke, değil o adamı, önündeki koskoca çınarın gövdesini bile vuramazdı. Epeydir kendisini toparlamaya çalışıyor, çalıştıkça daha çok çözülüyor, damarlarındaki kan boşalmış gibi oluyor, elleri daha çok titriyor, elleri titredikçe de daha çok çözülüyordu.

Bunca savaşa girmiş çıkmış, bir sürü düşmanla süngü süngüye gelmiş, yanına düşen top gülleleriyle birçok insan parçalanmış, kollar, bacalar, gövdeler, kesik başlar havaya savrulmuş, gökten yağmur gibi kan yağmış, hiç böyle olmamıştı. Bir ölü tepesinin altından, tepeden tırnağa kanlar içinde çıkmış, görenler onu kandan insan sanmışlar gene

böyle olmamış, koşarak yakındaki dereye gitmiş kendini suya bile atmıştı. Şimdi yerinden kıpırdayamıyordu. Vazgeçsem mi, şu adamı öldürmekten, diye düşündü. Sonra da vazgeçtim, vazgeçtim onu öl-

141

dürmekten, diye yüksek sesle konuştu, gene de bedeninde, ellerinin titremesinde hiçbir değişiklik olmadı. Yerinden kalkabilse, kalkıp yürüyecek hali olsa burada bir ancık bile durmayacaktı, öldürmeyeceğim, öldürmeyeceğim, ona hiçbir şey yapmayacağım, evini de yakmayacağım, diye durmadan içinden yineliyordu. Bu adam da ne kadar çok gecikmişti. İnsan dediğin insan da bu kadar çok uyur mu, gün bile geldi de bir kavak boyu yükseldi, insan hiç üstüne gün doğdurur mu? Arkasından da kim bilir, diye düşündü, garibanın başından neler, neler geçmiştir, ne savaşlara girmiş çıkmış, ne belalara düşmüş çıkmıştır, yorgunluktan ne kadar ölmüştür de bu saate kadar uyuyor.

İçindeki acıma damarı kabardı, Vasili de bu damara yüklendikçe, yüklendi. Tükenmişliği, boşalması geçti, damarlarına kan doldu, ellerinin titremesi durdu, kendine geldi, ayağa kalktı geri oturdu. Kedisi otların üstüne oturmuş şaşkınlık dolu gözlerle onu izliyor, ona küçümseyerek bakıyordu. Kediyi okşarken:

"İşte böyle kedim," dedi, "insanı insan eden ne kadar içimizdeki sevgiyse de, tanrı bunu böyle söylemişse de ondan daha çoğu da acı- h madır. İnsanı insan yapan da, sevgiyi sevgi yapan da acımadır. Öyle değil mi arkadaş?" diye seslice söylendi.

Her şeyi yapacaksın da insanın içindeki, kıyamete kadar kalacak tek teline dokunmayacaksın, o da acıma teline. Ben bu adamı gözümü kırpmadan öldürürüm, ama acıma telim bir tınlarsa ben sineği bile öldüremem. Hele savaş görmüşlerin acıma telleri o kadar gerilmiştir ki, bütün insanlıkları o telde toplanmıştır.

Yerine bir iyice yerleşti, kedi ona daha öyle bakıyordu, durumunu hiç bozmamış. Bir de basbayağı gülümsüyordu. Vasili de yürekten gülümsedi. Nerde kaldı Vasili, diyordu, senin o yere göğe sığdırama-dığın acıma damarın, acıma telin, insanı insan yapan... Tam bu sıralar kapı açıldı, o adam dışarıya çıktı, merdivenin başında durdu, gerindi, denize baktı, iki eliyle gözlerini ovuşturdu. Vasili de gerildi, tetiğe ha bastı, ha basacak, adam çeşmeye yürürken çok acılı, kırış kırış yumulmuş yüzü açıldı, güneşe baktı, gözlerini kırptırdı, yüzü açıldı, bütün bedeni mutluluğa kesti, belli belirsiz gülümsedi. Yüzündeki mutluluk, gülümseme gittikçe artıyordu. Onun mutluluğu, yürekten gülümsemesi Vasiliye de geçti. Adam dimdik iliklerine kadar mutluluğa kesmiş

142

çeşmeye gitti, Vasili de iliklerine kadar... Kedi de... Adam elindeki sabunu mermer çeşmenin taşına koydu, kollarını cemredi, pembe sabunu aldı, bir iyice köpürttü, yüzünü, boynunu ova ova bir iyice yudu. Bel kemerine soktuğu havlusuyla kurulandı, uzandı havluyu çınarın dalına astı.

Vasili gülümseyerek ayağa kalktı, tüfeğini omzuna, kedisini kucağına aldı, koyaktan yukarı sine sine tepeye çıktı. Çınarların altından bir duman yükseldi. O adam şimdi çayını kaynatıyordu. Az sonra kahvaltısını yapacaktı. Vasili aşağıya köşklere indi, o da çay kaynatı, zeytin yedi, gene tepeye çıktı, sarı çiçeklerini açmış dikenli çalılardan duldasına oturdu. Bir bodur, güneşe doğru yan yatmış çama sırtını dayadı, çınarların altına gözlerini dikti. Adamın en küçük bir devinimini gözden kaçırmıyordu.

Çınarların altından ince bir buğu gibi göğe yükselen ateşin dumanı kesildi. Biraz sonra da o adam çınarların altından çıktı kamışların yanına geldi, kamışların yöresinde döndükten sonra gözden yitti. Kamışların içine girmiş olacaktı. Epeyi bir zaman sonra oradan çıktı, sağa döndü denizin kıyısına indi, kıyı boyunca uzanan ağın ağaçlarının içine girdi çıktı. Bugünlerde ağın ağaçlarının çiçek açmaları şöyle dursun tomurcuğa bile durmamışlardı. Adam ağınların içinde çok oyalanıyordu. Eğilip kalkıyor, ağınların içinde bir yitiyor, bir ortaya çıkıyordu. Vasili de onun en küçük bir devinimini bile kaçırmıyor, boynunu uzatmış soluksuz izliyordu.

Adam kuşluğa kadar ağın ağaçlarından kamışlığa, kamışlıktan ağın ağaçlarına, iki büküm, gözleri yerde gitti geldi, sonra da koşarak değirmene gitti, değirmenin içinde uzun bir süre kaldı. Bu süre içinde Vasili hop oturdu hop kalktı. Kendi kendini yiyordu. Ne etmiş, ne eylemişti de bu sabah bu adamı öldürmemiştir. "Aaah eşşek kafa," Türkçe söylendi. "Aah, eşşek kafa!" Başına vurdu. Alikinin başörtüsüne eğer azıcık bir dokunmuşsa, onu parça parça eder de, her parçasını bir kayanın üstüne sererim. Onu orada yılan çıyan yer. Aaah, eşek kafa. Bu yüzbaşı be. Hem de nasıl yüzbaşı! Sırtlarındaki çürümüş, kokmuş, İnim hilim olmuş ölüleri taşıyamayıp da yere düşen ölüleri, düştüğü o an kurşunlayan, yüzlerce askeri öldüren o değil mi? öldürdüğü her kişiyi, her Yezidi bebesini öldürdükten sonra cebinden aynasını çıkarıp

143

uzun uzun kendi suratına bakan o değil mi? Böyle bir insana acımak, acımak değil, ona yaşam hakkı tanımak insanlığı aşağılamaktır.

Adam değirmenden çıkınca sırtından ağır bir yük kalktı, içi aydınlandı. İnşallah başörtüsüne elini sürmemiştir, yoksa... Ayağa kalktı, değirmene gidecekti. Adam değirmenin önünde durmuş düşünüyordu, öfkeyle yerine oturdu. Nerdeyse bu yakışıklı adam Harikliayla yatacaktı. İşte buna izin veremezdi. Ne malum, belki de yatmıştı. Kısırılıktan deliye döndü. Hem adalarından onları sürsünler, hem de adam gelsin Alikinin başörtüsünü koklasın, üstelik de Harikliayla yatsın, o adam bin kez ölümü hak etmiştir. "Öldürülecek," dedi, rahatladı. Artık kesinlikle bu adam ölecekti.

Adam değirmenin önünde bir süre düşündükten sonra, eğilip yere baka baka koyağa yürüdü. Bu adam iz sürüyor, diye düşündü Vasili, hem de benim izimi. Vay anasını, amma da izci köftehor. Usta bir av köpeği gibi izleri, bir tekini kaçırmadan, kokluyor. Hazırlandı, işlenmiş mermer taşın yanına ağzı koyun uzandı, gez göz arpacık... Tetiğe basmadı. Bu kadar uzaklığa ulaşamaz kurşun, dedi, içini çekti. Adam başına geleceği anlamış olacak ki, yaşlı bir zeytin ağacının yanında durdu. Bu ağacı çok iyi biliyordu Vasili. Ağaç bütün adalarda, bölgede de ünlüydü. Adam ağacın yöresinde uzunca bir süre, her yaprağına, gövdedeki her yarığa, kabuğa baktı baktı, ardından da çamlığın batıya bakan yamacına yöneldi.

Vasili o ortadan yiter yitmez, koşarak değirmene indi. İnmesiyle değirmene girmesi, merdivenleri tırmanması bir oldu. Pembe başörtü olduğu yerde, olduğu gibi duruyordu. Vasili, başörtünün her kıvrımını, duruşunu gözlerinin en derinine işlemişti. Şimdi önüne çıksa adama sarılır, onu öperdi.

Dışarı çıkınca adamı tepede gördü, orada, uçurumun ucunda dimdik duruyordu. O da Vasiliyi görmüş olacaktı ki hemen ortadan silindi. Vasiliye, ağaçların altından koyağa kaydı, oradan çamlığa, arı kovanlarının oraya çıktı. Arılar, kovanlarda uğulduyorlardı. Sarı çiçekli dikenli çalı kümesinin içine girdi saklandı. Buradan da birçok yer gözüküyordu. Adam, birden tepenin altında, kayalık uçurumun dibinde ortaya çıktı. Çıplak tabancası elindeydi. Artık her şey anlaşılıyordu,

144

ya o onu öldürecek, ya da... Adam doğru düzlüğe, değirmene indi, değirmenin yöresini dönerek arandı, içeriye girdi çıktı. Ağır ağır dönen, gıcırdayan kanatlara baktıktan sonra oradan ayrıldı, koyağa girdi. Vasili onu bir süre görmedi. Sonunda adam çınarların altına girerken ortaya çıktı. Vasili adamı bir gördü, bir yitirdi. Adam şimdi bir karabatak gibiydi, bir batıyor, bir çıkıyordu. Vasili çocukluğunda çok karabatak izlemişti. Karabatak battığında ne kadar sonra, nereden çıkacağını kestirmek için çok uğraşmış, bu işin bir ustası olmuştu. Şimdi de bu adamın nerede batıp, nereden çıkacağını kestirmeye çalışıyordu. Evler bittikten sonra mezarlığın bu yanında kavak kadar uzun bir çınar ağacı vardı. Vasiliye göre adam az sonra bu ağacın altında bitivere-cekti. Daha o böyle düşünürken adam çınarın altında gözüktü. Vasili sevindi. Adam, şeftaliliğe girdi, kirazlığın önünde gözüktü, oradan mezarlığa geldi, ellerini havaya kaldırdı, dualar okudu. Demek Müslümanlar da Hristiyan mezarlıklarında dua okuyorlar, ne tuhaf, dedi. Şimdiye kadar böyle bir şeyle karşılaşmamıştı. Belki bu adam Müslüman değildir, diye düşünecek oldu, vazgeçti. Adam, ellerini havaya açmış dua okuyor, ardından da yüzünü .sıvazlıyordu. Müslümanlar hep böyle dua etmezler miydi?

Adam mezarlıkta bir süre dolaştı, sonra da hiçbir yerde durmadan, hiçbir ağaca, çiçeğe bakmadan doğru çamların içine girdi, gözden yitti.

Vasilinin onu izlemekten boynu kopmuştu. "Canın cehenneme adam," dedi, "bugün değilse yarın seni öldürürüm. Ben şimdi balığa çıkıyorum. Sen bu adada tek başına, beni arayarak kal, ne bok yersen ye. Ne kadar ağaç, toprak, böcek, kelebek, köstebek, karınca, kuş yuvası varsa, ne bulursan kokla ha kokla. Acından da öl. Seni nasıl olsa yarın değilse öbürsü gün öldürecekim. Seni o dua ettiğin üstüne haç dikilmiş bir mezara da gömecekim."

Küsmüştü. O adamın yüzüne bile bakmadan, arkasını döndü, kayığına gitti, küreklere asıldı. Adadan bir üç kulaç uzaklaşınca motoru çalıştırdı, bir mil kadar yol alınca durdu, oltasına yem taktı. Deniz balık kaynıyordu, oltayı bir on beş kulaç indirince, tamam, dedi. Tamam, der demez de sert bir vurma. Vasili içinden, bu bir büyük levrektir, dedi. Bir yandan oltayı çekiyor, bir yandan da kediyle konuşu-

145

yordu. "İyi başladık arkadaş, hiç yalanma, bu balığı doğru livara atacağım. Üçüncü balık ne olursa olsun, ne kadar büyük olursa olsun, olduğu gibi tümü senin kısmetin."

Dördüncü balıktan sonra Vasili Atoynatanoğlu motoru çalıştırdı ya, adaya gitmedi, Hayırsıza sürdü, adanın yöresini ağır ağır birkaç kez dolandı. Güneydeki keskin kayalar kıpkırmızıydı ve yüzlerinde pul pul ipilteler kıvılcımlanıyordu.

Kırmızı kayalığın karşısına demir attı, gözlerini de ipileşen kırmızıya dikti. Güneş batarken ipilteler çok keskin yandı söndü. Bir kırmızı şimşek çok mavilemiş yumuşak denizin bu yanından girdi kıyının oralarda, belli belirsiz, dumana batmış dağın altından çıktı. Denizin üstünden kayarken pul pul ipilteler saçan kırmızı şimşek, bir süre mavide salındı kaldı.

Gün kavuşurken adaya geri döndü, motorunu hiç zorlanmadan mağaraya soktu, balıklarını bir kamış sepete koydu. Balıklar daha ölmemişler, oynuyorlardı. Kediye de kucağına aldı, köşklere geldi. Evlerin arkasına geçti, oraya bir ateş yaktı. Burada, evlerin avlusunda, az da olsa kuru odunlar vardı. Kolaylıkla tutuşuyorlardı.

Kıyıya gitti balıkları çabucak temizledi. "Gene mi balık," diye söylendi. "İçimiz dışımız balık oldu."

Kuru zeytin ağacı odununun da öyle bir közü oluyordu ki, ışıltısı uzaklara kadar yayılıyordu. Balıklar közlerin üstüne koyduktan biraz sonra yoğun bir duman savruldu ocaktan. Geceleyin açık havada da bu dumanla birlikte balık yağı kokusu bütün adayı alır, denizin ötelelerine kadar gider, denizdeki balıkçıların, yolcuların iştahlarını kabartır, acıktırır. Şimdi oradaki, iskeledeki o adam bu kokuyu almıştır, alınca da acından ölmüştür. Belki de kokunun geldiği yeri aramaya çıkmıştır bile. Eğer adamın doğru dürüst koku alan bir burnu varsa, burasını, kokunun izini süre süre eliyle koymuş gibi bulur. Yanındaki tüfeğinin kundağına elini koydu, adamın geleceği yeri şavulladı. Tam buradan gelecekti, o da bir kurşunda onu devirecek, adam ne olduğunu bilemeyecekti.

Dumanlar savruldu balıklar pişti, balıklar pişti dumanlar savruldu. Kedinin yiyeceği balık parçaları taşın üstünde soğudu. Karınlarını doyurdular. Vasili tüfeğini kucağına aldı, çimenlerin üstüne uzandı,

146

kedi de yanına yumuldu yattı. Kulakları kırışte, bu mis gibi duman kokusuna dayanamayıp gelecek adamı beklediler. Adam bir türlü gelmiyordu. Bu kırmızı, ısıllı közde kızaran balığın kokusunu bir kişi alır da hiç kokunun geldiği yeri aramaz mı? Belki de o adam adada yoktu. Bekliyor, öfkeleniyordu. Bu yüzbaşı o yüzbaşıydı. Köylüleri camilere, kiliselere doldurup veriyordu ateşi, veriyordu ateşi, evlerin, camilerin, kiliselerin içindekiler de cayır cayır, dehşet bir yanık kokusu çıkararak yanıyordu. Bütün emirleri de bu yüzbaşı veriyordu. İşte bu yüzbaşı o yüzbaşıydı, işte ıssız bir adada eline düşmüştü. Hemen öldürmeye-cekti onu, onu yakalayacak, şu evlerin uzağındaki, tek başına, büyük bir bahçenin ortasında duran köşkün içine götürecekti, direğe bağlayacak önce pencerelerden, direklerden, sonra kapıdan ateşleyecekti konağı. Yüzbaşı kendi ölümünü seyrede ede ölecekti, çığlıkları, yalvarmaları gökyüzünü tutarak. Onun çığlıklarını, yalvarmalarını duymayacaktı.

Ateş karardı, söndü, yeller aldı balık kokusunu uzaklara götürdü, gece de yarıyı buldu. Köylerden geçiyorlardı. Bütün köyler yanmış, toprak damlar çökmüştü. Köylerden geçerlerken bir iki evin kapısını açacak oldular, ölü kokusu öyle yüzlerine çarptı ki, az daha cansız yere serileceklerdi. Yanık köyler, yarım saat uzaklıktan kokuyorlardı.

Rus sınırından Fıratın aşağısına kadar hiçbir yanmış köyün içinden geçemediler. Dağlara kaçmış at eti, eşek, deve eti yediler. Yanmamış kasabaları, köyleri çekirge konmuşa dönüştürdüler, yağma ettiler, karşı koyanları da, koymayanları da öldürdüler. İşte bu yüzbaşı o yüzbaşıydı. Yanan bir kasabaya geldiler bir kuşluk vakti. Kediler köpekler kaçıyorlardı. Arkasından kadınlar, çocuklar, sonra da yaşlı erkekler, delikanlılar sükun ettiler. Kasabanın dışına siperler kazılmıştı. Yüzbaşı, "marş, marş, siperlere," diye bağırdı. Sırtlarındaki yaralıları, ölüleri kayalık bir geçitte birliği kuşatan eşkiyalardan canlarını kurtarmak için atmışlardı. Yüzbaşı da bundan dolayı iyice öfkelenmiş, bütün insanoğluna yediden yetmişe kin bağlamıştı. "Ateş, ateş, ateş," diye bağırdı ve asker ateş etti. Bir uyurgezerdi her asker, ne yaptığını ettiğini bilmeden çocukların, kadınların, yaşlıların üstüne ateş ediyorlar, vurulan vurulup düşüyor, vurulmayanların bir bölümü gerisin geri kasabaya kaçtı-

147

yor, bir kısmı da kendini kasabanın önündeki sipere atıp karşılık veriyorlardı. Yüzbaşı siperlerin üstünde dimdik, bir oraya gidiyor, bir buraya geliyordu.

Akşama doğru yüzbaşı gene bağırdı, bu yanda da, öbürlerinde de çok ölü vardı, "ateş kes!"

Kırp, diye her iki yan da ateşi kesti.

"Teslim ol, siperden dışarıya çık, silahını yere at. Teslim olan kişinin kılına dokunulmayacak."

Yüzbaşının isteklerini hemen yerine getirdiler.

"Geriye dön, kasabaya marş, marş!"

Geriye döndüler, döner dönmez de, hep birden başlarını çevirdiler, arkamızdan kurşun gelecek mi, gelmeyecek mi, diye yüzbaşıya baktılar.

"Biz, düşmanın bile arkasından kurşun sıkmayız, istikamet kasaba, marş marş."

Yüzbaşı soğukkanlı, dingin: .

"Haydi gidin de, onların bütün silahlarını, mermilerini alın da gelin."

Çavuş sevinçle bağırdı:

"Yüzbaşım, yüzbaşım, yiyecek torbaları, su dolu mataralarla da dolu siperler."

"Alın gelin."

Geldiklerinden bu yana kasabadan hiç durmadan, eksilmeden ezan sesleriyle çan sesleri geliyor, gürültüler, padamalar dünyayı doldurmuş, kulakları sağır edercesine ortalık gümürdüyor, toprak sarsılıyor, yangınsa azıttıkça azıtıyor, yalımlar göğsü savruluyordu.

Yüzbaşı, ağzı kulaklarında:

"Haydi gidelim," dedi, "haydi gidelim kardeşlerim, bu insanlara, bu olanların bin misli bile müstahak. Haydi gidelim kardeşlerim. Yanmayan bir köy, bir kasaba, bir şehir buluncaya kadar gidelim. Yanmayanları da biz yakalım."

Bir matara da kendi asması boynuna, askerler torbalar dolusu yiyecekleri taşıyamıyorlardı.

"Şu ilerde bir orman olacak. Orada kalalım bu gece."

Askerler çok sevinip adımlarını sıklaştırdılar.

148

IÜV

Bu yüzbaşı o yüzbaşı değilse iki kolumu, iki ayağımı keser, kendimi şu denize atarım. Hızla yürüyerek iskeleye geldi, yüzbaşının kaygısını görür görmez de sevindi. Demek yüzbaşı bir yere gitmemişti. Öyleyse balık kokusuna niçin gelmemişti? Ya uykudaydı, ya da gece dışarı çıkmaktan korkuyordu. Bu kadar çok savaş görmüş kişiler, söylenilenlerin, bilinenlerin tam tersine çok korkak oluyorlar, karıncadan bile ürüyorlardı. Vasili gülümsedi, en büyük, en yürekli kahraman ölü bir kahramandır. İnsanlar o kadar çok korkmasalar, uçan kuştan, gölgelerinden bile ürkeseler

kahramanlığı, yürekliliği bu kadar yüceltirler miydi, yürekli sandıklarını tanrılarının yerine koyarlar mıydı, en" korkak insan kendini en yürekli gösterip insanlarca baş tacı edilir miydi?

Bu korkak, gece evinden çıkamayan bu kişi, insanları cayır cayır yakan, insanların derisini yüzen o kişi, o yüzbaşı değil midir? Onun bütün zulmünü görüp de sesini çıkarmayan, şimdi de eline geçmişken, adaya ilk çıkan kişi olmuşken, bütün adaya da bir kurşun vermeden konmuşken onu öldüremeyen serçe yürekli kişi de ben değil miyim? Savaşa gitmeseydim, bu kadar kan, öjüm, ateş görmeseydim, ben böyle bir tavşandan da ürkek bir insan olur da kaç gündür şu adamın ardından koşar mıydım, ellerim titremekten uçar, içim boşalıp bomboş kalır mıydı? Öyleyse gece dışarı çıkmaktan... O başka, dedi kendi kendine. O başka, diye söylendi durdu. Ne olursa olsun, hiçbir zaman o eski insan olamayacaktı. Savaşa girmeyenler de, savaşı hiç görmeyenler de o eski insanlar olamayacaklardı.

Uyandığında gün kuşluktu. Bir türlü yataktan çıkmak istemiyor, damarları çekiliyor, her bir yanı ağrıyordu. Ne olacak yani, dedi, birkaç gün daha yaşasın yüzbaşı. Zalim köpek. Dişlerini öyle çok sıkı ki çenesi çatırdadı.

Öğleyi az geçe ağır ağır yataktan çıktı. Çok dingindi. Usturasını aynı dinginlik, yavaşlıkla kılavladı. Sakalını köpürttü, sinek kaydı tıraş oldu, tüfeğini sırtına aldı, yanına yönüne bakındı, bakınırken kedi geldi bacaklarına süründü. Yemek yemek aklına geldi ya, hele şu işi bitirelim de ağız tadıyla bir yemek yiyelim, diye düşündü. Nedense bugün iyice uyuşmuş gitmişti. Sallanarak yürürken, şöyle bir omzuna asılı tüfeğini yokladı. Koşar koşar fişekliklerini de kuşanmıştı. Tabancası da

149

belindeydi. Koyağın yamacını tırmandı, tepe gibi bir yükseldiğe çıktı. Buradan iskelenin önü tabak gibi gözüküyordu, yüzbaşının kayığını göremedi. Bir süre işi kavrayamadı, orali bile olmadan yokuş aşağı iniyordu ki, birden zınk, diye kalakaldı. Yüzbaşının kayığı... Gözleri görebildiği yerlere kadar bütün denizi taradı, sakınarak, biraz da gizlenerek koyağın dibine indi. Buradan denize kadar ılgınlıktı, uzaktan değil, burun buruna gelseler, kimse kimseyi göremezdi. Ilgınlardan kamışların içine geçti buradan her iki burun da gözüküyordu, deniz dümdüz, bomboştu. Üstünde bir martı, bir karabatak bile yoktu.

Vasili gözlerini eve dikti, yüzbaşının kapıdan çıkmasını bekledi. Kedi de onun gözlerini diktiği yere gözlerini dikmiş, o da bekliyordu. Sabır taşını çatlatacak kadar beklediler. Ne gelen vardı, ne giden... Kuş yuvadan gene uçmuştu. "Ne olursa olsun," dedi Vasili, silkindi, tüfeği omzuna taktı. Kurşun tüfeğin ağzındaydı. Yüzbaşının evine sonsuz bir öfkeyle yürüdü, kapıyı itti, açtı, içeriye girdi, oraya buraya şöyle bir bakındıktan sonra hemen ikinci kata çıktı. Yatak sağ köşedeydi. Yaldızlı karyolanın üstünde kalın bir döşek. Kenarları işlemeli patiska yüzlü bir yastık, işlemeli mavi bir yorgan düzgün yapılmış, mavisi âk duvara vuruyor, bütün odayı doldurmuşcasına duruyordu. Karşı duvara üç resim asılmıştı. Birincisi çangal bıyıklı, gözlerini sonuna kadar, koskocaman ayırmış, kırk yaşlarında gösteren bir kişi, insanı korkutan azgın suratlı... İkinci resim dingin, sevecen bakışlı, beyaz başörtülü yumuşak yüzlü bir kadın. Üçüncü resim de yüzbaşının resmi. O da çangal bıyıklı adam gibi gözlerini ayırmış tam karşıya yiyecekmiş gibi bakıyor. Vasili baştaki iki resmi bir iyice inceledi. Sonunda gözleri geldi yüzbaşının resminin üstünde durdu. Baktıkça bir tuhaf oluyor, içini bir korku alıyordu. Birden titredi, tepeden tırnağa da ürperdi. Meraktan ölmeseydi, şu anda bu resme arkasını döner, koşarak evden çıkar giderdi.

Yerlerde değerli halılar seriliydi. Doğu Anadoluda bir Kürt Beyinin konağında da böyle, tam buna benzer, dünyada eş menendi olmayan halılar görmüştü. Konağa birlikte gittikleri teğmen böyle söylemişti. Bu, yerdeki halılar da tıpkı onlar gibi altın ışıltısındaydılar. Karşıdaki duvarın dibine de üç tane ceviz sandık sıralanmıştı. Ceviz

150

sandıkların yüzünde yabangülleri, sünmüş, alabildiğine koşan ceren-ler, kanatları gerilmiş turnalar... Vasili, sandıkları açmak için can atıyordu. Birinci sandığa yöneldi, sağ dizini sandığın önünde yere dayadı, kapağı açmaya çalıştı, sandık kilitliydi. Vasili, gülümsedi. Nasıl bir kilit olursa olsun, isterse Çini Maçından, Kürdü Kürdistan'dan, isterse Firengistan'dan gelsin, her tür kilidi açmanın ustasıydı. Şalvarının cebinden bir sürü anahtar, bir tuhaf küçücük küçücük demirler, çelik halkalar, çubuklar çıkardı. Elini güvenle sol avucunda parlayan parmak büyüklüğündeki tornavida gibi bir çelik parçasına uzattı, parçayı alır almaz da kilide soktu, kilit üç kere cın, cın, cın ederek açıldı. Sandıktan ağır bir dağ elması kokusu yayıldı. Vasili bu kokuyu iyi bilirdi. Bu elma denizin ötesindeki İda Dağında yetiştirdi. Sandık, patiska gömlek, kravat, iki kat lacivert giyit, ayakkabılar, yeleklerle doluydu. Teker teker sandıktakilerin hepsine baktı, sonra da dürdü büktü yerlerine koydu. Sandığı da kilitledi. İkinci sandığı da gene kolaylıkla açtı. Bu sandıkta da bir sürü küçücük küçük, renk renk boyalı, üstleri nakışlı cıvı cıvı sandık, kadife, boncuk örme kese, torba vardı. Sandığın önüne bağdaş kurdu oturdu. Küçük sandıklardan neler neler çıkmıyordu ki... Büyücek, ağzı büzgülü ipek kesenin ağzını açıp keseyi halının üstüne boşaltınca yere çil çil altınlar döküldü. Üşenmeden, babasının malıymış gibi altınları teker teker, birkaç kez saydı. Saydıkça gözlerine inanamıyor, bir daha, bir daha sayıyordu. Bu adam bir zengindi, hem de çok zengin. Üç tane de altın cep saati çıktı başka bir kırmızı keseden. Her birinin altın kösteği de iki avuç gelirdi. Öteki, yani üçüncü sandığı gönülsüz açtı ya, bu sandık da onu şaşırttı. Gene boncuklu, kadife keselerin içinden inci, altın gerdanlıklar, bilezikler, küpeler, düğmeler, iğneler çıkıyordu.

Vasili üçüncü sandığı da kilitledi. Sallanarak merdivenlerden aşağı indi. iskeleye geldi, çınarların altındaki uzun tahta sedirlerden birinin üstüne çöktü. Bu adama, bu kan içici adama, bu adaya, bu kadar parayla, hazineyle sığınmasına bir

türlü anlam veremiyordu. Sandığın içindeki nüfus cüzdanı, tapular da bir tuhaftı. Bu kadar zengin bir insan oturduğu bu evi, bir de ortadaki değirmeni almış. Üç tane de kalpak vardı sandığın içinde saf astragan. Bir tanesi kara, bir tanesi kahverengi, bir tanesi maviye çalan kirli beyaz. Bu adam istese bu adayı ta-

151

puyla on altına değil, şu bir tek kalpağa satın alabilirdi. Üstelik bir de altın madalyası vardı.

Biliyorum, diye güldü Vasili. Gözümle gördüm de biliyorum. Bu adam bir Yezidi şeyhinin ya da ağasının, beyinin, bir Kürt, bir Çerkez, bir Arap, bir Ermeni, bir Rum beyinin evini soymuştur. Bu yüzbaşı köyleri talan etmiştir, biliyorum, gözümle gördüm, derken yüreği kendine başkaldırdı. "Yok," dedi, "yok arkadaş, bizim yüzbaşının hali bizden daha kötüydü. O da bizim gibi, bizimle birlikte acından ölüyordu. Sonra Van Gölü kıyısına Tatvana geldiğimizde yüzbaşı yere usulcana yığılıverdi. Vardık baktık ki, ölmüş."

Bu yüzbaşı o yüzbaşı değil. O yüzbaşı değil de bu kadar parayı nerden buldu? Çavuş bizim yüzbaşının ceplerini yokladı. Koynundan genç bir kadının resmiyle işlemeli bir ipek mendil, bir de üç gümüş mecidide çıktı. Başkaca da hiçbir şey yok.

Ama bu yüzbaşı ölecek. O altınları, o hazineyi de... Hiç hırsızlık yapmadım, diye düşündü Vasili. Hem adamı öldür, adaya ayak bastı diye, arkasından da adamın hazinesini al da kaç. Almam dedi Vasili. Gömerim o kırmızı kayalığın dibine. Kimse bulamaz. Ya defineciler?.

Sedirden kalktı, iskelenin ucuna kadar gitti. Kedi de ardından geldi. Kedinin gözleri ağlamsıydı, keder içindeydi. Ne oluyor bu kediye, diye acındı Vasili. Bu kediler de...

Acıkmıştı ya yemek yemek hiç aklına gelmiyordu. İskelenin ucundan bütün güneyi, doğuyu, batıyı görüyordu. Denizde ince kıpırtılar, bol bir güneş, göz kamaştıran yansımalar vardı. Yalnız, derin bir duman arkasından bir gemi belli belirsiz, geçer gibiydi. İskeleden kumsala, ça-kıtaşlarının üstüne atladı. Ayaklarının çıkardığı şakırtılar uzun sürdü. Doğru burnunu dolanırken kiraz, seftali bahçelerinin içine düştü. Güneyden esen ince, ılık yel şimdiye kadar hiç koklamadığı, püren kokusuna benzer bir koku getirdi. Vasili ne püreni görmüş, ne çiçeğini koklamıştı. Gene içi aydınlandı, içine sevinç doldu. Savaşı, ölümü düşünmek kötüdür böyle bir günde diye, aklından geçti. İnsan öldürmek de bir şey mi, dedi. O kadar çok insan, o kadar çok insan öldü ki savaşta... Ben bir yüzbaşını öldürsem ne olur. Öldürsem de o paralan alsam. Alsam da çok uzaklara, bilinmedik diyarlara gitsem... Demek, ben, ben bile parasını almak için bir adam öldüreceğim, tuuu insanlığima.

152

Ada turunu bitirip geri iskeleye geldiğinde akşam oluyordu. Başını kaldırıncaya denizden adaya doğru gelen kayığı gördü. İskelenin ucuna kadar koştu. Yüreği küt küt atıyordu. Kayık yüzbaşının kayığıydı. Ne yapacağını şaşırılmış, iskelenin ucunda kalakaldı. Ne sağa, ne sola dönebiliyor, ne oradan ayrılabilir, ne de gözlerini gelen kayıktan alabiliyordu.

"Aman," diye bir ses çıkardı, hem de Türkçe. "Aman, yaklaşıyor. Aman, göreceksin."

Çabucak arkasını döndü, kamışlığa girdi, eski yerine oturdu, tüfeğinin namlusunu da iskelenin üstüne doğrulttu, tam alnının ortasından... O kadar özenerek topladığı, ipekli, boncuklu kadife keselere doldurduğu altınları, incileri işine çok yarayacak Karınca Adasının Hristiyan mezarlığında.

Artık şimdi öldürecekti. Ne eli titriyor, ne de bedeni çözülüyordu, ne güzel, savaşları, yüzbaşının zulümlerini de düşünmenin bir gereği yoktu. Tetiğe hemen usuldan bir basıverecek, tamam. Kırmızı bıyıklı yüzbaşı güle güle. Güle güle derken dehşet bir öfkeye kapıldı, eli ayağı zangır zangır titredi. Ayağa kalktı geri oturdu, gene kalktı, kendi yöresinde döndü, gene oturdu. Ben bile, diye içinden geçirdi, ben bile kendi kendimi o adamı parası için öldürmediğime inandıramam. Ne yapacağım ben şimdi...

Kamışlığın içinde öfkeden delirerek kıvranıncaya, kayığın küreklerinin sesini duydu, oh, dedi. Tamam, dedi. Kayığın yarısına kadar kumluğun üstüne çıktığını gördü. Adam kayıktan atladı, döndü kürekleri yerleştirdi. Sepeti aldı. Gez göz arpacak, tam alnına nişan aldı. Adam kayığın yanında durmuş yüzünden bedeninden mutluluklar fısırlıyor, gözlerini sepetin içine dikmiş, tuttuğu balıklara bakarak gülümsüyordu. Vasiliye de geçti onun mutluluğu. O da kedisine bakarak gülümsedi. Kediyle karşılıklı bir süre gülümsediler. Vasili tüfeği indirdi, kedisini kucağına aldı. Ilgınların, kamışların, böğürtlenlerin arasından kaydı zeytinli koyağın dibine indi. İliklerine kadar mutluluğa kesmişti. Mağaraya gitti, kayığını dışarıya çıkardı, denize açıldı. Denizde mutluluğu bir kat daha arttı. İçi öyle yeynilmiş, öyle yeynilmişti ki, sanki bir kanatsız kuş olmuş uçuyordu.

153

Oltasını attığı taş her zaman verimli olan bir taştı. Bu taşı da, adalı olsun, dışarıklı olsun çok kişi bilmezdi. Ve Vasili her zaman bu taşta istediği kadar balık tutmuştu. Şimdi de oltayı atar atmaz hemen çekeceğini sanıyordu. Oysa balık değil bir kezcik vurmak, oltanın yanından bile geçmiyordu. Kedisine de, kendisine de bu mendebur adam yüzünden açtı. O nerde, yüzbaşılık nerde, diye düşünürken, kadife ve hem de ipekli, hem de boncuklu keselerdeki altınlar, değerli taşlarla örülmüş takılar geldi gözlerinin önüne. Bu zalime de acıdı. Onunla sevindi. Eli tetiğe varmadı.

Neden sonra balık oltaya vurduğunda ilk balığı tuttuğu anki kadar heyecanlandı. Oltayı telaşla çekti. Koskocaman levrek ipin ucunda takla atıyor, kıvrıyor, kıracaktı gibi ipi geriyor, güneşe geldikçe renk renk kıvılcımlanıyor, bir parlıyor, bir sönüyordu, ıptıllarda.

Geceye yağmur yağıyor, deniz gümbürdüyordu. Azgın da bir fırtına yağmurla birlikte esiyor, ağaçların gıcırıltıları bütün sesleri bastırıyordu. Yüzbaşı çoktan beri, varlığından haberdar olmuş Vasiliyi izliyordu. Bu gecenin kurşun geçirmez karanlığında, hışım gibi yağın yağmurun altında bile elinde gemici feneri iskelenin üstünde, çınarların altında dolaşıyor, Vasiliyi arıyordu. Gündüz de, işi gücü bırakmış, sabahtan akşamlara kadar adayı, her çalının içine, her kovuğa, her çukura bakarak onu aramıştı yorulup bitap düşünceye kadar. Ürkek bir baykuş gibi de gözleri ardına kadar açılmış korkuyla yöreye bakıyordu. Kiminde, tabancası elinde, bir taşın, bir ağaç gövdesinin, bir kütüğün, bir tümseğin, bir çalının arkasına, bir çukurun dibine saklanıp gözleri dört köşeyi araştırarak bekliyor, Vasili de bir yere gizleniyor, ondan gözlerini ayırmıyordu. Vasili biliyordu, ürkekliğinden, her adım atışında kuşkuyla yöresine bakışından kendisini ilk günden bu yana gördüğünü, aradığını artık biliyordu. Hep uzaktan karartısını görmüş, bu karartının gözüktüp yitmesine bir anlam verememişti. Daha da ikircikliydi ya, son kez onu yakından görmüş, ona doğru koşmuştu. Eğer koyağın ucundaki sık kamışlığın, çalılıkların arasına hemen kaymamış olsaydı karşı karşıya gelecekerdi. O gün bütün adayı akşamdan sabaha, sabahtan akşama kadar didik didik etmiş, kuş yuvalarına bakmış bir iz bulamamıştı. Adadan da hemen bir yere çıkmıyor, balık avından da çarçabuk geri dönüyordu.

154

Sabah erkenden, daha ortalık alacakaranlıkken yataktan çıkıyor, tıraş bile olmuyor, çeşmede yüzünü iki üç avuç suyla yıkıyor, kahvaltı etmeden adanın içine düşüyor, cehennem gibi yüzüyle sıçan deliklerine bakıyor, kimseyi bulamadıkça da yüzü daha çok kararıyor, bıyıkları, kırmızı sakalı düştükçe düşüyor, dudakları sunuyor, öfkeden deli divane olduğunda da adayı, böğürtlen teveklerine, kamış, ağaç, karaçalı köklerine takıla takıla, çukurlara düşse kalka, eli yüzü kan içinde kalarak bir uçtan öbür uca koşuyor, hızını alamıyor, dizlerine kadar da denizin içine yürüyordu.

Vasili de onun adada kimseyi bulamayıp öfkeden deliren hallerini, tavırlarını, cehenneme dönen yüzünü gördükçe kuduruyor, parmağını tetiğe basacakken içi boşalıyor, bütün bedenini bir titreme alıyordu.

Nasıl oluyorsa kimi günlerde de o adam, yüzbaşı, böyle günlerde de bu adam oluyor, değişiyor, yüzü işiyor, dudaklarına mudu bir gülümseme geliyor yerleşiyor, ortada durup, her ağacı, her kuşu, her kelebeği, gözü neyi görüyorsa onu okşuyor. Vasili de tıpkı onun gibi, onunla birlikte mutluluğu yaşıyor, onu öldürmeyi ertesi güne, yüzbaşının yüzünün cehenneme dönüştüğü ana saklıyordu.

Bütün gece yüzbaşının zulümlerini, savaşta kan içiciliğini kuruyor, kendisini o hale getiriyordu ki, yüzbaşı, babası, kardeşi bile olsa onu öldürebilecek, gözü dönmüş bir hale getiriyordu. Sabah olunca da ya çözülp bomboş kalıyor, tetiğe bir türlü basamıyor. Ya da yüzü işiyor, öylesine bir mutluluk içinde yüzüyordu ki, Vasili de onunla birlikte sevinçten taşıyordu.

Belki bir hafta, on gün o adam, yüzbaşı adayı didik didik ettikten sonra evleri teker teker aramaya başladı. Bütün evlere sırasıyla giriyor çıkıyor, içerden, elinde çıplak tabancasıyla çıkınca da yüzü azgınlaştık-ça azgınlaşıyordu.

Vasili köşkün cihannümasındaki yatağını aldı mağaraya, kayığına götürdü, kayığın içinde yatıp kalkmaya başladı.

O, her eve girip çıktıkça Vasili kuduruyor, yüzbaşının da başında bulunduğu askerlere, evleri yanıp yakılmış köylülere, kasabalılara, önüne gelen herkese yaptığı zulümler arttıkça artıyor, her geçen gün de onun cehennem yüzü biraz daha azgınlaşıyor, bakılmaz bir hal alıyordu.

155

"Buldum," diye bağırdı Vasili. "Bu iş tamam. Varsın tetiğe basarnasın parmağım. Varsın çözülp bomboş kalayım. Onu uykuda öldürmeyeceğim ki... Kapıdan, bütün pencere altlarından ateş vereceğim, hem de yıldız poyraz eserken. Yıldız poyraz eserken bu çam ev hemen alışı, yalımlar birden her yanı sarmışken yüzbaşı uyanır, başı kesilmiş tavuk gibi ortada dolanır durur. Ya pencereden atlarsa?" Biraz düşündü: "Ben de onu vururum," dedi. "Tamam. Oldu bu iş." Artık rahatı. Her sabah gün ışımadan kalkıyor, peksimetlerini, tuzunu, kedisini alıyor, adanın arkasından Hayırsıza kadar gidiyor, kolaylıkla yiyecekleri kadar balığı tutuyor, Hayırsızın kumlu bir koyuna kayığını çekiyor, çalı çırpıyla ateş yakıp balıklarını pişirip yiyor, orada kuytu bir yerde bahar güneşine uzanıyor, bu gece azgın bir yıldızpoy-razı, yıldızkarayeli bekliyordu.

Mağaranın kapısında ağzına kadar dolu bir teneke benzin duruyor, günler geçiyor, değil yıldızpoyraz, değil yıldızkarayel, değil azgın bir fırtına, bir fısıltı bile esmiyordu.

Vasili çıldırmış gibiydi. Ulan bu zalimi, bu kan içiciyi öldüreme-yeceğim. Allah bile ondan yana. En küçük bir yel bile esmiyor. Sanki bu adaya hiç yel uğramamış gibi. Değirmenlerin kanatları bile durdu, dönmüyorlar. Ama bir gün nasıl olsa esecek. Hem öyle bir yel esecek ki ağaçların dallarını bile kıracak, ağaçları, hem de şu koca çınarları köklerinden sökecek kadar.

Ve cumartesi günü ikinci üstü bir fırtına koptu. Deniz, ta çınarların dibine kadar geldi. Yüzbaşı zar zor kayığını evlerin önüne çekebildi. Vasilinin sevincine diyecek yoktu. Ya bütün evler yanarsa, Tana-sinin de evi yanarsa, içindeki yiyecekler de yanarsa... Bir buğday tanesi bile yüz damla alın teridir. Varsın o da yansın, diye, her şeyi göze alması söylendi Vasili.

Gün kavuştu, karanlık bastı, Vasili koşarak mağaraya gitti, benzin tenekesini aldı, kamışlığın içine getirdi, tenekeyi tornavidayla açtı, geceye benzin kokusu yayıldı.

Esen yel azıttıkça azıttı, gece yarıyı geldi geçti, yüzbaşının ışığı daha yanıyordu. Vasili, ne yapsın, bekleyecekti.

Uyumuştı. Bir gürültüyle yerinden fırladı. Güneşe baktı, gün kuşluğa gelmişti. Gürültüyü de iskeleye yanaşan Ali Osman Reisin tek-

156

nesi çıkarmıştı. Ali Osman da tayfalarıyla iskeleye çıkmış yöreye bakı-nıyordu. Bu sırada da evinden yüzbaşı çıktı, iskeleye geldi, Ali Osman Reisi gülerek karşıladı, "hoş geldiniz," dedi, "benim adım Poyraz Musa. Çıktığım şu evi, şu yukardaki değirmeni satın aldım."

"Hayırlı olsun."

"Sağ olasınız ya buraya gelen ilk kişiler sizlersiniz. Bu adayı Allah bile unutmuş."

Böylelikle Vasili yüzbaşının adını da öğrendi.

O gün akşama kadar Vasili kamışlığın içinden ayrılmadı. Kedi kamışlıktan çıkıp yeni gelen adamların yanına gitmek istiyor, Vasili onu yanında tutmak için akla kararı seçiyordu, Poyraz Musa kediyi bir görürse her şeyi sezerdi. Burada bir kişinin yaşadığını biliyordu. Kediyi de böyle besili görürse...

Poyraz Musa epeyce konuşkan bir kişiydi ya hiç açık vermiyor, kendisinden hemen hemen hiç söz etmiyordu. Savaşları, insanların çektiklerini, insanın insana ettiği zulmü, gezip gördüğü yerleri, bu adayı Çanakkalede yaralanan, yaralanıp da buradaki hastanede yatan bir arkadaşından duyduğunu, arkadaşının da burasını anlata anlata bitiremediğini, kendisinin bu cennet adaya bu yüzden yerleşmek istediğini, ilk fırsatta da malını mülkünü sataraktan buraya geldiğini, yalnız düş kırıklığına uğradığını, çünkü adayı bomboş bulduğunu, insansız bir yerin de ne kadar güzel olursa olsun beş para etmeyeceğini, insansızlığın da ne kadar zor olduğunu, insansız bir yerde, o yer bir kez değil, bin kez de cennet olsa bile orada yaşanamayacağını yana yakıla anlatıyordu.

"Korkma," diyordu, Ali Osman Reis, "bu dünyada hiçbir yer boş kalmaz. Hele böyle bir cennet bahçesi...."

Çınarın altına yaktıkları ateşin közündeki pişirdikleri balıkları, koskocaman, tekerlek ekmeklerle yedikten sonra sedirlerin üstüne uzanıp yattılar uyudular. İkinci üstü uyanınca ilk işleri çeşmede yüzlerini yıkamak oldu. Bu sırada yüzlerce sıgırcık gelmiş çınarların üstüne konmuş, durmadan vıcırdaşıyorlardı kulakları sağır edercesine.

Ali Osman Reis:

"Sana o hastaneyi göstereyim Poyraz Musa," dedi. "Çanakkale savaşında kiliseyi, onun az yukarısındaki kız okulunu, hastalar çoğaldık-

157

ça evleri, evler de dolunca çadırları hastane yaptılar. Senin anlayacağın, bütün ada hastane oldu. Haydi sana kiliseyi göstereyim."

Hep birden kiliseye gittiler. Kilise o kadar güzeldi, aydınlıktı. Denizin ışığı, kokusu, sesi olduğu gibi yapının içindeydi. Döndüler. Ali Osman Poyraz Musadan fırsat buldukça konuşuyor, en çok da ada Rumlarının giderkenki hallerini anlatıyordu. Onların gönderilmelerinin onu derinden sarstığı anlaşıyordu.

"Sen olsan üzülmez misin, kahrolmaz mısın, kederden ölmez misin? Biz de, bütün balıkçı arkadaşlar da, kasabalılar da üzüldük onlar kadar. Dostlarımız, arkadaşlarımızı çoğu. Aramızda tuz ekmek hakkı vardı. Hemen hemen bütün balıkçılar onları uğurladık. Yunan vapurları iskeleye yanaşınca kadar adalılarda da, bizde de öyle bir üzüntü, keder yoktu. Sanki onlar birkaç günlük bir seyahata çıkıyorlardı. Biz / de onları birkaç gün sonra yeniden görecektik. Onlar gemilere binince birdenbire bir sessizlik oldu."

Bu, geldiklerinden bu yana Ali Osman Reisin üçüncü anlatıştıydı. Her anlatışta da sesi bozuluyor, gözleri doluyor, konuşmasını da bir süre kesiyor, biraz sonra da kaldığı yerden anlatmaya koyuluyordu.

"Yaşlılar, orta yaşlılar iki büklüm olmuşlar, ayakta duramıyorlar, yalpalıyorlardı. Öylece, geminin üstünde kaskatı kesilmişler, yüzleri de apak olmuştu. Kadınlar, kızlar ağlaşıyorlardı. Biraz sonra, gene sessiz-. ligi bozmadan, gemilerden karaya inmeye, geri binmeye başladılar. Binerken de, inerken de kimsenin yüzüne bakmıyorlar, hiç de konuşmuyorlardı. Bizim köyden Kara Yani Reis, komşum, çocukluk arkadaşım, denizdeki bütün taşları, nerede hangi balık var, hangi balık nerede kaç kulaçta yakalanır, o bilirdi. Biz hepimiz denizi ondan öğrendik. O, tanrıya değil, denize tapardı. Kimi insan kuşların, karıncaların, kelebeklerin, börtü böceğin, kimi insan ışığın, yağmurun, toprağın, ağacın, çiçeğin dilini anlar, konuşur, Kara Yani de bilimum balıkların dilini bilirdi. Kara Yaniyle iskelede belki on kez öpüştük. Onunla sarmaşıp öpüşüyoruz, o vapura giriyor, girer girmez de geri çıkıyor, karşı karşıya durup bakıyor, sonra da o koşarak vapura biniyor, hemencecik de geri çıkıyordu. Bekliyordu orada, sanki birisi gelecek de, dur Yani, gitme, diyecekti. Hiç kimse vapur kalkınca kadar gideceğine inana-mıyordu. Bizler de, onları iskelede uğurlayanlar da inanamıyorduk.

158

Sonunda vapur kalktı, gidenler üst üste güverteye yığıldılar, gözlerini ayırdıkları topraklara dikmişler, yerlerinden kıpırdamıyorlardı."

Ali Osman Reis, ustası Kara Yani Reisin türlü hünerlerini, inciği-nı cıncığını anlattıktan sonra ayağa kalktı:

"Poyraz Musa kardaş, hoş gelip safalar getirmişsin... Bir hacetin olursa başımız üstüne. Adan sana kutlu, mutlu olsun."

"Sağ ol Osman Reis. Gene beklerim."

Tekne gözden yitinceye kadar Poyraz Musa iskelenin ucunda durdu, balıkçıların arkasından baktı. Onlar gözükmez olunca da evine girdi. Vasili bekledi, bekledi, gün kavuştu gitti de Poyraz Musa dışarıya çıkmadı. Sabahleyin, durmuş poyraz karayel öğleye doğru yeniden başladı, gün kavuşurken de iyice azıttı. Vasili, kediyi kucağına aldı kamışlıktan dışarıya çıktı. Kendisi acıkmıştı ya kedinin hali perişandı. Balığın kokusunu aldıkça kaçmak için çıldırmış, Vasili onu göndermedikçe de ellerini, yüzünü çırmalamış, miyavlamaya çalıştıkça da Vasili onun ağzını mendiliyle kapatmış, kedinin çırpınışları duruncaya kadar da öyle tutmuş, bıraktığında da kedi yerde yarı baygın kalmıştı. Kedinin bu durumu onun yüreğini paralamış, o kadar üzölmüşü ki nerdeyse ağlayacak. Şimdi de onu aç bırakmamalıydı. Benzin tenekesine hiç dokunmadı, kamışlıkta bıraktı. Gece gelip eve dökecekti. O kadar insanın balık artığı nasıl olsa bir kediyi doyururdu. Bu karanlıkta artık balıkları nasıl bulacaktı. Kedi gözleri gibi ışılayan küllenmiş közleri görünce sevindi. Bir yandan artıkları kendi toplamaya çalışırken kediyi bırakmalıydı. Kedi nasıl olsa artıkları koklayarak bulur, afiyetle yerdı. Kediyi közlerin yanma bıraktı, közlere üfledi, közlerin ışığı biraz daha yöreyi aydınlatır oldu. Vasili el yordamıyla yarı yanmış birkaç balık kuyruğu bulunca çok sevindi. Aramasını sürdürdü, bir sürü daha eti üstünde kuyruk, kılçık buldu. Kedi de bir şeyler bulmuş çıtırdıdata çıtır-data ıştırta yiyordu. Kedinin çıtırtıları azalmış, Vasili de birçok balık parçası bulmuş, sedirin tahtası üstüne koymuşken, Poyraz Musanın evinin kapısından bir gıcırta geldi, Vasili o yana döndü, kapı açıldı, karartı kapıdan çıktı, merdivenleri indi, bu yana yöneldi, Vasili, yerden kediyi, sedirin üstünden balık parçalarını aldı, kamışların ardını dönmesiyle koyağın di-

159

bindeki ılınların içine girmesi, büyük zeytinin duldasına sokulması bir oldu. Zeytinin altından Poyraz Musanın ayak seslerini duyuyordu. Poyraz Musa kamışlığın önünden geçti, böğürtlenlere düştü. Ayağı bir böğürtlen teveğine takılmış olacak ki, pat, diye yumuşak bir ses geldi kamışlığın önünden. Bir de, "öf," diye bir ses duyuldu. Ses, "Vay anasını," diyerek de ayağı kalktı, yürüdü. Vasili, bütün bedeniyle kulak kesilmiş ayak seslerini dinliyordu. Ayak sesleri bir süre çimenlerin üstünden, sonra kumlardan, ardından da çakıl taşlarından geldi. Vasili ayağı kalktı, karartıyı karanlığın içinde, karanlığın kıpırdayan bir parçası gibi gördü. Fırtınadan, kabarmış denizin sesinden ötürü ayak seslerini duyamıyordu. Geri yerine oturdu, ağacın gövdesine belini dayadı, kulaklarını da geceye dikti. Uzun bir süre ayak sesi duyamadı. Gerilmiş, yorgun, öfke içinde beklerken ayaklarının ucuna uzanmış, önüne koyduğu balık parçalarını aç gözölölükle yemiş bitirmiş kediden bir mırıltı geldi. Kedi rahatlayınca o da rahatladı. Birazıcık da olsa Poyraz Musayı unuttu, çözüldü, kediyi okşarken çakıl taşlarından ayak sesleri gelir gibi oldu, ayağı kalktı, kıyıya bakındı, karartıya benzer bir şey göremedi. Yalnız çakıl taşlarından gelen ayak sesleri, denizin, fırtınanın uğultusu içinden seçiliyordu. Bir ara ayak sesleri duyulmaz oldu. Vasili artık Poyraza yüzbaşı değil de Poyraz Musa diyordu o adama, yüzbaşıya, kumsala düşmüş olacak ki ayak sesleri duyulmayan kişiye.

Kedi mırıldanır, Poyraz Musa da dalmış gitmişken üç adım ilerden ayak sesleri duyuldu. Zeytinin gövdesinden üstlerine sıcak bir soluk aktı, yüreği hop etti, belinden tabancasını çekti, karartıya doğrulttu, tam bu sırada da, burunlarının ucundan büyücek bir kuş parladı geçti gitti. Kanat şapırtısı fırtınanın uğultusunu bastırdı. Karartının ödü patlamış olacak ki, paldır küldür düşe kalka ılınların dışına çıktı. Soluk soluğaydı, soluğu zeytin ağacının altından duyuluyordu. Gece yarıyı çoktan geçti, bir ara ayak sesleri kesildi. Vasili, daha mırıltısını kesmemiş kedisini kucağına aldı koyağın içinden çıtırtı çıkarmadan yukarıya, tepeye kaydı. Aşağıda Poyraz Musa gemici feneri elinde bir ılınların içine giriyor, çalı kümelerine, kamış köklerine teker teker bakıyor, oradan da ta çamlara çıkıyor, kayalıklardan tepeye yöneliyor, tepenin üstüne varmadan geriye dönüyor, durmadan da önünden kuşlar parlıyor, Poyraz Musa da her kuş parladığında alıyor

160

yatırıyor, düşüyor kalkıyor, elindeki fener yerde yuvarlanıyor, yumuşak otlara düştüğünden olacak camı kırılmıyor, gazı akıyor, Poyraz yerdeki fenerini alıp aramasını rahat, başka bir kuş parlayınca-ya kadar böyle sürdürüyordu. Böylece Poyraz Musa aramasını tanyerleri ışıyınca kadar sürdürdü. Ortalık aydınlanınca da lambasını söndürdü, doğruya yöneldi, kıyıdan, her çalının altına, her çukurun içine, her ağacın üstüne baka baka bütün adayı dolandı, sonra da yorgun argın, bitkin evine girdi.

Vasili yerinden kalktı. Her yanı uyuşmuştu. Ürkek ürkek, o da her çalının altına, kamışların köklerine, kayalıkların arkalarına, ot bürümüş çukurlara bakarak köşklere indi, evin cihannümasına çıktı, yatağı orada yoktu. Bomboş oda içine dokundu, yalnızlığı, ıssızlığı ta yüreğinin kökünde duydu, içi cızzzz etti. Koşarak aşağı indi, arkasına baktı, kedi gelmemişti, koşarak mağaraya gitti, yatağını sırtladı geriye döndü. Kedi, her zamanki yattığı yere kıvrılmıştı, yatağı onun yanına serdi. Kediyi de döşeğin üstüne koydu. Odanın ortasında durdu düşündü. Gene merdivenleri indi, mağaraya geldi, öteberisinin götürebileceği kadarını sırtlandı, cihannümaya getirdi. Böyle birkaç sefer daha yaptı. Mağarada benzin tenekelerinden, kayıktan başka bir şey kalmadı. Gelirse gelsin, geleceği varsa göreceği de var o yüzbaşının, diyor, öfkeleniyordu.

Kedi gelmiş yatağın üstüne yatmıştı. Kediyi uyandırmamaya çalışarak kucağına aldı, yastığın üstüne usullacık koydu. Kedi iyice doymuş olacak ki, uyanmadı, sanki o kadar yol gelmemiş gibi uyumasını sürdürüyordu. Erkenden kalktı, torbadan kuruyup taş gibi olmuş bir ekmek aldı mağaraya geldi, kayığı çıkardı. Daha motoru işletmeden, ayağı kalktı, yöreye bir göz gezdirdi. Dün geceki fırtına durmuştu, gene de dalga uçları aktı, kayık

sallanıyordu. Bugün de ikinci üstü fırtına çıkabilirdi. Öyleyse şu karşığı Kaba Adaya gitmeliydi. Adada hem su vardı, hem de yeşillikti. Tepeden tırnağa keskin çıkmaktaşı kayalıktı ada. Kayalıklar ikiye ayrılmış, orta yerde bir yemyeşil, ağaçlıklı düzlük oluşmuştu. Kayalıkların arasından da yer yer küçük düzlükler gözüküyordu. Düzlerde de ağaçlar, çalılar bitmişti. Bu adaya korsanlardan, balıkçılardan, eşkıyalardan, kaçakçılardan başka kimsecikler uğramamıştı. Ada çok

161

küçüktü ve beş baş insanı bile besleyemezdi. Yalnız bu adada keçiler vardı, hem de mavi, çakır tüylü. Ne zaman, niçin kim getirmiş de bu keçileri bu adaya bırakmıştı, kimse bilmiyordu. Bu küçücük adada tavşan, tilki, yılan da vardı. Hem de som lacivert, hem de ak benekli upuzun yılanlar. Adada yırtıcı, kırmızı bakır rengi bir kuş da gördüğünü söylüyordu Lefter Reis. Lefter Reis, tüyleri çok kırmızı, köz gibi yanan bu kuşu yakalamak istemiş, yuvasına ağ bile germiş, bütün avcılık hünelerini kullanmış, cıva gibi kuşu bir türlü yakalayamamıştı. Kuş, atmacadan biraz büyüktü. Uçarken ya da konmuşken güneşe gelince tüyleri kızıl bir şimşek gibi çakıyordu. Her adada, her yerde güvercin, başka kuşlar vardı da bu adada bu kızıl kuştan başka kuş yoktu. Göçmen kuşlar, göç zamanlarında bütün adaları, dağları, ovaları dolduruyorlardı da bu adanın yakınından bile geçmiyorlardı.

Vasili, motoru çalıştırdı, yönünü Kaba Adaya çevirdi. Dalgaların uçları gittikçe ağarıyordu. Hayra alamet değil, diye içinden geçirdi. Bu gece fırtına çıkarsa, kayığını kumluğa çeker, adada da kalabilirdi.

Adanın önüne geldiğinde dalgalar biraz daha büyümüş, rüzgar daha artmıştı. Kumsala üç yüz kulaç kala Vasili gazı kesti, demir attı, oltasına yem taktı, denize attı. Birkaç saatte yeterinden de çok balık tuttu. Fırtına da birdenbire başladı. Çocukluğundan bu yana denizi, rüzgarları, fırtınaları avucunun içi gibi bilen Vasiliyi, fırtınanın böyle birdenbire başlaması her zaman şaşırtmıştı. Dalgalar öyle yüksekti ki, motor, hemen o anda çalışmasaydı kim bilir kendilerini hangi kıyının kayalıklarında bulurlardı. Dalgaların kayığı, bir ceviz kabuğu gibi kaldırıp oradan oraya atması, derin uykulara dalmış kediyi bile uyandırmış, korkutmuştu. Kayalara vuran dalgaların sesinden tedirgin olmuş kedi kaçacak delik arıyordu. Kayık daha adaya yanaşmadan kedi ortadan yitti, başaltına kaçtı, kayığın burnuna kadar sokuldu, oraya büzüldü, ürkmüş gözleri şaşkın ışılıyordu, kayık inip çıktıkça. Dalgalar kayığı kumların üstüne attı, kayık da ilerilere, ortadaki zeytin ağaçlarına kadar gitti, dayandı. Vasili, kendini kumlukta bulunca, derin bir oh, çekti, uzandı, korkmuş, büzülüp bir avuç kalmış kediyi başaltından aldı kumların üstüne koydu. Kedi olduğu yerde kaldı, sağa sola gümbürdeyip gelen dalgalara bakındı, kaçıp sığınacak bir yer bulamamış olacak ki, vardı ağacın dibine büzüldü. Gözlerini de Vasiliden ayıramıyordu.

162

Vasili, livardan balıkları aldı, kayanın yamacından aşağı yukardan bir su akıyor, aşağıda küçücük bir gölet oluşturunuyordu, balıkları göle-tin başında temizledi, büyük bir parça da kedinin önündeki taşın üstüne koydu. Korkmuş kedi, değil kalkıp balığı yemek, uzanıp kokla-madı bile. Oysa o da Vasiliyle birlikte, dünden beri açtı. Vasili ağaçların arasından kuru odun topladı, ateşi yaktı, ateş köz oluncaya kadar bekledi. Közün üstüne balıklan serdi. Dışarda kıyamet kopuyor, dalgalar kavak boyu kalkıyor, kayalara gümbürtüyle çarpıyor, geri düşüyordu. Vasili, balıklar pişerken kalktı, kayığı daha da içeriye çekti, uçtaki yaşlı kalın zeytinin, ne olur ne olmaz, diye gövdesine bağladı. Balıklardan keskin, mis kokan bir koku almıştı ortalığı. Bu kayaların arasındaki çimenli düzlüğü, ağaçların altında açmış bin bir tür çiçek ağzına kadar doldurmuştu. Dışardaki fırtınanın burada bir damlası bile yoktu. Sonunda kedi kendine geldi, ayağa kalktı, uzun uzun gerindi, birazcık da yalandıktan sonra, taşın üstündeki balığa bakmadan Vasilinin yanına vardı, önce kucağına çıktı, geri indi, ona sürünerek yöresini döndü. Arada sırada da dönüp, dışarda var gücüyle kayalara çarparak geri düşen dalgalara bir göz atmaktan geri kalmıyordu. Her göz atışta da gözleri değişiyor, tüyleri kabarıyor, kaçacak bir delik arıyor, hemen kendini yalamaya geçiyor, sonra da, her şeyi unutuyor, Vasiliye sürünüyor.

Vasili, dilim dilim kestiği taşlaşmış somunu suda ıslattı, közlerin üstüne serdi, kızarttı. Kızartıp ak taşın üstüne koyduğu balıkları bir kendi yiyor, bir kediye veriyordu.

Yemekten sonra sırtını bir ağacın gövdesine dayadı, gözlerini yumdu. Kedi de geldi yanına büzüldü.

Uyandıklarında gün yıkılmış gitmiş, denizin üstüne indi incek. Kedi, başını kaldırmış, kayalığın tepesine gözlerini dikmiş bakıyordu. Vasili de başını kaldırdı, tam kayanın sivrisinde uzun boynuzlu, karınlarının altı ak, mavi çakır üç keçi, yanlarında da gene üç mavi çakır oğlak duruyor, aşağıya bakıyorlardı.

Burada, şu kayanın sivrisinde Vasilinin keçileri görmesi onun yüreğini sevince boğdu, hemen, bu sevinçle kayalara tırmanmaya başla-

163

di. Doruğa çıktığında hemen hemen hiç yorulmamış, soluk soluğa bile kalmamıştı. Doruktan aşağı bakınca deniz daha azgın gözüküyordu. Apak kesilmiş dalgalar hışımla bu küçücük adanın keskin, kırmızı, kahverengi, ak çıkmaktaşı kayalarına çarpıyor, dünyayı sarsıyor, adayı da yerinden oynatıyor, zangır zangır titretiyor, bütün dünyayı, dağları, taşları, ovaları önüne katmış, var hışımla sürüp götürüyordu. Bunca fırtına, deniz yaşamış Vasilinin bile içini ürperti, korku almış, uzun bir süre buradan denize bakamıyor, gözlerini duman içindeki kayalıkların buğulu renklerine çeviriyordu. Hiç böyle bir yer görmemişti. Kayalıkların arasında birçok küçük düzlük gözüküyordu, yemyeşil. Kimi düzlükte de ağaçlar bitmişti, geniş dallı.

Karşı kayalığa bakınca oradaki yeşil bir düzlükte de on bir tane mavi çakır keçi saydı. Yedi tane de mavi oğlak... Aşağıya indi, bir büyücek düzlükte soluk aldı. Düzlük baştan başa parlak kırmızı, parlak mavi, parlak turuncu uzun boyunlu çiçeklerle dolmuştu. Derinden, taaa yüreğinin kökünden bir, aaaah, çekti Vasili, aaah, ah! Şu aşağıdaki düzlüğe bir ev yapsaydı, keçilerini buraya bıraksaydı, zeytinleri aşı-lasa, toplasa, yağ çıkarsaydı. Şu köşeye bağ dikse, bu kadarcık toprağın bağı bir evi değil, beş evi beslerdi. Alikı Amerikadan gelse... Sus ahmak Vasili, diye kendine çıkıştı. Alikı nerden, nasıl gelecek bre deli adam. Alikı adayı değil, Türkiye'yi, burada doğduğunu bile unutmuştur, be ahmak adam, seni mi anımsayacak? Başka, güzel bir kadın... Güzel çocuklar olacak, kız ve oğlan. Keçi sütüyle, üzümle, keçi eti, zeytinyağıyla beslenecek, güçlü, sağlıklı insanlar olarak büyüyecek, büyük okullara gidecekler. Böyle bir adada büyüyen çocukların kafaları da sağlıklı olur. Eeeh, nasıl, hangi parayla okutacaksın büyük şehirde çocukları ahmak Vasili? Ulan, bırak şu ahmaklığı, enayi. Balık tutarsın. Bu denizler kılıç dolu. Levrek, lüfer, orkinos, barbuni dolu. Bir baharda, belki yüz elli liralık kılıç tutarsın. Belki de iki yüz elli liralık. Bir yıl, iki, üç yıl... On yıl bile biriktirirsin paraları, çocukları değil İstanbul, değil Atina, Pariste bile okutursun.

Kayalıklardan, temkinli, aşağı indi. Keskin kayalar ustura gibiydi, elleri birkaç yerden kesilmiş, kanıyordu. Yukardan gördüğü geniş dallı ağacın dibine oturdu, belini gövdeye dayadı, ellerinin kanını çimenlere sildi, yaraların üstünü de yaprakla kapattı.

164

Bu adaya, şu kayalıkların arasındaki düzlüğe, düzlüğün toprağı çok verimli olmalı, her çiçeği azman, zeytinlerin yaprakları büyük, kalın, birkaç arkadaşla bile yerleşilebilir. Öyleyse, şimdiye kadar buraya niçin yerleşmemişler? Vasili, bunu çok düşündü, türlü sebepler geldi geçti kafasından. Sonunda da, insanların yalnızlıktan, böyle ıssız adalardan ödü kopar da ondan, dedi.

Gittikçe ada gözünde büyüyor, güzelleşiyordu. Birdenbire gözlerinin önünden Poyraz Musa geçti. İşte bu adam böyle güzel bir adada yaşayabilir. Evlenir, burada kalır, çocukları da olur. Çocukları da olur derken, onu hemen aklından sildi. Dalmış gitmişti. Karlı Allahuekber dağlarını, perperişan dağdan inişlerini, binlerce kişinin, koskocaman bir ordunun dağın yamaçlarında, kuytularında donup kalışlarını, taş kesilişlerini düşünüyor, bu korkunç görüntü gözlerinin önünden netse neylese gitmiyordu. Sonra Ağrı Dağına gelişleri, tifüsten, günde yüzlerce kişinin sapır sapır dökülüşlerini, koskoca Osmanlı ordusunun bir avuç döküntüsünün Mezopotamya çöllerinde sürünmesini, sıtmadan kırılışlarını... Vasili bunları düşündükçe utancından kahroluyor, değil insanın, börtü böceğin, yerdeki karıncanın, gökteki kuşun yüzüne bakamıyordu. Başını kaldırıncı mavi çakır keçilerin, düzlüğün yöresindeki kayalara sıralanıp ona şaşkınlıkla baktıklarını gördü. Ayağa kalktı, geri oturdu, öksürdü, keçiler aldırmadılar, durumlarını bile bozmadılar. İnsan, kurt, yırtıcı başka bir yaratık görmemişler ki insanı görünce kaçsınlar, diye düşündü Vasili. Bir de bu adalarda, kıyılarda bu keçilerin adı kutsala çıkmıştı. Bu keçiler denizler, balıkçılar pirinin keçileriydi. Denizler piri de geceleri elinde bir koskocaman top ışıkla adadan adaya kıyından kıyıya, denizden denize yıldırım hızıyla dolaşır, başı belada denizcilerin yardımına koşardı. Denizciler piri, denizler ermiş Hızır, bu denizlerde çok kişinin canını kurtarmıştı. Şimdi bile, pirin kurtardığı birçok gemici, balıkçı boz atlı, eli top ışıklı Hızırın kendilerini nasıl kurtardığını yemini billah söylerler. Böyle olunca da kim pirin keçilerine dokunabilir. Keçilere bu yüzden de kimse dokunmamış değil, dokunmak istemişlerdir de, şu kayaların sivrilinde kalmıştır ölüleri. Buralarda da bunu herkes bilir.

Vasili düzlükten denize, öteki kayalara, kayaların arasından fıskırmış, şimdiye kadar hiç görmediği, adlarını bilmediği çiçeklere hayran

165

kalmış bakıyordu. Bu ada büyümlü bir adaydı. Belki de insanlar bu güzel yere büyümlendikleri, karşısında hayretten lalü ebkem kaldıkları, bu kayaları, çiçekleri, bin bir menevişte çakan, andan ana görülmemiş bir renk cümbüşünde çalkalanan denizi seyretmekten elleri işe güce varmadığı için buraya yerleşmemişlerdir.

Aşağıya ağır ağır, sivri kayalara tutunarak iniyordu. Keçiler de onunla birlikte... Onları aşağıda, miyavlayarak, sevinerek kedi karşıladı. Yabanıl, yırtıcı yaratık kedi keçileri ürkütmesin, diye Vasili onu kucağına aldı, kayığa götürdü. Düzlüğe inmiş, Vasiliye gözlerini dikmiş, karınlarının altı ak, sakalları uzun keçiler de bir anda ortadan yittiler gittiler, önlerinde, belki de öteki keçilerin bir misli iriliğinde bir teke kayadan kayaya sekerek gidiyordu. Kılırları, ötekilerin kılırlarından daha koyu bir renkteydi.

Vasili yitip giden keçileri aranırken onları kayaların sivrisinde durmuş, yan yana dizilmiş, aşağıyı seyredelerken buldu. Daha da çoğalmışlardı. Şu küçücük adada amma da çok keçi varmış. Hepsisi de çarktan çıkmış gibi mavi çakır, diye gülümsedi. Pirin keçileri.

Poyraz Musayı özlemiş gibiydi. Yerinde duramıyor, bir şeyler yapmak için çırpınırken, kendini karşı kayalığa tırmanır buldu. Bu kayalık daha bir güzel, daha bir renkli, mavi, kırmızı, sarı ipiltiyle kıvılcımlanarak çakan damarlarla bezenmiş bir kayalıktı. Ortalıktaki düzlüklerin çiçekleri daha gür, renkleri yaldırdayan, keskin renklerdi. Keçiler de onu hemen benimsemişler, artık ona şaşkınlıkla bakmıyorlardı.

Vasili, tam dorukta, koltuk gibi düzleşmiş bir kayanın üstüne oturdu, güneşin denize inmesine, yepyeni, pırıl pırıl bir dünyanın yaratılmasına, her şeye, savaşımlara, zulümlere, açlıklara karşın, dünyanın ulu, turuncu bir çiçek gibi açmasına tanıklık etti. İçi sevinçle doldu. Bu sevinçle de aşağı indi. Dışardaki fırtına buradan duyumsanmıyor-du ya, incecik bir

yel çiçekleri, çimenleri, yaprakları ığralıyordu. Kedi gelmiş bacaklarına sürünüyordu. Kucağına aldı, kedi de hemencecik mırıltıya başladı.

Kedi kucağında kayığa gitti, livardaki balıklar artık canlı değildi, aldı, kayalıklardan akan suyun havuzunda temizledi, tuzladı, ateşi yakmak kolaydı, ağaçların altında çok kuru odun vardı.

166

Kediyle karşılıklı balıklarını yediler. Vasili, kediyi okşarken, coşkuyla konuştu, iyi ki buraya geldik bugün arkadaş, dedi. Sana bir ad koymayacağım. Senin adın olmayacak arkadaşım. Senin bir adın olursa başın beladan kurtulamaz. Onun için sen adsız kalacaksın. Sana arkadaş, arkadaşım, diyeceğim. Gördün ya bu ustura olmuş, keskin, çakmaktaşı kayalar, bu yabancı, insan yüzü görmemiş keçiler, bu otlar, ağaçlar, çiçekler gördün, bizi nasıl karşıladı, bağrına bastı. Savaşı, Poyraz Musayı, ada insanlarının yüreklerinin kerpetenle koparılışını dü~ şünmek istemedi. O kadar mutluydu ki, bu turuncu bir çiçek gibi açmış dünyayı yaşamaktan başka hiçbir şey umurunda değildi.

Dünkü fırtına durmuş ortalık süt limandı. Çiçeklerin, otların, kayalıkların keskin kokuları deniz kokuları birbirine karışmış, dünya nennileniyordu. Vasili kayığı denize sürdü, adanın yüz kulaç önünde oltasını denize attı, çok az bir sürede de yeterince balık tutup yola koyuldu. Keçiler, kayalıkların sıvrilerine çıkmışlar onları seyrediyor, kıpırdamadan oldukları yerde öyle duruyorlardı.

Vasilinin içindeki merak gittikçe azdırıyor, aklına savaşlar, kan, ölümler, paramparça olmuş, her parçaları bir dalda kalmış insan parçaları, dumanların içinde kalıyor, burnuna çürümüş ölü, barut kokuları geliyor, içi, dünyası karardıkça kararıyordu.

Poyraz Musa, artık, adada bir kişinin olduğunu biliyor, onu arıyordu. Benzin tenekesini bulmuş muydu acaba? Balsa da bulmasa da şimdi o ortalığa düşmüş adadaki adamı arıyordu. Yemeyi içmeyi unutup onu buluncaya kadar da arayacaktı.

Kaba Adayı, bin bir renk içinde balkıyan çiçeklerini, mavi, belki de dünyanın en güzel, yaramaz, inatçı keçilerini, ışıktan bir çiçek olmuş da açılmış denizi, her şeyi unutmış, kendini kurtarmak için bütün yaşadıkları kötü şeyleri, karmakarış ederek düşünüyor, öfkelendikçe de kuduruyordu. Motora, sonuna kadar gaz verdi, bir an önce adaya ulaşmalı, şu adamı ortadan kaldırmalıydı. Şimdiden de çözülmeye, eli ayağı titremeye başlamıştı. Ya tabancası elinde, mağaranın üst başındaki kayalıkta kendisini bekliyorsa yüzbaşı? Poyraz Musa gene yüzbaşı olmuştu. Bekleyen yüzbaşı, o mağaraya yaklaşırken ya tam alnının ortasından vurursa? Yüzbaşı, tanımadığı bir insanı niçin vursun? O, adaya ilk ayak basanı, kim olursa olsun, vurmak için yemin edip İnci-

167

le el basmadı ki... Ben onu öldürmeye mecburum. O da çoktan benim onu öldürmek için adada kaldığımı, onu öldürmeye ant içtiğimi çoktan öğrenmiştir. Onun şimdi bu adada dolaşan kişiden ödü kopuyor, korkusundan gözlerine uyku girmiyordur. Bunları düşündükçe de ne yapacağını bilemiyor, öfkenin üstüne, elini ayağını kesen bir de korku ekleniyordu. O da Vasiliyi öldürecekti.

Mağaranın önüne yüz, yüz elli kulaç yaklaşınca Vasili gazı kesti, hiçbir tabanca kurşunu buraya ulaşamaz, diye de sevindi, güven geldi ya, gene de kayığı yüz kulaç açığa almadan rahat edemedi. Kedisini de aldı ayağa kalktı, mağaranın önündeki, üstündeki çalılışın, yöredeki ağaçların, kayaların kuytularını araştırdıktan sonra küreklere yapıştı, mağaraya girdi. Girer girmez de kayıktan atladı, iz var mı yok mu, diye kumların üstüne baktı, rahatladı. Kedisini de onunla birlikte mağarayı araştırıyor, kuşkulandığı yerleri kokluyordu. Kimse gelmemişti. O da rahatladı.

Kedisini kucağına aldı mağaradan çıktı. Çıkar çıkmaz da, orada, çakıl taşlarının üstünde direkledi kaldı. Niçin bu kadar inat ettim, diye aklından geçirdi. Bu ada şart mı, insan o güzelim keçiler adasında, Kaba Ada demeye dili varmıyordu, yaşayamaz mı? Oraya bir ev yapılamaz mı? Bu keçiler, denizler ermiş, piri boz atlı Hızır keçileri diyelim, adaya süt veren dört beş keçi bırakılıp sütü içilir de, eti yenmez mi? Zeytinler aşılanamaz, düzlüklere mısır, domates, soğan, buğday ekilemez, nar, elma, dut, kiraz dikilemez mi? Burada insanı kim görür, ona kim ne der ki... Sonra bir balıkçı arkadaş bulunur belki... Birden aklına Kürt Haydar düştü. Babayiğit, yakışıklı, güzel gözlü, yürekli, mert, sözünün eri bir kişiydi. Bir Rum kıızıyla birbirlerine sevdalanmışlar, kaçıp bir Türkmen köyüne sığınmışlardı. Kürt Haydar, kızın istemesine karşın karısını Müslüman etmemişti. İki çocuğu vardı ve Türkmen köyünde sersefil, bir karış toprağı bile olmadan, karı koca zeytin çırpıcılığı, ırgatlıkla yaşayıp gidiyorlardı. Kürt Haydar bu adayı görsün ölünceye kadar ayrılamazdı. Bu ada yüz, yüz elli keçiyi bile beslerdi. Adanın denizi de balık doluydu.

Adaya gitmeli, yerleşmeli, sonra da gidip o Türkmen köyünde Kürt Haydan bulmalı alıp buraya getirmeliydi. Hayır, hayır, Kürt Haydar mert, yiğit bir adamdı. Değil bir arkadaşını yedi kat yabancıyı bile ele vermezdi.

168

Döndü mağaraya yürüdü. Kayığını çıkarıp, öteberisini, Tanasinin evindeki yiyecekleri, bir gün yüzbaşı adadan ayrıldığında, alacak Keçiler Adasına götürecekti. Haydar da Hızırın, denizler ermişinin, balıkçılar pirinin elindeki bir top yalımla benli boz ata binili dolaştığına inanıyordu. Mağaranın içine bir iki adım attı, bir daha da yürüyemedi. Sanki ayaklarına yüz kilo ağırlığında çelik güller bağlamışlardı. Geriye döndü, kıydan, çalılışın duldasından yürüyerek kamışlığın içine geldi, benzin tenekesi olduğu yerde duruyordu, buna sevindi. Sevinmesi de az sürdü. Yüzbaşı, bir tuzak

olarak benzin tenekesini burada bırakıp, sonra da gelip onu burada gafil avlayamaz mıydı? Kamışlığın içini hemen bıraktı, ılgınlığın çukuruna kaydı. Buradan da iskele, çınarların altı, bir kısım evlerin önü gözüküyordu. Güneş gelmiş tepeyi geçmiş, batıya yıkılmıştı. Beklemekten usanmış. Korkusu da gittikçe artıyor, yerinde duramıyor, bu adam adada mı, yoksa çekip gitti mi, meraktan da ölüyor, ılgınların içinden de çıkmak istemiyordu. ılgınların toprağa yapışmış gür, yeşilden patlamış dalları ona güven veriyordu. Aklına, kayık buradaysa yüzbaşı da buradadır düşüncesi gelince, o anda ılgınların çukurundan denize doğru yatarak, ses çıkarmadan, dalları sallamamaya çaba göstererek kaydı, bir karaçalı topluluğunun önünden geçti, burnuna, ezilmiş bir çiçekten acı bir koku geldi, kokunun geldiği yöne döndü, bekledi, burun delikleri açıldı kapandı, Keçiler Adası, oğlaklar, kırmızı damarlı, dümdüz, apak yüksek kayalıktan akan su, suyun ak çakıl taşı, kıyılarında yarpuz bitmiş havuzu, savrulan altın kıvılcımlı mavi kayaları gözlerinin önünden geçti, yarpuz kokusu esen ılık bir yelle yüzünü yaladı, denize uçtu. Kıyıya ulaştığında, derisine sinmiş yarpuz kokusu başını döndürür gibiydi. Yetiş ya denizler piri, ermiş, benli bozun binicisi Hızır yetiş yardımına, diyerek ayağa kalktı, iskelenin öbür yanında çakılların üstüne çekilmiş kayığı görünce hemen yere çöktü, demek ki, yüzbaşı burada, diye söylendi, ağzı aşağı yere uzandı, sürünerek ılgınlığa yöneldi. Otların arasında bir tıs tıs duydu. Karaçalılığın önünde üç çift kaplumbağa tıslayarak çiftleşiyorlardı. Vasilinin aklına yeşil ipekli başörtüsü geldi. Başörtünün pulları yıldırıladı, gözlerini kamaştırdı. Kokusu da yarpuz kokusuna, yaşlı keçi tekesinin kayalıklara saldıgı kokuya karıştı, ayağa kalktı, görünmeyi, vurulmayı aklından geçirmeden değirme-

169

ne koştı, merdivenleri ikişer çıktı, kapının ağzında kalakaldı. Yeşil başörtüsü kabarmış, yeşili fişkırmış, pulları yanar döner, Vasilinin yüzüne gülüyor, ortalığa çıldırtan bir meme kokusu yayıyordu. Kırlangıçlar da yuvalarını bitirmişler içine yerleşmişler, fıldır fıldır gözlerle Vasiliye bakıyorlardı.

Vasili pencereye yaklaşıncı yüzbaşıyı gördü, hemencecik de geriye çekildi. Yüzbaşı yukardan aşağıya, değirmene geliyordu. Merdivenleri ikişer ikişer atlayarak aşağıya indi, kendisini insan boyu büyümüş hatmilerin içinde buldu, oraya yattı. Yüzbaşı hızla geldi, değirmene girdi, aynı hızla da geri çıktı. Sağına döndü, soluna döndü, değirmenleri dolaştı. Bu arada Vasili kendini, siğir kuyruğu, hatmi, böğürtlen, yabangülüyle örülmüş duvarın ardına attı. Çalıları araladı, yüzbaşıya baktı. Yüzbaşının belindeki tabancayı gördü, görürse eğer kurtuluş yok, dedi. Yüzbaşı, çalı duvarının önüne kadar geldi, pörtlemiş, ürkmüş, korkudan delirmiş gözlerle çalı duvarının her yanına baktı. Vasilinin üstüne eğildi, önünde bir şeyler araştırdı. Vasilinin yüreği yerinden fırlayacakmış gibi atıyordu. Yüzbaşı, nasıl olduysa onu göremedi, çekildi. Vasilinin yüreği daha da hızlanarak atıyordu.

Vasilinin başından çekilen yüzbaşı bir koku almış ki daha oralarda dolaşüyor, değirmene giriyor, geri çıkıyor, zeytinliğin koyağına kadar gidiyor, parlayan küçücük bir kuştan ürkererek geriye fırlayıp, ürüp korktuğu yerde de duramayarak, durmadan arkasına bakarak, durup yöreyi dinleyerek, gene korkarak, ürkererek zeytinliğin içinde, bin yıllık ağaç gövdelerinden sakınarak, yere yatarcasına sinerek, dolaşarak, kendi yöresinde dönerek, yüzü yabanıl, korkmuş bir yabanıl hayvanın yüzünden de daha yabanıl, biçimden biçime girerek...

Vasili, yüzbaşı tam önüne gelince, artık onun kendini gördüğünü anlayınca tabancasını çekti, yüzbaşıya doğrulturken elleri titredi, tabanca yere, taşların üstüne düştü. Yüzbaşı gözleri büyümüş, bir an dondu kaldı. Göz göze geldiklerini sandı Vasili, ama o görmedi. Hemencecik aşağıya, iskeleye aldı yatırdı, kayığının yanına gitti, denize sürdü, içine atladı, küreklere sarıldı, bir üç yüz kulaçtan fazla kürek çektikten sonra durdu, ayağa kalktı, gözlerini bir süre adanın üstünde, daha çok değirmenin üstünde durarak dolaştırdı. Hızla oturdu, küreklere yapıştı, kayığını çakılların üstüne fırlatırcasına çıkardı, hemen de

170

tabancasını çekti, tabancası elinde kamışlığı dolandı, oradan evlerin aralarına, uzun çınarın altına vururken Vasili de kendine gelip tabancasını yerden aldı, mağarasına kadar sallanarak, gizlenmeyi, ürkmeyi, korkmayı unutmuş, bitkin varabildi.

O gece yüzbaşının ışığı sabaha kadar yandı. Gece yarısına doğru da elinde gemici feneri koyağı indi çıktı. Bir süre de tepenin üstünde dikildi kaldı. Bir ara ortadan silindi. Evine girmiş olacak diye düşündü Vasili.

Vasili öteki küçük tepenin üstüne çıktı. Burası alıştığı bir yerdi. Çok yüksek bir tepe değildi ya, sarptı, kayaları keskindi, mavi kıvılcımlıydı. Yüzbaşı birkaç saat sonra ortaya çıkınca rahatladı. Gece çok karanlıktı. Yağmur inceden, arada bir çiseleyip karanlığı ısılatıyor, sonra da duruyordu. Sabaha doğru yağmur bütün hismiyle inecekti. Bunun böyle olacağını bütün balıkçılar bilirdi.

Vasili yarı uykuda yarı uyanık, oradan oraya giden feneri izliyordu. Fener yamaçta bir duruyor, bekliyor, ardından ağır ağır, oraya buraya yalpalayarak, zikzaklar çizerek yürüyor, yürürken yere düşüyor, bir süre otların arasından ateşböceği ısıltısında bir ipilti görünüp sönüyor, gene ayağa kalkıyor, deniz kıyısına iniyor, kıyıda uzun duruyor, sonra da sallanarak, çorbacıların köşklerinin önüne gidiyor, orada gözden yitiyor, birkaç dakika sonra da, evlerin duldasından geçerek, sallanarak fener gözüküyordu.

Sabahleyin, daha gün ışımadan yağmur boşandı, bir anda, tepedeki iri çam ağacına sırtını vermiş Vasilinin cıvığı çıktı. Öyle bir yağmur yağıyor, öyle bir yel esiyordu ki Vasili yerinden kıpırdıyamıyor-du. Bu yağmurda bile gemici feneri

oradan oraya, nereye gittiğini bilmeden, bir uyurgezer gibi gidiyor, birkaç adım sonra duruyor, yana yöne sallanıyor, kendi yöresinde dönerek fener ışıktan halkalar çiziyor, gene duruyor, gene dönüyor, gene yürüyor. Sabah oldu gün açtı, gökler gürledi. Vasili, vah, vah, diye içinden geçirdi, vaaah, vah, Poyrazın başına bir hal geldi. Çözüldü, içi bomboş kaldı. Vah, vah, vah! Ayağa kalktı. Bütün bedeni ağrıdı, kemikleri söküldü. Giyitleri üstüne yapışmıştı. Adayı baştan sona gözleriyle taradı. Yağmur daha hışım gibi indiriyordu, karanlık, kurşun geçirmez bir gece gibi... Vah, vah, vah! Bir hal gelmiştir bu çocuğun başına, vah, vah!

171

Bir çukura düşmüş, yağmur suyunda boğulmuştur, vah, vah!

Kayalıklardan, küçük sel yataklarından, küçük koyaklardan seller gürültüyle akıyor, taşları, kütükleri, odunları önüne katmış alıp götürüyordu. Bir yerde ölüp kalmıştır fukara. Kim bilir nerelerden, kimlerden kaçmıştır da buraya sığınmıştır. İşte ben de, ben canavar da onun başına bu halleri getirdim. Ne yüzbaşıydı, ne bir şeydi zavallı adam. Kim bilir kimlerden kaçmıştı da canını zor atmıştı bu ıssız adaya. Ödü .J de kopuyordu. Gözleri, bütün bedeni korkuya kesmişti. Korkuyu arayarak öldü.

Böyle, içi alıp vere vere çınarların altına kadar geldi. Gökten karanlık seller iniyor, göz açtırmıyordu. İskelenin üstüne bakınca orada dimdik kalakalmış, elinde daha yanan feneriyle karartıyı gördü, önce ne yapacağını bilemedi, karartıya doğru birkaç adım attı, sonra zınk, diye durdu, sevindi. Sonra da sevinci boğazında kilitlendi kaldı. Poyraz Musa çınarın altında koskocaman açılmış, pörtlemiş gözleriyle ona bakıyordu. Şimşek gibi bir korku geçti içinden, bacakları titredi. Tepelerinde bir şimşek çaktı, yakın bir yerlere yıldırım düştü, gök gürledi, sanki gök yarılmış, delinmişti, deniz kudurmuş, bütün adayı yuta-cakmışcasına, üstlerine üstlerine geliyordu. İçindeki korku aldı onu kamışların içine götürdü. Kamışların aralığından çınarların altına baktı, Poyraz Musa olduğu yerden kıpırdamamış, öyle kaskatı kesilmiş kalmıştı. Pörtlemiş gözleriyle bakıyordu ya görmüyor gibiydi. Allahuek-ber dağlarındaki on binlerce ayakta donmuş, kazık kesilmiş, kardan adam olmuş askerler de bunun gibiydi. Gözleri de böyle ardına kadar açılmış, dünyaya hasret kalmış bakıyorlardı. Elinden bırakmadığı fener de sönmüştü.

Vasiliyi daha beter bir korku sardı. Ölüm geldi yakasına yapıştı, titrediğinin, dişlerinin birbirine vurduğunun farkına vardı, aldı yatırdı, oradan uzaklaşınca arkasına döndü baktı, çınarların altındaki karartıyı göremeyince daha da korktu. Korkusu aldı onu kamışlığın içine götürdü, belki bir iyice ölmüştür de iskelenin tahtalarında yatmış kalmıştır, belki hastadır, yardıma gereksinmesi vardır, diye içinden geçirdi, kamışların aralığından iskelenin üstüne baktı, kimseyi göremedi. Yana yöreye, çınarların, altına baktı, kimsecikler yoktu. Kamışlıktan çıktı. Üşümekten iki büklüm olmuş, dişleri, kırılacakmış gibi birbirine

172

vuruyordu. Çınarın üstüne çıkmış kedi oradan miyavladı, Vasili başını kaldırdı, kedinin biraz yukarısında ıslanmış tüyleri domur domur olmuş, büzüşmüş, başlarını içlerine çekip dallara sıralanmış bir sürü kuşu gördü. Kedi onu görünce, kıcın kıcın zorla gövdeden aşağı indi, bacaklarına sürünmek için yanına bile gelemedi, ağacın dibinde büzüldü, bir topacık oldu.

Vasilinin içindeki korku azıttıkça azıttı. Kediyi kaptığı gibi mağaraya koştu. Arkasından şimşekler çakıyor, deniz gürleyerek adanın üstüne yürüyor, yıldırımlar düşüyor, ada depreme uğramış gibi sarsılıyordu. Mağaraya girdi, bir ateş yakmasa ölecekti. Mağarada ne kuru odun, ne bir şey vardı. Cebindeki kibrit de ıslanmıştı. Muşamba torba, nerede, diye düşündü, köşkteydi. Dışarıya çıktı. O çıkar çıkmaz da ilerdeki kayaya yıldırım düştü, ada baştan ayağa çatırdadı. Şimşekler, yıldırımlar, kapkara, seller gibi akan yağmuru durmadan biçerek adaya, kapkaranlık denize sağılıyordu. Yüzüne bir yumruk gibi inen fırtına az daha onu yere çarpacaktı.

Yağmurdan, yöreyi görececek hali yoktu. Canını köşke zor attı, soluk soluğaydı ve dişleri zangırdıyordu» Titremekten yorulmuş, titreyecek hali bile kalmamıştı. Her şeye karşın muşamba torbadan kibriti çıkarabildi, ocaklığın yanına koydu. Ortalıkta odun yoktu. Bir kapıyı kırmak istedi. Hem gücünün yetmeyeceğini anladı, hem de acıdı. Titreyerek, aranarak aşağıya bodruma indi, bir oda ağzına kadar düzgün biçilmiş odunlarla, çam çıralarıyla doluydu. Odunları, çıraları yukarı çıkardı. Ateşi kolaylıkla yaktı. Ateş yana dursun, bodruma birkaç kez daha indi çıktı. Ocağın yanına epeyce bir odun yığdı. Ceketini, şalvarını çıkardı, kırık bir sandalyanın arkasına astı. Pantolonunu da çıkardı, uzun donuyla kaldı. Çoktan beri yıkanmak, çamaşır değiştirmek aklına gelmemişti. Patançlarının arası ciğerlerini sökercesine kokuyordu.

Yanan gür ateşte bir süre bir iyice kurunduktan sonra, kurumuş şalvarını, ceketini giydi, titremesi iyice durmuştu. Evine gitmek aklına geldi. Eve uğrayıp çamaşırlarını almalıydı. Kedi yanan ocağın yanına kıvrılmıştı. O, merdiveni inerken gözlerini bile açmadı. Dışarda yağmur olduğundan da beter indiriyordu. Yağan yağmur, çakan şimşekler, düşen yıldırımlar,'ayağa kalkmış gümbürdeyen deniz biribirlerine

173

karışmıştı. Vasili, ister istemez geriye döndü, ocağın başına oturdu, başını da dizlerinin üstüne koydu. Şu bizim adamın başına bir şey gelmesin, diye kaygılandı. Şu ıssız adada da, bir başına, gözleri pörtlemiş can vermek, donup kalmak... Ben burada olmasam, evin içinde günlerce ölüsü kalarak şişmek... Şişmekten patlamak... Bütün adayı kokutmak... Adanın bir mil uzağından geçenlerin, kokudan ciğerlerini sökmek, onları kokudan bayıltmak...

Yarın, diye, üzgün söylendi, yarın sabah erkenden... Gider ona bakarım. Ya onunla karşı karşıya gelirsek, o, korkusundan tabancasını çekerse, çeker de... O ölmüştür. Gözleri o biçim pörtlemiş insan hiçbir zaman yaşamaz. Allahuekber dağlarında gözleri böyle pörtlemiş, kazık kesmiş ölüleri ancak baharda yerlerinden sökebilmişlerdi, hem de balyozlarla. Ama bu adam donmamıştı ki... Donmamıştı ya, gözleri pört-lemişti. Ölmüştür, ölmüştür. Yarın yağmur durursa onu bir kefene... Kefen bezi mi, odasında kar gibi çarşaf var. İmamı nerden bulmalı? Varsın imamsız olsun. Bir gün adaya bir imam gelirse, ilk işim imamı onun mezarına götürüp okutmak olacak, söz. Belki adaya Müslümanlar yerleşir... Buraya kimse yerleşmez, diye öfkelenildi Vasili. Kim gelir buraya, bu hapisaneye, hangi enayi? Bu gariban nereden düşmüşse düşmüş. Ona da yıldırım çarptı yandı. Yandıysa ölüsü nerde? Yarın yağmur durursa bulurum. İskeleden aşağıya düşmüştür. Öyleyse, deniz almış onu götürmüştür. Deniz götürmüşse daha iyi olmuştur. Daha iyi olmuştur, der demez de içine, önüne geçemeyeceği bir acı çöktü, çöreklenildi. Bunca yıl, bunca belalar, çekilmez, dayanılmaz acılar içinde kıvrandığında bile ağlayamamıştı. Bu adamın iskele üstündeki, pörtlemiş gözleriyle boynunu alabildiğine uzatmış yardım isteyen durumu onun yüreğini paralıyordu. Belki onu kurtarabilirdi. Kurtarabilir de söz mü, kurtarırdı. O da kurtulunca gelir Vasiliyi alınının ortasından vururdu.

Evine gitti. Ev, iki oda bir salondur. Vasilinin, şarap dolu fıçılarla yüklü teknesiyle birlikte batan babası bu evi özene bezene, kendi de çalışarak en iyi Ermeni ustalara yaptırmıştı. Evin içindeki oyma işi dillere destandı.

Vasilinin babası bu denizlerin hemen hemen en tanınmış balıkçı-sıydı. O tuttuğu balıklarını bu kıyılarda, kasabalarda satmaz, İzmir

174

götürdü ve İzmirde onun tuttuğu balıkların, istakozların, pavuryaların, böceklerin alıcıları hazır. Balıkçı Stefani balıklarını küçük bir havuz büyüklüğündeki liverına koyar, liverın başına da, suyu değiştirmesi için bir tayfa dikerdi. Evdeki servi ağacından yapılmış, işlemeli Edirne işi sandığı açtı. Sandık, üç kez çın, çın, çın diyerek öttü. Vasili çingiraklı sandıkları anahtarsız açmayı, hangi kilit olursa olsun, bu sandıklarda öğrenmişti. Sandığın içi mis gibi sabun, İda dağından getirilmiş elma kokuyordu. Çamaşırlarını sandıktan çıkardı, masanın üstüne koydu. Bir kalıp da kokulu pembe sabun aldı. Yıllardır, kokusuyla mest olduğu sabunları unutmuştu. Bir de beyaz çamaşır sabununu aldı. Bu sabunlarla yıkanan çarşaf, yorgan yüzleri sakız gibi olur, sakız gibi de kokardı. Askere gitmeden önce kasabadaki terziye üç kat giyit diktirmiş, patiska gömlekler, kravatlar almıştı ki böyleleri İstanbulda, Atınada da yoktu. Vasilinin, çocukluğu, delikanlılığı çok iyi geçmişti. Babası onu hiçbir şeyden yoksun bırakmamış, onu çorbacıların çocuklarından daha iyi giydirmiş, daha iyi yedirmiş içirmişti. Vasili de balıkçılıkta babasından geri kalmamış, o da bu adaların sayılı, -usta balıkçılarından biri olmuştu. Savaşırken anası ölmüş, ancak savaştan döndükten sonradır ki anasının ölümünü öğrenmiş, şu darıdünyada yapayalnız kalmıştı.

Evi böyle düzgün, her şeyi yerli yerince görüncedir ki kendine gelmişti. Yarın gizlice eve gelecek, kocaman bir kazan su ısıtacak, kokulu sabunla yıkanacak, sakız gibi, mis gibi sabun kokan çamaşırlarını giyecek, dolaptaki yatağını indirecek, öyle bir, öyle bir uyku çekecekti ki...

Şimdi Tanasinin evine gitmeli, oradan bir fıçı zeytin, bir büyük kavanoz petekli bal almalı mağaraya ya da cihannümayaya götürmeliydi. Yoksa acından ölecekti. Bu adamı gömdükten, mezarının başucuna da bir haç diktikten sonra Tanasinin bıraktıklarını evine taşıyacaktı. Mağarada, çorbacının cihannümasında yatmaya hiçbir gerek yoktu, bu adam öldükten sonra...

Dışarıya çıktı, yağmur azıttıkça azıtmış, yeri göğü birbirine katmıştı. Yağmura vurdu. Tanasinin evine varıncaya kadar belki on beş kez şimşekler, göğü bir uçtan bir uca yararak çaktı. Denizin üstünde de mor, ustura yıldırımlar patladı.

Artık ne gizlenmek vardı, ne bir şey, eskisi gibi dimdik Tanasinin evine girdi, bir fıçı zeytin, bir kavanoz ak

175

petekli bal aldı dışarıya çıktı, çınarların altına gelip de başını kaldırınca değirmenin önünde, dikilmiş duran, kırırdamayan yüzbaşıyı gördü. Yüzbaşının uzun bedeni her şimşek çaktıkça bir top ışık içinde tek başına, heybetli kalıyor, ardından da karanlık yağmura karışıyor, yerinde belli belirsiz bir karartı, duman gibi bir şey kalıyor, bu duman gibi şey de kanatlara yukarı sunuyordu.

Vasili, neden sonra kendine geldi, telaşla evlerin duldasına kaydı, oradan da kıyıya indi ya, kıyı yürünecek gibi değildi. Üstüste dev gibi dalgalar geliyor, en yüksek yarların üstüne kadar çıkıyordu.

Kıyıda yürüyemeyeceğini anlayınca, kamışların arkasından çalıları buldu, çalılarının önünden köşklere yürüdü. Yağmur yüzüne, bir devin kırbağı gibi çarpıyor, onu sendeletiyordu.

Köşke geldiğinde üstünden seller gibi sular akıyordu.

Ocağın başındaki kedi onun geldiğini duyunca bir gözünü açtı, hemen de geri kapattı. Odunları ocağa yığdı, çam çırasını altlarına sürdü kibriti çaktı. Kuru zeytin odunu çabucak ateş aldı. Vasili de ocağın başına bağdaş kurdu, ceketini çıkardı, ateşe tuttu, ceketten dumanlar çıktı. Hep kafasında yüzbaşı vardı, ne olmuştu da böyle yağmurun altında kazık gibi kakılmış kalmıştı, Allahuekber dağlarında donmuş kalmış askerler gibi. Dağın yamaçlarında donmuş kalmış on binlerce kardan adam ormanı. Ve bu orman bahar gelip de güneş kızdırınca erimiş, yüzlercesi birden sellere kapılmış gitmiş, bir kısmı düzlüklerde kalmış, bir kısmı da ırmaklara inmişti.

Kurumuş, taş kesilmiş bir somunu ortadan ikiye zorla böldü, ateşin köz bağlamış yerine koydu. Ekmek biraz sonra tütmeğe başladı, Vasili ekmeği aldı, soğuşun diye ocağın mermerine koydu, yanındaki fıçıdan birkaç zeytin aldı, bu sırada kedi uyanmış yalanıyordu. Önüne bir zeytin attı, kediye gün doğdu, zeytini görür görmez üstüne atladı, oynamaya başladı. Zeytinle öylesine bir oynuyordu ki kedi, odanın bir ucundan öbür ucuna kadar göz açıp kapayıncaya kadar gidip geliyordu. Bir süre kediye kapılıp izledi, Nektar azıcık soğuyunca zeytin ekmekle karnını bir iyice doyurdu. Üstüne de koca bir maşrapa suyunu çekti. Rahatlamış, uyuyacakken yeri göğü sarsıp birbirine katan bir şimşek çaktı. Şimşek çakar çakmaz da Vasilinin aklına ilk düşen yüzbaşı oldu, fukara orada, değirmenin önünde ölüp kalacak, dedi, üzül-

176

dü. Üzüldüğünün farkına varınca da bütün bedenini bir öfke kapladı, ayağa fırladı, mavzerini kaptı, bu arada daha güçlü bir şimşek çaktı, bir gök gürültüsü patladı. Tüfeğini boşalttı, geri doldurdu. Fişekliklerini kuşandı, koşarak aşağıya indi, değirmene yürüdü. Deniz kudurmuş, nerdeyse bütün adayı yutacaktı. Şimşekler de arkası arkasına indiriyordu. Değirmene yaklaşıncı Poyraz Musanın, giyitleri bedenine yapışmış, sallanarak yürüdüğünü gördü. Birkaç adım yürüyor, sonra da duruyordu. Her şimşek çakıp gök gürlediğinde de sendeliyor, yere düşe-cekmiş gibi oluyor, geri doğruluyordu. Ardından da yumulmuş, boynunu içine çekmiş, bir şeyler araştırırcasına gözleri yerde, yürüyordu. İz sürüyor, diye içinden geçirdi Vasili. Hem böyle uyurgezer olmuş, hem de iz sürüyor yalpalayarak, her an da yere kapaklanacakmış gibi. Çanakkaleden, doğu cephesi savaşlarından geçenlerin çoğu böyle oluyor, böyle mankafa, böyle uyurgezer, böyle perişan, böyle kendinden geçmiş. Ellerimi keserim ki bu adam, bu iki savaştan da geriye kalmış,- Dumlupınarda da savaşmıştır.

İki büküm yürüyen adam, üst üste tökezlemeye başladı, uzun çınarın yanına gelince de yere kapaklandı. Vasili de olduğu yerde durdu. Yağmur at kuyruğu gibi indiriyor, sanki gök delinmiş, bütün ırmakları boşanmış yere akıyordu. Poyraz Musa da düştüğü yerde çalışıyor çabılıyor bir türlü ayağa kalkamıyordu. Sonunda çabalamaktan vazgeçti, uzandığı yerde kıpırtısız kalakaldı. Şimşekler çakıyor, gökler yırtılıyor, ada beşik gibi sallanıyor, ortalık kapkaranlık kesiliyordu. Vasilinin gözlerinin önünde top top savrulan, insanların üstüne kapkaranlık yağın, ardından da insanlarla, bilcümle yaratıkla birlikte donan karlar geçti. O karlara dayanan niçin bu yağmurda böyle olmuştu? Vasilinin içinden dehşet bir acıma, Poyraz Musayı kucaklayıp kaldırma, eve götürme, bir ateş yakma, sıcak bir çay yapma, onu soyup ocağın başına serdiği yatağa yatırdıktan sonra ona sıcacık bir çorba pişirme geçti. Ona doğru yürürken, iyi ya Vasili, nereye gidiyorsun oğlum, iyi, ölüyor işte, sen onu öldürüp, savaşta öldürdüklerin yetmiyormuş gibi, bir de bununla yüreğini karartmadın, adam kendiliğinden ölüyor, ne güzel. Bir de kurtarıp başına bela almanın bir alemi var mı? Zaten yüreğinin içi cehenneme dönmüş. Bir mezarın üstüne bir haç daha dikme.-Hem böyle düşünerek yürüyor, ardından da duruyor, geriye dönüyor,

177

birkaç adım atıyor, sonra da gene, ikircikli yürümesini sürdürüyordu.

Yağmur daha da hisımladı, göz gözü görmez oldu, Vasili Poyraza yaklaşmışken durdu, içinden, şu adamın başına basıp onu toprağa gömeyim, diye geçirdi. Ardından da kaldırıp sırtına almak, ona sıcaklığından sıcaklık katarak diriltmek, gördüğü bütün savaşları, girdiği bütün çarpışmaları anlatmak... Bir adım Poyraza doğru atıyor, iki adım geriye atıyordu. Yağmur da gittikçe bastırıyor, önüne bir perde gibi geriliyor. Vasili perdenin ardından yerde yatan Poyrazı hayal meyal görüyordu. Ne yapacağını bilemez, ikircik cehenneminde kıvrılırken bir mucize gerçekleşti, Poyraz dimdik ayağa kalktı, yürüdü, uzun çınarı geçti, iki büküm oldu, yere bakmaya başladı. Böyle böyle, düşmeden öncekinden daha hızlı yürüyerek Tanasinin evinin önüne geldi, kapıya gitti vurdu. Kulağını tahtalara dayadı, dinledi, bir ses alamayınca yeniden, daha hızlı arka arkaya vurdu. Vasili, kapıyı kırıp da içeriye girmeye kalkarsa onu kesinlikle öldürürüm, dedi, diz çöktü, nişan aldı, Poyraz da, o nişan alır almaz geriye döndü, Vasili de tam bu anda kendini bir çalının ardına attı, Poyraz önünden geçip gidinceye kadar orada kaldı. Hemencecik de ardına düştü. Dişleri takır takır birbirine vuruyordu. Poyraz gene boynunu içine çekmiş, büzülmüş ama düşüp kalka koşuyor, ardına da durmadan dönüp dönüp bakıyor, o baktıkça da Vasili kendini ya bir çalının arkasına atıyor, ya bir çukura siniyordu.

Poyraz çınarların altına kadar izledi. Yağmur bir karanlık gece olmuş üstlerine taş gibi düşüyordu. Poyraz, ortadaki çınarların altına gelince geriye döndü, Vasili onu hayal meyal görüyordu, Poyraz ona gülümser gibi etti. Vasili arkasına baka baka köşklere doğru aldı yatırdı. Her arkasına bakışta Poyrazı çınarın altında dikilmiş kalmış görüyordu. Dişleri birbirine vurarak merdivene atıldı. Titremekten o kadar yorulmuştu ki soluk alamaz olmuştu. Odasına kadar zor çıktı. Bedeninden seller akıyordu, merdivenler sular içinde kalmıştı. Oda kapısının eşiğinde soyundu. Bereket havlusu büyüktü, Bursa işi tüylüydü, silindi, kurulandı. Kedisi, onu odanın alt katında ilk olarktan miyavlayarak karşılamış, bacaklarına sürünmüş, ıslanınca vazgeçmiş, ondan önce cihannü-maya çıkmıştı. Kurulanınca bir gömlek giyindi. Dişleri daha takır ta-

178

kır vuruyordu. Hemencecik odunlar alıştı, yalımlar büyüdü. Çünkü üç tane kalın çam çırasını odunların altına sürmüştü.

Hava iyice açıldı. Ortalık günlük güneşlik. Toprakta buğular yükseldi. Çalılar, ağaçlar, tepeler, kayalar buğudan gözükmüyorlardı. Vasili iskeleye yürüyor, önünü göremiyor, yordamlıyordu. Geldi iskelenin üstünde durdu, yönünü de Poyrazın evine döndü. Sis dalgalanıyor, açılıp kapanıyordu.

Vasili sis açılıncaya kadar iskelenin üstünde bekledi. Evden hiç kimse çıkmadı. Geldi sedirin güneşten bozarmış tahtasının ucuna oturdu. En küçük bir çıtırtıda hemen ayağa fırlıyor, kamışlığa yöneliyor, evden kimse çıkmayınca yerine geri dönüyordu. O gün, gün kavuşuncaya, karanlık basıncaya kadar bekledi. Her şeyi göze alarak evin kapısına kadar gitti, kapıya, pencerelere kulağını dayadı, içerden bir ses soluk duyabilmek için türlü yollara başvurdu, çabalar harcadı, bir çıtırtı bile duymadı. Önce öfkelenildi, sonra üzüldü. Poyraz Musa ölmüştü. Boğazına geldi bir yumruk tıkanı. Onu gömecek, başını da alacak buralardan gidecekti. O gece sabaha kadar evin önünde dolandı durdu. Hep kendini suçluyor, kendine demediğini bırakmıyordu. Bin pişmandı. Poyraz Musa adaya ayak bastığında onu karşılasa, ona balıklar tutup Tanasinin şarapları, rakılarıyla ağırlasa, savaş görmüş, içindeki acıma duygusu, sevgisi gelişmiş bir kişi olan, bu adam ona arkadaşlık etmez mi, onu korumaz mıydı? Bir insanı, hele böyle, büyük yangınların içinden doğmuş da ıssız bir adaya sığınmış bir kişi, kardeş olmaz mıydı?

s^

<Ç.- "Biz aynı ateşin küllerinden doğduk," diye bağırırcasına, üst üste birkaç kez sesledi, arkasından da gitti kulağını kapıya dayadı, dinledi, içerden bir çıtırtı bile gelmedi, "öldü, öldü, öldü," dedi. "Ben ne yapayım şimdi?"

Çınarların altına hızla gitti geldi.- kapıya kulağını dayadı. Merakı gittikçe artıyordu. Tepeye kadar koştu. Değirmenin önünden geçerken durdu, gideyim de şu yeşil başörtüsünü alayım, dedi, vazgeçti. Nasıl olsa o öldü, diye düşündü, başörtü olduğu yerde kalsın. Böyle düşünür düşünmez de ortalığı yoğun bir kadın, taze bir kız memesi kokusu aldı, her şeyi,, ölümü, Poyraz Musayı, bütün savaşları, sırtında günlerce taşıdığı, öldürürcesine kokan, çürümüş, liyme liyme ölüleri

179

unuttu. İçinde bir de sevince benzer bir aydınlık balkıdı. Tepeye çıkmadan koyağa vurdu, köşklere geldi. Kedi onu merdivenin dibinde karşıladı, hem miyavlıyor, hem bacalarına sürünüyordu. Birlikte yukarıya çıktılar, Vasili hemen zeytin fıçısından birkaç zeytin aldı kedinin önüne attı. Kedi bu sefer zeytinlerle oynamadı, o kadar acıkmıştı ki, hemencecik zeytinin birini yedi. Geriye kalanları da arka arkaya mideye götürdü. Bıyıklarını bir süre patisiyle sildikten sonra, kalan çekirdeklerle, odanın bir başından öbür başına kadar bir oyun tutturdu.

Vasili de acıkmıştı, zeytin ekmek yedi. Uyumaya çalıştı, bir türlü uyuyamıyor, yattığı yerden kalkıyor, alana iniyor, umutla Poyrazın evinin önüne gidiyor, kulağını kapının tahtasına yapıştırıyor, içerden bir ses çıkmayınca da üzülüyor, evin önünden iskeleye, iskeleden evin önüne hızla gidip geliyor, kapıyı kırıp içeriye girmek istiyor, kapıya gelince de çözülüyor, ya sağsa, diye korkuyor, sonunda da köşklere kadar alıp yatırıyor, cihannümaya çıkarıyor, biraz dinlendikten sonra içi götürmüyor, Poyrazın evine gidiyor, gene kulağını kapıya dayıyor, dinliyor, ses şada yok, iskeleye gidiyor, geliyor, kapıyı kırmak istiyor, bir türlü yapamıyor, cihannümaya koşuyor, orada kısa bir süre durduktan sonra gene Poyraz Musaya...

Vasili, bu gidip gelmelerin ne kadar sürdüğünü, bir saat mı, yüz saat mı, bir gün mü, üç gün mü sürdüğünü bilemiyor, gene de sürünerek de gidip geliyor, bir kezcik olsun, Poyrazın evinde bir ışığın yandığını, bir damla yalının olsun ipilediğini görmüyor, gücü yettiğinde çıldırıyor, burnuna sırtındaki Poyrazın ölüsünün kokusu geliyor, mağaraya kadar gidiyor, kayığını çabalayarak bitkin dışarıya çıkarıyor, motoru çalıştırıyor, yarım mil ancak gidebiliyor, ben ne yapıyorum, diye birden irkiliyor, motorun gazını kesiyor, denizin dalgalarıyla sallanarak bir süre düşünüyor, sonra da kedinin tek başına adada kaldığı aklına gelerek, onu almak için geriye dönüp kayığını mağaraya çekiyor, yorgun argın, bitkin evin önüne gidiyor kulağını kapıya dayıyordu.

Aradan ne kadar bir zaman geçti, Vasili hiç farkında değildi. Kulağını kapıya dayamış, orada öyle kalakalmıştı. Denizden bir motor sesi geliyor sonra susuyor, sonra gene geliyordu. Vasili bu sesin ne olduğunu bilecek durumda değildi. Birkaç kez kulağını kapıdan ayırdı, ama bir ses duymadı. Sesler de gittikçe artıyordu, denize baktı, deniz

180

aydınlık, süt limandı, çok uzakta bir tekne hayal meyal gözüküyordu... Uzun bir süre iskelenin üstünde durdu bekledi. Tekne adaya doğru geliyor, gittikçe da yaklaşıyor, ortaya çıkıyordu. Bu bir balıkçı teknesiydi ve Vasili bu tekneyi tanıyordu ya kimin teknesi olduğunu çıkaramıyordu. Tekne yarım mil yaklaşıncaya kadar iskelenin üstünde bekledi. Önce orta boylu bir kişi çıktı güverteye. O, biraz sonra gözden silindi. Arkasından da uzun boylu bir adam geldi, sağa döndü sola döndü, sonra yönü adaya dönük, olduğu yerde kalakaldı. O anda da Vasili bu uzun boylu kişinin kim olduğunu anladı. Birden, tepeden tırnağa sevince kesti. Sevinçten ne yapacağını bilemedi, kamışlığa koştu, orada duramadı, evin önüne gitti, kulağını kapıya dayadı, gülümseyerek oradan ayrıldı. Kendinden geçmiş bir kamışlığa, oradan ılgınların içine, oradan yaşlı zeytin ağacına gidip geliyor, sevinçten uçuyordu. Sırtındaki, kokusu ciğerlerini söken ölü çoktan başını almış çekmiş gitmişti.

Gidip gelerek, ortalıkta dört dönerek geldi iskelenin üstünde durdu. Poyraz Musa, lacivert giyitini çekmiş, mavi kravatını takmış, mavi mendilini yaka cebine sokmuş, astragan kalpağı başında, körüklü çizmelerini çekmiş, kırmızı şeritli İstiklal Madalyası göğsünde, yüzünde her göreni göndirecek bir mutluluk... Vasili, o, iskeleye ayak basar basmaz onu kucaklayarak, öpecekti. Telaşlandı, iskelenin üstünde bir oraya, bir buraya gitti geldi. Baktı ki tekne

yaklaşmış gelmiş, hemen kaçtı, kamışlığın içine girdi. İskelele yanaşan tekneden önce Poyraz Musa atladı. İskelenin üstünde durdu, tekneden çıkan insanları bekledi. Kadri Kaptan önce şalvarlı, kırmızı kuşaklı, kravatlı, kartal burunlu, uzun yüzlü, mavi cipil gözlü, posbıyıklı, kalın beygir dudaklı, sert olmayıp da sert görünmeye çalışan, göğüs her zaman ilerde, kurumlu gözükme alışmış, aynanın önünde iki buçuk saat bıyık burarak çok yakışıklı suretine baktığı her halinden belli olan, iri, uzun boylu, göğüsten göbekli, heybetli bir kişiyi elinden tutup iskelele almak istedi, adam, elini Kadri Kaptana vermediği gibi, onu sinek kovar gibi, elinin tersiyle bir yana itti, iskelele atladı. Heybetli adam önce üç genç kızla, çocukları iskelele aldı, ardından da üç çarşafli kadını... Kadınlar peçe takmışlar, yüzleri gözüküyordu. Sonra üç delikanlıyı, sonra da çocukları...

181

Poyraz Musa çınarların altındaki çıplak tahta sedirlerde onlara yer gösterdi. Güneşten bozarmış bu tahta sedirlere ancak adaya binde bir gelen hükümet adamları için döşekler serilir, arkalarına yastık konulurdu.

Heybedi adam göğüs ilerde, kabarmış, sallana sallana geldi, Poyrazın saygıyla gösterdiği yere oturdu. Bu yelek cebinden öbür yelek cebine attığı kalabalık altın kösteği güneşte, göz kamaştırıcı ışıklar saçarak parıltıdı. Ayak ayak üstüne attı, hayranlıkla yeni körüklü çizmelerine bir süre baktı. Ayakta durmuş bekleyen karılarına, kızlarına oturun diye, şahadet parmağıyla bir işaret çaktı. En sonra da çocuklar oturdu. Hepsı yere bakıyor, susuyordu. Kadri Kaptan sedirin denizden yana düşen ucuna oturmuş, onlarla ilgisini kesmiş, teknesini, denizi hiç görmemiş gibi izliyordu, Poyrazsa ayakta bekliyordu.

"Ali Paşa Selim Bey, bir emriniz," diye sordu Poyraz Musa. Ali Paşa aldırmadı, oralı bile olmadı. Poyraz üst üste birkaç kez daha yineledi. Ali Paşa oralı olmadı. Poyraz da susup gitti sedirin bir köşesine oturdu beklemeye koyuldu. Gözünü de Ali Paşadan ayırmıyordu. Pa-şaysa gözlerini yerden ayırmıyor, yüzüyse azgınlaştıkça azgınlaşıyordu. Cehenneme kesmiş yüzüyle birdenbire ayağa fırladı, sedirlerden iskelele, iskeleden sedirlerin, çınarların altına gitti geldi. Baş döndürücü bir hızla yürüyordu. Oradakilerin hepsi de gözlerini ona dikmişler gidiş gelişlerini, başlarını onun hızına uydurarak izliyorlardı. Yürürken kaşlarını çatıyor, ellerini denizin üstüne doğru sallıyor, homurdanıyor. Arada sırada da sağ ayağını çakarcasına iskelenin tahtalarına vuruyor, iskele sallanıyor, her ayak vuruşta iskeleden top patlaması gibi bir ses çıkıyor, sedirlerde oturanlar irkiliyorlardı. Kiminde iskelenin ucunda duruyor, biraz dinginliyor, bir denize bakıyor, dönüyor bir adaya, evlere, çınarlara, zeytinli koyağa, yel değirmenlerine, kamışlara bakıyor, sonra gözleri geliyor sedirlerdekilerin üstünde bir süre duruyor, sonra daha da hızlı dönmeye başlıyor, ter içinde kalmış azgın yüzü daha da kararıyordu. Poyraz Musanın gözleri gidip gelen Ali Paşa Selim Beyde ne yapacağını bilemiyor, şaşkınlık içinde, yumulmuş, onu izliyordu. Kamışlığın içinde sinmiş kalmış Vasili adamın hallerine, kedisini okşayarak gülümsüyor, yumulmuş kalmış, Ali Paşanın gidiş gelişlerini izlemekten boynu yorulmuş Poyraza acıyordu. Hane halkı Ali Paşa Seli-

182

min böylesi hallerine alışmış olacaklar ki yüzlerinde hiçbir değişiklik olmuyordu.

Ali Paşa Selim sonunda o kadar yoruldu ki bacaklarını gerip yaylanmaya başladı. Sonunda da şahadet parmağını uzatarak, Poyraza sert, "gel buraya," diye buyurdu. Poyraz yerinden ağır ağır kalktı geldi Ali Paşa Selimin önünde, yüzüne hayretle bakarak durdu.

"Sen, siz bu Abdülvahabı tanıyor musun?"

"Tanıyorum."

Poyraz Musanın sesi öfkeli, karıncalaşmış çıktı.

"Nasıl tanırırsın?"

Poyraz Musa daha da öfkeli.

"Çok iyi bir adam olarak tanırım."

"Olamaz bir iyi adam o kişi."

"Niçin olamasın?"

Sesi çok daha sert, öfkeli çıktı Poyraz Musanın. O anda da Ali Paşa Selimin yüzü değişti, yumuşadı.

"Olamaz bir kişi iyi o. Haçan bilirim ben, görmüşüm çok insan, var idi öyle çok insan çiftliğinde dedemin. Ben görmüşüm çok insan, Abdülvahap gibi çok yalancı insan. Hem de insanoğlu insan. Görmedim o insanlar arasında böyle bir tane yalancı. Var idi dedemin Sela-nikte bir sarayı, Osmanlı Padişahının Sarayı gibi, kırk oda. Var idi dedemin gemileri on bir tane, pa pa pa! Yüzer idi Amerikaya kadar. Var idi dedemin bir dedesi, o bir Padişah idi. Derlerdi ona Tepedelen Ali Paşa. Dedem ben doğunca koymuş adımı Ali Paşa. Ninem gelmiş, var-mış onun da dedesi, adı Selim Paşa..."

Ali Paşa Selim konuştuğu yumuşuyordu. Dedesi Tepedelen Ali Paşadan söz ederken bir ancık gülümsedi bile. Elini Poyrazın omzuna dostça koydu, birlikte gittiler sedirin üstüne oturdular.

"Olunca büyük ben, olunca akilbalık, dedim, bir adam olamaz iki paşa, yeter bana Tepedelen Ali Paşanın paşalığı.

Dedim ben istemem Selim Paşanın paşalığını. Dediler bana pa, pa, pa! Ben dedim onlara sağ olun. Dedim ne sağ olun, Tepedelen Ali Paşanın yanına, dedim yaklaşıp mı başka bir paşa. Yaklaşıp mı Padişahi Osmani? Pa, pa, pa!"

Elini Poyraz Musanın dizine vurdu:

"Pa pa pa!"

"Bu Abdülvahap çok yalancıdır, öyledir?"

"Bilemem."

"Sen nasıl bilmez. O söyler bana, bende var altın madalya. O, söyler bana, İzmirde dökmüşüm ben denize. O, der bana, Yunanistanı ben dökmüşüm denize. O, söyler bana yedi düvel önümde benim diz çökmüştür, gitmiştir secdeye. O, söyler bana, ben olacak paşa, kıskanmış beni paşa Ankarada yapmamış paşa. O, söyler bana senin deden Tepedelen paşa delmemiştir baş, insan tepesi, tepe delen olmamıştır hiçbir vakit. Senin deden der bana, Ali Paşa Tepedelen köyünde dünyaya gelmiştir de olmuştur adı Ali Paşa Tepedelenli. Ben çok kızmışım, uzatmışım aha bu parmaklarımı, haçan çıkaram iki gözünü. O korkmuş benden, patlamış dudakları, patlamış yüreciği... Pa, pa, pa!

Bir şaplak daha indirdi Poyrazın dizine.

"A be Poyraz Efendi, var idi bizim memlekette bir Poyraz. Var idi çiftlik onda üç tane, şu kadar!" Şu kadar derken denizi gösterdi. Gözleri büyüyerek. "Senin bir evin, bir de değirmenin var burada, öyledir?"

"Var," dedi Poyraz Musa.

"Hangi ev?"

. Poyraz Musa ayağa kalktı, evi gösterirken Ali Paşa da onunla birlikte birkaç adım yürüdü:

"Bu ev benim," dedi Poyraz Musa.

"A be güzel çok bu ev," dedi. "Başka?"

"Bir de değirmen."

"Hangisi?"

Poyraz gösterdi.

Ali Paşa kahkahalarla geldi yerine oturdu.

"A be yok burada insan. Kuş bilem. Sen öğüteceksin karıncalara un? Var Karınca Adada çok karınca?"

Poyraz gülerek:

"Vardır elbet çok karınca. Siz de geldiniz ya."

Ali Paşa Selim bu sözleri duyar duymaz öyle bir ayağa fırladı ki, nerdeyse başı çınarın dalına değecekti.

"A be ben mi oturacağım bu adada! Bu hapisanede. A be burası avucumun içi kadar. A be yan yana gelir üç adam, sığmaz buraya. A

be sen deli. Kandırma beni. A be var orada bir tane nüfuscuk memuru, nah bu kadar bıyıkları, var tilki kuyruğu kadar.

O bir padişah imiş Çeçenistan ülkesinde... Muharebe etmiş Rus Padişahiyla. O da söyledi bana bu ada Karınca Adası dedi bir cennet. Demedi bana o bir kuş-cağızın yuvası, bir kuşun kafesi, bir insanın hapisanesi. Gelmiş o padişah, olmuş bir köyde Nüfus Memuru. Gelmiş bu köye Abdülvahap, dökmüş Yunanistanı denize İzmirde. Olmuş general paşa. Olmuş Mal Müdürü. A be nasıl bir Türkiye burası? Olur Padişah Nüfus Memuru, olur general paşa Mal Memuru, doğru?"

Doğru mu, diye sorarken yüzü allak bullaktı.

"Doğru," dedi Poyraz Musa. "O, büyük bir Handır. Onun büyük bir Han olduğunu bütün dünya bilir."

Ali Paşa Selimin gözleri faltaşı gibi açıldı.

"Demek doğru?"

"Bu Çeçenler Kafkasyanın en büyük kıralları, padişahlarıdır. Bu Çeçenler Allahtan ateşi çalıp insanlara veren kişiyi cehennemden kaçırmış, cennete yollamışlardır."

"Haşa, haşa, Allanın cehenneminden ateşi kim çalabilir, haşa, haşa, bin kez haşa."

"Bu Çeçenler çarlarlar," diye dikleşti Poyraz Musa. "Ali Paşam bu Çeçenler insan soyunun en yiğitleridir. Hiç kimseyi, kan içici düşmanlarını bile arkalarından vurmamışlardır."

"Pa, pa, pa," diye şaşkınlığını belirtti Ali Paşa Selim. "Pa, pa, pa!" Sonra dikleşti, "benim dedem Tepedelen Ali Paşam da hiçbir adamı arkasından vurmamıştır. Onun başım kesen düşmanını bile. Tepedelen Ali Paşa, olur benim büyük dedem, girmiş Rus ordusunun içine, almış güzrünü eline, vurmuş önüne gelen düşmanın tepesine, akşama kadar tepesini delmiş binlerce askerin. Padişah demiş, seni paşa yaptım. Sen Tepedelen Ali Paşasın. Abdülvahap da general paşa mı? Yu-nanistanın hepsini denize mi?"

"General paşadır. Bütün Yunanistanı denize..."

"Yunanistanı denize dökmüş ha! Pa, pa, pa!"

"Dökmüştür."

"Pa, pa, pa! Benim dedem Ali Paşa olmuştur vezir, başvezir, sadrazam. Olmuştur padişah. Arnavutluk, Yunan padişahı... Var imiş iki

yüz otuz çiftliği, altmış bir sarayı, hepsi sırça. Sizde derler sırça, sırça saray?

"Bizde de öyle derler. İşte o Çeçen Hanı Üzeyir Hanın Kaf dağlarında sırça sarayı vardı ki, güneşe sen doğma ben doğayım, diyordu."

"Pa, pa, pa! Demek böyle bir padişah idi bu memurcuk?"

"Hem de ne padişah, Rus çarları önünde titrer, secdeye varırlardı."

"Osmanlı Padişahı dedem Tepedelenen korktu, bir gün gelir benim de tepemi deler, dedi, tuzağa düşürdü Padişah dedem Tepeleri deleni. Bir adada barış için beklerken adayı sardı Osmanlı sefineleri. Var idi dedemin beş oğlu, hepsi de kahraman. Beş oğlu da kılıçları çektiler. Dedem Tepedelen aldı eline gürzünü vurdu düşmana. Çarpıştı misali Hazreti Ali, Allanın aslanı gibi, kırk gün kırk gece, hem de şehit oldu, o anda derakap cennete uçtu gitti. Beş oğlunun başı, bir de zatının mübarek başı şimdi, İstanbulda, Ayasofya Camisinde yatar yan yana. Her cuma gecesi de gökten düşer nurlar, nah bu kadar." Kollarını açtı, "yanar başlarının üstünde ışıklar, büyük, nah bu kadar, nah bu kadar. Işıklar bütün İstanbulu aydınlatınca, İstanbullular çıkarlar evin ^alkonuna, pa, pa, pa! Allah iyi ki Tepedelene ışıklarını gönderiyor da, ' oluyor İstanbulun geceleri gündüz. Dedemin mübarek naşı da orada, memlekette kendi yaptırdığı Ulu Camide yatar."

"Çeçen Hanı Üzeyir Han da..."

"Gel," dedi, biraz yumuşamış Ali Paşa Selim. "Gel Poyrazım, ka-rındaşçığım, gel ki sana ben ne söyleyeceğim." Koluna girdi onu kiliseden yana aldı götürdü, çan kulesinin dibine gelince durdu:

"A be çok büyük bir kilise bu. Bulmuşlar, bulmuşlar para nereden? Bu evler de büyük fazla. Bulmuşlar para, bulmuşlar nereden?"

Kilisenin içine girdiler.

"Pa, pa, pa! Selanikte, Atinada yoktur böylem bir kilise, altın yıldız içinde. Durur olduğu gibi. Dokunmamışlar hiçbir şeyine. İsa resmine, heykeline bilem. Gerilmiş çarmıha, kapamış gözlerini, ağlar kendi kendisini, bekler muhterem Validesini, haşa, haşa, haşa! Söylerler, İsa, Allahımızın öz bir oğludur."

"Haşa!" dedi Poyraz Musa.

Poyrazın kolundan tuttu, ağzını kulağına yaklaştırdı:

186

"Kulağın aç iyi, şimdi sana veririm bir sır, demeyesin kimseye. Olursun sen de zengin, ben de... Yalnız söyler isen bir kimseye, duyar ise Türk hükümeti, fakir hükümet, ölür acından, öldürür bizi. Söyle bana."

Omuzundan tutmuş sarsıyordu.

"Tuttu gözüm seni. Et yemin babanın başı üstüne, hem de Kuran... Faş etmeyeceksin sırrımızı, kurtaracaksınız canımızı. Ver elini."

Elini aldı, sallamaya başladı:

"Ver bana söz, etme sırrımızı faş!"

Durmadan koparırcasına Poyrazın elini sıkıyor, sallıyor, sözlerini yineliyordu.

"Ver bana söz..."

Kolunu o kadar çok salladı ki, Poyraz Musa edemedi:

"Veriyorum söz," dedi.

"Olmaz, ediyorum Kuran üstüne yemin..."

"Yemin edemem."

"Ediyorum, babam, hem de anam başı için yemin. Hem de Kuran..."

• ""

Ali Paşa Selim gittikçe hırslanıyor, hırslandıkça Poyrazın kolunu bütün gücüyle sallıyor:

"Edeceksin yemin, olacaksın zengin, hem de Karun... Hem de Sultan Süleyman, hem de..."

Poyraz baktı ki kol gidiyor, ya kırılacak, kınlmasa da yerinden çıkacak. Sağ ayağını ileri attı, bütün gücünü bacağına verdi, asıldı ve elini Ali Paşanın elinden kurtardı.

Ali Paşa terlemiş, boyun damarları parmak parmak şişmişti. Derin bir soluk koyverdi:

"Sen," dedi, "Poyraz Musa Efendi, var hürmetim sana. Benzersin mert bir adama. Bende var bir harita. Sen bilirsin nedir?"

"Bilemem."

"Sen bilirsin Tepedelen Paşanın büyüktür hazinesi Osmanlıdan?"

"Bilemem."

"Sen bilirsin Tepedelen Paşa arkadaşısıdır, can bir kan kardaştır Rus Padişahına, İngiliz, İtalyan, Fransız kiralına?"

"Bilemem."

187

"Osmanlı kesti kellesini Tepedelenin, oğullarının. Kaldı hazinesi. Osmanlı daha geçen yıla kadar arardı hazinesini Tepedelenin, o adada, bulamaz. Neden bulamaz, sen bilirsin?"

"Bilemem."

"Çünkü yoktur elinde bir haritacık haçan. Yoktur elinde bir işa-retçik. Sen bilir misin, vardır bir adamın elinde bir haritacık, bir işa-retçik?"

"Bilemem."

"Kimdir bu adam?"

"Bilemem."

Ali Paşa elini göğsüne üst üste üç kere vurdu.

"İşte o adam benim. Elimde var ferman padişah'tan, ben olmuşum torunu Tepedelenin. İşaret bendedir, harita bendedir hanenin. Sen anladın?"

"Anladım."

Ali Paşa çok sevindi, sevincinden Poyrazın sırtına bir tokat indirdi ki sesi çınarların altından duyuldu.

"Pa, pa, pa! Var sende çok akıl, çok zeka, hem de çok feraset. Anladın?"

"Anladım."

"Öperim gözlerinden, hem yanaklarından can ü gönülden..."

O sevinçle gene koluna girdi, onu almış karşıda gözüken köşklere götürürken okulu gördü, önünde durdular.

"A be nedir bu büyük konak?"

"Mektep."

"A be çok zengin bu karıncaların adası."

"Çok zengin."

"Sen bana hepsini anlattın?"

"Anlatmıştım."

"Ama küçük çok. Dönemem bir başıma bile ben bu adada. Kırangıç yuvası kadar."

Köşklere geldiler, Ali Paşa denizin kıyısında, yapıların karşısında durdu teker teker evleri gözden geçirdi:

"Sen bir ev almadın burada?"

"Almadım."

188

"Verirler kaç paraya?"

"Üç beş altına ya, sen mübadilsin, senden para almazlar."

"Bilirim almazlar. Veririm sana bir daha. Dedim sana, var idi dedem Tepedelen Ali Paşanın üç yüz çiftliği, kaldı bana.

Çiftliklerimi aldı elimden Yunan. Yazmışlar beni mübadile. Bilirler torunuyum Tepedelen Paşanın. Korkarlar benden.

Yaptılar ol sebepten beni mübadil... Sen duydun Napolyon altını nedir?"

"Duydum."

"Ben de verdim avuç avuç altın Yunan memuruna, aldım on beş bin dönümlük Tepedelen Ali Paşa veresinden bir tapucuk. Buraya gelince gösterdim Abdülvahap tapuyu, verin bana on beş bin dönüm-cük arazimi bana. Dedem Ali Paşadan bana düşmüş. Abdülvahap tapuya baktı baktı, beraber tapucuya gittik. Tapucu baktı baktı, amen-nadır, dedi, bu tapu çelik gibi sağlam bir tapudur. Abdülvahap ben ne yapayım, dedi. Ben Yunanistanı denize döken, Maraşal Tırkopisi esir alan, esir alınca da kılıcını ona geri kuşatan Kemal Mustafa Paşaya giderim, dedim. Ben de söyledim Ankarada, keski söylemez olaydım da, dilim ağzımda kuruyaydı, Tepedelen Ali Paşanın torunu olduğum. Bundan sonra bir ay, iki ay gittim geldim. Üstüme güldüler, beni buraya, bu adaya gönderdiler. Dedim onlara var bende harita, her bir teşkilat. Sizindir hepsi, hazinesi Ali Paşanın. Bulurum, hazineyi koymuş gibi elimlen. Dedim aç ölüyor Türkiye. Dedim, ben veririm tapusunu hazinenin. Türkiye üç senede olur Avrupa. Sen bilirsin, olur?"

"Bilirim."

"Pa, pa, pa! Bilirsin, bıravo sana. Akılsız bu Türkiye. Yok onlarda zekavet. Adam hiç çok büyük Çeçenistan padişahını yapar bir köy memuru? Bunlar bilmez politika. Yarın, öbürsü gün değişir politika, olur gene padişah Han Üzeyir?"

"Olur."

"Benzer padişaha Han Üzeyir. Vardır bıyıkları tilki kuyruğu gibi. . Yarın Kemal Mustafa Paşa kaçır Çeçenistana, olur sürgün, yaparlar onu memur bir köyçeğe. Yok akıl bu Osmanlıda."

"Yok. Osmanlı ölmüş, çürümüş."

"Ölmüş çürümüş. Aha bu gözlerimle görmüşüm ben. Gitmişim Ankaraya, aha bu fermanı göstermişim onlara. Bak bak ne yazar bura-

189

da, yazar Tepedelen Ali Paşa veresesi Ali Paşa. Ali Paşa kim, ben."

Koynundan Arapçayla yazılmış bir yırtık kağıt parçası çıkardı:

"Al, oku!"

Poyraz bir süre kağıdı okudu, hiçbir şey anlamadı, Ali Paşaya geri uzattı.

"Çok zordur anlamak. Vardır anlamak gerek okumak Sultani mektebinde. Yazmıştır padişah, kimdir verese Tepedelen Ali Paşaya, kim?"

Gözlerini Poyraz Musanın gözlerinin içine dikti, bekledi.

O kadar, ne diyeceğini bekleyerek, yalvararak baktı ki Poyraz Musa gülümseyerek:

"Sen," dedi.

Ali Paşa Selim Bey, sevinçle göğsüne vurdu:

"Abe ben," dedi. "A be olacak kim, ben. İşte elimde tapu. Al bak."

Yunan harfleriyle bezenmiş, yepyeni, gıcır gıcır kağıdı Poyraza uzattı. Kağıdı alan Poyraz, evirdi çevirdi baktı, hiçbir şey anlamadı, yüzünü buruşturdu.

"Bilirim anlamaz sen. Onu okur Ankarada büyük memurlar, yüksek tahsil yapmış Atinada. Hem de bülbül gibi. Var içinde bir çiftlik on beş bin dönüm. Verecekler bana burada on beş bin dönüm. Orada ne kadar, burada o kadar. Vermezler bana bir avuç toprak, sürerler beni bu adaya. Hem de karıncaların adasına. Kurarlar bana tuzak, yaparlar puştluk. Dedem Tepedelene yapmışlar böyle, kesmişler kellesini,' hem de beş ana kuzusu, beş yavrucağının kellesini onunla beraber. Getirirler padişaha, padişah bakar kesilmiş kellelere, gözleri açılmış kaplan gözleri gibi, gözleri bakar. Kesilmiş kelleleri gözleri bakar. Her birinin yüzlerinden nur fışkırır. Kamaşır gözleri padişahın. Söyler Sadrazama, "Çabuk bir türbe yaptırın bu mübarek zatlara ki Sultan Süley-manın türbesi gibi olsun Süleymaniye camisinin içinde. Kurdular bana tuzak, dediler burada, Yunanistanda ne kadar evin, çiftliğin var ise, orada Türkiyede verecekler sana o kadar. Ben de kese kese altın verdim Yunan tapucusuna aldım bu tapuyu. Sen duydun Napolyon altını?"

"Duydum."

"Pa, pa, pa! Ha maşallah. Vardır sende zekavet. Sen ne yapacak bu adada? Günahtır sana. Sana gerek büyük çiftlik, çok altın."

190

Konuşarak çınarın altına geldiler, onların başı gözükmür gözükmür sedirde oturanların hepsi birden ayağa kalktılar, ötekiler oturduktan sonra gene hep birden yerlerine oturdular.

"Ben istemem böyle bir ada. Ben ölür burada. Var idi bizim çok büyük ovalarımız. Koşar idi asil Arap atlarımız. Osmanlı bilir ben kimim. Sürer beni karıncanın adasına. Kesecek burada kafamı, atacak o kayaların üstüne, oyaacak gözlerimi kuşlar, hem de karıncalar."

Poyraz Musa gülümsedi, soğukkanlı, yumuşak:

"Bir şey olmaz sana burada Ali Paşam."

"Olur, hem de nasıl! Pa, pa, pa!.. Sen bilmez bu Osmanlı ne hilebazdır, kan içicidir. O, insan kellelerinden alemleri ibret için kaleler yükseltmiştir. Yoktur dünyada bu Osmanlı gibi insan düşmanı. Der ne Osmanlı için ecnebiyat, Türklerin ve hem de Osmanlıların geçtikleri yerlerde kıyamete kadar ot bitmez."

"Ali Paşam Selim Beyim, o Osmanlı gitti, yerine Cumhuriyet geldi. Şimdi başka..."

Ali paşa ayağa kalktı, boyun damarları şişti, elini kolunu sallayarak heybetle konuştu:

"Olamaz, olamaz, olamaz." Gırdağı parçalanırcasına bağıırıyordu. "Olamaz. Osmanlıda hüner çoktur, hile çoktur.

Olamaz, Osmanlı kalkmış da ben neden burada? Neden beni memleketimden koparmıştır? Haçan ben ne yapmışım ona? Kış demişim tavuğuna? Benim Yunanistanda, vatanımda, evimde, toprağımdan beni bir canavar gibi almış getirmiştir buraya, ne sebepten? Bu Osmanlı tuzağı değil de bizi neden, bizi, bizi bizi neden?.. Beni bu adaya, neden? Mustafa Paşa Kemal Osmanlının bir zabiti değil mi?"

"Zabiti ya, o başka. O, Osmanlı padişahını kaçırdı."

"Kaçırdı da yerine geçti. Yaaa, ben bilir yerine geçti. Ben bilmez, o beni dedem gibi... Bu adada... Karıncalar... Adı da olmuş Karınca Adası..."

"Sana kötülük etmek için buraya göndermediler."

"Ya ne için?" diye sorarken, terlemiş, yorulmuş, biraz da dingin-lemiş yerine oturdu. "Ya ne için?"

"Sana iyilik için?"

"Onlar, onlar bana iyilik için».. Onlar ha? Onlar anladılar ben Te-

191

pedelen Ali Paşa torunu, elimden aldılar tapuyu, fermanı, üstüme güldüler. Yüzüme attılar padişah fermanını. Olur?"

"Olmaz ama bu ada bir cennet."

"Ne var senin cennet? Sen bir deli."

"Baksana şu zeytinlere. Böyle zeytin hiçbir yerde yok. Her ağaç beş çuval zeytin verir."

"Sen deli. Var bizim Yunanistanda bunun bin misli zeytin. Çıkar on bin teneke zeytinyağı."

"Bak şu şeftali, bu şu kiraz, ceviz ağaçlarına."

"Baktım hepsine. Var bizim Yunanistanda on bin misli."

"Şu tepenin arkasında da belki yüz tane büyük arı kovanı."

Arı kovanı deyince Ali Paşa değişti. Yunanistan sözünü etmedi.

"Demek var yüz kovan besili arı?"

"Var."

"Çok güzel."

"Şu yukarda bir incirler olur, ballı."

Kaşlarını çattı.

"Hah, ballı incir?"

"Ballı incir?"

"On yedi köşk, gördün. Kırk dokuz, iki, üç katlı ev, küçükleri de ayrı. Denizler de balık dolu."

"Sen demiş sen ne, kaç dükkan?"

"On yedi."

"Ne yaparlarmış bu adada, bu dükkanlar ilen?"

Ali Paşa iyice dinginlemişti. Cebinden, imamesinde altın püskül kehribar tespihini çıkardı, şakırdatarak çekmeye başladı. "Aaah, aah, işte Tepedelen Ali Paşadan kalan tek şey bu tespih. Osmanlı her şeyimizi yağma etti. Bu dükkanlar ilen?"

"Kasabada söylediklerine göre buradan Amerikaya zeytinyağı, balık, bal ihraç ederler, Yunanistandan, İtalyadan, Fransadan, İngiltere-den kumaş getirir satarlarmış."

"Pa, pa, pa..." derken, birden durdu, düşündü, "olamaz, olamaz," diye kükredi. "Avucum içi kadar bir ada. Kim gelir eder alışveriş?"

"Bilemem. Kasabada öyle söylediler."

"Belkim doğrudur." Poyrazın kulağına eğildi: "Bak kardaşım,
192

Poyraz Efendim, bak kaç tane var bende çocuk, bunlar bu adada kiminle evlenecekler, yuvası kuracak?"

"Bu ada yakında insanla dolar."

"Kim gelecek?" diye bağırarak ayağa kalktı Ali Paşa. "Gelecek kim, kim?" Omuzundan tuttu Poyrazı da kaldırdı, deniz kıyısına çekti götürdü.

Poyraz omuzunu onun elinden kurtardıktan sonra:

"Dünya muhacir dolu. Bu harp herkesi, bütün dünyayı yerinden yurdundan etti. Bütün yöreler de dolmuş, kasabalılar söyledi. Bu adayı bir haber almasınlar, çekirge sürüsü gibi inerler adaya."

"Sen de hiçbir iş bilmez," diye bağırdı Ali Paşa. Gene kıpkırmızı kesilip boyun damarları şişti, bağırarak. "Sen burada ölecek, ölecek. Sen kaçmış buraya bir düşmandan. Korkmuş ölüm sen. Kurt yer senin leşi. Yok okusun bir Hoca sana Kuran."

"Burası bir cennet," diye bağırdı Poyraz Musa. Çok öfkelenmiş titriyordu.

"Cehennem," diye karşılık verdi Ali Paşa.

"Sen ne anlarsın cennetten. O ot bitmez Yunanıstanı da sen bir şey sanıyorsun."

"Hakaret yok, benim vatan Yunanıstan. Ben öldürür seni."

Poyrazın üstüne yürüdü. Birbirlerine bağırmalarından bir hır çıkacağını anlayan Kadri Kaptan koşarak yetişti aralarına girdi.

Ali Paşanın babaları tutmuş, ağzı köpürmüş, Kadri Kaptan bu iri adamı bir türlü tutamıyor, yandan yöreden yardım bekler gibiydi. Poyrazsa biraz ilerde durmuş tepeden, küçümseyerek, gülümseyerek ona bakıyordu.

"Ulan burası hem bir cehennem, hem de bok kuyusu. Hah aday-mış."

"Burası, bu ada Allahın yeryüzüne gönderdiği cenneti aladan bir köşe. Yeryüzünde böyle bir cennet köşesi Çini Maçinde, Şol Arabistan-da, Kaf Dağının arkasında, Frengistanda, gavur Yunanıstanda, Hazre-ti Ademin cennetten yeryüzüne çıktığı Serendip adasında yok."

Poyraz Musa bütün konuşmayı hiç kızmadan, soğukkanlı, hiçbir şey olmuyormuş gibi, tane tane anlatıyor, her sözün de burası bir cennet diyerek yavaşça bitiriyor, ötekiyse, "cehennem, cehennem," diye

193

bağırıyordu.

"Burada türlü renkte, mor, kırmızı, turuncu mavi kelebekler, bin bir renkte de uçan cennet kuşları var. Burası bir cennet. Burasının cennet olduğunu yalnız insanlar anlar. Başka tepegöz mahlukadar anlayamazlar."

Biraz dinginlemiş Ali Paşa:

"Var senin mahlukat tepegöz. Var senin baban cehennem.1

"Yok senin mahlukat baba cennet."

O kadar birbirlerine sövüyorlardı ki, sözleri birbirine karışıyor, cennet cehennemden başka söz anlaşılamıyordu.

Artık Kadri Kaptan Ali Paşayı bırakmış, o da gelmiş Poyrazın önünde durmuş, düşmüş bıyıklarını sıvazlıyor, derin derin de soluyordu. Kan ter içinde de kalmıştı. Gözlerini Poyraza dikmiş, kırpmadan, ona yiyecekmiş gibi bakıyordu.

"Burası cehennemin dibi. Buraya kimse gelmez bundan sonra. Burası bir mezar. İnsan gönlüyle gelir de mezara girer mi?"

Ali Paşa öyle bir dinginlemişti ki, az önceki kudurmuş insan sanki bu insan değildi. İyi ki adama bir şey yapmadım, onu incitecek ağır bir söz söylemedim, diye düşündü Poyraz. Gene de kendini tutamadı:

"Burası mezar değil," dedi.

"Mezar," dedi Ali Paşa. "Bak sola duvar, bak sağa duvar. Bak göğe duvar, bak yere duvar. Cehennem."

"Duvar değil deniz."

"Sen var kafa çatlak?"

"Ben yok kafa çatlak."

"Sen kafa yok."

"Var."

"Ben söyleyecek Abdülvahap. Ben söyleyecek Talip Efendi. Ben söyleyecek Padişah Üzeyirmiş Han, ben diyecek orada karınca at gibi, yiyor insanı, bir dakikada. Kalmış kemikleri, kalmış gözleri kayanın üstünde, sümüklü böcek gibi."

Şahadetparmağını sert Poyraza fırlattı:

"O sen."

Birden öfkeleni, gene boyun damarları şişti, bağırmaya başladı. Bir anda da ter içinde kaldı.

194

"Sen o, sen o, sen, sen, sen böcek, sümüksün o."

Poyraz gülmeye başladı.

"Adam var arsız, hem de güler." Kendi de gülüyordu. "Sen sümük, sen var böcek."

"A be ben yok böcek. Sen böcek, sümük. Ölmüş. Yemiş karınca. Yemiş seni sümük böcek."

Ayaklarını küt küt yere vurmaya başladı, ardından da hızla iskeleye yürüdü. Sedirin altındakiler hep birden ayaklandılar.

İskelenin ucuna gelince ayağını tahtalara vurdu:

"Aaah, aaah," dedi ciğeri sökülürcesine, "burası memleket olsaydı, seni parça parça yapar, her parçanı bir köpeğin önüne atardım. Seni yemezdi köpekler bilem."

"Sen de burada kalsaydın, ben de seni parça eder, köpek balıklarına atardım."

"Bak bana köpeğin oğlu, ben senin, kim olduğun bilir. Yoksa adam gibi adam olmuş bir kişi gelir bu mezarcığın içine girer?"

"Allanın bir cenneti. Ben buraya gelmeden çiftliklerimi sattım, bütün dünyayı dolaştım, en güzel cennet yer burasını buldum, yerleştim. Sen ne bilirsin cenneti cehennemi."

"Ben bilirim cehennemi, hem de seni. Akli başında var bir adam, gelir buraya tek başına, girer cehenneme. Sen kaçak. Sen öldürdün on zabıt. Sen öldürdün bir paşa. Sen öldürdün kendi yüzbaşın, kendi binbaşı, kendi paşa. Sen kaçtı düşman. Teslim oldu. Sen kaçtı düşman. Sen yaptı adın Poyraz Musa, söyledi yalan. Ben bilmez, senin ad başka... Ben gördüm seni Yunan ordusu içinde. Sen hain. Senin ad başka... Hiç olur bir ad Poyraz Musa. Sen uydurdu. Kaçak. Seni hükümet, hem de padişah asacak."

"Git cehennemin dibine palavracı köpek. Tepedelenlinin toru-nuymuş da, ne it taşığıymış da..."

İt taşığı sözü Ali Paşaya çok dokundu, deliye döndü, yumruklarını sıkmış Poyraza koşarken Kadri Kaptan onu yakaladı.

"Gel," diye dişlerini sıktı Poyraz, "çok oldun sen. Gel de seni paramparça edeyim de her parçanı bir köpek balığına atayım. Dört miralay, on paşa, sekiz binbaşığı nasıl yapmışsam seni de öyle edeyim. Seni it taşığı domuz derisi pezevenk. Gel gel, gel. Sen bu adaya bir daha

195

gelirsen ayaklarını kökünden keserim, senin de leşini benim adamın karıncalarına atarım. Haydiii it taşığı Ali Paşamı tepeleri delenin yalancı oğlu."

Kadri Kaptan Ali Paşayı kolaylıkla geri çevirdi, koluna girdi tekneye bindirdi. Ali Paşa bitkin, soluyarak ağların üstüne oturdu, başını iki elinin arasına aldı, motor çalışmaya başlayınca ağların üstünden güverteye fırladı, iskelenin öteki ucunda durmuş Poyraza sağ kolunu uzattı.

"O senmişsin, it taşığı. O senmişsin böcek sümüklü. Sen kimsin ben bilmez haçan. Sen ipten kazıktan kurtulmuş, kaçmış, karıncanın hapisanesine girmiş bir kölesin. Söyledi bana sen kölesin, padişah Üze-yir Han. İpten kazıktan kaçmış."

Tekne uzaklaşıncaya kadar Ali Paşa Selim Bey, Tepedelenli Ali Paşa, dünyalar padişahı, işte onun öz bir torunu Ali Paşa Selim Paşa bağırıyordu Poyraza:

"İpten kazıktan, ipten kazıktan kaçmış kurtulmuş. İpten kazıktan, ipten kazıktan, kazıktan..."

Kamışlığın içinden olup biteni izleyen Vasili hem Poyraza kızmış, hem ona acımış, hem de onu sevmişti ya, onu yarın değil öbürsü gün de öldürmekten de vazgeçmemişti.

Sabahleyin çok erkenden uyanan Vasili köşkerin önünde kıyıya dikilmiş kalmış Poyrazı gördü. Menevişlenen denizi, arada, bir kulaca kadar adayan irili ufaklı mor balıkları seyrediyordu. Yüzü muduluktan apaydınlık olmuş, altın sarısı bıyıkları gülüyordu.

Güneş doğdu doğacak ılgınların içine girerken usullacık durdu Poyraz. İnce bir dalın üstünde is karası bir kelebek. Kanatlarını açıp açıp kapatıyor. Kanatların üstünde iç içe mavi, turuncu, yeşil, yıldız halkalar. Kanatların altı kıpkırmızı. Böyle bir kırmızıyı bu kelebeğe kadar insanoğlunun görmüşlüğü yok. Poyrazın yüzü gittikçe aydınlanıyor, kendinden geçmiş, kanatlarını usul usul açıp kapatan kelebeği seyrediyor, altın sarısı bıyıkları gülüyordu. Gün tepeye gelip oturuncaya kadar kelebek konduğu dalda kanatlarını usul usul indirip kaldırmayı sürdürdü. Poyraz, gözlerini kelebekten ayıramıyordu.

Turuncu, azman bahar çiçeğinin yaprakları, taç yapraklarının üstünde iri, koyu kırmızı, kara benekli uğurböcekleri hiç yerlerinde dur-

muyorlar. Kimi uçuyor, kimi iniyor, yaprakların üstünde bir kırmızı kara cümbüşü. Uğurböcekleri uçarken kanatları altındaki zar kanatlarında iğne ucu mavi kıvılcımlar. Poyraz çiçeğin başına bağdaş kurmuş oturmuş, çelik mavi, koyu kırmızı, kara, turuncu yeşil, birbirine karışmış kıvılcımlanıyor, güneşe karışmış uçup yitiyor. Poyrazın başparmağının üstünde bir uğurböceği bütün elini, avcunun içini parmaklarını durmadan dolaşiyor, sonra şahadetparmağının üstünde duruyor, kanatlarını açıyor, mavi kıvılcımlar uçuşuyor ve böcek uçuyor, Poyraz gözleriyle onu izliyor. Böcek çavarak, zikzaklar çizerek uçuyor, bir ara gözden yitiyor, ardından da turuncu taçyaprağının üstüne iniyor, indiği yerden de kımıldamıyor, karıncalar, böğürtlen çiçekleri, mavi, çok kokulu ha-yıt çiçekleri. Koskocaman bir armut ağacı iskeledeki çınarlar kadar büyük, tepeden tırnağa çiçeğe durmuş. Ne yaprak gözüküyor, ne dal. Yüz adım bile yaklaşmadan bir uğultu, bir uğultu, insan zınk diye şaşkın duruyor. Armut ağacı çiçeğe değil arıya durmuş. Yöreyi de insanın başını döndüren bir çiçek, bir arı kokusu almış. Poyraz Musa ağacın altına yatmış, ılık güneşin altında, bıyıkları ısılıyor, gülüyor, mest. Karıncalar, bulutlar, akan mor kelebek kümeleri, kuş kümeleri gibi, san, mavi, turuncu, sütbeyaz adanın üstünden uçuyorlar. Kepezli, yeşil, kırmızı kanatlı, çok sarı, mavi tüylü, düzgün uzun gagalı, parlak, ılık tüylü, kuzgun,» kuzgun yeşili, bin kez turuncu, bin kez sütbeyaz, bin kez... Poyraz gözlerini faltaşı gibi açmış, uyurgezer gibi patlamış, çıldırmış, nesi var, nesi yoksa ılık güneşin altına dökmüş baharın ortasına düşmüş, kendinden geçmiş dolaşılıyor. Vasili de kendisini ona kaptırmış, inmiş şeftali bahçelerinin içine. Güneş daha karşı dağların ardında, deniz sütbeyaz, dünya uyanıyor, yeniden yaratılıyor, kayalıktan aşağıya iniyor, kayalardan fışkırmış çiçeklerin yoğun, keskin kokusu arasında. Aşağıya çakıl taşlarının, kumların arasına inince deniz menevişleniyor. Kuş sesleri, deniz, çiçek, arı kokusu... Poyraz Musa sarı katıramaklarının arasına uzanmış uyuyor. Güneş vurmuş çiçeklere, ada sarıya kesmiş. Gökteki yıldızlar çalkanıyor. Yıldızdan gök gözüküyor. Silme yıldız. Çalkanıyor, savruluyor. Tepeden tırnağa çiçeğe kesmiş ağacın yüz binlerce, milyonlarca çiçeğinin kokusu böceklerin, kuşların, ışığın, balıkların, karıncaların başını döndürüyor. Adada her şey, taş kaya bir esriklik içinde. Karıncalar bile kokulardan mest, serilmişler güneşin altına, kendilerinden geçmişler yerlerinden kımıldayamıyorlar, uyuşmuş kalmışlar.

Vasili, korkmaya başladı. Poyrazın yüzü kırış kırış olmuş, azgın, bir cehennem zebanisinin yüzüne dönmüştü. Tüfeğinin mekanizmasını çevirdi, namluya kurşunu verdi. Bu adam ölecek, ölecek, ölecek, diye dişini sıktı, çatırdattı. Tetiğe bastı basacak üstlerinden bir mavi bulut gibi bir kelebek kümesi geçti, Poyrazın yüzü açıldı, aydınlandı, içi sevinçle doldu. Vasili, kedisini aldı, doğru evine gitti yatağına girdi, yorganı başına çekti.

Pınarın yöresini mor çiçekler açmış püren almıştı. Püren çiçeklerinin kokusu baharın bütün kokularını bastırmış, deniz kıyılarına kadar inmişti.

Poyraz Musa erkenden pürenlerin kokusunu süre süre pınara geldi, suyun yanındaki bir ak taşın üstüne oturdu. Düz, yüksek, kırmızı kayalığın dibinden çıkan su kayanın önünde geniş bir havuz oluşturmıştı. Suyun altındaki çakıltaşlarına gün vurmuş, havuzu kaynaşan ipiltilere boğmuştu. Suyun ipiltileri dalga dalga kırmızı kayaya vuruyor, kırmızı ipiltiler püren kokusuna karışıyor, ılık, koku, mor, kırmızı birbirine girmiş durmadan savruluyordu. Kayanın dibindeki karınca köresinden çıkan karıncalar arka arkaya tirkenmişler, otların arasından kendilerine yol yapmışlar, yukardan aşağıya, aşağıdan yukarıya, arada sırada koklaşarak uzun yolculuklarını sürdürüyorlardı. Havuzun dört parmak genişliğindeki kovuğunun önünde beş tane kaygan böceği, kollarını, bacaklarını germişler, uyur gibi yan yana suyun üstüne serilmişlerdi. Püren kokusu, dedi Poyraz Musa, sabahtan bu yana buradayım, daha alışmadı burnum. Gittikçe de bastırıyor, daha keskin kokuyor. Çocukluğunda yediği püren balı geldi aklına, bütün bedeni kemiklerine, iliklerine kadar püren kokmuştu. O kokuyu da her bahar, daha iliklerinde duyar. Bu adada da Toros püreni gibi kokulu pürenin yettiğini görmesi onu kıvanca boğdu. Kaygan böceğinin bir tanesi, ne oldu, ne olmadı, birden gözün göremeyeceği bir hızda kaydı, dosdoğru bir çizgide karşı kıyıya gitti. Aynı hızda da durdu. Öyle uyur gibi orada serildi kaldı. Gölgesi de ak çakıl taşlarına, kaynaşan ipiltilere düştü. Sonra ötekiler de bir uçtan bir uca, göz göremez hızda kaydılar. Suyun üstünde, suyun altında, çakıl taşlarında, ışıklarda beş kaygan böcek beşi de bir kayma cümbüşünde, havuzun yüzünde düz çizgi, çakılların, ışıkların üstünde çizgiler, çizgiler, büyüyor, küçülüyor, kaygan

böcekleri gidiyor, geliyor, uğunuyor, düz çizgiler birbirine karışıyor, yumaklıyor, o anda da çözülüyor, gene yumaklıyor, gene açılıyor, izlemenin hiçbir olanağı yok. Kapkara böcekler nerdeyse hızdan yok olacaklar. Gözleri kararmaya, başı dönmeye başladı, ayağa kalktı, gerindi, kovanların oraya döndürdü yönünü. Niçin o kadar, gözükmez oluncaya kadarlık bir hızla kayıyorlar bu kara böcekler? Sonra bıyıklarını sıvazlayarak gülümsedi. Biz, dedi, biz niçin uğunan bir hızla koşuyoruz, bu kadar öldürücü, aşağılayıcı, bu kadar utandırıcı korkulara dayanarak da üstelik, biz nereye, niçin gidiyoruz? Olduğu yerde durdu kaldı, bir süre böyle dimdik düşündü, yüzü gerildi, alnı kırıştı, azdıkça azdı, cehennem zebanisine döner dönmez de, o anda değişti, aydınlandı. Belki şu denizdeki ışık, şu yüz bin çeşit mavi, şu pınar, kaygan böcekleri, suyun dibinde, çakıl taşlarının üstünde kaynaşan ipiltiler, püren kokusu, arıların kokusu, şu aşağıdaki apak çiçek ulu bir ak bulut gibi toprağa çökmüş, arılardan dallarını kaldıramaz olmuş ağaç, bir insan sıcaklığı, insan kokusu, özlem, kızların ışıktan, esmer bacakları, ceren karası kederli, şehvetli gözleri onu böyle sevince boğmuştu.

Çalının arkasındaki VasilinîH elindeki tüfek yere iniverdi. Onu böyle iliklerine kadar sevince batmış görünce, o da sevinçten titredi. Şimdiye kadar böyle birdenbire iliklerine kadar sevince batmış çıkmış bir kişiyi görmemişti. Gözlerini Poyrazdan alamıyordu. "Yüzü ışıq gibi açtı," diye söylendi. "Böyle bir adam öldürölür mü?" Bu anda da Poyrazın iskeleye doğru alıp yatırdığını gördü. Sağına soluna, yanına yöresine bakındı, çok uzaklarda adaya doğru gelen bir tekneyi gördü. Poyraz çınarlara ulaşp iskelenin ucunda dimdik durarak beklemeye başlayınca o da kedisini kucağına aldı, zeytinli konaktan kamışlığa yürüdü. Kedisi bugün evde kocaman bir sıçan yakalamış, gövdeye indirmişti. Ondan sonra da hiç mırıltısı durmamış, daha da, kucağında mırıldanıyordu.

İlgınlığın içinden yüzükoyun kayarak kamışlığa geldi. Birkaç nergis ezmiş olacak ki, ortalığı yoğun bir nergis kokusu aldı. Poyraz Musa sağ eli çenesinde düşünceli, iskelenin üstünde gidip geliyordu.

Tekne iskeleye yanaşınca kadar böyle gitti geldi. Tekneden, uzun boylu, ilk bakışta kırmızı, mor püsküllü fesi göze çarpan, yakışıklı, burma bıyıklı bir genç atladi iskeleye. Arkasından da Kadri Kaptan

199

çıktı geldi. Gülerek, elindeki kilim torbayı gösterdi Poyraza. "Bak, bunun içi ne dolu biliyor musun, has ekmek dolu. Bu torbayı sana kim gönderdi, biliyor musun, Üzeyir Han. Kim bilir içinde daha neler var ekmekten başka."

"Sağ ol," dedi Poyraz, torbayı götürdü, sedirlerin üstüne koydu. "Sana bir şey soracağım Kadri, Rumlar göçtükten sonra bu adaya gelen ilk insan ben miyim?"

"Sensin."

"Peki, ben bu adaya geldiğim günden beri bu adada ne köpek, ne de kedi gördüm. Bunların köpekleri kedileri yok muydu?"

"Vardı," dedi gülümseyerek Kadri.

"Nereye gitti köpekler kediler?"

"Haa, onu sana söyleyim Poyraz Efendi. Rumlar gittikten sonra Reis düştü ortalığa, hey millet siz de din iman yok mu, adalarda kediler, köpekler kaldı, bunlar birbirlerini yiye yiye tükenecekler. Köy köy dolaştı, öyle şeyler anlattı ki, insanda yürek koymaz. Bir sabah, kıyıların bütün balıkçıları adalara yola çıktık."

Poyraz Musa Kadrinin sözünü kesti, iskelenin ucunda öyle durup kalmış adama yürüdü, el sıkıştılar, "hoş geldiniz. Gelin de şuraya oturalım." Çınarların altına gitti, gelen kişiye yer gösterdi/Kendi de yanına oturdu. Kadriye döndü:

"Sonra?"

"Sonrası çıktık adalara, ne kadar kedi köpek kalmışsa topladık. Belki kaçıp saklanan birkaç köpek kalmıştır. Giderlerken kedilerini, köpeklerini alanlar da oldu. Yakaladığımız kedileri, köpekleri köylerdeki evlere dağıttık."

"Yaaa," dedi Poyraz Musa.

"Evet," dedi gelen adam. "Benim adım Cemil. Baytarım."

"Ne güzel, çok güzel," diye ağzından kaçırdı Poyraz.

"Ben bu adaya yerleşmeye geldim. Sizden başka bu adada kimse yok öyle mi?"

"Öyle."

"Kasabada bana bu adanın bomboş olduğunu, yani zatıalınızden başka, kimse bulunmadığını söylemediler. Bu köyden başka bu adada başka köy yok değil mi?"

SEftALK

200

~>İA

"Yok."

"Ben bu adaya yerleşirsem ne yapabilirim ki? Siz bu adada ne yapıyorsunuz?"

"Hiç, şimdilik hiçbir şey yapmıyorum."

"Ne yiyip, ne içiyorsunuz?"

"Arada balığa çıkıyorum. Adaya gelirken Kadri Kaptanla çok yiyecek almıştık. Çok da ekmek... Ekmekler kurudu taş gibi oldu. İslatıp köze koyuyor, yiyorum."

"Başka hiç adam yok mu adada, hiç, hiçbir canlı?"

"Var," dedi Poyraz, "Var bir tane. Geldiğim günden beri o adamın bu adada olduğunu biliyorum. Bu adada uzun boylu bir karartı gece gündüz dolaşıyor. Ben onu kovalıyorum, o beni kovalıyor. Hiç karşılaşamadık. Cin midir, peri midir, görüşemiyoruz. Beni çok korkutuyor bu adam. Yüzünü bir görsem. Şeytan mıdır, dost mudur, düşman mıdır, meraktan da çatlıyorum. Belki de bir delidir. Çok geceleri gözlerime uyku girmiyor, gece gelir de uykumda beni öldürür, diye. Kimi geceler de tabancam elimde uyuyup kalıyorum. Hep ölüm korkusu içindeyim. Bunca savaştan geriye kaldım, yüzlerce çarpışmaya girdim çıktım, yüzlerce ölümlerden ölüm beğendim, çok vaka yaşadım, hiç bu kadar korkmadım. Adam benim gölgem gibi."

"Hiç kimse yok bu adada," dedi baytar Cemil, "Allah başa vermesin, insan tek başına kalırsa ıssız bir yerde, hele hele avuç içi kadar bir adada hayaletler de görür, cinler de, şeytanlar da, denizden çıbp gelen yedi başlı canavarlar da... Senin yanında bir kişi, bir canlı, bir kedi, köpek, keçi, at, eşek, bir horoz."

"İlk birkaç gün birkaç horoz öttü, sonra da ses şada kesildi. Tilki falan da yok sanırım bu adada."

Baytar güldü:

"Herhalde o horozları, o hayalet yedi."

"O, hayalet değil Cemil arkadaş."

"O zaman tilki."

"O adamı bulmak için bu adayı didik didik ettim, hallaç pamuğu gibi attım, kuşların kanatlarının altına, yılanların deliğine bile baktım, adam yok."

"Yalnızlık."

201

"Sen geldin ya arkadaş, hoş geldin arkadaş, ben de seni bekliyordum. Şimdi anlayacağız bu adam kim. Geceleri birimiz uyur, birimiz bekleriz. Adam da bizi öldüremez."

Baytar boynunu büktü:

"Ben az sonra gidiyorum," dedi. "Burada at var mı, kedi köpek, sığır, koyun keçi, zürafa, aslan, kaplan, tilki, çakal, tavşan, vaşak, pars, atmaca, şahin, kızıl kartal?"

"Yok. Balık var."

"Ben balıkların hastalığından anlamam."

"İstersen seni gezdireyim. Bu ada Allanın yeryüzüne ihsan buyurduğu bir cennet. Kalk, seni şu ağaca götürüyüm."

Elinden tuttu, tepeden tırnağa çiçeğe durmuş ulu armut ağacına çekti baytarı. Baytar direnecek oldu ya kendini ağacın dibinde buldu. Ağaç uğulduyor, dehşet bir koku yayıyordu ılık güneşe arı kokusuna karışmış.

Başı dönen baytar yere çöktü. Poyraz da başına dikildi kaldı. Konuşmak istiyor konuşmıyordu. Neden sonra kendine gelen baytar yokuş aşağı koşarcasına indi, sedirin üstüne kendini attı, biraz dinlendikten sonra:

"Ben gidiyorum arkadaş. Anlamıyorum kasabadaki arkadaşlar beni buraya niçin gönderdiler. Savaşta benim her şeyim gitti. Köyüm kasabam, anam babam, her şeyim. Rumlardan kalma çiftlikler, tarlalar, evler dağıtıyorlarmış, diye buraya geldim. Beni bu kuru adaya gönderdiler. Ben de sandım adada beş on köy var. Bunların da bir kısmı Türk köyü...

Onların da iti atı, kedisi, sığırı var."

"Bu ada yakında dolacak."

"Dolamaz. Dolsa dolsa, bu ada kaç kişiyi alır, besler?"

"Bak ne kadar ev var."

"Bu adaya kimse gelmez. Gelseler de küheylan atlarla, ikiz doğuran ineklerle gelmezler. Haydi bana allahaismarladık."

Baytar hemen ayağa fırladı:

"Burası cennet," diye gülümsedi, "ama yalnız bir cennet. Sen de, daha seni hayalet yemeden buradan derakap ayrıl, kendine bir yer bul. Bir çiftlik, bir köy. Bunları da bulamazsan bir şehrin kalabalığında kay-bol. Okur yazar, akıllı bir insana benziyorsun. Seni bu adada bulurlar da kalabalık bir şehirde kimse bulamaz."

202

"Biliyorum," dedi Poyraz. Bu baytara burada kalmaya gelmiş, diye umut bağlamıştı. Üzüntülüydü, ağzını bıçaklar açmıyordu.

Baytar, elini uzattı, ölü eli gibi cansızlaşmış Poyrazın elini tuttu sıkı:

"Kusura kalma," dedi, "balıkçılar adalardan köpekleri, kedileri toplamasalardı köpekler, kediler vahşileşir, adada ne kadar canlı varsa yer, sonra da birbirlerini... Bundan on on beş yıl önce İstanbul Belediye başkanı İstanbulda ne kadar köpek varsa hepsini topladı doldurdu Sivriadaya."

"Biliyorum," dedi Poyraz. Öfkeden gözleri çıkmak çıkmaktı.

Baytar hemen tekneye atladı, içeriye girdi. Kadri Kaptan da onu izledi. Motor çalıştı, birden de yol aldı. Tekne gözden yitinceye kadar orada uyuşmuş kaldı. Evet gitmenin sırası, diye düşünebildi. Dış kapıyı ancak açabilecek gücü buldu kendisinde, ağır ağır merdivenleri çıktı, odaya girdi, kapıyı sürgülemeyi unutmadı. Soyunmadan kendini yatağa attı. Uzaktan gelen tekneyi gören Poyraz iskeleye koştu, iskelenin tam ucunda durdu, beklemeye başladr. Tekne ağır ağır geldi yanaştı. Tekneden güverteye zayıf bir insan çıktı, gözleri kamaşmıştı, yere bakarak gözlerini ovuşturdu. Poyraz elini uzattı zayıf adamı iskeleye aldı. "Teşekkür ederim efendi oğlum." Poyraz şaşkınlığını gizleyemedi. "Bir şey değil efendim."

Motorcu, bu bir balıkçı teknesiydi ve güverteye ağlar yığılmıştı, ağların yanında durdu:

"Seni, konuştuğumuz gibi, ikinci üstü gelip alacak mıyım? Bu adanın, Rumlar gittikten sonra köpeklerini ben topladım."

"Gel," dedi zayıf adam, "belli olmaz, belki de sadece gelir paranı alırsın. Sana iyi kismetler."

"Sağ ol baba."

Motor uzaklaşırken Poyraz zayıf adamı elinden tuttu çınarların altına götürdü. Bir sedirin üstüne yan yana oturdular.

Zayıf adam yerine oturunca elini uzattı:

"Ben," dedi, "Doktor Selman Sami. Askeri doktorum, binbaşılıktan emekli oldum."

"Ben de Poyraz Musa, müşerref olduk efendim. Hoş geldiniz."

203

"Sağ ol evladım. Bu balıkçı bu adanın bütün köpeklerini biz topladık demekle ne demek istedi?"

"Öğrendiğime göre Rumlar adadan gittikten sonra birçok insan köpeğini götürememiş. Kıyı köylerdeki balıkçılar da gelmişler, köpekleri yakalamış, birer ikişer, onar beşer köylere dağıtmışlar, açlıktan ölmesinler, diye."

"Anladım, dedi, doktor. Sivriada meselesi. Sana sonra anlatırım, büyük facia."

"Tapunuz cebinizde mi efendim?"

"Ne tapusu?"

"Evinizin tapusu. Siz buraya yerleşmeye gelmediniz mi?"

"Tapu mapu yok cebimde. Yerleşecek miyim, bilmem. Kasabada sizden başka kimse yok adada, dediler."

"Bir kişi var."

"Nerede, niçin burada değil?"

"O görünmez bir adam. Geldim geleli sadece karartısını görüyorum, yüzünü hiç görmedim. Kimi gün sabahtan akşama, akşamdan sabaha kadar o beni izliyor, kimi gün de ben onu izliyorum, bir türlü karşılaşamıyoruz."

"Bir hayalet olmasın."

"Siz de mi doktor?"

"Bu adada çok asker öldü, yüzlerce, binlerce. Onlardan birisinin hayaleti olmasın...."

"Demek bu adada uzun kaldınız?"

"Bir yıldan fazla..."

"Ben de buraya yerleşeceksiniz sandım."

Doktor Selman Saminin yüzü sapsarı kesildi, elleri titremeye başladı, ayağa kalktı yönünü kiliseye döndü yürüdü. Sağ ayağı aksıyordu. Sırtında uzun bir asker kaputu vardı. Kaputun etekleri bacaklarına dolanıyor, onun aksaklığını biraz daha çoğaltıyordu. Pantolonu yepyeniydi. Ütüsü de kılıç ağız gibiydi, aynı kumaştan olup üstüne kalıp gibi oturmuş ceketinin mendil cebine ipekten ak bir mendil sokuluydu. Mavi benekli kırıyatını belki de bugün takmıştı. Kundurası, çorapları, gömleği de yepyeniydi. Poyraz da arkasından kalktı. Kilisenin önüne gelince Doktor durdu. Döndü Poyraza baktı, ona acı acı gülümsedi.

204

Gülümsemesi bir çılgılık gibi, diye içinden geçirdi Poyraz Musa, ağıt yakar, çığırırken gözleri yaş içinde kalmış kadınların gülümsemesi gibi.

"Kapı açık mı?"

Sesi ölüm döşegindeki bir kişinin sesi gibiydi. Oysa uzun, yakışıklı yüzü genç, dinç görünüyordu.

Poyraz, çabucak gitti kilisenin kapısını açtı. Doktor bir ölü gibi, cansız, yüzü gittikçe de sarararak açık kapıdan içeriye girdi. Kapının ağzında durdu, yeşilli mavili vitraylara bir göz gezdirdi, Isanın başı daha öyle orta yerde duruyor, hüzünlü gözlerle dünyaya bakıyordu. Doktor, neler görmedi, bu gözler, diye içinden geçirdi. Kaç bin yaralanmışın, parçalanmış, gözü çıkmış, barsakları dışarıya fırlamışının, kaç bin... Kaç bin kişinin ölüm iniltilerini duymadı. Bütün Çanakkale toplarının gürültüsü, toprağının beşik gibi sallanması, toprağın, suların gökyüzüne ağarak geri düşmesi üstüne çöktü, duvara yaslanmasa yere düşecekti. Poyraz onun durumunu anladı, koluna girdi, Selman Sami, can veren bir kuş gibi ağzını açıp açıp kapatıyor, zorla soluk alıyordu. "Dışarı çıkalım," diyebilirdi. Dışarı çıktılar. "Tepeye gidelim." Tepeye giderken doktor canlandı, Poyrazdan daha çabuk yürümeye başladı. Tepeye geldiler, yan yana, sırtlarını o yazılı mermer taş dayadılar oturdular. Doktorun yüzü yavaş yavaş değişti, kendine geldi. Toprağın, çiçeklerin, otların kokusunu duyumsadı. Aşağıdan, şimdiye kadar Poyrazın hiç duymadığı bir kuşun sesi geliyordu. Doktor, "dinle evlat," dedi, "bu ses cennetten geliyor. Bu kuş bir cennet kuşudur." Poyraz, "başka bir yerde bu sesi hiç duymadım," dedi. Doktor konuşmaya başladı. Çanakkaleyi, Çanakkale çarpışmalarını, bu adayı, yaralıların kiliseyi, okulu, köy evlerini doldurduktan sonra koyaktan bu tepeye kadar çadırlar kurularak yerleştirildiklerini, İstanbulu, adaları, Sivriadayı, köpeklerini bir coşkuyla anlatırken, "insanoğlu, insanoğlu, bu insanoğlu," diye ayağa fırladı. Kendi yöresinde birkaç kere döndükten sonra, "kaçalım, kaçalım, buradan kaçalım. Dört duvar. Dört yan, dört karanlık duvarı, dört karanlık, dört karanlık, dört karanlık, köpürmüş dört nala üstümüze gelen dört karanlık duvarı." Sallandı. Poyraz koluna girdi, aşağıya indiler, doktor durmadan homur homur ediyordu.

205

Çınarların altına oturdular. Doktor oturur oturmaz ayağa fırladı, iskelenin ucuna kadar gitti. "Nerde kaldı bu adam, bu balıkçı? Aman, aman, amaaaan.! Çatlayacağım, deli olacağım, duramam. Bana bir iyilik yapın. Beni buradan hemen, hemen götürün Poyraz Bey, hemen, hemen, çok rica ederim... Çok rica ederim. Ben, burada biraz daha kalırsam ölürüm. Çok çok rica ederim. Duramam, duramam. Of, of, of, ooof Poyraz Bey oğlum, öleceğim, öleceğim, dayanamıyorum. Beni atın kayığınıza, götürün kasabaya. Ben oradan İstanbula giderim. Kabus, kabus efendim, kabusu kebir. Beni buradan kurtarın, kurtarın! Rica ederim, ellerinizi öperim, boğuluyorum."

Poyrazın koluna asıldı, yalvarmaya başladı. Vasili doktoru çok duymuştu. Dünyanın en iyi insanıydı. Buraya yaralı olarak gelmiş. Daha yarası sarılmadan hastalara koşmuş, onlarla uğraşmaya başlamıştı, arkasından yetişen öbür doktorlar onu yakalamış, kan içinde donup kalmış sargılarını değiştirmişlerdi.

"Boğuluyorum, boğuluyorum."

Vasili şimdi şu kamışlığın içinden çıkabilse, bir top nergis kopar-sa, götürüp doktora verse, biraz beni bekle doktoramı dese, biz seni çok iyi tanırız, sen çok iyi adam, söylese...

"Bu balıkçı ne zaman gelecek?"

"Şimdi efendim. İkinciüstü demedi mi efendim? Şimdi gelir. Size bir kahve yapayım mı?"

"Yapın yapın, ama beni bırakmayın. Ben de sizinle geleceğim."

"Buyurun efendim, gelin efendim."

Eve birlikte girdiler, evden birlikte çıktılar. Cezveyi, şeker torbasını, kahve kutusunu getirdiler sedirin üstüne koydular, çalı çırpı, odun toplamaya birlikte gittiler, Poyraz önde, doktor arkada geri döndüler, ateşi birlikte yaktılar, kahveyi pişirdiler. Ortalığı bir taze kahve kokusu aldı. Köpüklü kahveleri höpürdettiler. Doktor biraz dinginle-di. Kahveyi içince de bir iyice kendine geldi.

"Affedersin Poyraz oğlum," dedi, "dört kapkaranlık dört duvarın arası... Bu gözler neler gördü, bu kulaklar neler duydu... Affedersin."

"Esağfurullah."

"Oysa ben bu adaya yerleşmeye gelmiştim. Ölünceye kadar burada, bu cennette, buradaki cıvıl cıvıl insanlar arasında yaşamak istiyor-

206

dum. Oysa dört kurşun geçirmez karanlık duvar içinde kaldım. Sıkıştıkça sıkıştırıyor. Bir de siz olmasaydınız..."

"Böyle bir cennet boş kalmaz doktorum. Gene dolacak, gene bu ada cıvıl cıvıl olacak?"

"Ne zaman gelecek balıkçı, ne zaman gelecek? Şu tekne sizin değil mi, beni kasabaya atamaz mısınız?"

"Motorum yok efendim. Bir gün bir gecede ancak kasabaya varabiliriz."

"O zaman da ben motorun içinde ölürüm."

"Allah saklasın efendim."

"Allah saklasın, Allah saklasın!" diyerek doktor ayağa kalktı, iskeleye yürüdü, geri döndü. Homurdanmaya başladı, "çatlamak, çatlamak... Ada, dünya, kurşun geçirmez karanlık... Duvar, aşılmaz... Sıkıştırıyor."

Kiliseye kadar çabuk çabuk gitti. Poyraz da arkasından... Kiliseye gitti, içerde üç tur attı, geriye döndü, iskelenin ucuna geldi, elini alına götürdü uzun uzun, dönerek, denize baktı. Gene kiliseye koştu, geldi sedire oturdu, konuştu konuştu. O kadar güzel konuşuyordu ki, söylediklerini usta bir masalcı gibi anlatıyor, dilinden ballar akıyordu. Poyraz Musa, keski burada kalsa, onun elini ılıktan soğuğa vurduramaz, gider kasabadan ona bakacak bir de kadın getirirdim, diye düşündü.

Doktor, sözünü tam konunun ortasında kesti, ürkmüş, fıldır fıldır kuş gözleriyle yöreye kuşkuyla, korkuyla baktı, ayağa fırladı iskeleye gitti, dönerek denizi taradı, orada bir süre bekledi, çınarlara geldi, evlerin arkasına gitti, bir topak bulut gibi toprağa çökmüş armut ağacının dibine vardı:

"Gel Poyraz Musa oğlum gel, kokuyor, kokuyor, uğulduyor, arılar, arılar, uğulduyor."

Poyraz onun sevinçli sesine koştu.

"Bak," dedi, "bak, kendinden geçmiş, bak! Ne müthiş bir ağaç, ne koku. Ne çok arı, ne kadar, ne kadar çok arı. Bu adada bu kadar kaldım da bu ağacı görmedim." Boynunu büktü, hüzünlendi. "O zamanlar kandan, ölümden, irinden başka bir şey mi görüyordu insanın gö-

zu.

Gene birden:

207

"Bak, bak," dedi, "bak, bak! Şu kuşa bak!"

Poyraz Musa gösterdiği dala baktı, orada bir kuş, boynunu içine çekmiş, yumulmuş uyuyordu.

"Bak, bak!"

Poyraz Musa şimdiye kadar böylesine pırıltılı, dehşet bir mavide balkıyan bir kuş görmemişti.

"Bak, bak! Cennette bile böyle bir mavi var mıdır?"

"Yok," dedi Poyraz.

"Yok," diye yineledi doktor, "yok."

Poyraz, doğudaki burundan gelen balıkçı teknesini gördü. Bir türlü dili varıp da gözlerini kuşa dikmiş kalmış doktora teknenin geldiğini söyleyemiyordu.

Boynunu içine çekmiş, başını uzattı, gözleri fıldır fıldır döndü, biçimli kara, uzun gagasını kanadının altına soktu kaşındı, kanatlarını açtı, gerindi, birkaç kez kanat çırpı, sonra da denizin üstüne uçuştı gitti. Doktor uçan kuşu izlerken gelen tekneyi gördü, dingin bir sesle:

"Şu gelen bizim tekne değil mi?"

"O," dedi Poyraz bozulmuş, küsmüş bir sesle: "O." Dudakları sünmüştü. "O."

iskeleye indiklerinde tekneyi iskeleye yanaşmış buldular, doktor hemen atladı, güvertede bekledi.

"Gene geleceğim Poyraz oğlum," dedi. "Bu ilk gelişim. Adayı böyle bomboş bulacağımı beklemiyordum. Gene geleceğim. Hem de yakında."

Poyrazın boğazına bir yumruk gelmiş tıkamıştı. Ağzını açamıyor-du. Tekne gözden ırayıncaya kadar olduğu yerde durdu kaldı.

Vasili, kamışlığın içinden ılgınlara kaydı, "pis adam, korkak, ödek, insanlıktan çıkmış. Biz de gördük savaşı. Senin Çanakkale yanında çocuk oynacağı kalır. Kimse senin gibi delirmedi."

Dedi, çok işler oldu İstanbul şehrinde. Dedi, İstanbul şehri bir kan deryasıdır. Çok padişah, çok sadrazam, çok vezir öldürüldü. Dedi, Sultan Osman on dokuz yaşında boğulmadan önce ırzına geçildi Yedikule zindanlarında. Sultan Osman hem Padişah, hem de Peygamberin vekili, halifesi idi, Devleti-ali Osmanda. Dedi, başka başka çok büyük işler oldu İstanbul şehrinde, sel gibi kanı akıtıldı fakir fukarının.

208

Dedi, İstanbul şehrinde olanlar anlatılamaz, dile gelmez. Kelimeler yetmez. Padişahlar oğullarını, oğullar padişah babalarını, padişahlar bütün kardeşlerini doğradılar. İstanbul şehri bir ölüm, bir kıyım yeridir.

Dedi, çok işler oldu İstanbul şehrinde, dile gelmez. Dedi, İstanbul şehrinde prensler, gözlerine mil çekilerek adalara atıldılar. Hem de ada zindanlarına. Zindanlarda ölmüş, kör edilmiş prenslerin kemikleri, Bi-zanstan bu yana zindanların dibindedir. İstanbul adalarının adına Prens Adaları, diyorlar, zindanlarda ölmüş, ölüleri kokmuş çürümüş prenslerden dolay. Dedi, Osmanlı çok iyi, çok merhametliydi. Dedi, hastalanmış, yozlaşmış, delirmiş, insanlıktan çıkmışlardı, çocuklarının, kardeşlerinin gözlerine mil çektikten sonra hem de adaya, hem de zindana atmıyorlar, hemen boğduruyorlardı. Dedi, Osmanlı çok büyük bir dünya devletiydi. Devleti Osmaniye'nin selameti uğruna bin kardeş feda olsun, diyorlardı. Osmanlı çok iyi, çok merhametliydi. Oğullarını, kardeşlerini öldürüyorlar, ölümlerinin üstüne gözyaşı döküyor, dualar ediyor, namazlar kılıyorlar, görkemli törenler düzenliyorlardı. Kör edilip zindanlara atılmış. prenslerin adalarını, Büyükada'yı, Heybeli'yı, Burgazı, Kınalı'yı, Yassıada'yı, Sivriada'yı biliyorlardı. Dedi, Osmanlı çok merhametliydi. Bizanslıların yaptıklarını yapmıyorlar, hemen öldürüyorlardı. Dedi, Çanakkale binlerce insanı aldı götürdü. Dedi, bu savaşta ne işi vardı Osmanlının, alışkanlık, çöl Arabistanda, Viyana önlerinde ölen, dokuz yıl askerlikte çürüyen insanların ne işleri vardı oralarda, alışkanlık, bir de Anadolunun, alışkanlık. Dedi yedi deniz ortasında Giritte ne işi vardı Osmanlının, dedi, zürriyetini kesmek Anadolunun. Dedi, Osmanlının bir bildiği vardı bu işte. Dedi, Sivriada, Sivriada deyince sözünü kesti, bir süre orada durdu. Gözleri buğulandı. Adalar karanlıktır, cehennemdir. Ben bu adaya gene geleceğim. Hele bir toparlanayım. Sivriada'da olan oldu on on beş yıl önce. Dedi var idi bir Şehremini, toplatmış idi bütün köpeklerini İstanbu-lun, doldurmuş idi Sivriada'ya. Dedi İstanbul'da beş yıl hiçbir köpek kalmadı. Dedi, İstanbul şehri bomboş kaldı. Sivriada'da köpekler üst üste yığıldılar, sivri, keskin kayalıkların aralarına, su yok, yiyecek hiçbir şey yok. Köpekler açlıktan susuzluktan, deniz suyu içip yanarak, hep bir ağızdan gece gündüz hiç kesmeden ürüşmeye başladılar. Dedi,

209

o kadar çok ürüşüyorlardı ki, sesleri İstanbul'dan duyuluyordu. Sivri-ada'nın yakınlarından geçmez olduk. Bilmeyip de geçenler, kulaklarını tıkadılar. Balıkçılar, Sivriada'nın yakınlarına bile uğramadılar. Köpekler, sonunda birbirlerini parçaladılar, birbirlerinin etini yiye yiye tükendiler. Şehremini, bir yıl sonra, birincisinden de daha çok binlerce köpeği adaya doldurdu. Onlar da birbirlerini yediler, bitirdiler... Üçüncü, dördüncü yıl... Dedi, şehremini ölmedi, daha yaşıyor. Osmanlı çok merhametli, çok iyidir, köpeklerin gözlerini oymuyor, dedi.

Poyraz Musa yarı uykuda yarı uyanık sabahı zor edebildi. Doktorun sözleri kulaklarında çınlıyordu: "Gene geleceğim, gene geleceğim buraya, hele bir kendime gelebileyim."

Dedi, bir tek köpek kurtuldu Sivriada'dan, milleri yüze yüze Bur-gazadasına geldi, kıyıya, kumların üstüne serildi kaldı. Dedi, merhametli insanlar onu gördüler. Bir derin derin soluk alıyor, bir, soluğu kesiliyor, küçük, tüyleri birbirine yapışmış, daha da küçülmüş turuncu köpek cansız kalıyor, sonra da birden karnı kabarıp inerek soluk alıyor, kıyıda, onun macerasını, yani Sivriada'dan kaçıp canını kurtardığını bilenleri sevindiriyordu. Dedi, bir baytar, kalabalığın arasından sıyrıldı geldi, kucakladı köpeği götürdü. Bir hafta sonra küçük turuncu köpekle adada dolaşıyor, dedi, sevinçlerinden insanlara gözyaşı döküyorlardı.

Aşağıya, çeşmeye yüzünü yıkamaya indi. Baş uyuşmuş gibiydi. Başını suyun altına soktu, bir süre tuttu. Kokulu sabunla ova ova yüzünü yıkadı, kurulandı. Doğrulup ayağa kalkınca, sedirin üstünde bir karartı gördü. Ürktü, belindeki tabancasına elini attı, olduğu yerden bir süre ayrılmadı, sonunda kendini çınarın arkasına attı:

"Kimsin sen?"

Sesi alacakaranlıkta, korku dolu, çınladı.

"Benim," dedi sedirde oturan kişi, yerinden kıpırdamadan.

"Sen kimsin?"

"Beni mi sordun, ben Hançerli Efeyim."

"Ne dedin ne?"

"Bana da derler Hançerli Efe."

"Kalk da buraya gel."

"Bana da derler Hançerli Efe. Sen buraya gel."

210

du.

Hançerli Efe, olduğu yerden hiç kıpırdamıyor, istifini bozmuyor-

"Geliyorum."

Poyraz, biraz ürkerek, biraz da korkarak, eli tabancasının üstünde gitti Hançerli Efenin karşısında durdu.

"Adamıza hoş geldin."

"Hoş bulduk. Gel otur şöyle yanımdan." Eliyle yanından Poyraza yer gösterdi. Alacakaranlıkta birbirlerinin yüzünü ancak seçebiliyorlardı. Poyraza öyle geldi ki, bu adamın dizlerinin üstüne uzatılmış bir tüfek var.

"Hayrola bu gece yarısı?" ,

"Gündüz gelemezdim."

On dört yaşında Çakırcalı Efeye kızanlık için gitmiş, Çakırcalı ona bakmış bakmış, anasının avutamadığı, babasının büyütemediği hep benim başıma mı toplanacak, demiş. Nerde tüfeğin diye de sormuş, bu da belinden uzun, iki yüzlü Çerkez hançerini çekmiş, Efem, demiş, baksana, ne güzel bir hançerim var. Bu, Çakırcalı Efenin hoşuna gitmiş, çok gülmüş. Kızanlarına, şu hançerli efeye Dir tüfek, fişeklikler, mermiler getirin, demiş. Kızanlar hemen koşmuşlar, ona yepyeni, pırlıl pırlıl bir tüfek getirmişler. Çakırcalı Efe sormuş, sen hiç tüfek kullandım mı? Hançerli Efe hazır ola geçmiş, kullandım Efem diye bağırarak. Çakırcalı Efe, kullandınsa göster hünerini. Hançerli Efedir, sağ dizini yere koymuş, söyle Efem, nereyi, neyi vurmamı istiyorsun? Efe, kızanlarına buyurmuş, gidin de şu ağacın gövdesine bir küçük halka çizin. Ağaç ne uzak ne de yakınmış. Kızanlar bu piç kurusunun tavrına kızmışlar, bir tanesi gitmiş küçük bir halka çizmiş ağacın gövdesine. Hançerli Efenin bu ka-' dar küçük bir hedeften gözü korkmuş ya ne yapsın, gez göz arpacık, beş kurşunu halkanın tam ortasına üst üste geçirmiş. Çakırcalı Efedir, Hançerli Efeyi iki gözlerinden öpmüş, sen, demiş, başıma bir hal gelecek olursa benim yerime geçeceksin. Kızanları çağırmış, ben, demiş, Hançerli Efeyi sizin başınıza efe yaptım. Ben sağ oldukça, bugünden sonra Hançerli Efe benim vekilimdir. Her buyruğu da, ben olayım olmayım, benim buyruğumdur. Benden sonra da Hançerli Efe sizin başınız, efe-nizdir. Ben bu yaşa geldim, bunca efeyle kapıştım, Kamalı Efe gibi bir efeyi hakladım, bunca efe duydum, gördüm, ben böylesi bir nişancıya

211

hiç rast gelmedim. Allah onu devlete, millete, Ali Osmana bağışlasın. Bu çocuk efe çok, çok büyük bir efe olacak, Köroğlu gibi zenginden alacak fakire verecek. Aman onun yöresinde iyi kenetlenin.

Ortalık yavaş yavaş ağarıyor, Hançerli Efe bütün görkemiyle ortaya çıkıyordu. Çok iri, geniş göğüslü, uzun boylu bir kişiydi, ilk bakışta onun çapraz atılmış, bir koşar da beline bağlanmış fişeklikleri, sırmalı cepkeni, kırmızı, mavi Bursa işi ipekli mintanı göze çarpıyordu. Elmacık kemikleri çıkık, öküz gözleri kadar büyük hüznü kara gözleri, geniş alnı, kalın kaşları, palabıyıkları, kartal burnu onun görkemine daha bir heybet getiriyor, göreni korkutuyordu. Bacaklarının üstüne uzattığı tüfeğinin kundağı sedef işlemeliydi. Başındaki binbir çiçekten örülmüş, mor fesinin üstüne özenle bağlanmış yemenisi göz alıcıydı.

Çakırcalı Efe öldürüldüğünde o, o günkü çatışmada yokmuş, başka bir yerde candarmalarla çarpışıyormuş. Gün akşama ererken de can-darmaları bozmuş, onları kasabanın içine kadar kovalamış. Geri, Ça-kırcalının yanına dönmüş ki, ne görsün, Çakırcalı vurulmuş, mağaranın içinde yatıyor. Çarpışma da bütün şiddetiyle sürüyor. Neredeyse kuşatılıp yakalanacak ya da toptan ölecekler.

"Bre amanın ahmaklar, hödükler ne yapıyorsunuz, yandık, yandık," diye bağırarak Hançerli Efe. "Bir yarma hareketine geçmezsek bunlar bizi öldürecekler. Efenin vurulduğu da bilinmesin."

Çakırcalı Efenin babası Çakırcalı Ahmet Efenin babasının bir kızanı varmış, adına da Kürt Hacı derlermiş. Çakırcalı Efenin de akılda-neşiymiş. "Ne diyorsun Hançerli Efe?"

Hançerli Efe ne diyecek, "başını kesip alalım, göğsünden onu tanırlar." Göğüs derisini yüzmüşler, başını da almış, gece de kuşatmayı yarmışlar, çıkıp gitmişler. Hacı demiş, ben bir çocuğun buyruğuna giremem. Çok tartışmışlar, Hançerli Efe bakmış ki, kan çıkacak, Hacı da çok büyük, aksakal bir efe, ben gidiyorum, iyi etmiyorsunuz ya olsun. Sonunuz, bensiz kötü olacak. Sonlan da kötü olmuş, candarmalar hepsini bir evde kuşatmışlar. Eve vermişler ateşi. Tahta konak, kav gibiymiş, hemen parlamış. Evden dışarı çıkanları da kurşunlamışlar.

Hançerli Efe, Karıncalı Dağa çıkmış kendine bir çete kurmuş. Yanına yedi kızan almış. Her bir kızanı birer kaplan gibiymiş. Hepsini de

212

çok merhametli insanlarmış, ellerinden geldiğince adam öldürmüyor-larmış. Zenginden almış fakire vermişler. Fukara, öksüz kızları, delikanlıları başgöz etmişler. Derken Yunanlılar İzmir'e çıkmışlar. Efeler dağda bir konuşuk düzenlemişler, Yunanla dövüşmeye karar vermişler. Başlamışlar dövüşmeye. Demirci Efe gelmiş ona, böyle tek tek olmaz, birleşelim, demiş. Hançerli Efeye bu öneri uygun gelmiş. Başlamışlar Yunan ordusunu hırpalamaya. Bu sıralarda da kasabalarda, illerde köylerde padişahçılar türemiş, Kemalcilere düşman olmuşlar. Gittikçe de güçleniyorlarmış.

Gün kuşluk oldu, çınar dallarının arasından küçük alana pare pare ışık düşüyor, Hançerli Efenin silahlarını parlatıyordu.

Hançerli Efe güleç bir adamdı, hep gülüyor, gülerken de yüzü çocuklaşıyordu.

"Girdik bir köye, Demirci Efe benden çok yaşlı bir efe, dedi, bana imamlı muhtarı getirin. Getirdiler. Köyün aklı başında olanlarını da getirin. On on beş kişi getirdiler. Dedi, bu köylüleri yatırın yere, yatırdılar. Basın sopayı, çekin tırnaklarını,

hem el, hem de ayak. Sorun onlara bu köyde Padişah yanlısı, Yunan yanlısı kim var? Dayak yiyen, tırnağı çekilen diline kim gelirse söylüyordu. Bunların içinde kendini de ele veren beş kişi çıktı. O gün köyün orta yerindeki ulu çınara on beş yirmi kişi astık. Sonra bu böyle sürdü gitti. Hangi köye, kasabaya girmişsek Demirci Efe azıttıkça azıttı, önüne geleni asmaya başladı. Evleri, kasabaları, köyleri yaktı. Ben buna dayanamam artık, dedim, yalvardım Demirci Efeye, elini öptüm, o benden çok yaşlıydı, etme eyleme Efem, dedim. Astıklarımızın çoğu suçsuz. Gel, alalım bunları, bir dağ köyüne toplayalım, Yunanlıları memleketten çıkarınca da teslim edelim Mustafa Kemal Paşaya, o ne yaparsa yapsın. Bir öfkelenildi, bir öfkelenildi, tabancasını çekti, az daha beni öldüreyazdı. Çakırcalı Efe seni iyi yetiştirmemiş, dedi. Yaaa, dedim... Benden korkuyordu, ben tabancamı çeker çekmez, o, tabancasını gülerek yerine soktu. Ben gidiyorum Efem, dedim. Güle güle, dedi. Yalnız bu işin sonunu iyi düşün, biliyorsun asker kaçaklarını da asıyorlar, dedi, "Karıncalı Dağa döndüm. Zenginden aldım fakire verdim. Arada sırada da düze iniyor, Yunana saldırıyor, geri dağa çekiliyordum. Demirci Efe bütün bu yaptıklarını duyuyor, beni ortadan kaldırmak için .arıyordu. Kanıma susamış. Beni ele geçiremedi."

213

"Yunan yenildi, Yunanlılar, yerlerini yurtlarını bıraktılar gittiler. Ben dağda kaldım. Beni çok aradılar. Bir yandan Demirci Efe, bir yandan candarmalar. Fakir fukaralar beni ele vermedi. Sonra da ben kızanları dağıttım. Hiçbirisinin dağda olduğunu kimse bilmiyordu. Birer asker giyiti uydurdum onlara, köylerine gönderdim. Elinizdeki silahları, sırtınızdaki giyiti köye gidince Askerlik Şubesine teslim edin, dedim. Kim kime dum duma, kaydı yok, kuydu yok, bizim kızanların askerlik yapmadıklarını kim ne bilecek."

"Ben de düze indim ya köye gitmedim. Şu balıkçı yörük Haydarın canını kurtarmıştım, Demirci Efenin elinden. Onun evine geldim. O beni sakladı, baktı. Karınca Adasının boş olduğunu söyledi, ben de geldim. Karıncalı Dağ beni hoş tuttu, sakladı. Bakalım Karınca Adası bana ne diyecek."

Gülerek ayağa kalktı, uzun uzun kendi yöresinde dönerek yöreye bakıyor, yüzü de gittikçe asılıyordu. Yerinde oturmuş kalmış Poyraz da gözlerini ona dikmiş, her an değişen gittikçe azgınlaşan yüzünü izliyordu. Az önceki yedi yaşındaki yaramaz, koskocaman, palabıyıklı çocuk yüzü gitmiş, onun yerine kan içici bir canavarın yüzü gelmiş oturmuştu.

"Bu kadcarcık mı bu ada?" diye sordu gümleyen sesiyle. "Ben de Karınca Ada denince bizim Karıncalı Dağ gibi bir şey sanmıştım. Bir de bana bomboş demişlerdi. Ben bu bomboş adayı toptan satın alayım da çiftlikler kurayım, buraya sırça saraylar dikeyim, demiştim. Sonra da yörükleri alıp buraya yerleştireyim de çiftliklerimde çalıştırayım, demiştim. Hepsi bu kadar mı bu adanın?" | "Bu kadar. Az mı?"

"Boş sanmıştım." Boş işte.

"Boş da senin ne işin var burada?"

"Bu evlen, şu kanatları dönen değirmen benim. Geçenlerde satın aldım."

"Bir de para mı verdin?" diye gülmeye başladı Hançerli Efe. Kısacık, altın sırma işleme şalvarı, ayağındaki rugan ayakkabıları, cepkeninin göğsüne iğnelenmiş yeşil mendili, şişmiş göbeğinin üstündeki yeşil ipekli kuşağı, kuşağın altına sokulmuş kabzası gümüş savatlı, bir kı-

214

lıç kadar uzun, kını altın, gümüşle bezeli hançeri, upuzun boyuyla gülünç duruyordu.

"Verdim," dedi Poyraz Musa. "İstersen sana satarım. Ben de senin yanına sığırım, istersen. Yeter ki sen bu adada kal. Yörüklerini getir şenelt burasını. Bu ada cennetten bir parça, sana yakışır."

"Beni çok mu sevdi?"

"Senin gibi bir koç yiğidi kim sevmez ki... Sen böyle bir adanın sultanlığına yakışırsın."

Hançerli Efe göğsünü şişirdi:

"Biliyorum yakışırım yakışır olmasına ya bu ada çok küçük. O kadar adamı nereye sığdırırım?"

Poyraz adanın büyüldüğü üstüne öyle çok diller döktü, adanın havasını, suyunu öyle bir övdü ki, Hançerli Efe:

"Hele bir dolaşalım bakalım, senin adayı."

Poyraz önde, zebella Hançerli arkada yola düştüler. Bu adamlar kaynak suyu görünce dayanamazlar, diye onu ilk önce pınarın oralara götürdü. Hançerli Efe dibi ak çağşaklı pınarı çok sevdi, oraya, pınarın başına diz çöktü. Sanki bir eski tapınaktaydı, gözlerini kapattı derin düşüncelere daldı. Bir süre derin bir tapınmada öyle, gözleri kapalı durdu kaldı. Yüzünü bir sevinç, bir mutluluk kapladı. Gözünü açtığı anda gülümsüyordu. Sağa sola, bir alışkanlıkla, büyük gözleri ürkmüş, korku içinde kalarak baktı. Poyrazla göz göze geldiler, Hançerli Efe gözlerini kaçırdı, suyun üstüne eğildi, suretini seyretti, bıyıklarını burdu, fesini, bin bir boncuklu çiçekle donatılmış yemenisini seyretti, suyu avuçladı, içtikten sonra da dört beş avuç suyla yüzünü yudu, ayağa kalktı:

"Aaah," dedi, "aaah!" Derinden içini çekti. "Aaaah! Bizim Karıncalı Dağda da böyle çok pınar, çok kaynak vardı.

Baharda yazda, günde kışta dağ, pınarların başı hep böyle kokardı."

"Cennet," dedi Poyraz. "Allanın şu suların ortasına getirip koyduğu bir cennet bahçesi."

"Parçası," dedi Hançerli Efe.

Kaynaktan yola çıkıp bütün adayı dolaştılar. Ne Hançerli ne de Poyraz ağızlarını açıp bir sözcük olsun konuşmuyorlardı. Hançerli dalıp gitmişti. Poyraz da gözlerini onun yüzünden, ne düşünüyor, diye

215

ayırımıyordu. Bütün adayı böylece dolaştıktan sonra çınarların altına geldiler.

"Karnımız acıktı, bir yemek yiyelim," diye önerdi Poyraz.

"Ne iyi olur," dedi Hançerli.

iskeleye bağlanmış büyücek bir balıkçı teknesi sallanıyordu.

Poyraz, eve girip çıkarak çarçabuk sofrayı kurdu. "O adamı da çağırırım," dedi. "Gelsin de bizimle bir şeyler atıştırın."

"Olmaz," diye böğürdü Hançerli. "Olamaz. Sen biraz ekmek, biraz bir şey götür tekneye."

Poyraz Musa bir masa örtüsünün içine koyduğu yiyecekleri tekneye götürüp balıkçıya verdi.

Balıkçı yavaşça:

"Aldırma onun afur tafiruna. iyi adamdır, yiğit adamdır," dedi gülümseyerek.

Bütün gün boyunca Poyraz adayı, şeftalileri, zeytin, nar, kiraz ağaçlarını gezdirdi ona. Denizin balıkla dolu olduğunu, sarayını yaptıınca Mustafa Kemal Paşanın bile sarayına geleceğini, paşaların, valilerin sarayından ayrılmayacağını söyledi, öyle diller döktü ki, Hançerli Efe bir daha:

"Aaaah, ah, aaah!" diyerek derinden içini çekmek zorunda kaldı. "Aaaah, ah, ah!"

Sofradan kalktı çeşmeye gitti, elini yüzünü, Poyrazın getirip taşın üstüne koyduğu yasemin kokan sabunla yudu, gitti sedirin üstüne oturdu, belini arkasındaki çınara dayadı, gözlerini kapadı.

Poyraz sofrayı kaldırdı geldi:

"Kahve," diye sordu.

"Sade," dedi Hançerli.

Yaktığı çırpılarla çabucak bir kahve yaptı Poyraz, öteki daha gözlerini kapamış uyukluyordu. Buyur.

Hançerli gözkapaklarını ağır ağır kaldırdı, yavaşça tepsideki köpüklü kahveyi aldı. Fincan çok güzel, dibi dar, ağzı geniş kırmızı çizgili fincanlardandı.

Kahveyi höpürdeterek içip bitirdikten sonra gene, "aaaah, ah, ah!" diye içini çekti Hançerli. "Ben bu adada kalamam. Avuç içi kadar bir

216

yers Saklanacak da hiçbir kuytu, kovuk yok. Demirci Efe benim için çok kötü söylemiş, Çerkez Etemler Yunan tarafına geçti. Yalan, yalan, yalan," diye bağırırken ayağa kalkıp oturuyordu. "Yalan, yalan!" Boyun damarları şişmiş yüzü kıpkırmızı kesilmişti. "Yalan, yalan! Mustafa Kemal Paşa da benim katlime ferman çıkarmış. Nerede bulursanız o Hançerliyi, demiş, derakap asasının, asıp öbür dünyaya intikal ettiresiniz, demiş. Ben burada, bu avuç kadar, bir karış boyunda adada kalırsam, can-darmalar çıkarlar adaya, onlar beni göz açıp kapayıncaya kadar bulurlar, ben teslim olmam. Çarpışma başlar. Ben bir kişi, onlar bin. Binini öl-dürsen bini daha gelir. Saklanacak bir yer olsa, aaah, aaaah, ah!"

"Var," dedi Poyraz. Bir sürü saklanacak yer söyledi, olanak buldu, hançerli beğenmedi.

"Bu ada bir kapandı," dedi, öyle bir söyledi ki sözlerini, Poyraz onun kesinlikle burada kalmayacağını anladı.

Tartışma bitip de Hançerli Efe boş kalınca yarların üstündeki tümseğe çıktı, denizlere bakmaya, korkuyla dört bir yanı araştırmaya başladı.

"Sen de bak Poyraz, bütün-denizlere bak."

Poyraz evinin üst katına çıktı, dört yana baktı.

"Bir gelen giden yok," dedi.

"İyi," dedi Hançerli Efe.

Geldiler, çınarların altına oturdular. Karanlık kavuşuncaya, çoban, yıldızı doğuncaya kadar yerlerinden kalkıp koşarak tepeye çıktılar, bir gelen giden var mı, diye, en uzaklara kadar denizleri taradılar. Balıkçı da onlara yardım etti.

Gece bir iyice bastırıp, karanlık çökünce Hançerli Efe Poyrazı kucaklayarak ondan ayrılırken, "Kusura kalma," dedi, "ben bunca dağlarda gezdim, zenginden aldım fakire verdim ya hiçbir cana kıymadım. Beni asmalarını da istemiyorum.

Yakında af çıkacak, diyorlar. Af çıkınca belki de gelir senin yanına yerleşirim. Senin pınarın güzel kaynıyor, suyu güzel kokuyor."

Tekneye atladı:

"Sağlıcakla kal Poyraz. Bir tek adam öldürecek olsaydım, insana kıyabilseydim, Demirciyi öldürürdüm, hem de kolaylıkla. O kadar, o kadar cana kıydı. Sağlıcakla."

217

Eşkiya da geldi, eşkiya da gitti diye içinden geçirdi Vasili. Boyu da üç adam boyu kadar var. Allah bir insan değil, dev yaratmış. Yüreği de çocuk yüreği. Ne kadar da korkak. Vasili haç çıkardı. Ya Poyraz, o bir canavar. Ne yapmalı. Benim burda olduğumu biliyor. Ya o yaşayacak bu adada, ya ben. İkisinin ortası yok. Eşkiya neden gece gitti? Balıkçı da önünde hazır olda duruyordu. Canavar Poyraz ona çok yalvardı da kalmadı. Haklı, bu küçücük adada nereye saklansın?

Ahmak Poyraz didik didik etti de evleri cihannümayaya bakmadı. Didik didik etti de adayı mağarayı görmedi. Oysa candarma olsa bir bakışta, bir arayışta bulurdu. Belki de Poyraz beni bulmak istemiyordu. Hançerli eşkiyanın teknesi adadan ayrılırken o da kamışlıktan çıktı, köşke gitti, yukarı çıktı, lambayı yaktı, kedi yatağının üstünde uyuyordu. Kediye uyandırmadan yatağa girdi.

Üstüne aynı anda beş top güllesi birden düşen denizdeki, ateş kusan İngiliz gemisi bir yalımdan tepe gibi suya gömülüyordu, Öteki gemiler daha durmadan ateş kusuyorlar, Çanakkale Boğazının yamaçları yanıyor, tutuşmuş askerler kaçıyor, kendilerini denize atıyorlardı. Denizin yüzü yalım yalımdı. Her gülle düştükçe koskocaman dağ, bir o yana, bir bu yana sallanıyor, zangır zangır titriyor, yalımlarla karlar göğe savruluyor, taş toprak, kaya siperdeki askerlerin üstüne yağıyor, neden sonradır ki, her siperden dışarıya ancak birkaç asker çıkabiliyor, onlar da nereye gittiklerini bilmeden dağın doruğuna düşe kalka kaçıyorlardı. Birkaç gün sonra, nasılsa sağ kalmış, dökülen, yılgın, yarı ölü bir alay asker, dağın yamacında ayakta donmuş, yumulmuş, iki büklüm olmuş, yere kaskatı uzanmış bir asker ormanıya karşılaştı. Dağın öbür yamacını inerlerken de akşama doğru yeri göğü sarsan, bir fırtına çıktı, onlar da bu yamaçta dondular.

Vasili bir ovada tek başına yürüyordu. Deniz gibi sonsuz, apak kardan bir ovaydı. Birden, kulağının dibinden vızıdayarak bir kurşun geçti. Bir daha, bir daha... Vasili kendini yere attı. Az sonra da uykusu geldi. Gittikçe uyuşuyor, tatlı bir uykuya göz kapakları iniyor, bedenine mestedici bir sıcaklık, yumuşacık yayılıyordu. Vasili bunun ne olduğunu biliyordu. Bir dakika daha karların üstünde kalsa donup kaskatı kesilecekti, asker ormanındakiler gibi. Böyle düşünmesiyle ayağa fırlaması bir oldu. Ayağa kalkar kalkmaz koşmaya başladı. Dört bir

218

yanından vızır vızır kurşunlar geçiyordu. Yere bir daha yatmadı, yatınca uyuyacağını, bir daha da uyanamayacağını bilincindeydi. Hep Ça-nakkaleyi düşünüyordu, düşündüğünün hiç farkında olmadan. Ça-nakkaleden buraya, Sarıkamışa, Allahuekber dağına, bu keskin kayalıklara, yer altına, evleri yer altına oyulmuş köylere ne zaman gelmiş, ne zaman kar yağmaya başlamış, ne zaman ordu bozulmuş, yüz geri etmiş hiç mi hiç anımsamıyordu. Dört bir yanından, başının yöresinden, bacaklarından, göğsünün oralarından durmadan arka arkaya kurşunlar geçiyor, o hiç aldırıyor, sakınmıyor, ürkmüyor, ılık bir bahar gününde çiçekli bir yolda yürür gibi dingin yürüyordu. Bu kurşunları sıkanlar belki de onu korkutmak, onunla alay etmek için ateş ediyorlardı. Bu ateş fırtınası evleri yer altına oyulmuş bir köyü buluncaya kadar sürdü. Biteviye gidiyor, sağına soluna, önüne arkasına bakmıyordu. Bir köpek havlamasıyla uyandı. Kendine doğru havlayarak gelen köpeğe baktı, iri, boz bir çoban köpeğiydi. Yerin altındaki evin deliğinden yalınayak, başıkabak bir çocuk çıktı, köpeği boynundan kucakladı, aldı eve götürdü, kapı delikten içeriye girdiler. Vasili de arkalarından. Ev, koskocaman bir evdi. Koyunlarla aralarında bir çit bölme vardı. Ev halkı sekiye oturmuş, tandırın üstüne örttükleri yorganı üstlerine çekmişler konuşuyorlardı. Bir sürüden daha çok koyunların, mandaların, atların, eşeklerin soluklarının, tandırın sıcaklığı yüzüne çarpınca Vasili yere düştü. Kendine ancak ikinci gün gelebildi. Ona tas tas sıcak süt içirdiler, öğleyin bol yağlı bulgur pilavıyla yoğurt verdiler. Bu yer altındaki köydeki yediği tandır ekmeği gibi lezzetli bir ekmeği, ömründe, hiçbir yerde yememişti.

Yataktan hemen ayağa fırladı. Kediye unutmuştu. Kedi yataktan yere düştü mırıltısını kesti. Hemen aşağıya indi. Karanlıkta gaz tenekesini buldu. Tüfeği omzundaydı, iskeleye, kıyıda gitti. Poyrazın kayığının yanından evinin önüne geldi. Poyrazın ışığı daha yanıyordu. Ben onu bu gece öldürmezsem o beni öldürecek. Veririm ateşi, bir anda alışır ev, yarım saatte de yanar kül olur. Bütün bu evlerin de hepsi yanar. Poyraz da uyanık, hemen kaçır ya karanlıkta vuramazsam.

Ya karanlıkta vuramazsam, diye diye sabahı etti. Gün doğarken de kamışlığın içine çekildi. Bu sefer ne tüfeği doldurdu, boşalttı, ne eli ayağı çözüldü, ne bir şey oldu. Ama bekledi, bekledi Poyraz ne evden

219

çıktı, ne de başka bir yerde gözüktü. Öfkeyle kamışlıktan çıktı, ılgınların içine, koyağın dibine saklanmadan mağaraya yürüdü, kayığını dışarı çıkardı. Yüz kulaç kadar açıkta durdu oltalarını düzeltti, sıyırtmayla birkaç küçük balık tuttu, küçük küçük kesti, yem yaptı, açıldı, çok iyi bildiği bir taşta geldi, taş balık kaynıyordu. Dönerken motoru çalıştırmadı, kürek çekti. Gün kavuşurken adaya çıktı.

Çok, çok korkuyordu Poyrazdan. Adaya çıkan ilk kişiyi öldüreceği yeminini unutmuş, ona bu sebepten düşman kesilmişti. Bir de her gün biraz daha ondan korkuyor, her gün biraz daha, adayı yakıp buradan uzaklaşmak düşüncesi kökleşiyor, her gün onu öldürmek kararı yeni, sağlam, vazgeçilmez bir kararlılık kazanıyordu.

Cuma günü balığa çıkmadı, cumartesi günü açık açık, saklanmadan, sinmeden en görülebilecek yerlerde, bütün adayı, Poyrazı arayarak dolaştı. Karlı ovada yürürken başının yöresinden vızır vızır geçen kurşunların arasında yürüyüşü düştü aklına. Pazar günü kiliseye gitti. Artık her şeye hazırdı. Poyrazın mezarının başucuna koyacağı haçı bile hazırladı.

Tüfeğini, kurşunları, tabancasını gözden geçirdi, evine gitti, en güzel bayramlık giyitlerini giyindi, dışarı çıktı, köşklere giderken denizde, bu yana gelen Kadri Kaptanın teknesini göTdü, yolunu kamışlığa çevirdi, koyağa indi. Otlar, çiçekler o kadar uzamıştı ki, Vasili içinde yitti. İlginlikten sürünerek kamışlığa girdi. Kedisi artık onu izlemiyordu, nedendi acaba? Bugünlerde de adaya üst üste insanlar geliyordu, hayrola.

Kadri Kaptanın teknesinin iskeleye yanaştığını, iskelenin çıkardığı sestən anladı. Tahta gıcırtilarının arkasından da tanıdık bir kadın sesi geldi. Vasili, bu tanıdık ses kimin sesi, diye ayağa kalktı, kamışları, uzamış gitmiş sazları, bol tozaklı oklukları araladı. İskelenin üstüne çıkmış şen şakrak gülen Lenayı gördü. Önce onun da içine bir sevinç doğdu, Lena ana kaçmış, dedi. Lena, birden, "Vasili, Vasili, Vasili ben geldim," diye bağırınca ürkerek yerine oturdu. Kadri Kaptanın teknesi geriye dönmüş uzaklaşırken Lena sırtındaki torbasını sedirin üstüne koydu, "Vasili, Vasili, Vasili, ben geldim," diye değirmene yukarı koşarcasına yürüdü. Değirmenden Vasilinin evine döndü, "ben geldim, Vasili ben geldim," diye kapıyı yumrukladı. Bekledi, bekledi, ses şada çıkmayınca şeftali bahçelerinin içine girdi. Bağırıyordu. Bağırması bir 220

sevinç çılgılığıydı. Bu ada ada oldu olalı böyle sevinçli bir ses, böyle aydınlık, ışık gibi açmış bir yüz, pırıl pırıl, masmavi ipiltili bir çift göz görmemişti. Bu sevinç Vasiliyi de sardı, kalkabilse, arkasından koşsa Lena anayı kucaklasaydı. Birkaç kez ayağa kalktı, Poyraz aklına düştü, yerine oturdu. Bu kadın bu kadar bağırıyor da Poyraz neden hiç ses çıkarmıyordu? O tam bunu düşünürken doğudaki değirmenin oradan bir ses duyuldu. Vasili artık Poyrazın sesini tanıyordu. Poyraz, "kim o, kim o, gelen kim?" diye iskeleye kadar geldi. Sesi duyan Lena da oraya koştu. Bu sesin Vasilinin sesi olmadığını, yabancı bir ses olduğunu anlamış, belki de, öldürmediğine göre, Vasilinin arkadaşıdır bu adam, diye düşünmüştü.

Poyraz, kendisine doğru koşarak gelen Lenayı karşılamak için ona doğru yürüdü. Kadının yanına gelince çok şaşırdı. Yüzü kırış kırış olmuş, bu derin, duru mavi gözlü, ak başörtülü, kısa boylu kadın iliklerine kadar işlemiş mutluluğunu dağa taşa, ota çiçeğe, börtü böceğe dağıtıyordu.

"Ben geldim, ben geldim, ben geldim," diyor, bir genç kız gibi yanakları çukurlaşarak gülüyordu. . ^

"Hoş geldin," dedi Poyraz onun mutluluk-fırtınasının içinde kalarak. "Hoş geldin, sefalar getirdin."

"Hoş bulduk. Sen kimsin?"

"Benim adım Poyraz Musa."

"Ne yaparsın burda?"

"Ben buraya yerleşmeye geldim. Şu evi satın aldım. Şu değirmeni de..." Evi ve değirmeni eliyle gösterdi.

"Para verdin?"

"Para verdim."

"Kimdir o?"

"Hükümete."

"Ben anladım."

"Sensin kimsin?"

"Ben?"

"Sen."

"Ben Lena Papazoğlu. Dört oğlum gitti Çanakkaleye, Mustafa Kemal Paşanın yanına. Harbetti. Sonra başka yerlere gitti, Mustafa

221

Kemal Paşanın yanında. Sonra Yunan çıktı benim dört oğlum yanında Mustafa Kemal Paşanın. Mustafa Kemal Paşa, dedi onlara, harp bitti, siz kalasınız benim yanımda. Ben çok sevmiş sizi. Gönderin bir adam adaya, alsın gelsin Lenayı. Geldi yüzbaşı, söyledi, söyledi siz gidecek Atınaya, Yunanistana. Ben, dedim, sen yüzbaşı, sen bilirsin, ben gitmem Yunanistan. Bana sordu mu Yunanistan, sen gelirsin Atina. Ben dedim, var dört oğlusunu Mustafa Kemal Paşanın yanında. Gitti onunla beraber İzmirin içine. Söyler benim iki oğlusunu beraber Kemal Paşa ilen, Çanakkale içinde aynalı çarşı, mama ben giderim düşmana karşı. Dedim yüzbaşı, ben adada hiç yere çıkmam, beklerim iki oğlusunu, göndersin bana Kemal Paşa. Ben ona telgraf, ben kaçtım Atınada, gönder bir oğlusunu, ben görsün onu, gelsin ötekisi."

Atınaya nasıl gittiklerini, üst üste balıkçı teknelerine nasıl bindiklerini, balıkçı teknelerinde, çürük, küçük vapurlarda nasıl rezil kepaze olduklarını, onların hepsini bir dağın yamacına nasıl üst üste yığdıklarını, Yunanlıların onlara, Türk, diye nasıl sövdüklerini, susuz, aç bıraktıklarını, o dağın dibinde aha bu deniz kadar insan olduğunu, her gün çocukların hepsinin öldüğünü, kendisinin nasıl kaçtığını bir İngiliz gemisine bindiğini, geminin tayfalarının çoğunun Türk olduğunu, ona saygıda kusur etmediklerini, o tayfaların içinde Karadenizli, kocaman burunlu, çıkık gırtlak kemikli bir baş tayfanın bulunduğunu...

"Dedim ona gel buraya birinci tayfamı. Dedim ona ben sana söyleyecek gizli. Tutmuş elimden götürmüş beni geminin başına. Söyle bana, nedir o gizli. Dedim, benim oğlusunu baş tayfamı, getir kulağını bana, ben söylerim sana. Beni adadan kaçırdı Yunanlı. Benim var adam, üç bin senede ölmüş benim dede. Kemik var orada. Sormadı bana. Benim iki oğlusunu Kemal Paşanın yanında. Kemal Paşa izin verecek ona, git Lenayı gör, çabuk gel, diyecek. Oğlusunu gelecek adaya Lena yok, hiç kimse yok. Soracak kime? İşte ben de kaçtı. Gidecek Kemal Paşaya, diyecek, sen nasıl paşasın, ben Lena Papazoğlu, sen nasıl paşa, bana işte böyle, böyle, işte tam böyle yaptı Yunanlı. Benim dört oğlu-

su...

Baş tayfa Karadenizlinin onu nasıl gemide sakladığını, İzmir gelince balıkçı Hayriye teslim ettiğini, Hayrinin de onu kasabaya getirdiğini...

"Geldim iskeleye, nasıl gider adaya? Ben orada çok gezdim. Aç kaldım. Yok bir balıkçı. Dedim, sordum, bir genç adama, nerde evi Kaptan Kadri, dedi bana senin ne olur Kaptan Kadri, dedim, arkadaş. Genç gülmüş. Dedim kardaş. Genç gene gülmüş bana. Dedim, komşu. O gene gülmüş, demiş, sen Hoca Nasrettin, demiş. Sen nasıl bilmez komşu evi, senin nerede? Ben demiş ona eski komşu, sorma bana. Göster bana ev. İyi çocuk göstermiş bana ev. Ben gitmiş, çalmış çingirak. Ben demiş, ben Lena, Papazoğlu Lena. O demiş bana, ben bildim seni. Vay Lena, vay Lena. O, çok ağlamış, anası Kaptan Kadri. Akşam Kaptan Kadri yarın gelmiş, ben seni yarın götürür ada içine amma yok orda hiç insan, var bir kişi. O bilmez burada var başka bir... Vasili...

Vasiliyi, kim olduğunu, askerdeyken dağda donduğunu, yaralarına kurt düştüğünü, Amele Taburunda sırtında çok ölü taşıdığını, deli olduğunu... Adaya ilk çıkacak kişiyi öldürmek için İncile el bastığını, ondan dolayı adada kaldığını, çok kocaman da silahlı olduğunu...

"İlk sen çıktın adaya?"

"Ben."

"Seni öldürmedi Vasili?". --

"Öldürmedi..."

"Ne için? Öldü Vasili?"

"Bilemem."

"Adada Vasili?"

"Adada."

"Sen nasıl görmedi?"

"Saklanıyor. Ben onu çok uzaktan görüyorum, sonra kayboluyor."

"Ben gittim eve, vurdum kapı, yok."

"Ben de gittim, yok."

Lenayla Poyraz kalktılar, eve girdiler, bir tencere, iki sahan, bir tas, kaşık, dürümlü yer sofrasıyla dışarı çıktılar. Poyraz birkaç sefer daha yaptı eve, bir şeyler daha getirdi. Lena, yaktığı ocakta pirinç pilavı yaptı. Tavada kızdırıp yaktığı tuzlu tereyağını pilavın üstüne döktü, bütün alanı hoş bir yanmış yağ kokusu aldı, Vasilinin ağzı sulandı, ne zamandır aç olduğu aklına düştü.

"Sen korkma Poyrazımu. Vasili delidir ama iyi bir çocuktur. He-

lal emmiş süt. Ben söyler ona, sen öldürme Poyrazımu. Var onda tüfek çok büyük. Var onda bir sandık fişek. O çok yapmış harp Rus ilen. Söylerim ona, Poyrazımu..."

"Söyle," dedi gülerek Poyraz. "Söyle de Vasili beni öldürmesin ana."

"Sen ye, pilav güzel yavrusu. Ben bulur Vasili, ona demiş, dur Vasili, tamam."

"Tamam," diye şakıdı Poyraz. Bir tek insan, bir yaşlı kadın insanın yaşamını birden değiştiriveriyor. O, oğullarının Sarıkamışta kaldığını bilmiyor mu, herkeslerden iyi biliyor ya inanmıyor, ne güzel. Ölünceye kadar da inanmayacak, oğulları hep Mustafa Kemal Paşanın yanında kalacak, ona yoldaşlık edecekler. O, bir daha, Mustafa Kemal Paşa bile çağırса adasından çıkmayacak.

Vasili öfkesinden deliye dönerek kamışlıktan çıktı. Lenaya ağzına geleni söylüyordu. Şimdi ne yapacaktı, ikisini birden öldürecek. Allah bin belanı versin Lena. Ne yapalım, kader böyle imiş Lena.

Evine gitti, kapıyı açtı içeriye girdi. Baktı ki içinde bir boşluk var. Ayakta, düşünerek bulmaya çalıştı. Buldu da, kedi cihannümada kalmıştı. Cihannümaya döndü. Kedi onu özlemiş, alt katta, tetikte bekliyordu. Daha uzaktan ayak seslerini duydu, miyavlamaya başladı. Kapı açılınca, uzun uzun Vasilinin bacaklarına süründü.

Vasili sabaha kadar uyumadı. Yüzbaşı geldi, bütün canavarlığı, za-limliğiyle karşısına dikildi. Durmadan da, bu sabah ikisini de birden öldüreceği üstüne yemin ediyor, hem İncile, hem de Kurana el basıyordu.

Daha gün atmadan kalktı, doğru değirmene gitti. Yöresinde dolaştı. Yeşil başörtüsünü çok özlemişti. Burnunda tütüyordu. Alikiyse çok büyümüşü. Değirmeni dolaştı dolaştı, bir türlü içeriye giremiyordu. Yukarıya, kaynağın oraya çıktı. Buz gibi sudan üç avuç içti. Bir süre karanlık suda kudurmuş bir kurda dönmüş suretine baktı, ayağa kalktı, hızla değirmene indi, kapıda durmadan içeriye daldı. İkişer ikişer basamakları atlayarak ikinci kata çıktı, başörtüsüne baktı yerinde yoktu. Belki karanlıkta göremiyorum, diye çıktı pencereye oturdu, ayaklarını sarkıttı, gözlerini de başörtüsünden ayırmıyordu. Sanki bir büyümlü el gelecek, başörtüsünü gözlerinin önünden alıp götürecekti.

Gün doğdu, ortalık aydınlandı, değirmenin içi ışıkla doldu. Yeşil başörtüsü yoktu. Bir türlü gözlerine inanmıyor, yerinden kıpırdıya-mıyordu.

"İşte bunu da yaptı bana sonunda," diye bağırdı. Bağırtısı bir çığlıktı. Onu çoktan öldürmeliydim. Korkak, ödle, kuştan ürken it, bir adamı, avucunun içindeki bir adamı öldüremedin. Savaş görmüş adam, dünyanın en korkak adamıdır. O, bir daha değil insanı, bir sineği bile öldüremez. Şimdi iki kişiyi birden öldüreceğim, üstelik de anamın arkadaşı. Dişlerini

sıktı, çatırdattı, öyle bir öfkeyle iskeleye indi ki karşısına babası çıksa öldürürdü. Sağına soluna bakındı, hemen Poyrazın evine çıktı, yatak düzgün yapılmış kimsecikler yoktu. Merdivenleri ikişer ikişer atlayarak indi. Kapıda zınk diye durdu. Kayık da yerinde yoktu. Sağa sola bakındı, köşklere koştu, şeftaliliğe gitti, tepeye çıktı, denizi taradı, hiçbir yerde bir nokta bile göremedi. Çok uzaklardan, duman içinde bir yolcu gemisi geçiyordu. Bağlara çıktı. Yamaç, yeni yapraklanmış üzüm kütüklerinden dolayı taze bir yeşillikte buğulanıyordu. Bağlardan denize, kütüklerin, bağ aralarındaki ağaçların altına baktı. Demek Lena onu bağlara getirmemişti. Bütün adayı kovuk, delik, kuytu aradıktan sonra deniz kıyısına indi, kumların üstünde yürüyerek bütün adayı döndü. Sonra evleri de teker teker aradı. Kayık olmadığına göre Poyraz denize balık tutmaya çıktı diyelim. Pekiyi, Lena nerede? Onu da götürmüş olmasın, ödü koptu. Denizde en küçük bir karartı gözükmediğine göre, bu ahmak adam Lenayı da götürmüş olmasın. Bugün fırtına çıkacak, yağmur yağacak, öyle bir deniz yapacak ki zavallı Lena adasını gördüğünden bir gün sonra denize çıkılır mı be eşsek kafa, denize çıkarken hiç mi doğan güneşe bakmadın, bu sabah güneş kıpkırmızı, bir köz topu gibi doğmadı mı, doğduktan sonra do-nuklaşmadı mı, yöresi de dumanlanmadı mı? Böyle bir günde, be rezil, akılsız adam, insan, bin yaşında bir kadını yanına alır da denize çıkar mı, birkaç balık için? Sen hiç denizden anlamıyor musun, baksana deniz nasıl parlıyor, göz kamaştırmıyor mu, güneş vurmuş ayna gibi değil mi? Öyle bir bora fırtına geliyor ki, senin o ceviz gibi kayığın değil, koskocaman gemiler ortalarından yarılırlar da denizin dibini bulurlar. Belki de Kaba Ada önündedirler, koya sığınırılar fırtına dinince-ye kadar. Keçileri de, çiçekleri de görürler. Kaba Adaya umut bağlayın-

225

ca rahatladı, evine gitti, bir çay yaptı, zeytin ekmek, peynir ve balla güzel, ağır ağır bir kahvaltı etti. Dinginlemişti, dışarıya çıktı, denizin kıyısına indi, denizin yüzü buruşuyor, dalgalar büyüyordu. Birdenbire de bir yel çıktı. İskeleye gelinceye kadar dalgalar yuvarlandı, başları kırıldı. İşler kötüye gidiyor, artık kurtulamazlar, dedi. Dalgalar gittikçe artacak. Yerinde duramıyor, gözlerini de denizden ayırmıyordu. İskeleye adanın batı ucuna geçti. Burada da kayığa benzer bir şey göremedi. Deniz, gözün görebildiği yere kadar bomboştu. Doğu ucuna gelinceye kadar artık dalgalar köpük içinde kalmışlar, başları koparak uçuşuyorlardı. Doğudan kuzeye geçti, mağaranın üstündeki kayalığa oturdu. Dalgalar, artık yarların üstüne kadar çıkıyor, fırtına ısıklık çalıyordu. "Her şey bitti," dedi inleyerek. İçini çekti. "Vay," dedi, "vay Le-na. İki oğlunun ikisinin de Allahuekber dağlarının karlarının altını kaldığını bilmiyor." Dalgalar o kadar büyüdü ki adayı sallıyordu san ki. Vasili artık denize de bakmıyordu. Poyraza da sövmüyordu. Ölü bir kişiye sövülür mü? Gel dünyanın öbür ucundan, yerleş bir adaya, evler, değirmenler satın al, sonra da, sonra da... Yerinden kalktı, sanki içi boşalmıştı. İnsanı devirecek kadar güçlü yele karşı yürüdü. Yeller, ona çarptıkça kendine geldi. Yıldızpoyraz esiyordu. Bu yıldızpoyraz da kolay kolay dönmezdi. Gene gözlerini denize dikti, kavak boyu dalgalardan başka bir şey göremedi. Bir kayanın üstüne oturdu, yüzünü elleri arasına aldı. "Ah bir kurtulsa bu adam, aah bir kurtulsa, onu bir kere değil, bin kere öldürürüm. Aaah, bir kurtulsa..."

Gittikçe öfkesi arttı, öfkesi arttıkça küfürlerini çoğalttı, Poyraz Musanın sövmedik hiçbir yerini bırakmadı.

"Kurtulamaz, o ceviz kabuğu bu fırtınadan. Boğulur Poyraz, Le-nayı çıkarmamıştır denize. Niçin çıkarsın o yaşlı, bin yaşındaki kadını, ne işine yarar denizde? Belli olmaz ki, belki sen de gel, demiştir. O da, olur yavrusu, Poyrazımu, öteki de... Bu yüzden denizin dibini boyla-mıştır." O kadar dolaştı adayı. Lena adada olsa onu görmez miydi, gözlerinden hiç kaçarmıydı? "Yaşlıdır, belki de gözleri görmez olmuştur," diye bir umut daha aşıldı yüreğine.

Gözleri görmez olmuştur, diye kendi kendine de birkaç kez söylendi. Gözleri görmez olmuştur. İçi rahatladı, az bir süre geçince de öf-

226

kelendi:

"Geber ulan köpek. Geber ulan, geber ulan," diye dişlerini sıktı, dişleri çatırdadı. "Geber ulan çingene. Balıklar, seni paramparça etmişlerdir. Bu denizde çok, sürüyle köpek balığı vardır, şimdiye bir küçücük parçan bile kalmamıştır. Hepsi köpek balıklarının kanundadır. Oh olsun sana, oh olsun! Elimden iyi kurtuldun. Ben de seni bin kere öldürüp bin parçaya bölecektim. İyi oldu, temiz."

Bir sarhoş gibi yalpalıyordu. Yönünü denize döndü bağırdı:

"Bin parça, bin parça... Hepsi de balıkların karnında. Köpek balıklarının," derken denizde bir kayık gördü. Kayık, bir iniyor, ortadan siliniyor, bir çıkıyor, sonra uzun bir süre yitiyor, gözden siliniyordu. Kayığın içinde iri bir adamın karartısı kürek çekiyordu.

Vasili adımlarını sıklaştırdı, gözlerini bir yitip bir gözükken kayıktan ayırmadan geldi, mağaranın üstündeki kayalığın üstünde durdu, bir kaya parçası gibi orada dikildi kaldı.

Kayıktaki adam, Vasili artık onun Poyraz olduğunu anlamıştı, Poyraz yılmıyor, dev gibi dalgalar onu oradan oraya atarken kürek çekmesini sürdürüyor. Deniz gümdürüyor, yarılara, kayalıklara çarpan dalgalar kıyıda top gibi patlıyor, bacaklarını açmış, bir iyice germiş Vasili, kayalığın üstünde fırtınaya karşı tutunabilmek için var gücünü harcıyordu. Bir ara kayık iyice gözden silindi, Vasili durumunu bozmadı. Kayık dalgaların tepesinde gözükünce de, olduğu yerden kıpırdanmadan, öyle kalakaldı.

Kayık, dalgalar azgınlaştıkça daha uzun yitiyor, neden sonradır ki ortaya çıkıyor, çıkar çıkmaz da dalgaların arasında kalıyor, çok az ilerliyor, belki de hiç ilerlemiyordu. Sonunda kayık iyice yitti. Korkunç dalgalar geliyor geçiyor, kayık bir

türlü gözüküyordu. Epeyi bir süre geçtikten sonra kayık yerine, bir dalganın tepesinde Poyrazı gördü, kulaç atmaya çalışıyor, iki kulaç atamadan dalga onu altına ahveriyordu. Gittikçe büyüyen dalgalar arasında oradan oraya savrulan Poyraz artık kulaç da atamıyor, arada sırada ancak kollarını sallayabiliyor, ardından da dalgalara gömülüyordu. Artık boğulacağı kesindi.

Vasili, ağır ağır, soğukkanlı kayalıktan indi. Dalgalar mağaranın önündeki kumuğu geçip kayalıkta bomba gibi padıyordu. Vasili suya

227

daldı, kayalığı geçti, içeriye girdi. Sular mağaranın nerdeyse dibine kadar gelmişti. Kayığına bir iki teneke benzin koydu, dışarıya sürdü, kolaylıkla içine bindi. Motoru çalıştırdı. Yepyeni motor güçlüydü. Dalgalar onu oradan oraya atıyordu ya gene de ilerliyordu.

İlerde bir dalganın üstünde çırpınan Poyrazı gene gördü, dümeni ona doğru kırdı.

228

Poyraz Musa bir görünüyor, bir dalgaların arkasında kalıyor, bir süre gözüküyor, bir an gözükmediğinde de başka dev bir dalganın altına giriveriyordu. Batıyor çıkıyor, denizle cebelleşiyor, çabaları hiçbir işe yaramıyordu.

Vasilinin motoru da öyle kolay yol alamıyor, dalgalar onu oradan oraya atıyordu.

Vasili bir ara batıp çıkan Poyrazı göremez oldu. İlk olarak da soğukkanlılığını yitirdi, ayağa kalktı/Sağdan soldan yüklenen dalgalar, nerdeyse onu, bir canavar gibi, motorun üstünden alacaklar, denizin dibine götüreceklerdi.

Dümenin yanına çöküverdi, sol eliyle de küpeşteye yapıştı. Gözlerini de Poyraz Musanın yitirdiği yerden ayıramıyordu. Birden bir dalganın ak köpüklerinin üstünde Poyrazı gördü, Poyraz dalganın tepesinde çırpınıyor, yüzer gibi bir şeyler de yapıyordu. Dalga, Poyrazı bu yana atınca Vasili bir sevindi, bir sevindi, bir süre sevincinden ne yapacağını bilemedi, ayağa kalktı, ayakta duramadı, hemencecik de oturdu. Poyraz, gene yitmiş, Vasilinin sevinci kursağında kalmıştı.

Dalgaların ortasında kalakalmış Poyrazın bir dalganın tepesinde gene gözükmesini bekliyordu. Biraz sonra Poyraz ulu bir dalganın üstünde gözükte. Vasili dümeni o dalganın üstüne kırdı. Bunun ne kadar tehlikeli olduğunu biliyordu. Dalga üstünden geldi geçti,, kayığın içine su doldu ya batırarak kadar değil. Vasili heyecanlanmadı. Böyle denizlerden çok geriye kalmış, böyle çok tepeden tırnağa suya batmış çıkmıştı.

Dalga geçip gittikten sonra Vasili, denizin üstüne uzanmış kalmış, ancak ellerini oynatabilen Poyrazı gördü. Arkadan yükselerek

229

gelen dalga daha epey uzaktaydı. Vasili Poyraza ulaşabilirdi. Dalga yetişmeden de ulaştı, Poyrazın koluna yapıştı, bu sırada da kayık gelen dalganın tepesinden aşağıya indi. Poyraz içerdeydi, ortaya sırtüstü uzanmış, soluk alır gibiydi. Vasili onu ağız aşağı çevirdi. Onunla uğraşacak zamanı yoktu, Poyraz canlıydı ya! İçinden bir sevinç türküsüne benzer bir şeyler geçiyordu. Az daha kayalıkların üstüne düşecekler, paramparça olacaktı. Ancak iskelenin yanındaki kumlarda karaya çıkabilirlerdi. Dümeni dalgaların üstüne kırdı, uzaktan, yan yan iskeleye doğru zorla yol alıyorlardı. Gözlerini de Poyrazın sırtından ayırmıyordu. Adamın sırtı, uzun aralıklarla da olsa inip kalkıyordu. O, her soluk aldıkça Vasilinin yüreği sevinçten göğsüne sığmıyordu.

İskelenin karşısına geldiğini uzun kamışların pürçüklerini görünce anladı. Sonrasını anımsamıyor. Kendine gelince kayığın kumsalı, çakıl taşlarını aşip çınarların altına kadar çıktığını gördü. "Amm da dalga!" dedi Vasili, usul usul kendine geliyordu.

Lenanın yüzü cehennem gibi olmuş, öteden, kamışların ardından çıkmış geliyordu. Yumulmuş, bir topacık kalmıştı. Kayığın yanına gelince ağlayarak dizlerini dövmeye başladı.

Vasili güvenli bir sesle:

"Ağlama Lena," dedi, "ölmedi."

Lena, kirp diye ağlamasını kesti. O anda da ağlaması sevince dönüştü.

"Demek ölü değil, sen onu nerede buldun?"

"Denizde," diye gülümsedi Vasili.

"Adaya ilk çıkan Poyraz değil mi?"

"O,"

"Sen onu öldürmeyecek miydin, yemin etmemiş miydin?"

"Öldürecektim."

Lena daha başka bir şey sormadı. Vasili de konuşmadı. Poyrazı kayığın içinden aldı, ağız aşağı sedirin üstüne yatırdı, onu bir süre sağa sola salladı, kaldırdı indirdi.

"Poyraz su yutmamış Lena," dedi. Sevincini Lenaya belli etmek istemiyor, yüzünü azdırıyordu ya Lena onun bir sevinç fırtınasında devindiğini çoktan anlamıştı.

230

"Poyrazı eve taşıyalım. Sen git çamaşırlarını hazırla. Bir de çay kaynat. Havlu var mı içerde? Baksana ben de su içindeyim."

Bütün bunları Rumca konuşuyorlardı. Lena Poyrazın evine koşarken Vasili de Poyrazı sırtladı eve götürdü, onu bir koltuğa oturttu el çabukluğuyla da soydu. Lena yepyeni havluları getirmiş Vasiliye uzatıyordu. Vasili Poyrazı tepeden tırnağa kuruladı, yepyeni çamaşırlarını giydirdi.

"Bak Lena, gördün mü, göz kapaklarını oynatıyor. Sen çayı hazırla. Ben hemen eve gidip üstümü başımı değiştirip geleyim. Poyraz az sonra gözlerini açar. Sen ona, ben gelinceye kadar bol şekerli çay ver."

"Ya içmezse? Bu Türkler hiç belli olmazlar. Ama bu çok iyi bir adam."

"Çayı içmezse sen de başından aşağıya dök."

Çıktı, az bir sürede de döndü, Poyraz gözlerini açmış, sırtını duvara dayamıştı. Vasiliyi görür görmez bir tuhaf, çılgına benzer, uzun bir çığlık atacakmış da atamamış gibi bir ses çıkardı, elini boğazına attı, eli bomboş kaldı. Çırpındı, ayağa kalkmaya çalıştı. Durmadan eli göğsüne, boğazına gidiyor, bir şeyler, arıyor, ardından elleri, bütün bedenini titreyen, uçan bir çabuklukla tepeden tırnağa tarıyordu. O kadar çırpındı, o kadar kıvrandı ki bitkin elleri yorganın üstüne düşüverdi. Gözleri de kapandı. Yüzü sarı yeşile kesti. İnliyordu belli belirsiz, can verir gibi.

"Ne oldu, ne oldu?" diye telaşlandı Vasili.

Lena ne yapacağını bilemiyor, oralarda, kendi yöresinde dönüp duruyordu.

"Ne oldu, ne oldu?" ;!..ibı,

"Muska," dedi Poyraz ölmüş bjr seşje. Mosmor olmuş dudakları ancak titreyerek.

"Ne, ne, ne?"

"Muska."

Vasili birkaç kere daha söyledikten sonra Poyrazın muska dediği-1 ni anlayabildi.

"Gördüm," dedi Vasili, "gördüm, gördüm. Seni kolundan tuttuğumda, seni kayığın içinde yüzükoyun döndürürken de boynunda parlayan bir şey gördüm. Altın gibi bir şey."

231

"Nerede o?" diye bütün gücünü toplayarak gözlerini ardına kadar açtı Poyraz.

Vasili düşündü:

"Belki kayığın içine düşmüştür."

Koşarak kayığa gitti, gitmesiyle elinde muska dönmesi bir oldu.

"Al," dedi, "bu değil mi?"

Poyraz, "bu" derken ayağa fırlamak istedi, yerinden kıpırdayama-dı, elini uzattı Vasiliye, Vasili muskayı uzatırken Poyraz uzandı onun elini öptü. Vasili elini hızla çekerken muska yorganın üstüne düştü. Poyraz muskayı ona gösterdi. Vasili muskayı elinden aldı boğazına taktı. Poyraz gülümsedi. Uzun bir süre gülümsemesi yüzünde bir sevinç olaraktan şakıdı.

Lena da durulmuş, o da gülümsüyordu. Yalnız Vasilinin şaşkınlığı daha sürüyordu.

Lena:

"Vasili bu," dedi, "Poyraz oğlum, Vasili bu!"

Poyraz ona uzun uzun baktı.

"Vasili bu işte. Bu Vasili o Vasili işte."

Bakıştıkları sürece hiç konuşmadılar. Sonra ikisini birden bir gülmedir aldı, Lena da onlara katıldı.

"Sen gerçekten o musun, Vasili misin?"

"Benim," dedi Vasili.

Yer yatağının yanından bir yer gösterdi!

"Gel otur şuraya!"

Vasili döneğin üstüne utangaç, oturdu.

"Ana, Vasiliye de bir çay, o da üşüdü."

"Ben de üşüdüm. Bir çay," dedi Vasili.

Yaramaz çocuklar gibi hem utangaç, hem de hınzır, orada birbirlerine bakıp bakıp gülümsüyorlar, sonra da başlarını önlerine eğiyor düşüncelere dalıyorlardı. Güldükleri anlarda da Poyrazın eli hep muskasına gidiyor, tapınırcasına onu okşuyordu.

Vasili, üst üste beş kadeh çayı içtikten sonra ayağa kalktı, "şimdi gelirim," dedi gitti. Bu arada da Poyraz, o kapıdan çıkarken onu tepeden tırnağa sevgiyle, dostlukla, minnetle süzdü. O karartının boyu çok uzundu, diye de düşündü. Bu Vasili o değil mi? Lenaya göre adada ka-

232

lan, adaya ilk çıkacak kişiyi öldürmeye yemin eden, arkadaşları korkup da kaçan, burada tek başına kalan kişi bu Vasili, o Vasili değil mi? Belli belirsiz gülümsedi. Bu, o Vasiliyse beni niçin öldürmedi? Öyleyse beni boğulmaktan neden kurtardı?

"Lena!"

"Buyur oğlum. İyi misin?"

"Bu Vasili o Vasili değil mi?"

"Odur."

"Peki, adada dolaşan o karartı kimdi?"

"O da budur."

"Peki, öyleyse beni niçin öldürmedi?"

"Bilmem."

"Peki, beni boğulmaktan niçin kurtardı"

Üç dakika daha yetişmese, ben denizin dibindeydim. Şimdiye kadar da balıklar beni parça parça etmiş, yemişlerdi.

Hazır eline düşmüşken, ben ölürken?..

"O, çok iyi bir çocuktur."

Denizin yüzü kırıştı, ortalık birden karardı. Şimdiye kadar beş tane iri çipura tutmuştu. Daha da tutacaktı. Deniz, balık kaynıyordu. Ve lezzetli bir balıktır çipura. En çok Çanakkale Boğazında, Ege denizinde de bol bulunur. Oltasını çekmeye fırsat bulamadı, deniz birden patladı. Poyraz çabucak toparlanıp küreklere asıldı can havliyle çekmeye başladı. Ortalık gittikçe kararıyor, dalgaların uçları ağarıyor, kırılıp uçuyordu. Sonra dalgalar gittikçe büyüdü, küçücük kayığa dört bir yandan yüklendiler. Poyraz kendisini bir, dalgaların tepesinde buluyor, bir, karanlık bir kuyuya iniyordu.

Adanın arkasına yaklaştığında o karartıyı yeniden gördü. Yorulmuş bitmişti. Kollarını kaldıramıyordu. Eli ayağı iyice çözülmüştü. Deniz de azıttıkça azıtıyor, saldırıyor, Poyraz, kendini toparlıyor küreklere yapışıyor, iki kürek çekip adaya birazcık daha yaklaşıyor, kayığı kuşatmış dalgalar onu alıyor uzaklara atıyordu. Bir yandan da ter içinde kalmış, ter gözlerini yakıyor, açtırmıyordu. Birden ada, az ileri-sindeymiş gibi, elini uzatınca tutacakmış gibi karşısına çıkıyor, kayalara düşüp paramparça olacak, diye ödü kopuyor, sonra da birden ortadan siliniyor yitip gidiyordu. Sonra elleri kürekleri tutamaz oldu. Kü-

233

peştelere yapıştı, artık hiçbir şeyi görmüyordu. Arada sırada o uzun karartı gözlerinin önünden geçip gidiyor, bir dalganın üstünden iniyor, başka bir dalgaya bininceye kadar bir daha gözükmüyordu. Sonra her şey silindi, dünya kapkaranlık oldu, denizin dibine indi. Denizin dibine gün vurdu. Binlerce balık ışıklar saçarak, sarı, yeşil, mor, kırmızı, yanıp sönerek yöresinde kaçışarak döndüler. Denizin altı onu çektikçe çekiyor, bir kapkaranlık kesiliyor, bir apaydınlık, bin bir renkte uçuşan, kıvılcımlanan balıklarla birlikte ışıklar saçıyordu. Ardından bir karanlığa daha gömüldü. Karanlık bile silindi. Son olarak gözlerinin önünden incecik, keskin bir ışık, karanlığı ortadan biçip geçti gitti.

Vasili gözlerinin önündeydi, gülümsüyordu. Karşısında kilimin ortasına konmuş büyük bir kavanoz gördü. Kavanoza apak petekli bal doldurulmuştu.

"Bu ne?"

"Bal," dedi Vasili. "Ermi| Tar^asidensana

Bir Lena aldı Tanasiyi anlattı, bir Vasili... seviyorlardı ki anlata anlata bitiremiyorlardı.

"Anladım," detli Poyraz gülerken, "inşallah onu ben de görür tanırım.

"İnşallah," dedi Lena. "İnşallah ama o çok yaşlıydı giderken. Benden de yaşlıydı. Diyorlar ki canimu, diyorlar ki..."

Durdu, bekledi. Söyleyeyim mi, söyleyemeyeyim mi diye ikircildendi. "Diyorlar ki," diye gene başladı. "Bir yaşlı insan toprağından ayrılırsa o çok yaşamaz-mış, diyorlar."

Vasili hep yere bakıyor, konuşuyor, gülüyor, seviniyor ya, bir türlü Poyrazın yüzüne, gözlerinin içine bakamıyordu.

Onun bu utangaçlığının, sıkıntısının sebebini Poyraz çoktan anlamıştı ya elinden ne gelirdi, Vasiliye ne anlatabilirdi. Poyraz:

"Haklı," dedi, "haklı ermiş Tanasi. Bakın, iki üç balık için, Vasili olmasaydı ben çoktan köpek balıklarının karnındaydım."

Birden telaşlandı, kalkmaya davrandı, daha gücü yerine gelmemişti, doğrulamadı.

"Benim balıklar nerede?"

"Denize geri kaçtılar," dedi Vasili.

234

Poyraz düşündü kaldı. Bir şeyleri anımsar gibi oldu ya anımsaya-madı.

"Demek denize geri kaçtılar?"

Kaçtılar, derken anımsadı, güldü.

"Yahu Ana," dedi, "sen ne biçim anasın, balıklar kaçmışsa ne olmuş yani. Bak, petekli bala bak, onun içinde ne var?"

Kavanozun yanındaki küçük fıçıyı gösterdi. "İşte şunun?"

Il ry . u

Zeytin, şunun? "Peynir?" şunun? Yag

"Bu Tanasi bütün bunları düşmanlarına bırakıp da gitti, öyle mır .,!,:!(<!)!!

fj(;n"Onun şu dünyada iyiden,dç,,kptüdfn;4ç hiç.düşmanı jpjktu,,Şep iyileş de seni onun ambarına götüreyim, bize bıraktıkları on eve yeteri "Bize değil," diye güldü Poyraz, "herkese bıraktıkları..." "Herkese bıraktıkları," diye onayladı Vasili. "Bütün insanlara bıraktıkları..." Lena:

"Aaaah vre çocuklar, ben Tanasinin gençliğini bilirim. Öyle iyi, öyle yakışıklı bir delikanlıydı ki Tanasi, Türkler ne diyorlar, diyorlar yakışıklı adamın nah burası da," yüreğini gösterdi, "güzel olur, diyorlar. Bütün bu adalardaki, kıyılardaki kızların hepsi ona aşıktı. Boyu da sizin boylarınız kadardı, nah böyle uzun."

"Ana, deniz beni öldüremedi ama, sen beni acımdan öldürecek-sin."

"Hayde yavrisumu, sen uyu. Ben hemen sana şimdi ekmek, pilav yaparım. Hemen yavrisumu, sonra sen hiç ölmeyecek."

Lena sevinçle merdivenleri indi.

Vasili, yere bakarak, duyulur duyulmaz:

"Poyrazımu, kardeşimu sen yat şimdi, ben de Lenaya yardım edeyim."

Poyraz mutlu, gülümseyerek başını yastığa koyarken, gözleri yaş içinde kalmış, hey insanoğlu, güzelim insanoğlu, sen ne biçim bir ya-

235

jöyle, ne anlaşılmas... Onun düşmanları yoktu. O hiçbir ya-ışman değildi. Kurda kuşa, börtü böceğe, yılanı çiyana hay-»—- ier yaratığın bir güzelliği vardır, bir güzel yanı. Ne demiş ermiş Tanasi, yeter ki bir damla insan teri boşa gitmesin. İnsan soyunun güzelliği alın terindedir. Hey bre Tanasi, boşa giden, insanın karnına girmeyen bir buğday tanesi, bir tek zeytin, bir elma, bir... Neye, ne kadar alın teri dökmüşse insanoğlu hepsi bizden sonra bu adaya geleceklere analarının sütü gibi helal olsun, demiş ermiş Tanasi.

Lenayla Vasili Poyrazı üç gün yatağından çıkarmadılar, ölmüş di-rilmiş Poyrazın da yataktan çıkacak hali yoktu ya. Savaşa çok genç çağırılmıştı. Epeyce okumuşluğu olduğu için küçük zabıt olarak katılmıştı orduya. Tifüsten sapır sapır dökülen, Alla-huekber dağlarının yamaçlarında ayakta donup kazık kesilmiş asker ormanını görmüş, insanların nasıl donup kaldığına, yere düşmediklerine şaşmış kalmıştı. Uçsuz bucaksız yamaçlarda donmuş bir ulu orman. Gözlerine bir türlü inanamıyordu ya donmuş, taş kesilmiş insan ormanı da bir türlü gözlerinin önünden gitmiyordu. Allahuekber dağlarında bit yiyen, donan doksan bin asker, söylemesi dile kolay.

Bozulmuş ordunun kalıntıları Allahuekberden sonra Ağrı Dağı düzlüğüne indi. Açtılar, perişandılar ve kaçabildikleri kadar kaçıyor, güneye, batıya, orta Anadoluya göç etmiş boş köylerden düş kırıklığına uğramış geçiyor, nasılsa kaçamamış bir köyü bulunca da sevinçlerinden deliye dönüyor, neleri var, neleri yoksa yağma ediyorlar, köyde bir zırnık yiyecek kalmayınca kadar tüketip öyle yollara düşüyorlardı. Mezopotamya düzlüğüne indiklerinde koca bir taburdan yedi kişi kalmışlardı. Buraların halkı konukseverdi. Bir de yiyecek bir şeyleri vardı. Hakkaride köy köy dolaşarak çok süt içtiler, çok kavurma, tereyağı, çok yoğurt, çok bulgur aşı yediler. Bayağı da şişmanlayıp kendilerine geldiler. Buralarda savaştan, doksan bin kişilik ordunun sakat, bir deri bir kemik, hasta kalıntısından başka askere benzer kimsecikler yoktu. Bir kısım halk, Kürdü, Arabi, Türkü silahlanmışlar Yezidi avına çıkmışlardı. Poyrazın küçük, bitkin, yılğın birliği de Yezidi avcılarına, ister istemez katıldı. Yezidi avcılarına katılmış başka ordu kalıntılarıyla da, başka çetelerle de karşılaştılar. Bu çeteler Yezidi köylerine giriyor, yediden yetmişe hiçbir canlı bırakmamacasına kurşundan, sün-

236

güden geçiriyorlar, koyunlarını, keçilerini, atlarını eşeklerini, halılarını kilimlerini, buğdaylarını unlarını, kadınlarının takılarını, paralarını alıyorlardı. Kırımı haber alıp da dağlara kaçanları da teker teker avlıyorlar, hiçbir Yezidinin kaçmasına da izin vermiyorlardı.

Bir sabah, Dicleyi geçer geçmez bir Yezidi göçüyle gene karşılaştılar. Göç, yaya atlı eşekli, öküzlü inekli, koyunları, keçileriyle dağlara çekiliyordu. Göçün ardı arkası gözüküyordu. Yezidilerin de biraz silahlı atlıları vardı ve onlar g*öçün önündeydiler. Atlı Kürtler, Türkler, Araplar, asker kaçakları birleşmişler, Yezidilerden, silahsız köylülerden zorla aldıkları atlara binmişler, dişlerine kadar silahlanmış, Yezidi bölgesine girmişlerdi. Dağlar ve çöl kana batmış çıkmıştı. Yezidi atlıları-la çarpışma başladı. Bir avuç Yezidiyle bir taburdan çok Yezidi avcısının boğuşması geceli gündüzlü iki gün sürdü.

Yezidi savaşçılarının hepsi öldürüldü, ölüleri çırılçıplak soyuldu, Dicleye atıldı. Sonra silahsızlara geldi sıra, önce erkekleri, erkek çocukları öldürdüler, çırılçıplak soydular Dicleye attılar. Sonra kadınları, kızları... Kadınlardan aldıkları takıları, erkeklerden aldıkları paraları, saadarı bir hurmanın altına, yığıyorlardı. Sonra paylaşım başladı. Yağmacıların genç beyi, talanı ikiye böldü yarısını kendi aldı. Genç Bey, öteki yarısını da kuyruk olmuş çetelerine dağıttı. Askerlere ötekilerden çok para, altın saat.verdi. Poyraz Musa, bir avuç altın köstekli, altın saatini saatlerin arasından kendi seçti. Bey ona böyle buyurmuştu. Çünkü Bey onun bir küçük zabıt olduğunu giyitinden anlamıştı.

Ve kırım ve paylaşma üç gün sürdü. Daha sonra çok Yezidi köyü bastılar, çok Yezidi kestiler. Dicle yarlarının üstüne ulu ateşler yaktilar, közlerinde koyunlar kızarttilar. Çölde çok sıcak vardı. Bey, dağlara mı, Lalişe mi, diye sordu. Lalişte çok altın var, çok da Yezidi. Şeytanın da evi orada. Şeytan da o evde yaşamış. Lalişe gidersek, çok Yezidi öldürürüz. Onlar da bizden öldürürler. Yalnız bizden ölenler doğru cennete giderler. Çünkü onlar biliyorsunuz, Yezidiler şeytana taparlar, Şeytani da Allah'ın en büyük düşmanıdır, onun için biz şeytanı öldürmeye gittiğimiz için, şehit düşersek, doğru, sorgusuz sualsiz Allanın cennetine gideriz. Hele bir de şeytanı öldürürsek Allah bizi kendisine vezir, hem de

sadrazam yapar. Şeytanın evinin duvarları, çatısı, eşik taşı bile altındandır. Yezidilerin hazinesi de büyük avlunun ortasındaki havu-

237

zun altındadır. Orada da üç yüz katır yükü altın var. Yalnız hazineyi kara bir yılan, bir ejderhayla bir tavus kuşu bekliyor. Bu tavus kuşu suretine girmiş şeytandır. Önce tavus kuşunu, sonra da yılanı öldüreceğiz. Yılanı öldürmek o kadar kolay değildir. Yılanın yedi başında da yetmiş akıl vardır. Bu yılan Nuh Tufanı zamanında Nuh babamıza şeytanla birlikte isyan etmiş. Bu yılan Adem babamız devrinde de şeytanla birlikte hem Allaha, hem de Adem babamıza isyan etmiş, Allah da onların ikisini birden cennetinden kovmuş. Nuh babamız da kendisine isyan eden, gemisini delen yılanla şeytanı gemisinden kovmuş. Yılan da şeytanın sırtına binmiş, dünyada sular kuruyunca Laliş koyağına inmişler. Nuh babamız eğer şeytanla yılanı gemisinden kovmamış olsaydı, şimdi dünyada hiçbir yaratık, kuş, börtü böcek, insan, hiçbir yaratık olmaz, bomboş dünya şeytanla yılanla kalırdı.

Bey Arapça, Türkçe, Kürtçe, Çerkezce konuşuyordu.

"Şimdi size ben Lalişe gidip şeytanla yılanı, onlara tapanları öldürmeyi teklif ediyorum. Siz kabul etmezseniz ben tek başıma Lalişe gidecek, şeytanı öldürecek, ondan sonra da Allahın cennetinde onun sadrazamı olarak ebediyen, Allahın ömrü ne kadarsa o kadar yaşayacağım."

Heybelerini altınlarla, takılarla dolduranlar, Lalişe, dediler.

Dağları, çölü geçtiler. Laliş koyağının önüne geldiler, hurmaların altında dinlenmek için de atlarından indiler, geceyi orada geçirdiler, gün batımına atlandılar, doludizgin Lalişe sürdüler, koyağa girince sağdan soldan öyle bir yayılım ateşiyle karşılaştılar ki şaşırıldılar, ne yapacaklarını bilemediler, Yezidi avcılarının yarısı atlarının ayaklarının dibine düştüler, Allahın cennetine uçarak gittiler. Bey, hemen atının başını geriye çevirdi, vurulanların atlarını alın da arkama düşün, diye bağırdı. Öyle yaptılar.

Çölde, bir hurmalıkta toplandılar. Bey, zor dedi, yılan duydu. Şeytan haber verdi de bu iş olmadı. Şimdi ben hem aşiretlere, hem bedevilere, şeytanı öldürüp de Allahın veziri olacaklara gideceğim, bin atıyla geriye döneceğim. Haydiyin.

O gece Dicle kıyısında konakladılar. Ceren vurdular, yaktıkları ulu ateşlerin közlerinde kızarttılar, karınlarını doyurdular, sabahleyin de Allahın cennetine şeytan tarafından götürülmüş arkadaşlarının ga-

238

nimetlerini aralarında pay ettiler. Bey, bu paylaşmadan da Poyraza otuzdan çok altın ayırdı. Poyraz, ikinci günün gecesinde avcılar uyurken, o, asker arkadaşlarıyla kaçtı, doludizgin çöle düştüler. Urfaya kadar at sürdüler. Haranda bir sabah gün ışıırken kendilerini candarma-calarca sarılmış buldular. Candarmalar onları aldılar yüzbaşıya götürdüler. Yüzbaşı Poyraza çok sert, kaşlarını çatarak sordu:

"Şimdiye kadar nerede kaldınız?"

"Geldik işte yüzbaşım."

Başından geçenleri bir bir, hiçbir şeyi saklamadan anlattı.

"Her biriniz onar altın vereceksiniz," dedi Yüzbaşı.

"Başüstüne," dedi Poyraz.

"Burada Fransızlarla savaşıyoruz. Senin çok tecrüben var oğlum zabıt, sen milislerin başına geçeceksin, yarın da müsademeye gireceksin. Şimdilik serbestsiniz. Kentinize gidip bir ev bulun, sivil, güzel elbiseler alın. Urfanın bedesteninde çok güzel elbiseler vardır, güzel giyinin. Atlarınız var. İsterseniz çizme de alın. Üç gün sonra hepinizi burada beklerim. Kaçmak yok, düşmanı yenersek sizi buradan terhis edeceğim. Yenemezsek de zaten terhissiniz. Esir düşmemeye bakın. Kaçarsanız, gözünüzün yaşma bakmadan, nereye giderseniz gidin sizi yakalatır kurşuna dizerim." Önce Poyraz, arkasından öteki askerler Yüzbaşının masasının üstüne onar altın sayıp oradan çıktılar.

Yüzbaşı Mustafa Kemal Paşanın, Fransızlara karşı halkı örgütlemesi için gönderdiği Kerküklü bir Kürttü. Sert, önüne geleni kurşunlayan cinsindendi.

Birkaç gün içinde işgalci Fransız askerleriyle çatışmalara girdiler. Bedevi Arap kabileleri de Türklerle anlaşmışlar Fransızlara karşı savaşmaya başlamışlar, Bedevi Emirleri çoktan, yüzbaşının verdiği paşalık rütbesine kavuşmuşlardı. Savaş sonunda da altın kahramanlık madalyaları alacaklardı.

Urfa çarşısından Yezidi kırımından paylarına düşen sattıkları takılardan aldıkları paralarla en güzel, Halepten getirilmiş görkemli giyitleri, hançerleri, altın sırma işleme fişeklikleri aldılar, giyindiler kuşandılar, on beş kadar asker kaçağını da kandırıp, Fransızlarla az bir sa-

239

vaşıp teskere alacaklarını söyleyerek yanlarına aldılar. Onları da giyindirip kuşattılar, savaşa girdiler. Fransız askerleri yıldı. Öyle çok savaşmak heveslisi değillerdi. Bir iki çarpışmada üç beş asker yaralanıp, bir iki kişi ölünce ya tabana kuvvet kaçıyor, ya teslim oluyor ya da, bunların hiçbirini yapamazlarsa, dağı taşı, yazıyı yabanı, köyleri kasabaları topa tutuyorlardı. Asker kaçakları, Arap atlıları, yüzbaşının topladığı milis birlikleri geceleri Fransız birliklerine baskın yapıyor, ortalığı tarumar ediyorlar, Fransızların mitralyözlerini, mermilerini, neleri var, neleri yok yağmıyorlardı. Urfa

çarşısında yok pahasına atlar, gi-yider, tüfekler, tabancalar, mitralyözler satılıyordu. Poyraz Musa, iki tane ağır topun satıldığını da gözleriyle gördü.

Savaş uzun sürmedi. Fransızlar Urfa ve yörelerinden çekildiler. Hem de bütün ağırlıklarını bırakarak. Onların geride bıraktıkları da Urfa çarşısına düştü, Urfalılar Fransız subay, asker giyiti, şapkası, gömleği giydiler, ayaklarına Fransız çizmeleri, ayakkabıları çektiler.

Fransızlar gittikten sonra savaşa alışımlı asker kaçakları işlerini sürdürdüler. Bu sefer Bedevilerin çadırlarını basıyor, onları yağmalıyorlardı ya, her baskında da birkaç ölü veriyorlardı. Ne kadar ölü verirlerse versinler, Poyraz Musanın umurunda değildi. Her vurulup düşenin yerine beş tane daha asker kaçağı geliyordu çeteye. Her birisi de savaşlar kalıntısı, feleğin çemberinden geçmiş, uçan turnayı gözünden vuran kişilerdi. Bir de ya ölecekler, ya da evlerine cepleri altınlarla dolarak gideceklerdi. Bu asker kaçaklarından evlerine koyun sürüleri, yıklarlar, soylu atlarla, yollarda evlendikleri kızlarla dönenleri de vardı.

Resulayndan, aşağıdaki çölden Abdülaziz dağlarına kadar hiçbir Bedevi kabilesi kalmadı. Nereye çekilip gitmişlerse imleri timleri belirsiz oldu. Oysa Bedeviler çok iyi savaşıyorlar, fırsat bulunca da çetelerin kökünü kurutuyorlardı.

Kurutuyorlardı ya ne kıymeti var, öldürülenlerin yerine, biri gidiyorsa beşi geliyordu.

Poyraz Musa bir Fransız yüzbaşısı kılığına girmişti. Belinde kılıç, bacaklarında pırıl pırıl çizmeler, altın sırmalı kemer, altın kakmalı hançer, fildişi saplı tabanca, kırmızı posbıyıklar, geniş omuzlar, mavi duru gözler, sarı saçlar, upuzun bir boy, kundağı sedef kakma Alman filintası, bir Arap Emirinden aldığı görkemli Arap atı... Bir erkek güzeli.

240

Bu işe girdiğine çok üzülüyor, soygunculuğu her gece, her soygun sonu bırakıyor, sabah olunca da görkemli atına biniyor, arkasında da Fransız askeri kılığına girmiş atlı askerleri çöle doludizgin sürüyordu.

Bir gece, çok önceden gözlerine kestirdikleri zengin bir Bedevi kabilesine baskın verdiler. Bedeviler her olasılığı düşünerek kalabalık bir güçle pusuya yatmış, onları beklemişlerdi. Menzile girince yağmur gibi yağın bir yayılım ateşiyle karşılaştılar. Şimdiye kadar yüzlerce çarpışmadan geriye kalmış bu kişiler şu küçücük pusudan yüzgeri etmediler. Gecenin karanlığında yıkılan çadırlar, kişneyen atlar, develer, çığlıklar, kaçışın insanlar hep birbirine karıştı, bu karman çormanhk sabaha kadar sürdü. Hem Bedevilerden, hem çetelerden birçok ölü, yaralı kumların üstünde kaldı. Gün atarken Bedevi atlıları her şeylerini bırakıp kaçtılar. Çeteler kadınların bileklerine, boğazlarına saldırdılar, sandıkları, işlemeli çuvaları, torbaları açtirdılar, yükte hafif, pahada ağır ne varsa aldılar, geriye dönerlerken, bir hurmalığın içinden bastıkları kabilenin kaçan at-lılarıyla yardıma çağırdıkları öteki Arap kabilelerinin atlıları karşılarına çıktılar. Kıyasıya bir çarpışma oldu. Bu arada bir kurşun geldi Poyraz Musanın omzunu deldi çıktı. Poyra;, bu yaralı halinde bile arkadaşlarını yalnız bırakmadı, çarpışmayı sonuna kadar sürdürdü. Çok kan yitiriyor, gözleri kararıyordu. Atının başını çöle aşağı çevirdi, sürdü. Arkasına da üç Arap adisi takıldı. Onlar da rüzgar gibi at sürüyorlardı.

Akşamüstüydü, atın üstüne yatmış, yeleye yapışmıştı. Yanından yönünden cıv, cıv kurşunlar geçiyordu. Gözleri de artık hiçbir şeyi görmüyor, başının içinde binlerce cıvıltıya dönüşmüş, cıv, cıv eden kurşun sesleri, deve bağırıltıları, kadın çığlıkları, çocuk ağlamaları... Soylu atı alışkın, geldi, büyük bir çadırın önünde durdu. Çadırın içinden silahlı adamlar çıktılar, Poyrazı içeriye taşıdılar, atını kazığa bağladılar. Biraz sonra da Poyrazı kovalayanlar yetiştiler. Atın gelip de önünde durduğu görkemli çadır Emir'in çadırıydı.

Emir, Poyrazı yandaki bölüme aldırdı. Yatak yaptılar, yatırdılar. Emir, yandaki çadırdaki cerrahı çağırdı. Cerrah yaraya bir iyice baktık-

tan sonra:

"Sultanım," dedi, "bu adamın bir şeyi yok, kurşun omuzu delmiş çıkmış, o kadar, başka hiçbir şeyi yok. Çok da kan yitirmiş. Ben onu yarın ayağa kaldırırm." "

241

Çadırın önünden bağrısmalar, gürültüler geliyordu.

Emir cerraha:

"Bunu yarın ayağa kaldırırsan iyi olur," dedi, dışarıya çıktı:

"Ne var."

"Üç atlı var kapıda."

"Ne istiyorlar?"

"İçerdeki adamı istiyorlar."

Emirin boyun damarı şişti, elleri titredi.

"Ne?" diye gürledi. "Ne? Benim evimden adam almaya mı gelmişler? Kim bunlar? Haydi, çabuk getirin buraya."

Emir o anda elini belindeki tabancanın üstüne koymuş, öfkeden yüreği yarılırcasına kıvranıyordu.

İçeriye çok uzun boylu beyaz libasları kana batmış çıkmış üç genç getirdiler.

Emir sert bir sesle, bütün öfkesini sesine yüklemiş gürledi:

"Kimsiniz siz, ne istiyorsunuz?"

Konuklar Emir'in karşısında el pençe divan durmuşlardı. Geceki baskını, ölenleri dilleri döndüğünce anlattılar ve bu çadıra giren kovaladıkları adamın katillerin başı olduğunu, onun ya dirisini, ya ölüsünü istediler.

"Demek benden, evime sığınmış bir insanın ya ölüsünü, ya dirisini istiyorsunuz?"

Ak libaslı delikanlılar boyun kırıp sustular.

Emir çok soğukkanlı, bütün öfkesini dizginlemiş olduğu alnında şişen damardan belli:

"Demek benden, Emir evine sığınmış bir kişiyi istiyorsunuz?" "Biliyoruz, istenmez Emirimiz, bunu çok iyi biliyoruz. Haşa huzurdan Sultanımız. Dün gece bu adam bizden çok kişi öldürdü. Bizde hiç erkek koymadı."

Emirin gözleri çakmak çakmaktı. Üçünün de gözlerinin içine, hiç konuşmadan, teker teker, uzun uzun baktı, ötekiler dayanamadılar, baştaki en uzununu, "kusurumuzu bağışla sultanım. Bizden çok kişi öldürdü de, yoksa sultanımız, biz böyle bir hata işler miydik, gelir de senden, senden evine sığınmış bir kişiyi ister miydik. Bizi bağışla."

242

Başlan önlerinde, utanmış, yerin dibine geçmiş oradan ayrıldılar. Onuru kırılmış Emirin öfkesinden daha bütün bedeni seğiriyor, titriyordu.

Cerrahın bütün iyi bakmalarına, yarasında yeni yeni ilaçlar denemesine, Emirin yiyecek olarak kuşsütünden ceren etine kadar hiçbir şeyi esirgememesine karşın Poyraz bir buçuk ay sonra ancak ayağa kalkabildi. Poyraz dışarı çıktığında Emirin çadırı Laliş koyağının yukarı ucuna, kayalıkların yanına, iri ağaçların altına kurulmuştu. Yezidi şeyhleri onu ziyarete geliyorlar, Emir de gelen şeyhleri huzuruna ayakta kabul ediyordu. Poyrazın bildiğine göre Emir Yezidi değildi. Beş vakit namazını kılıyor, dudaklarından da dualar düşmüyordu. Emir, onun Yezidilere karşı tutumuna çok şaşırdığını gözlerinden anladı, aşırı saygı gösterdiği bir Yezidi şeyhi yanından ayrıldıktan sonra da onu yanına çağırdı:

"Gel otur şöyle yanıma," dedi. Sert, keskin, bıçak gibi yüzü yumuşamış, gözleri sevgiyle dolmuştu. "Bak bana yavrum, iyi dinle. Biliyorsun, ben Sünni Müslümanım. Ben bir tek insanım. Bir tek insan acı çekiyorsa, bütün insanlar acı çekiyordun Bu Yezidiler yüzlerce yıldır acı çekiyorlar, öldürülüyorlar, soylarını tüketiyorlar. Dünyada bir tek Yezidi kalmadı, diye düğünler, bayramlar ediyorlar. Uzun bir süre de Yezidiler ortalarda gözükmüyorlar. Herkes artık onların soylarının tükendiğini sanırken bir de bakıyorlar ki Yezidiler kurt sürüleri gibi dağlardan çöle inmişler, Şeyh Adi Bin Misafirin dergahına yüz sürüyorlar. Sen de gördün herhalde, yıllardır, önüne gelen Yezidi öldürüyor. Çocuk demiyor, bebek, genç kız, delikanlı, yaşlı, hasta demiyor, dağları çölleri, mağaraları, delikleri bir bir arayarak Yezidi bularak öldürüyorlar. Gene de tükenmiyor, yılmıyor direniyorlar. Ve bütün insanlar, haberleri olsa da olmasa da onlarla birlikte öldürülüyor, acı çekiyor, aşağılanıyor, tükeniyor ya onlar tükenmiyor. Öldürenler de onlar kadar, onlar gibi onlarla birlikte ölüyorlar ya öldüklerinin, çürüdüklerinin farkına varmıyorlar."*

Emir anlattıkça yüzü acılaşıyor, derinden acı çektiği, her halinden, sesinin gittikçe bir ağıda dönüşmesinden anlaşılıyordu.

Poyraz, Emirin Bedevileri niçin basıp talan ettiklerini, öldürdüklerini soracağından ödü kopuyor, o da birçok şeyi soruyor, anasını, ba-

243

basını, köyünü kasabasını, yaşamlarını, Sarıkamışı, Enver Paşayı, bitlerin yiyerek öldürdüğü Hafız Paşayı, her şeyi, her şeyi soruyor, Bedevi baskınlarını, asker kaçaklarının, Kürtlerin, Türklerin, Arapların Yezidi soykırımlarını bir türlü soramıyordu.

Yezidi kırımlarını anlatırken o koskocaman hüznü ceren gözleri kısılıyor, kapanıyor, acı içinde çırpınıyor, sesi kısılıncaya kadar kendinden geçerek konuşuyor, sesi kısılıp çıkmaz olunca da susuyordu. "Fırat," diyordu, "Fırat, günlerce, aylarca insan ölüleriyle doldu da taşıtı. Fırat suyu kan akıyor baksana. Dicle," diyordu, "Dicle günlerce, aylarca insan ölüleriyle doldu da taşıtı. Dünyanın bütün kartalları çöle indiler, çölde insan etine doydular." Birden yüzü ışıyveriyor, gözlerine sevinç, sevgi doluyor, ağız dolusu gülüyor, sonra susuyor, ardından da patlarcasına konuşuyordu:

-"Bunlar şeytana, güneşe, toprağa, ateşe tapıyorlarmış. O şeytan ki Allaha başkaldırmış. Kim gördü şeytani, Allahm huzuruna kim gitti? Bir yandan bakarsan Yezidiler haklı. Vareden ve yaratan ki topraktır, güneştir, sudur, havadır.

Yezidiler günde üç kere, bir sabah gün doğarken, bir kez de tam öğleyin, güneş tepedeyken, bir de gün batarken yönlerini güneşe dönerler dualarını okurlar. Yüzyıllardır bu insanlar öldürüldüler, o kadar sürgün edildiler, o kadar işkence gördüler, o kadar aşağılandılar gene de yılmadılar, tükenmediler. Şu insanoğlunda öylesine bir güç var ki tükenmiyor, çürümüyor, ölmüyor, toprak gibi, ışık gibi, su gibi. Ben Yezidi değilim, ama onların direnme güçlerini, insanlıklarını, dostluklarını seviyorum, onların dirençlerine saygı duyuyorum. Onlar adam öldürmezler. Adam öldürenler Yezidilikten çıkarılırlar. Onlar sayısı bir toplu kırım sayarlar. Savaşa katılmamak için direnirler. Yüzyıllardır kan revan içindedirler, durmadan durmadan kanları seller gibi akmıştır. Ottan başka yiyecek bulamamışlar, ama yürekleri kararmamış, sevinçlerini yitirmemişler, hangi koşul içinde olurlarsa olsunlar, yüce dağların kovuklarında kartallar gibi yaşamışlardır." Emir coşunca Arapçadan Süryaniyeceye, Süryaniceden Kürtçeye, Kürtçeden Farsçaya geçiyor, en sonunda da gene Arapçada karar kılıyordu.

"Ben Yezidi değilim. Ben bir Emirim, onun için ben bir Yezidi olamam. Ben Yezidi olursam bütün kabilem de Yezidi olmak zorunda.

244

Bu çölde dolaşanların yandan çoğu benim kabilemden. Ben bu insanların Emiriyim ya vicdanlarının da Emiri olmak istemem. İnsan din değiştirirken çok acı çeker. Ben insanlara acı çektirmek istemem."

Emir ona Yezidileri, ölümü ve yaşamı anlatırken Poyraz Musa yumulmuş,, küçüldükçe küçülüyor, bir topak kalıyor, yüzü kızarıyor bo-zarıyor, onun karşısından kalkıp kaçmak, nereye olursa olsun, kalkıp gitmek istiyor, Emirin sözlerinin büyüüne kapılmış yerinden bir türlü kıpırdıyamıyordu.

-"Günde üç kez güneşe döner dua ederler, dedim. Onların bizim gibi belenmiş duaları da yok. Her isteyen çoluk çocuk, genç yaşlı olsun, şeyh olsun, emir olsun herkes güneşin karşısına geçer içinden o anda ne geçiyorsa güneşe söyler. Belki de insan soyunun şimdiye kadar söylediği en güzel dualar bunlardır. Belki de en güzel türküler, en güzel şiirler bu dualardan çıkmıştır. Belki de Mezopotamya'nın bütün destanlarının temelinde bu dualar vardır."

Mezopotamya'da türlü kavimler, türlü dinler, türlü uygarlıklar... Poyraz bütün bunları can kulağıyla dinliyor ya hiçbir şey anlamıyordu. Yalnız, insanların içlerinden geldiği gibi, güneşe dönüp dua etmeleri, yüreğinin ta köküne kadar işlemişti. Artık bundan sonra ne zaman dua ederse içinden nasıl gelirse öyle dua edecekti.

"İnsanlık çok eskidir oğlum. Milyonlarca, milyarlarca insan, milyarlarca düşünce yaratmışlar. Milyarlarca destan, türküler, şiir yaratmışlardır. Şu insanların birinci derdi de kendinin ve insanların gizine ulaşma çabası olmuştur. Bugün, insan evrende insanı bildiği kadar hiçbir şeyi bilmez. İnsan insan olduğundan bu yana öldürmekten, savaştan iğrenmiştir ya gene de öldürmüştür."

Yumulmuş kalmış, küçülmüş bir topak olmuş Poyraz birden toparlandı, doğruldu:

"Doğru," diye bağırdı, sonra da başını önüne eğdi, gene bir topa-cık kaldı. Onun bu davranışına Emir de onun kadar şaşırdı ama bozmadı.

"Bir tek insan ne kadar acı çekerse bütün insanlar o kadar acı çekiyor demektir. Bir insanla birlikte bütün insanlık öldürülmüyor mu? Savaşa karşı savaşmak, öldürmeye karşı öldürmeden savaşmak bu toprakların yarattığı en güzel düşünce olmuştur. Yüzlerce, binlerce yıl bu

245

topraklardaki insanlar savaşmamışlardır. Sonra, sonra da başka kavimler gelmişler Mezopotamya'ya, bütün iyilikleri, güzellikleri, bütün güzel düşünceleri yakmış yıkmışlar, savaş, çirkinlik tohumlarını bu topraklara atmışlardır."

Gene:

"Doğru," diye bağırdı Poyraz, Emir ona yürekten güldü. Poyraz da Emire katıldı, böylece karşılıklı bir süre gülüşmeleri sürdü. Kaskatı kesilmiş Poyrazın önce kolları, bacakları, sonra da bütün bedeni yavaş yavaş açıldı.

Emir neşesini bulmuştu:

-"Ben İstanbul'da, Fransada okurken arkadaşlarıma Mezopotamya-yı, Mezopotamya tarihini, insanlarını anlatıyordum. Bu arada da bir gün Yezidileri anlattım onlara. Yezidilerin öteki dinler gibi kitapları yoktu. Onlar gene yüreklerinin buyurduğu gibi doğaya, insana, suya ateşe, güneşe inanıyorlardı. Bir kırimdan sonra Yezidiler gene ortadan kaybolmuşlardı. Onları aylarca demir çarık, demir asa arayarak, Sincar dağlarında, Cudi, Ararat, Süphan dağlarında buldum. Birkaç yıl onlarla dağlarda kaldım. Dilleri Kürtçeydi. Çok zengindi, çok sıcaktı. Ben bu dili biliyordum. Burada herkes birbirinin dilini bilir. Bu dil öyle sıcak, insanları öylesine birbiriyle kaynaştıran, insanların aralarındaki bütün duvarları yıkan büyüü bir dildi ki, bu birkaç yılda insanlığı daha iyi öğrenmek mutluluğuna eriştim. Diller ikiyüzlü değildir. Dillerin karanlık duvarları yoktur. Kimi diller sonradan taşlaşmış, katılaşmış, sıcaklığını yitirmiştir. Arapça bile katılaşmış bir dildir. Kürtçede ben, o dağlarda, dilin erişilmez sıcaklığını, insan yüreğinin ışığını, apaydınlık sevgisini buldum."

"Doğru," diye bağırdı Poyraz.

"Doğru," dedi, Emir, ayağa kalktı, aşağıya Laliş koyağının ucuna, hurma bahçelerine yürüdüler.

Emir uzun boylu, kartal burunlu, hüzünlü iri ceren gözlüydü. Ayağındaki kundura yepyeniydi, parlıyordu. Başındaki agel altın sırmaydı, güneşe gelince çakıp sönüyordu. Uzun sütbeyaz maşlahı kundurasının üstünü örtüyordu. Sağ kulağındaki altın halka onun bakır rengi, derin gamzeli yüzüne başka bir güzellik katıyordu. Simsiyah kıvrıkcık sakalı, bakır rengi yüzü, çok uzun boyuyla, biraz önce Laliş ko-

246

yağından çıkmış gelmiş, görkemli bir Sümer kralı heykeline benziyordu. Az sonra da gene bir tunç heykele dönüşecekti. Durmadan Poyraza sorular soruyordu. Poyraz da hiçbir şeyi esirgmeden, onun her sorduğuna en küçük ayrıntısına kadar karşılık veriyordu.

Emir ona:

"Burada, benim yanımda kal. Ben çok büyük şehirler gördüm. Aşağı yukarı, bütün Avrupanın şehirlerinde yaşadım, böyle güzel, sıcak, insanca bir yaşamı hiçbir yerde bulamadım. Sonra her şeyi bıraktım çöle döndüm. Şimdi cerenleri evcilleştiriyorum. Şimdiden bir sürü cerenim var. Yakında sürü çok daha büyüyecek. Ben cerenleri evcilleştirmenin gizine erdim. Eski türkülerle bakarsan Ninovalılar da cere-ni evcilleştirmişler, Sümer, Babil kralları hep ceren sütü içerlermiş. Ben de içiyorum. Benimle kal burada. Benim kabilem çok geniş. Taa buradan Akdeniz kıyılarına, Filistin çöllerine, Zeytin dağına kadar. Aşağı yukarı bütün Arabistana yayılmış bir kabile. Her yıl bütün aşiretleri dolaşmak zorundayım. Birlikte dolaşırız."

Poyraz karşılık vermiyor, Emir durmadan kabilesini, kabile soya-ğacının Kral Sargona kadar çıktığını söylüyordu. Poyraz anlıyordu, kabile soy kütüğünün Emir'in soy kütüğü olduğunu.

Çadıra dönünce Emir işlemeli gül ağacı bir sandıktan ipek bir kumaş üstüne yazılmış bir soyağacı kütüğü çıkardı. Bir hayat ağacı, uzun, yeşil ipekli kumaşın üstüne yapılmış, ağacın her bir dalına bir ad yazılmıştı. En tepedeki dalda da Kral Sargonun adı vardı. Poyraz uzun uzun soyağacını incelerken Emir susuyordu.

•- "Seni Şeyh Adi Bin Misafirin dergahına götürüyem. Çok ilginçtir. Laliş, sanıyorum ki kutsal bir koyaktır, belki de Sümerlilerden bu yana. Belki de ilk ateşin parladığı yerdir. İnsan Laliş'e varınca, bu dünyadan her şeyiyle ayrılıyor, başka, büyülü bir dünyaya giriyor, burada doğmuş büyümüşçesine hemen oraya alışıyor, bir daha da oradan ayrılmak istemiyor. Buraya gelip de bir daha dışarıya hiç çıkmayan çok kişi biliyorum."

Emir sözlerini aynı minval üzere sürdürdükçe Poyraz bir hoş oluyor, kıvranıyor, yerin dibine geçiyor, Emir'in yüzüne bir daha, başını kaldırıp da bir türlü bakamıyor, ürpertiler geçiriyordu. Emir, bir tuhaf

247

bir huyu vardı, gözlerini karşısındakinin gözlerine bir taktı mı, artık o kişi bir daha gözlerini onun gözlerinden alamıyor, büyülenmiş kişi, gözleri Emir'in gözlerinde öylece kalakalıyordu. Ve Emir insanın yüreğinin içini okuyordu. Poyraz, daha ilk günden, yarası daha azginken bunu anlamıştı. Göz göze gelecekler, Emir onun içini okuyuverecek de her şeyi anlayacak diye ödü kopuyordu.

"Şeyh Adi Bin Misafirin türbe kapısının sol yanında bir buçuk insan boyundan da uzun bir yılan tasviri var, üç kez bükülmüş, sağ yandaki duvarda da birçok timsal var, büyülü. Buradaki her şey büyülü. Ağaç, kurt kuş, börtü böcek, yeryüzü, gökyüzü, her şey büyülü. Bu büyülü tuhaf biçimlerin hiçbirini kimse bilmiyor. Nedir, neyin büyü-sü-dür, bilen yok, soran da yok. Yılanınsa ne olduğunu bilmiyorlar ya bir şeyler uydurmuşlar. Bir de üç yüz yıl kadar önce de Fıratın dibinden tunç bir yılan heykeli çıkarmışlar, kızıl gözleri hep yanan. Yılan ve öteki duvardaki timsaller belki de Sümerlerden bile öncedir. İnsanlar insan olduklarından bu yana dört bir yanlarını timsallerle örmüşler. Yılan da her yerde kutsal. Tufanın en azgın günlerinde Nuhun gemisi delinmiş, su alıyor. Nerdeyse battı batacaklar. Yılan çıkmış ortaya, kuyruğunu geminin deliğine sokmuş. Laliş'e sonra gideriz. Yılanı görürüz. "--

"Sonra gideriz," dedi Poyraz, bir ölü sesle.

"Kalacak mısın?"

"Yıllardır anamı babamı görmedim."

"Nerdeydin?"

Poyraz gülümseyerek:

"Savaşaydım," dedi. "On altı yaşında okuldan aldılar bizi savaşa sürdüler."

"Ananı babanı gördükten sonra gelecek misin?"

"Belki," dedi Poyraz onun yüzüne bakarak. Gözlerinin önünden Dicle suyunun üstünde cırlıçıplak akan ölümler geçiyordu. Gözlerinin önünden üstü kan köpüklü Zap suyu akıyordu.

Emir, Yezidilerden söz edince Poyrazın allak bullak olduğunu iyice farkına varmış, her şeyi anlamıştı, gözlerini gözlerinin içine dikti:

"Üzülme," dedi, "biz insanoğluyuz, doğumdan ölüme kadar başımızdan geçmeyen kalmaz. Yalnız şunu bil ki kardeş, insanoğlu her gün

248

anasından terütaze doğmuş gibi bir kez daha doğar, her gün doğan günle birlikte."

"Doğar mı?" diye kendini tutamayarak sordu Poyraz.

"Yeter ki her sabah güne birlikte doğmayı isteyelim," dedi Emir. "Bütün suçlardan, kötülüklerden, pisliklerden arınıp pürüpak oluruz. İnsan kendi kendini arındırdığında kendi kendini bağışlar. İşte o zaman insan yeniden doğar, pürüpak olur."

Poyraz Musa bir süre başı önünde düşündü kaldı. Laliş koyağının ucundan döndüler. Poyraz döndüklerinin farkında değildi, çadırların önüne gelince at kişnemeleri, deve sesleri onu kendine getirdi. Gökte kartallar dönüyordu. Çölde ilk olarak kartal görüyordu. Bu kadar çok kartalın da ne demek olduğunu biliyordu. Fırat suyunun üstünde akıp giden cırlıçıplak ölümler geldi gözlerinin önüne. Bu akıp giden ölümler kıyıya vurmuşlardı. O yüzden de Sincar dağının kartalları çöle inmişti.

Ve Poyraz düşünüyordu ve Poyraz kendi kendine düşünüyordu, sen, diyordu, Emirim sen Allahuekber dağının yamaçlarında dimdik, ayakta donmuş kalmış insan ormanını gördün mü? Sen Emirim, yüzlerce insanın çoluk çocuğun, genç kızların, yaşlıların hançerlenerek, cırlıçıplak soyulduktan sonra Fırata, Dicleye atıldıklarını gördün mü?_ Sen, yüzüne bakmaya kıyamayacağın, doyamayacağın kızların memelerinin kesilerek öldürüldüklerini gördün mü, kesilmiş kanlı memelerin kızgın kumlarda kanadıklarını?.. Yüzlerce kartalın memelerin üstüne çokustuklarını?.. Kanlı memeler için o yırtıcı kartalların pençe pençeye, tüyleri savrularak birbirlerinin gözlerini oyduklarını?.. Toprağa taşa karışmış parçalanmış gövdelerin, kolların, bacakların, başların gökten yere yağdığını, askerlerin ölü asker kokularından öldüğünü, ormanların yandığını, yanarken dağın taşın, kurdun kuşun, börtü böceğin, yılanın kaplumbağanın çığırarak kaçıştığını, yeryüzünün gökyüzünün uzun inlemelerle sarsıldığını, on gün on gece bir ormanın böyle yandığını, yangın

yerinin günlerce tıttığını, sen bir savaşın ne olduğunu bilir misin Emirim?.. Ben köyüme gideceğim Emirim. Dünya dünya olalı, insan gözleri, böyle şeyler görmüş müdür Emirim...

Poyraz Musa çok şey görmüştü. Bir çoğunu anımsamak değil bel-

249

leğinden silmek istiyor, ama kimi geceler bir anı geliyor, ne yaparsa yapsın o anıyı aklından çıkaramıyordu.

Emirin söylediklerinden hiçbir şey anlamadığını sanıyordu ya birçoğunu da öğreniyor, önüne hiç bilmediği dünyalar açılıyordu.

O akşam çok güzel bir yemek yediler. Emir mor bir şarap içti, kokusu çadırın içini dolduran. Kendisi içmedi. Sabaha kadar konuştular.

Emir, yani Mezopotamya kralı onu alıkoymak için çok diller döktü. Ona en büyük gizini bile açtı. Yakında buralardan petrol çıkacaktı. O şimdi bir Emirdi, yarın bir imparator olacaktı. Çünkü bu çölün altı hep petroldü. Onunla birlikte...

Emir baktı ki olmayacak:

"Bana bak," dedi, "arkadaş, anladım, sen burada kalmayacaksın. Yalnız bil ki sen ölümle karşı karşıyasın. Sen buraya geldiğinden, bu eve sığındığından bu yana bekleniyorsun. O seni kovalayanlar pusudalar. Buradan çıkar çıkmaz seni öldürecekler. Seni benim evimden alıp öldürmek için, geleneklerimizi bile çiğneyerek benim evime girenler, seni buradan çıkar çıkmaz, öldürmezler mi sanıyorsun?"

"Öldürürler."

"Eee, öyleyse? Seni görmediler mi, seni tanımazlar mı sanıyorsun. Seni o kabileden kim varsa herkes, fotoğrafını çekmişlercesine tanıyor."

"Belki kurtulurum. Belki saklanacak bir yer..."

"Sen burada bir yıl, beş yıl da kalsan seni sonunda öldürecekler. Seni almak için benim evime girenler... Senin her şeyini öğrenmişler. Köyünü kasabanı, akrabaları, babanı ananı, nerelerde savaştığını, her şeyini, her şeyini, doğduğundan bu yana her bir şeyini biliyorlar. Bu kabile Arabistanın en kan içici kabilesidir. Bütün Arabistanda, Anadolu-da, İranda kolları vardır. Sen de amma insanlara çatmışsın be birader, seni korkutmak istemiyorum, ama sen nereye gidersen git, istersen yılanın deliğine gir, istersen kuş kanadının altına sığın seni gene bulacaklar, sen onların kardeşlerini öldürmüşsün. Mutlaka seni öldüreceklerdir. Şimdi bütün Arabistan olanı biteni, senin benim evime sığındığını, onların seni, yıllarca pusuda bekleyerek, bu evden çıkar çıkmaz öldürüleceğini biliyor."

"Biz seninle dışarıya çıktık ya, Lalişin kapısına gittik ya."

Emir güldü:

250

"Yanında ben vardım. Ben vardım da... Senin yüzünü biz Lalişin kapısındaiken yediden yetmişe ezber etmişlerdir. Bu çölde senin ölümünü herkes bekliyor. Yezidiler de senin burada olduğunu öğrenmişler. Yalnız onlar, ne yaparsan yap, insan öldürmezler. Şeyh Adinin türbesine gersen, özür dilemeye geldin sanırlar, sana saygıda kusur etmezler."

"Çok tuhaf."

"Çok tuhaf değil, çok insan."*!

"Emir Sultan sen hiç adam öldürmedin mi?"

"Öldürmek istemezdim."

"Ben de..."

Sabaha karşı daha gün ışımadan çöle çıktılar. Gökyüzü yıldızla döşeliydi. Durmadan da yıldızlar oradan oraya üst üste kayıyorlardı. Altlarındaki soylu Arap atları onları yumuşacık, bir beşikte gibi ıgırala-yarak götürüyorlardı. İncecik bir seher yeli esiyor, onları, altlarındaki atları sevinçten uçuruyordu. Alacakaranlıkta bir ceren sürüsüyle karşılaştılar. Onları gören sürü inceden, belli belirsiz, önlerinden süzüldü gitti. Uzaktan bir kuş sesi geldi. Ppyraz Musa, böyle bir kuş sesini hiç duymamıştı. Sevinç dolu, insanın içini mutlulukla dolduran bir sestir bu.

"Duydun mu?" diye sordu Emir.

"Duydum," dedi Poyraz, "ne kuşu bu? Ben şimdiye kadar, hiçbir yerde böyle bir kuş sesi duymadım."

"Ben de bu kuşu hiç görmedim. Kimse de görmemiştir. Yalnız, her sabah tam bu saatte öter. Ama, duyduğun gibi bir kez öter, sonra da susar. Eski Mezopotamya dinlerinin bir tanrısı olacak bu. O günlerden bu yana, bu, gün ışıırken öten kuşu insanlar hep aramışlar, görmek için yapmadıkları kalmamış. Şimdiye kadar bu kuşu gören bir tek kişi yok. Onun için her kavim bu kuşu başka başka tasvir etmiş..." dedi Emir.

Atlardan indiler, çadıra girdiler, yer sofrası serilmiş, kahvaltı hazır. Genç, güzel giyinmiş zenciler ellerindeki altın tepsilerde kahve fincanları, bekliyorlardı.

Kahvaltı bittikten sonra Emir bir halı hurç aldı yüklükten hurcu açtı, içinden büyüklü küçüklü bir sürü abanoz kutu çıkardı. Kutuların

251

üstüne türlü tasvirler işlenmişti. Boğalar, cerenler, yılanlar, kaplanlar, hiçbir şeye benzemeyen birtakım biçimler. Hiçbir kuşa benzemeyen kuşlar. Poyraz her şeyi unutmuş kutulara dalmıştı, öğleye kadar halıların üstünden Poyraz o kutuyu aldı, uzun uzun baktı, usulca yerine koydu, ötekisini aldı bu sefer de... öğleye kadar, hayranlıkla, her kutuda gözleri biraz daha büyüyerek baktı. Büyülenmişti.

Emir, onun her kutuyu eline aldığında yüzündeki şaşkınlığa, gözlerindeki hayranlığa, bir büyü düşünün içine girip çıkışına bakıyordu. Aaah diye içini çekti, keşke bu adam burada kalsaydı, diye düşündü. Onunla birlikte bu dünyayı yaşamak ne güzel olurdu.

"Kutuları göstermek için bunları ortaya çıkarmadım. Onların içindekileri sana göstereceğim. Beni iyi dinle, bunların içindekileri sana bir bir göstereceğim. Bunların içindekilerin en genci beş bin yıllık. Yedi bin yıllıkları da var... Yaşı belli olmayanları da..."

Uzandı, en uçtaki büyük kutuyu aldı. Üstünde birçok kanadı olan, gözleri de kuyruğunda bir kuş vardı.

"Al şu kutuyu."

Poyraz uzandı kutuya aldı.

"Aç!"

Poyraz, kutsal bir şeye dokunurcasına, elleri yanacaktı gibi, ikircikli, kutuyu açtı. Uzun kıvrıkcık sakallı, sert bir kara taşa oyulmuş, inceden belli belirsiz bir gülme tutturmuş, kıvrıkcık sakallı, yüzü kırışık içinde, kalın kaşlı, gözleri fıldır fıldır, bir baş, hınzır, alaycı, mudu, az sonra kutudan çıkıp yürüyüp gidecekmiş gibi sabırsız, gittikçe gülmesini arttırarak kutudan fırlayıp kaçamayacağını anlayınca da küsecek, yüzünü asıp, gözlerini kapatacakmış gibi bakıyordu.

Kutular arkası arkasına açılıyordu. Çoğundan da kuş heykelleri çıkıyordu. Bu dünyada hiç görülmemiş, başları salkım saçak püsküllü, tek gözlü, gözleri alnında, salt iki kanat, kanatlarında iri insan gözleri. Ejderha kafalı, altından, lapisten, kapkara, kıpkırmızı, yeşil, mavi taşlardan kuşlar.

Emir, Poyraz kutulardan çıkan heykellere dalmış gitmişken çadırın kapısından bir gölge gibi bir kadın süzüldü içeriye.

Emir hemen ayağa fırladı: "Bizim Hatun." Poyraz da ayağa kalktı. Kadın gülümseyerek elini uzattı, Poyraz eğilerek Hatunun elini sıktı. Kadın sarı saçlı,

252

derin mavi gözlü, uzun boylu, ipekli apak giyitler içinde, başka bir dünyanın büyümlü bir yaratığı gibi, şu kutulardan çıkan, ala şafakta bir kezcik öten kuşun, dünyadaki bütün kuşların Emiresi sanki.

"Kuşun sesini bu sabah birlikte duyduk," dedi Emir.

"Uğurdur," dedi Hatun. "Talihiniz var, o kuş dünya kurulduğundan bu yana her sabah gün doğarken öter ama sesini ancak binde bir kişi duyar."

Hatun çok güzel bir İstanbul Türkçesiyle konuşuyordu.

"Bizim Hatun bu Mezopotamya eserlerine benden daha meraklıdır. Şu anda şu çölde, şu dağlarda on on beş uzman kişi, hiç başka iş yapmadan bize heykeller topluyorlar."

"Şaşırtıcı," dedi Emire. "Her bulunan yeni heykel ayrı bir dünyadan. Bana öyle geliyor ki Mezopotamyanın halkları binlerce yıl her gün yeni bir dünya kurmuşlar."

Hepsi birden kutuların önüne dizüstü çöktüler. Açılan kutular elden ele dolaştı. Her kutu açılışında üçünün de birlikte gözleri faltaşı gibi açılıyordu. Hatun da her heykelin hangi taştan yapıldığını, hangi kavmin ve hangi zamanın yapıtı olduğunu duraksamadan onlara söylüyordu.

Hatunun sesi de güzeldi. Poyraz kendinden geçmiş gözlerinin önünden akan renk renk taşlara, tunçlara, altınlara, biçimlere, kadının ince uzun parmakları karışmış, altın, mermer, tunç mühürlere bakıyor, kadınca coşmuş anlattıkça anlatıyordu. Sanki eski çağlardan çıkmış gelmiş, Emirin önüne diz çökmüş güzel sesiyle destanlar anlatan bir eski zaman ozanıydı, uzun dumanlı sarı saçları, çok mavi derin gözleriyle.

Poyraz, gözleri heykellerde, artık hiçbir şeyi görmüyor, gözlerinin önünde kadının yüzü, kulaklarında sesi.

Öğle oldu, vakit ikindiye geçti, gün battı batacak, kendilerinden geçmişler, kutulardan her çıkan heykelin büyümlü, kadının sesine kaptırmışlar özlerini, atıyla, devesi, çadırı cölüyle bu dünyayı unutmuşlar...

Hatun birden ayağa fırladı. Ötekiler de onunla birlikte kalktılar.

"Acımızdan öldük, değil mi?" dedi dışarıya çıktı. Poyraz Musa, bu bir melike diye düşündü, kendini bu kadının düşüne kaptıran bir da-

253

ha sonuna kadar onun esrikliği içinde döner dururdu. Emir de melikesinin esrikliği içindeydi.

Ve cerenler çölü doldurmuşlardı, binlerce. Fırat kıyılarından Dicle-ye, oralardan Haran çölüne, Suriyeye, Çukurovaya, oralardan Dicle-ye, iki nehir boyunca Cudi dağından Basraya kadar dalga dalga gidip geliyorlardı. Çöl insanların bir bölüğü için ceren kutsal bir hayvandı. Emir Sultan düşünüyor ve soruyordu, ceren kutsal bir hayvandı da şu heykeller içinden niçin hiçbir ceren heykelciği, ceren kabartması çıkmamıştı? Ve çölün yıldızları... Sabah yıldızı doğarkenki gökyüzü... Yumuşak serin, buğulu, aydınlıktan da daha aydınlık, insanın bedenine kanıyla birlikte girip dolaşan bir aydınlık. İnsanı ışık gibi eden... Kırmızı ışık gibi akan cerenler.

Poyraz Musa Emir Sultana hak veriyordu. Bu çöl hiçbir başka yere benzemiyordu. Buraya geldi geleli, daha da çok iyi oldu olalı bir büyüdü düş dünyasının içine girmiş çıkmıştı. Şu ölüm korkusu olmasa, şu çölde onu bekleyen Bedevilerin onu yüzde yüz bir gün öldüreceklerini bilmese burada ömrünün sonuna kadar kalır, o, sesi var da kendi yok kuşu, Emir onu aramaktan bıkmış da olsa, Emirle birlikte ölünceye kadar arardı. Her sabah uyanıp o kuşun sesini dinliyordu. Ses uzaklardan, taaa dünyanın öteki ucundan geliyordu. Onlarsa bu kuşu buralarda arıyorlardı.

Bütün Mezopotamya, dağ taş, çöl, zigurat Emir Sultan için heykelcikler, tasvirler, yazılı tuğlalar arıyorlar, bulduklarını Emir Sultana getiriyorlar, bahşişlerini de alıyorlardı. Atalarından Emire çok altın, çok elmas, çok yakut, çok lapis, çok güç kalmıştı. Emir Sultan Osmanlıya çok bağlıydı amma buralarda asıl sultan oydu.

Günlerce kumlardaki, hurçlardaki heykellere baktılar. İri gözlü kadınlar, gözlerini şaşkınlıkla açmış dünyaya bakanlar, aslanlar, kaplanlar, boğalar, kuşlar... Hepsinde gözlerini sonuna kadar açmışlar...

"Bana destur Emir Sultanım."

"Biliyorum kalmayacaksın. Biliyorum, benim yanımdan da hiç ayrılmak istemiyorsun. Biliyorum o kuşu buluncaya kadar benimle birlikte aramayı da kuruyorsun. Ben de senin gibi düşünüyorum, tıpkı senin gibi. Ama kalamayacaksın burada. Aşağıda çadır kurmuş Bedevilerin seni beklediklerini, eninde sonunda seni öldüreceklerini bili—

254

yorsun. Haklısın. Biliyorsun ki, ya Emir bir gün ölürse... Diyorsun ki Emir yaşlı..."

"Haşa haşa, Emirim Sultanım, haşa. Çoluk çocuğum da, karım da olsa, senin yanında kalmak, seninle birlikte o kuşu ölünceye kadar aramak isterdim..."

"O kuşu aramak, bulmak, görmek güzel olurdu. Şimdi beni kulağını aç da iyi dinle, senin adın ne?"

"Geldiğimde söylemedim mi Sultanım, Abbas."

"Öz adın bu mu, takma falan değil mi?"

"Öz adım bu."

"Bundan böyle yaşamak istiyorsan adını değiştireceksin. Nedenini sorarsan, bu Bedeviler seni öldürünceye kadar ardını bırakmayacaklar. Bu Bedevilerin kan gütmeleri korkunçtur. Daha şimdiden köyünün nerede olduğunu, daha önce de sana söyledim ya, adını, babanın adını, sizin Kafkasyadan gelip o köyü kurduğunuzu, her şeyinizi, her şeyinizi öğrenmişler. Nasıl mı öğrendim bunları, benim her kabilede adamlarım var. Çölde bir arı vızlasa benim haberim olur. Bu gece gideceksin."

Abbas, Emir Sultanın ellerine sarıldı. Onun gibi bir insan tanımakla mutlu olduğunu, şu çadırdan çıkar çıkmaz ölse bile gam yemeyeceğini söyledi. Bu sırada da Hatun içeriye girdi, Abbas o içeriye girer girmez ayağa kalktı, ellerine sarıldı öptü. Hatun, "otur!" dedi. Abbas dizüstü çöktü.

"Güle güle git Abbas. Bu ev senindir. Ne zaman istersen gel." Güldü, "Emir Sultanla birlikte o kuşu ararsınız. Geldiğin gün Kafkas-lı olduğunu anlamış, Emire de söylemiştim. Ben de Çerkezim."

Bunlar ne biçim insanlar, diye düşündü Abbas, insanın içinden geçen her şeyi biliyorlar. Aklından geçmeyenleri bile okuyorlar.

"Buraya gelip de, bu kuşun sesini duyup da, bu sesin nasıl bir kuşun sesi olduğunu öğrenip de bu kuşu aramaya kalkmayan hiç kimseyi görmedik de biz."

Üçü üç yerden güldüler.

Sonra Hatun getirdiği bohçalardan birini açtı, bu apak bir Arap giyitiydi. Yakası altın işlemeli bir fistanı. Fistanın üstünde bir kefiye, bir de agel vardı. Öteki bohçayı da açtı, onun içinden de bir lacivert

255

giyit çıktı. Ak bir gömlek, bir de kravat vardı, giyitin üstünde. Hatun bir el çırpı, öteki çadırdan bir halı heybeyle uzun bir zenci girdi içeriye. Heybeyi getirdi Hatunun önüne koydu, çıktı. Hatun önündeki bohçaları topladı, birini heybenin bir gözüne, öbürünü öteki gözüne koydu:

"Buyur Abbas."

"Sağ ol Hatunum."

Mutluluğundan gözleri yaşarmıştı. Kendini tutmasa ağlayacaktı.

Emir Sultan yerinden kalktı. O kalkar kalkmaz Abbas da ayaklandı. Yüzü andan ana bir acıya kesiyor, bir sevinç içinde kalıyordu. Onun yüzüne canı yürekten bakmayan bir kişi ondaki bu değişikliğin, allak bullaklığın farkına varamazdı.

Emir Sultan öteki odadan elinde üç kadife keseyle döndü. Döşeliğine oturdu, önce yeşil kesenin büzgüsünü açtı, içindeki gövdesi lapis, başı, kanatları, kuyruğu altın kuşu çıkardı. Abbasın yüreği hop etti. Hatunun gözleri parladı. Kuş bir şahadetparmağı büyüklüğündeydi. Emir Sultan gülerek:

"Bu o kuştur işte. Yumurtasından belki yedi bin yıl önce çıkmış, daha da her sabah ötmektedir. Kuşu üstünden hiç ayırmayacaksın. Sana hiçbir kötülük yaklaşamayacaktır, iyilik tılsımıdır."

Abbasın soluğu kesildi, dili tutuldu, ağzını açıp bir tek sözcük bile söyleyemedi.

Emir, ikinci turuncu keseyi açtı onun içinden de gene bir parmak boyunda başı lapis, gövdesi, altın bir yılan çıktı.

"Bu da sağlık tılsımıdır."

Üçüncü keseden gülen bir kız başı çıktı. Kocaman gözleri bütün dünyayı içine alacakmış gibi açılmıştı. Tunçtan yapılmıştı.

Emir:

"Bu da bir tanrıçadır," dedi, başka bir şey demedi.

Elindekilerin üçüne de son bir hayranlıkla bakarak, okşayarak keselere koydu, büzgü iplerini çekti, Abbasa uzattı. Abbas ter içinde kalmıştı. Gene ağzından bir tek sözcük çıkmadı.

Hatun el çırpı, uzun zenci elinde mavi, biraz daha büyük boş bir kese getirdi, öteki keseleri Abbasın elinden aldı, mavi keseye koydu, "bunu boynuna as ve de hiç çıkarma."

256

Abbas, keseyi hemen boynuna astı.

Öteki uzun zenci geldi:

"Atlılar hazır," dedi. Üçü birden ayağa kalktılar.

"Bunlar seni Urfaya kadar götürecekler, tabancanı, filintanı da al. Çölde silahsız iki adım gidilmez. Ben başka."

Abbas Emirin eline sarıldı öptü, arkasından Hatunun da... Bir şeyler söyleyecek oldu, kekeleydi, ne konuştuğu anlaşılmadı. Atına da zorla bindi, eli ayağı kesilmişti.

Emir de Hatun da çok üzülüyordu. Ancak, "güle güle," diyebilirdi-ler.

Abbasla yanındaki adamlar atlarını karanlığa sürdüler.

Ernir Sultanla Hatun uzun bir süre çadırın önünde durdular, arkalarından karanlığa baktılar. Çadıra döndüklerinde daha konuşma-mışlardı. Gece yarısına doğru Emir Sultan:

"Hatun," dedi. "Bu giden adam gene gelecek, o kuşu arayacak."

"Biliyorum," dedi Hatun. "Acaba ona verdiklerimizin değerinin ne olduğunu biliyor mu?"

"Biliyor," dedi Emir, "onları ölünceye kadar boynundan çıkarmayacak. Aç, sefil kalsa da, ona dünyayı da verseler, onların bir tekine bile kimseyi dokundurtmayacak."

Çölün en karanlık gecelerindendi ya üstlerinde yıldızlar karman çorman olmuşlar oradan oraya kayıyorlardı. Karşı dağların doruklarında küme küme yıldız, dağlar yıldız ışığına durmuş, belli belirsiz, gecenin karanlığına yapışıyorlardı. İnceden bir yel esiyor, ardından da hemen duruyordu. Yıldızlarsa gittikçe çoğalıyor, gökyüzünü, sağı solu, önü arkayı doldurmuş savruluyorlardı. Gece gittikçe aydınlanıyordu.

Bir tepenin, ardından, yıldızların içinden, bir suyun kıyısından geçtiler. Durgun suyun dibine yıldızlar çöktü.

Kaynaşan yıldızların gökyüzündeki sarı, mavi parıltıları yanından geçtikleri tepenin kayalarına, kumlarına vurmuştu.

Dört atlı gecenin içinde, tetikte, inanılmaz bir sessizlikte, atlarının ayak seslerini dinleyerek ilerliyorlardı. Ortalıkta ne bir kuş, ne bir böcek, ne de bir yılan sesi vardı. Sanki dünyadaki bütün sesler bu gecede, bu çölün ucunda bitmiş tükenmişti.

257

Sanki atlıların da sözleri bitmişti, kimse ağzını açıp da bir tek sözcük etmiyordu.

Yıldızların olmadığı bir karanlık kum koyağına düştüler. Atların ayakları dize kadar kuma gömülüyor, yıldızlar gittikçe azalıyor, gök uzaklaşıyor, karanlık koygunlaştıkça koygunlaşıyor, göz gözü görmez oluyordu.

Koyaktan çıktıklarında gece yarıyı çoktan geçmişti. Uzaktan bir ses geldi, ne sesi olduğunu bir türlü anlayamadılar. Ses biraz daha yaklaştı, çoğaldı, anlaşılır gibi oldu.

Baştaki atlı fısıltıyla:

"Yetiştiler," dedi, atını doldurdu. Atlar çöl gecelerinde koşmaya alıştılar, çok hızlı koşmaya başladılar. Yanlarından yönlerinden, cıv cıv kurşunlar akıyordu.

Bir an yıldızların içine gömüldüler çıktılar. Atların ter kokusu da yüzlerine çarpan yelle birlikte gerilerde kalıyordu.

Önlerinden, uzaklardan yüzlerce tüfeğin, topun patladığı bir savaş sesi geldi kulaklarına. Abbas, bunca yıl savaşırlara girmiş savaşırlardan çıkmıştı, hiçbir savaşta, yüzlerce topun hep birden patladığı, yeri göğü sarstığı savaşlarda bile böylesine bir gürültü duymamıştı. Gece, yıldızlar, çöl, karanlığa yapışmış karşı karanlık dağ hep birbirine girmişti.

Baştaki atlı soğukkanlı:

"Bir şey yok," dedi. "Geceleri çölde bir küçük çarpışma bile olsa dünya birbirine girer, işte böyle."

Abbas, geriye dönmeyecek miyiz, az daha ilerlersek savaşın içine düşeceğiz, diyecekken vazgeçti. Az sonra da gürültü durdu.

' Abbas, gün ışımadan çok önce kulak kesilmiş kuşun ötmesini bekliyordu. Ortalık biraz daha, biraz daha ısıdıkça da umudu gittikçe azalıyor, üzüntüsü de artıyordu.

Güneş çölün öteki ucundan ağır ağır çıktı, ne o kuşun ötmesi, ne başka bir kuşun sesi geldi.

"Hani gün ışımadan önce bir kuş öterdi?"

Baştaki atlı heyecanla sordu:

"Sen o sesi duydun mu?"

"Duydum," dedi Abbas.

"O sesi herkes duyamaz," dedi adam, sustu. Abbas da üstelemedi.

O gün akşama kadar, hiçbir yerde durmadan, heybelerinden çıkardıkları yiyeceklerden ağızlarına birer ikişer lokma peynir ekmek atarak, mataralarından birer yudum su içerek at sürdüler. Akşam üstü bir vahada atlardan indiler. Vaha hurma ağaçlarının, dikenli, kocaman al çiçekler açmış kaktüslerin içindeydi, önce atlarını suladılar, sonra yemeklerini yediler, kılavuzun, başta at süren uzun boylu sarışın, uzun yüzlü, mavi gözlü kişinin yüzü karmakarışık. Bu da Abbasın gözünden kaçmıyor, onu endişelendiriyordu.

"İzimizdeler."

"Kim onlar?"

"Senin düşmanların."

"Ne yapacağız?"

"Düşünüyorum. Bir pusuya düşebiliriz. Eğer bir pusuya düşersek, hiçbirimiz pusudan sağ çıkamayız. Onlar bütün Arabistanın en savaşçı kabilesidir, sen canını iyi kurtarmışsın. Emire sığınmasan da başka bir kabileye düşseydin, kim olursa olsun, bütün gelenekleri görenekleri çiğner, çarpışarak seni onun elinden alır, günlerce işkence ederek, derini yüzerek, gözlerini oarak, seni parça parça doğrayarak, her parçanı bir akbabanın önüne atarak, seni öldürürlerdi. Ama arkadaş sen Emire şükret. O kabile o kadar canavar ki, Emir in evine kadar girip seni ondan isteyebildiler. Şimdiye kadar bu çöl Arabistanda Emire karşı yapılmış en büyük saygısızlık. Emir bunun üstünde durursa o kabilenin şeyhi Arabistanda duramaz. Korkuyorum, onlar bizi izlediler. Bir yerde kıştıracaklar. Sana gelince Abbas kardeş, bin yıl da geçse, sen dünyanın öteki ucuna da gitsen seni bulacak öldürecekler, çünkü sen şeyhin kardeşini öldürdün."

"Onlar da benim bütün arkadaşlarımı öldürdüler."

"O başka."

"Beni nerede bulacaklar?"

"Onlar seni dünyanın neresine gidersen git bulurlar. Dünyanın her yerinde kolları var. Senin köyünü, evini çoktan buldular. Onu da Emire bildirdiler. Keski Emir Sultanın yanında kalsaydın. Seni çok sevdi. Hatun da seni çok sevmiş. Sen Çerkez misin?"

"Çerkezim."

"Emire de Çerkez."

"Sen de Çerkezsın," dedi Abbas.

"Ben de Çerkezim."

"Adın ne?"

"Şamil."

"Ne yapalım öyleyse Şamil?"

"Seni başka bir yoldan, herkesin, her zaman gittiği yoldan götüreceğim. Onlar en kuytu yolda pusu kuracaklar, bütün saklananların geçtikleri yolda..."

Akşam oldu, gün battı, çöl kokusundan başka kokular getirdi esen incecik yel. Atlara bindiler, atlarını karanlığın, kaynaşan, üst üste akan, savrulan yıldızların içine sürdüler. Mezopotamya çölünün gökleri geceleyin safı yıldız keser, karanlığı da...

Uzaklardan bir kuş sesi geldi. Çöl inler gibi etti. Abbasın içine bir korku geldi oturdu, boğazını sıktı. Yıldızlarla birlikte yanlarından yörelerinden karanlık da akıyordu.

Şamil arkasına döndü:

"Burayı çabuk geçmeli, gün doğmadan karşı dağı tutmalıyız."

Gün doğmadan sabaha kadar atların başını çekmeden doludizgin gittiler. Alacakaranlıkta, dağın dibine gelince bir yayılım ateşine tutulup yüz geri ettiler. Uzun koyağı geçmişken geçidin tam ağzından dağa geri dönüp kayalıkların arkasında pusuya yattılar.

Şamil:

"Bu sefer onlar pusuya düşecekler," dedi.

Öğleye kadar elleri tetikte beklediler. Ne gelen oldu, ne de giden.

Şamil:

"Tamam," dedi, "onlar değil, kurtulduk. Bu koyağın arkasına düşersek önümüzdeki gece yarısına doğru Urfayı tutarız."

Koyağı çabuk aştılar. Dağın öbür yüzünde de bu koyağın tıpkısı bir koyağa vardılar. Koyak ateş gibi yanıyor, bir fısıltı bile esmiyordu. Gökyüzünde çok kartal, çok kızıl şahin dönüyordu. Sarı damarlı keskin mor kayalıklara akbabalar çokuşmuş avlarını bekliyorlardı. Akbabaları görünce Abbasın içindeki korku daha da büyüdü. Bu Şamil bu kayalık koyakta beni öldürecek, diye düşündü, atının başını yavaş yavaş çekerek, en geride kaldı. Şamil bunun farkına vardı. Bu, sıcaktan cayır cayır yanan keskin, sarı damarlı kayalıklar, kayalıklara tünemiş

bekleşen akbabalar, havada arka arkaya dönen, süzülen kartallar, kızıl şahinler, çın çın öten ıssızlık onun da yüreğine bir korku salmıştı.

"Abbas!" diye bağırdı arkasına dönerek. "Nerede kaldın Abbas?" Atının başını çekti. Ötekiler de durup Abbasi beklediler. Abbas yanına gelince atını sürdü.

"Burası insanı korkutuyor," dedi.

"Korkutuyor."

"Bak şu başını indirip indirip kaldıran kertişlerin kaçışlarına. Burası korku geçidi."

"Korkutuyor."

"İnsan burada tek başına kalıyor. İnsana, bu koyağa düşünce dünya bomboş geliyor. Bu boşlukta..."

"Korkutuyor."

"Ben bunca savaş, ölüm, kırım, kan gördüm, hiçbir yerde bu koyaktaki kadar korkmadım. Şu havada dönen kuşlar da olmasa, şu başını almış da çok uzaklara çekmiş gitmiş, yeri bomboş kalmış gök, her biri bir canavara kesmiş ustura kayalar korkudan adamı öldürür."

"Öldürür," dedi Abbas.

İkindiüstü bir serinlik çıktı. Kayalıkların arasından çıkmış yemyeşil çalılar, uzun boyunlu sarı çiçekler, yumruk gibi dikenli çiçeklere durmuş mor kengerler koyağın dibinden geçenleri kendilerine getirdi, içlerindeki korku yavaş yavaş silindi gitti. Korkuyu içinden atan Abbasın içinde azıcık bir sevinç kıpırdadı geçti.

Koyaktan bir düzlüğe indiler. Dağ burada birdenbire bitiveriyor-du. Buna çok şaşırdılar. Şamil buradan çok geçmişti. Önlerinde alabildiğine açılan çöle o bile şaşıtı.

"Niçin burada bize pusu kurmadılar, hiç anlamadım," diye herkesin yüzüne teker teker bakarak sordu Şamil. "Bunca yıl bu koyaktan geçerim bu kadar korktuğumu anımsamıyorum." "Ben de korktum," dedi Abbas.

"Ben de," dedi kısa boylu küçücük atlı. Karartısı bir çocuk karartısı kadardı.

"Yalan söyleme," diye çıkıştı Şamil, "sen hiç bir şeyden korkmazsın."

261

"Burada korktum," dedi kısacık adam. "Bir koskocaman mor kelebek gördüm. Bir kızıl kartal kadar büyüktü. Kanatlarıyla boynumu biçecekti."

"Haydi sen de palavracı."

"Vallahi billahi kelebek öyle bir hışımla üstüme kurşun gibi geliyordu ki..."

"Ben de çok korktum," dedi öteki atlı.

Atlar düzlükte ağır ağır, kendiliklerinden ilerliyorlardı, dizginleri üstlerine atılmışçasına.

"Bu savaşlar bizi perişan etti. Korku bizim iliklerimize işlemiş. Ya köküne kadar, ölürcesine korkuyoruz ya da hiçbir şeyi umursamıyoz. Biz her şeyimizi, insanlığımızı yitirdik. Bu savaşlar neyimiz var, neyimiz yoksa hepsini aldı götürdü. Yüreğimiz cırlıçıplak kaldı. Ölenlerimiz öldü, ölmeyenlerimiz de paramparça, liyme liyme. Çok şükür ki daha korkuyoruz. Onu yitirmedik. Ya onu da yitirseydik, korkuyu da!.."

Abbasın yüzü birdenbire değişmiş, buruşup küçülmüş, acınacak bir hal almıştı.

"Çok şükür," dedi Şamil.

"Çok şükür," dedi kısacık adam. "Çok şükür korkumuzu daha yitirmedik."

"Çok şükür," dedi öteki adam da. "Ya onu da yitirseydik!.."

Korktuklarından dolayı, insanca bir duyguyu, hiç olmazsa korkuyu yitirmediklerinden dolayı sevinç içindeydiler.

"Ben de Kafkas cephesindeydim. Nasıl sağ kaldım, nasıl aklıma yitirmedim, bilemiyorum. Bana öyle geliyor ki yüreğimi söküp aldılar götürdüler. Bomboş kaldım, şu koyakta korktum da ben de içimde daha bir şeylerin kaldığını öğrendim."

Hep bir ağızdan türküler söylemeye başladılar. Söyledikleri, uzun, göklere kadar çıkan Çerkez ağıtlarıydı. Sonunda ağıtlar sevinç türkülerine dönüştü. Farkında olmadan geceye girdiler, atları doludizgin sürdüler o anda da. Atların yeliyle birlikte de yanlarından yörelerinden karanlıkla karman çorman olmuş kayan yıldızlar akıyorlardı.

Urfada candarma komutanlığının önünde durduklarında gün işiyordu. Atlardan inip kucaklaştılar.

262

Şamil, biraz uzağa çekildi:

"Beni dinle Abbas," dedi, "Emir Sultan seni çok sevdi. Altındaki ata baksana senin atın değil."

"Biliyorum," dedi Abbas. .,

"Emirin en sevdiği atıdır. Böyle bir at bütün Arabistandayoktur."

"Biliyorum."

"Seni o kadar sevdi ki Emir, onunla yakın akraba olduğunuzu sandık."

"Sağ olsun Emir".

"Ne zaman istersen gel! Emir sana bunu böyle söylememi istedi. O çok sıkışacak, ne zaman isterse, kapımız da, yüreğimiz de ona açık, dedi."

"Hepiniz sağ olasınz."

"Bizi habersiz bırakma. Nereye gidersen yaz. Emir öyle istedi. Mektubunun üstüne, Emir Selahaddin Sultan, Bağdat yazacaksın. Bizim elimize geçer. Emir böyle buyurdu."

Atlarına bindiler:

"Sağlıcakla kal!"

Bir el geldi atı tuttu. Abbas, attaki heybeyi aldı, komutanlığa yürüdü. Kapıdaki nöbetçiler selama durdular. Bir küçük zabıt arkadaşı, onu avluda görünce basamakları üçer üçer atlayarak aşağıya indi, kucaklaştılar.

"Bizim yüzbaşı Ankara'da mebus oldu. Mustafa Kemal Paşanın yanında. Senin altın madalyanı da gönderdi çok oldu. Onun yerine bir binbaşı geldi. Altın gibi yiğit bir kişi. O da seni bekliyor. Sen nerelerdeydin?"

"Ben mi, sorma."

"Biz seni ölmüş biliyorduk. Seninle gidenlerin hiçbirisi dönmedi de... Ama gene de seni bekliyorduk. Yüzbaşı, ona bir şey olmaz, diyordu."

Abbas güldü: "Olmadı işte."

Arkadaşı onun koluna girdi, merdiveni konuşarak çıktılar, binbaşının odasına girdiler. Binbaşının karşısında hazır ola geçtiler. "Binbaşım, arkadaş Abbas," dedi.

263

Binbaşı gülümseyerek ağır ağır ayağa kalktı, Abbasın elini sıkıp onu kucakladı.

"Hoş geldiniz," dedi. "Sizi uzun bir süredir, ben buraya geldim geleli bekliyorduk. Buyurunuz efendim, oturunuz."

Yer gösterdi, Abbas gitti yandaki sandalyaya çöktü. Binbaşı küçük zabite de yer gösterip gitti yerine oturdu.

"Siz bir kahramansınız. Sizi tebrik ederim. Altın madalyanız geleli bir hayli oldu. Gözümüz yollarda kaldı. Derken çok şükür geldiniz. Eşkiya takibine sizinle birlikte çıkan hiçbir arkadaşınız dönmedi. Biz sizi de..."

"Eşkiyayla başa çıkmak Fransızla başa çıkmaktan daha zor. Bir pusuda bütün arkadaşlarımız düştü. Ben Emir'in evine sığındım. Eşki-yalar beni Emir'in evinden alamadılar."

Binbaşı:

"Ben Irak cephesinde çarpıştım. Bütün çölü bilirim."

Abbas binbaşının yüzüne bir tuhaf baktı, binbaşı gözlerini kaçırdı.

"Valiyle konuşayım da ondan gün alayım, size törenle madalyanızı vereyim, belki fırka kumandanı albay da gelir."

"Sağ olun binbaşım, ben bu süre içinde burada kalabilir miyim?"

Binbaşı bir süre gözlerini Abbasın gözlerinin içine dikti, düşündü. Neden sonradır ki birden kendine geldi, telaşla:

"Tabii kalabilirsiniz mülazım." Sonra aklına geldi, "madalyanızla birlikte mülazımlık rütbeniz de geldi. Tabii

kalabilirsiniz, siz daha askersiniz. Madalyanızla birlikte terhis teskerenizi de alacaksınız."

"Sağ olun kumandanım," diye ayağa kalktı teğmen Abbas, bir süre durdu. Küçük zabıt de onunla birlikte ayağa kalkmıştı. Binbaşı küçük zabite, "oğlum," dedi, "Ben buraya geldiğimde kaldığım odayı mülazım beye göster, orada kalsın."

"Baş üstüne kumandanım,"

Teğmen Abbas önde küçük zabıt arkadaşı aşağı indiler. Asker daha olduğu yerde atın başını tutmuş öylece bekliyordu. Abbas, atın terki-sindeki eyerini çözdü omuzuna aldı. İçerideyken heybeye, bir şey olur, diye içi gitmişti. Heybenin iki ağzı da örgülüydü ve örgülere kilit takılmıştı.

264

Tören üç gün sonra cuma sabahı gerçekleşti. Vali de, Albay da gelmişti. Albay da, Binbaşı da tören giyitlerini giymişlerdi. Bando da gelmişti. Tören marşlarla başladı. Abbasa teğmenlerden birinin eski tören giyitini giydirmişlerdi. Göndere bayrak çekildi. Bando arka arkaya beş marş çaldı. Arkasından Albay, onun arkasından da Vali konuştu. Vali de Albay da milli kahraman olan, şimdi de Mustafa Kemal Paşaca bizzat mebusluğa atanan yüzbaşını göklere çıkardılar. Binbaşının söylevi çok firaklı, çok göz yaşartıcıydı. Savaşın getirdiği acılan, yıkımı, savaşın, ister savaşa girsin, ister girmesin insanı insanlıktan çıkardığını uzun uzun anlattı. Albay kendini tutamamış, ağlıyordu. Sonunda da öfkeden titreyerek, "Yeter Binbaşı," diye bağırды. Binbaşı kirp, diye sustu. O susunca gözyaşlarını silen Albay ardında genç, savaş görmemiş, elinde bir tepsi tutan teğmenle gönderin dibine geldi. Yukarda al bayraklar dalgalanıyordu. Teğmen Abbas da göndere yürüdü, selama durdu. Albay onun Fransızlara karşı gösterdiği kahramanlıkları övdü, onu kutladı. Onun da kahraman yüzbaşı gibi Büyük Millet Meclisine onurla gireceğini de sözlerine eklemeyi edemedi. "Yurt uğruna her kanını döken kahraman ödülllenmelidir," diye de sözünü bitirdi ve madalyayı teğmen Abbasın, yurt için çırpınan, kanını akıtmış çatal yüreğinin üstüne taktı. Madalyanın beratı ve terhis teskeresi de tepsinin üstündeydi. Onları da teğmen Abbasa uzattı, öptükten sonra da, "bu gece benim onur konuğumsun mülazım," dedi.

Tören biter bitmez Abbas, heybesindeki üç armağanı aldı, doğru saraç Şehmusa gitti. Saraç Şehmus bütün

Mezopotamyanın buradan Bağdata, Basraya kadar en ünlü saracıydı.

Abbas dükkana girince saraç başını işinden kaldırmadan sordu:

"Ne istiyorsun?"

"Benim işim çok küçük, çok da büyük bir iş. Bunu da bu dünyada senden başka yapacak bir usta daha yok."

Saraç, başını kaldırdı:

"Oooo Abbas, biz de seni Bedeviler öldürdü biliyorduk. Bütün Urfa günlerce Bedevilerin sizi nasıl pusuya düşürdüğü, öldürdüğüyle çalkandı. Demek sen kurtuldun?"

"Kurtulduk Ustam."

"Bedeviler senin sağ kurtulduğunu biliyorlar mı?"

"Biliyorlar Ustam."

Ustanın yüzü sapsarı kesildi, dudakları titredi, "nasıl geldin, o çölü aşıp da buraya kadar, nasıl onların elinden canını kurtardın?"

Abbas olanı biteni olduğu gibi anlattı.

"Bunlar oldu öyle mi," dedi Şehmus Usta. "Bunlar oldu ha! Yoksa seni bu çölde onların elinden Allah bile kurtaramazdı, sümme haşa! Bu çölde kurdun kuşun, aslanın kaplanın, yılanın ejderhanın, gazelin, insanın, bilcümle yaratığın bir tek Sultanı Emir Selahaddindir. Onun evine düşmeseydin yanmıştın. Seni getiren, Emir'in adamları döndüler mi?"

"Döndüler Şehmus Ustam."

"Şimdi sen çırlıçıplak kaldın."

"Öyle Şehmus Ustam."

"Günlerin sayılı. Onlar seni, nereye gidersen git, bulurlar. Hiç bunun mümkünü çaresi yok. Ne yaptın da bulaştın onlara?"

"Ne bileyim Ustam."

"Ben sana söyleyeyim, bunlar bütün Arabistanın en yırtıcı kabile-sidir. İyi ki Emir'in evine sığınmışsın. Şimdi Mustafa Kemal Paşanın yanına da gitsen seni orada da bulur öldürürler. Paşanın sarayına da girsen... Ne yaparsan yap, kurtulamazsın. Çin-i Maçine de gitsen seni bulurlar."

"Nasıl bulurlar?"

"Onun orasını bilemem ama bulurlar. Onlarda bir sihir, bir keramet var. Kurtuluş yok."

Şehmus Usta üzülmüştü, Vah, vah, vaaah, diye habire başını sallıyordu. Vaah, vaaah, vah!

Uzun bir süre sustular.

"Oğlum Abbas, sen Emir'in yanına dönsene. Bir tek orada kimse dokunamaz sana. Yoksa Emir seni yanında daha çok istemedi mi?"

"İstedi. Kal, diye hem kendisi, hem de Hatunu yalvar yakar oldular."

"Hemen dön. Şu işin neyse hemen bitireyim de hemen dön Abbas. Sana yazık olacak. Senin Fransızlarla çarpışman dillere destan oldu. Bak sana kahramanlık madalyası bile taktılar. Hemen dön Emir'in

yanına. Dağlardan git. Saklan. Şimdi burada, şu anda senin ardında keskin atıcı en az üç kişi var."

"Var," dedi Abbas.

"İşini söyle."

"Bana bir muska yapacaksın." Eline bir kağıt aldı, masanın üstünde özene bezene büyük bir üçgen çizdi. "Bu muskayı bir ömür boynumda taşıyacağım. Boynuma asacağım kaytanı da bir ömür boyu.."

"Başka, başka bir ömür boyu?"

"Başkası, şu altınları alacak kuyumcuya götüreceksin, Emir'in damgasını biliyor musun?"

"Biliyorum, bir acayip güneştir onların damgası. Beş bin yıldır onların damgasıdır bu güneş. Sen şimdi git karargaha oradan çıkma. Ben akşamüstü en sağlam deriden muskanı yapar, üstüne de Emir damgasını sağlam çakar sana getiririm. Çabuk askerlerin arasına yetiş. Şehirde de hiç gözükme. Onlar, ordunun içinde de öldürür, öldürdükten sonra da kaçmazlar, sen öldükten sonra da kendi başlarına bir kurşun sıkırlar. Haydi çabuk, canını askerlerin arasına, at." Abbas bir solukta, ona buna çarparak, karargaha vardı, odaya girdi, kapıyı içerden kilitledi, teğmen giyitini çıkardı. Heybenin bir gözü giyeceklerle doluydu. İpekli bir bohçanın içinden lacivert bir giyit çıktı, giyindi. Üstüne kalıp gibi uydu giyiti, sanki çok usta bir terzi, ölçüsünü özenerek bezenerek almış öyle yapmıştı. Bu soylu adama, bu Emi-re şaşmamak elde değil, diye düşündü Abbas. Çölün beş bin yıllık tanrılarının soyundan. Başka nasıl bir adam olacaktı ki...

Kapıyı araladı, nöbetteki askere:

"Bana hemen şimdi bir mülazım gönderiver," dedi.

"Baş üstüne kumandanım."

Az sonra kapı çaldı, bir arkadaşı girdi içeriye, kucaklaştılar.

"Şimdi şu ayakkabıyı al," kundurasının tekini uzattı arkadaşına, "çizmeci Muhoya git, bir körüklü çizme al getir." Eline bir altın tutuşturdu.

Arkadaşı biraz sonra bir çift körüklü çizmeyle çıktı geldi. Abbas çizmeyi giydi. "Sağ ol kardeş," dedi. "Ben yarın gidiyorum, sağlıcakla kalın."

Arkadaşı teğmen ona bir ölüye bakar gibi baktı, kucaklaştılar.

"Güle güle git arkadaşım."

Abbas, herkes biliyor, diye düşündü. Bu şehirde tanıdık tanımadık, albay bile, vali bile bana ölüye bakar gibi bakıyorlar... Kendi kendine güldü. Bunca savaşa girdik çıktık ölmedik de...

Akşamleyin gün battı batacak kapı çalındı, Abbas korkarak kapıya gitti:

"Abbas oğlum benim, Şehmus Usta."

Abbas sevindi."

"Al!"

Muskayı uzattı. Muska kalın, parlak bir deriden yapılmıştı. Üstünde de Kral Sargonun mühründeki altın güneş parlıyordu. Emir Se-lahaddin Sultan ne demişti, ben Arapların Emiriyim ama Arap değilim, demişti. Asurlular başka bir soydur.

Şehmus Usta, bütün çabalarına karşın ondan para almadı. "Bu da benden sana bir armağan olsun," dedi çıktı gitti.

Korku gittikçe onu sarıyordu. Bu geceki, Albayın törenine nasıl gidecekti? Az önce çizmeyi getiren arkadaşını çağırdı, her şeyi anlattı. Arkadaşı zaten hemen hemen her şeyi biliyordu.

"Yemek yiyeceğiniz yer, Kürt Beyi Milli İbrahim Paşanın konağıdır, oraya kimse yaklaşamaz ya ben gene de paşanın konağını belli etmeden kuşatırım."

Konağa askerlerin ortasında gitti. İbrahim Paşa onu merdivenin başında karşıladı. İpekli yer sofrası serilmişti. Az sonra yemeğe başladılar.

Yemek gece yarıya doğru bitti. Hep savaşı, Türk askerinin kahramanlıklarını konuştular yemekte. Kürt İbrahim Paşa duruşu, oturuşu, konuşması, tavırlarıyla tıpkı Emir Selahaddin Sultandı. Ağırbaşlılıkları, bakışları, alçakgönüllülükleriyle hık demişler birbirlerinin burunlarından düşmüşlerdi.

Onu İbrahim Paşanın konağına getiren arkadaşları avlunun dışında askerleriyle bekliyorlardı. Abbasi aralarına aldılar karargaha kadar götürdüler.

Abbas, kapıda:

"Tuğrul kardeş, askerler gitsinler de sen kal," dedi. Karyolanın üstüne oturdular.

268

Şu uzun savaşta ne geçmişti ellerine. Binlerce, on binlerce asker ölmüştü. Şu Allahuekber dağında olanlar, çıplak ayaklan çıplak bedenleriyle iki, üç insan boyu karın içinde düşmanla boğuşmadan ayakta donanlar, dağın yamaçlarında bir ormanmışçasına üst üste donup kalanlar. Açlık, yokluk, tifüs, boşalmış köyler, kasabalar, baştan başa yıkılmış yakılmış bir ülke. Yüz binlerce askerden geriye kalan birkaç bin yaralanmış, sakatlanmış, yarı deli, yarı meczup...

"Şimdi biz ne yüzle, nasıl döneceğiz evimize. Hiç olmazsa koynumuzda birkaç altınımız olsaydı. Oysa şu çöldeki Bedevilerde heybeler dolusu altın. Bir aşireti bassak yeter."

Tuğrul Teğmenin bu işe aklı yattı.

"Kaç kişi gerek?"

"İyi nişancı on beş kişi yeter."

Birkaç saat içinde on beş keskin nişancı tamamı. Sabaha kadar tartışılar.

"Araplar hepimizi öldürür,"

"Sen canını zor kurtardın Abbas."

"Daha da kurtarmış değilsin."

"Keseler dolusu altınla gitmek iyi, iyi ya... Ya sonu."

"Sizin hepinizin Bedevilerden gözünüz korkmuş."

"Asıl senin korkmuş. Git bakalım köyüne, gidebilirsen."

"Gidebilirsen..."

"Gidebilirsen..."

"Gideceğim köyüme. Ne varmış ki?"

Hepsi birden kirp, diye kestiler seslerini.

"Gidebilirsen..."

Bunda, bu gidebilirsende çok bir iş var, diye düşündü Abbas. Sanki kefenim boynumda.

"Ne var arkadaşlar bizim köyde, bir şey mi olmuş?"

Sustular. En sonunda bir çavuş:

"Biz ne bilelim senin köyünü," dedi.

Gün ışıırken, birbirlerinden kucaklaşarak ayrıldılar.

Onlar gittikten sonra Abbas odasına çıktı, iyice açtığı gaz lambasının donuk ışığında güneş damgalı muskayı seyretti, sonra da koy-nundaki keselerden önce lapis gövdeli, altın kanatlı kuşu çıkardı, onu

269

da uzun uzun seyrettikten sonra Kral Sargonun mührü tanrıçayı çıkardı, ardından da üç kıvrım olmuş, kırmızı dili dışarda hışıllayan yılanı... Üçünü de muskanın içine güzelce yerleştirdi, muskanın ağzını öyle bir yapmıştı ki Şehmus Usta bir kez kapatınca kolay kolay açılmayacak biçimde. Halep ipeğinden örülmüş kırılmaz kaytanlı muskayı boynuna taktı Abbas. Muskayı boynuna takar takmaz da bir başka insan oluverdi Abbas. Bir kuş kadar hafifledi. Yüreği yundu arındı, ne korku kaldı, ne endişe, ne yılgı... Yüzündeki çektiği acıların kırışıkları da silindi gitti. Yüzünü tıraş ederken kendini askere alındığı günkü gibi pırıl pırıl, apaydınlık gördü. Sanki çektiği bütün acıları, yaptığı bütün kötülükleri

muska yüreginden sökmüş almış, uzaklara fırlatıp atmış gitmişti, ömründe ancak birkaç kez böylesine sevince batmış çıkmıştı.

Tıraş olduktan sonra, dışarıya çıktı, şehre indi, onu tanıyanların birçoğu onunla karşılaşmamak için yollarını değiştirdiler. Bir kısmı, yanlarına yönlerine korkuyla bakıp, hoş geldin, dedikten sonra hemen ondan uzaklaştılar. Bir kısmı da çok şaşırıp, adam safi yürek, dediler. Şehmus Usta onu dükkanına çağırdı. Abbas, sağ ol ustam, dedi ahçı dükkanına girdi. Kahvaltıdan sonra Anzelhaya gitti, balıklara, ahçıdan aldığı, ekmek kırıntılarını attı. Öğleye doğru Halil İbrahim Peygamberin makamını ziyaret etti. Kapısında ikindiye kadar oturdu. Ardından bitişikteki camiye girdi. Mimberin önüne diz çöktü oturdu. Millet akşam namazına gelmeye başlarken o camiden çıkıp kebabçıya girdi. Kebabçı onu tanıdı. Bir acılı Urfa söyledi. Rakı istemedi. Bir tabak dolusu yeşil biber, maydanoz, kırmızı turp geldi. Abbas uzun bir süredir kebab yememişti, yedi, içti, doydı.

Karargaha vardığında karanlık çoktan kavuşmuştu. Yattığı odaya girdi, giyitlerini çarçabuk değiştirdi. Merdivenleri ikişer ikişer atlayarak aşağıya indi. Avlunun ortasında, dünkü asker atının başını tutmuş onu bekliyordu. Askere bir altın verdi. Asker, elindeki altına şaşkın şaşkın baktı kaldı.

Şehrin ana caddesini boydan boya geçti. Şehri çıkınca yüregini bir korku aldı, ürperdi. Bu yöreleri çok iyi bilirdi, Antep yoluna çıktı. An-tepte birkaç gün kaldı. Burada onu korkutan bir şeyler vardı. İzlendi-

270

ğini anlayıp izini şaşırttı. Gece yarısı şehrin dışındaki Şehre Küstü mahallesinden Maraş yoluna çıktı. Her karşıdan, her arkadan gelenden kuşkulanıyordu.

Maraşta hiç duramadı. Köşedeki ahçıda karnını doyurup, karşıdaki dükkandan yörük peyniri, zeytin, helva ekmek aldı, ana yola çıkmadı, atını Ahırdağının eteğindeki köylere sürdü. Bir gece yörük çadırlarında kaldı. Onlardan da kuşkulandı. Suriyede Rahva ovası, Me-zopotamyada Harran, Urfa, Cizre, Nusaybin yöreleri, Dicle, Fırat kıyıları yörüklerin kışlaklarıydı ve bu yörükler ne kadar Bedevileri sevmeseler de iç içeydiler. Abbas bu göçebelerin ilişkilerini çok iyi öğrenmişti. Yoksa çöl Bedevisinin bir kolu İstanbul'da, Adanada, Urfada, Ankarada, tzmirde, bir kolu Halepte, Samda, Bağdatta, Basrada nasıl olurdu.

Meryemçil belinden sonra orman içi köylere vurdu. Orman içi Türkmenleri konukseverdiler, onu el üstünde tuttular. Yemediler ye-dirdiler, içmediler içirdiler.

Son kaldığı Türkmen köyü, köyüne iki buçuk saat uzaktaydı. Çocukluğunda babasıyla birlikte bu köye birkaç kez düğünlere gelmişlerdi. Köylüler onu tanımadılar, o da kim olduğunu söylemedi. Köyde bir hafta kaldı, onlara geceleri bıkmadan usanmadan savaş anıları anlattı. Köylüler ulu bir destancıyı dinler gibi onu dinliyor, köyden gitmesini hiç istemiyorlardı.

Köyünü birkaç kez köylülere soracak oldu, köylüler ona dişe dokunur bir şey söyleyemediler. Ya söylemek istemiyorlar ya da köy üstüne hiçbir şey bilmiyorlardı. Bilmiyebilirlerdi. Bu Türkmen köylüleriyle buraya, Binboğalara yerleşmiş Çerkez köylülerinin hiçbir ilişkisi yoktu hemen hemen.

Birkaç kez gün ışıırken atına bindi yarı yoldan geriye döndü. Köyüne bu köyden bir kişiyi de gönderemiyordu. İçinde bir korku vardı ki yüze çıkaramıyor, korkusundan alabildiğine korkuyordu.

Sonunda köylüyle helallaştı, atına bindi, doludizgin köyüne sürdü. Köye girmeden tere köpüğe batmış atının başını köyün kapısında çekti. Bir süre bekledi, köyden çıt çıkmıyordu. Birkaç kez atını köyün içine sürdü, her sürüşünde geriye döndü. Bir türlü köyün içine giremiyordu. Köyün yöresini dolanmaya başladı. Köyden bir kuş sesi bile gel-

271

miyordu. Bütün evlerin kapıları açıktı, çatı altlarında ne serçeler uçuşuyorlardı, ne de sığırcıklar.

Edemedi, canını dişine taktı köye girdi, evlerine sürdü, atından atladı doğru açık kapıdan içeriye girdi. Ev bomboştı. Ocaktaki küller, yarı yanmış odunlar burada bir zamanlar insanların yaşadığına tanıklık ediyordu. Kendi evlerinden çıktı yan eve girdi. Orada da küller, yarıya kadar yanmış odunlar. Kısa bir zamanda köyün bütün evlerine delirmiş bir hızla girdi çıktı. Küller, yarı yanmış odunlar. Bir canlı yoktu. Bir kertenkele, sinek, böcek bile. Atına atladı. Atlar atlamaz da kulağının dibinden vızılyarak keskin bir kurşun geldi geçti. Kendisini yere attı, pınarın yanındaki kayalığa çekildi. Atı arkadaki mağaraya sakladı. Adamlar köyün içine daldılar. Ak libaslıydılar. Tahta evleri ateşe verdiler. Abbas, onlar evleri ateşe verirlerken birkaçını devirdi. Çarpışma gece yarıya kadar sürdü. Abbasın elindeki Alman filintası çok etkiliydi. Susamıştı, pınardan doyaya bir su içti, atını mağaradan dışarıya çekti bindi, biner binmez de doldurdu. Evleri yakmaya uğraşanlar arkasından onu bir yaylım ateşine tuttular ya boşuna.

Daha gün doğmadan kasabayı tuttu. Bir süre alanın orta yerindeki ulu çınarın altındaki pınarın başında bekledi. Atını suladı. Kendi de çam oluktan bir su içtikten sonra babasının dostu Davut Ağanın evine atının başını çekerek yollandı.

Daha konağa yaklaşmadan Avşar Beyi Davut Alinin sevinç içindeki sesini duydu:

"Hatun, Hatun çık dışarı, çık dışarı da bak, kim geliyor, Abbas, Abbas, bizim Abbas."

Karı koca merdivenlerden indiler, Abbasi kucakladılar, Abbas heybesini atın terkisinden aldı yukarıya çıktılar.

"Biz de seni bekliyorduk, hem de dört gözle," diye konuştu Davut Ali. "Sen köye uğradın mı?"

"Uğradım," dedi Abbas.

"Ben olanı biteni duyunca yanıma dört kişi aldım düştüm yola. Vardım köye ne görem, köy bomboş, siniler sinek yok. Yakınlardaki köylere gittim, sen gittin mi?"

"Gitmedim."

"Köylülere sordum, ne oldu köye? Kimse dişe dokunur bir şey söylemedi. Başımı vurmadığım yer kalmadı. Bir gün bakmışlar ki köy-

272

de hiçbir canlı kalmamış. Hiç kimse köydekilerin ne olduğunu, nereye, ne zaman gittiklerini bilmiyor. Evlerdeki bütün öteberiler, kilimler, döşekler, sandalyalar, masalar, kap kaçak, el dokunulmamış, olduğu gibi duruyor."

"Ben de gördüm."

"Göç ettiler desek, öteberilerini alır öyle giderlerdi. Kaçırdılar desek, kedileri, köpekleri, atları eşekleri, öteki hayvanları kalırdı köyde. Ben bu işe akıl sır erdiremedim. Hepsini öldürdüler desek, bütün köylere haber saldım, dereleri, koyakları, mağaraları, ormanları aradılar, bir tekinin ölüsünü bile bulamadılar. Sen ne diyorsun?"

"Bu işe aklım ermedi."

Bu sorun üstüne uzun uzun konuştular, bir sonuca varamadılar.

Davut Ali:

"Bu Çerkezlere akıl sır ermez Abbas oğlum," dedi, üzülmüş. "Nereye gider bir kocaman köy böyle sessiz sedasız? Hepsini hapisaneye attılar, diye düşündüm. Yörede hapisane koymadım arattırdım. Sonra da aklıma düştü, bunlar Kafkaslardan geldiklerinde, Uzunyaylaya köy kurduklarında böyle birkaç köy birden ortadan silinmiş, yitmiş gitmiş, imleri timleri belirsiz olmuştu."

Davut Ali Beyin beş oğlu vardı, beşi de Sarıkamışa gitmişti. Ortada hiç kimse gözükmeyeğine göre hiçbirini dönmemişti. Yemek geldi yediler, kahvelerini içtiler. Uzun bir süre yumuldular, konuşmadılar.

Abbasın çocuklarından söz etmesini bekliyor, soru dolu gözlerle ona bakıyordu.

"Allahuekber dağlarında sen de var mıydın?"

"Vardım," dedi Abbas içini çekerek.

"Hepsini bit yemiş, doksan bin kişiyi."

"Çoğu da dondu."

"Yalınayak başı kabakmışlar."

"Öyleydik."

"Bizim, buralardan, Toroslardan gidenlerden hiçbirisi gelmedi. İlk gelen sensin."

Abbas gene yaşlı adamın gözlerinin içine soru dolu baktı.

"Bizimkilerden hiçbirisi dönmedi. Beşi de..."

273

O gece hiç uyumadan konuştular. Abbas Sarıkamış, Allahuekber bozgunlarını, bozgundan geriye kalan askerleri, asker kaçaklarını, donmuş insan ormanını, Yezidi kırımını, Ermenileri, Ermenilerle savaşları, Ermeni kırımını anlattı. Davut Ali Bey sonunda gözyaşlarını tutamadı. Abbas konuyu başka yöne, Bedevilere çevirdi. Emir Selahaddin Sultanı, onun dostluğunu, sesi duyulup da kendisi gözükmeyen kuşu anlattı. Davut Ali Bey kendine geldi, gülümsedi. "Kim bilir bu kuş ne biçim bir kuştur." dedi.

"Ben de merak ettim, sesini duyunca. Öyle bir sesi var ki insanın yüreğine işliyor, kanına karışıyor. Onun sesini bir kere duyunca, her şafak vakti bir kere daha, bir kere daha dinlemek istiyorsun, kuşun sesini duyunca mutluluklar, sevinçlerle doluyorsun, ölümü unutuyor, ölümsüzlüğün, cennetin kapısına varıp dayanıyorsun. Emir Selahaddin-nin dediğine göre, şimdiye kadar binlerce kişi ömürlerini bu kuşu aramakla geçirmiş, hiçbirisi de kuşu bulamamış. Sesi var, kendi yok bir kuş. İnsanlar yedi bin yıldır bu kuşun tasvirini, heykellerini yapıyorlarmış. Emir bana çok tasvir, çok kuş heykeli gösterdi, hiçbirisi de ötekine benzemiyordu."

Davut Ali Bey düşüncelere dalmıştı, başını kaldırdı:

"Eskiden bizim buralarda da böyle insanın içini ısıtan bir kuş öterdi, onu da kimse göremezdi. Çocuklarımızın hepsi, on beş yaşındakiler bile savaşa sürülünce, hiçbirisi de geri dönmeyince o kuş sesini kesti."

Davut Ali Bey içini derinden çekti. Gene gözleri yaş içinde kalmıştı. "Savaş icat eden görmesin cennet," dedi.

Kuşluk vaktine doğru konak kadın erkek, genç yaşlı insanlarla dolmuştu. Gelen sevinç içinde Abbasi kucaklıyor, öpüyordu. Hiç olmazsa savaştan bir kişi de olsa bir can dönmüştü. Bir umut kapısı açılmıştı Abbasla. Kalabalığın sevinci doruğa çıktı.

Davut Ali Bey, kalabalığın sevincine baktı baktı da:

"Oğlum Abbas, sağ olasın, var olasın, geldin de insanların içine bir umut ışığı yaktın."

Sonra ölülerin giderken bıraktıkları giyitler ortaya atıldı. Kadınlar halka olup ağda başladılar. Hem ağlıyor, hem söylüyorlardı.

"Dünya dünya oldu olalı kocaları dönmeyen gelinler, oğulları

274

dönmeyen analar, kardeşleri dönmeyen kızlar gibi savaşı kimse böyle lanetlemedi. Senin dönmen onları cennete götürdü getirdi. Bu kadarı da onların yaşamasına yeter. Bu, yalnız umut ışığı da değil, bu, benim anlamadığım başka bir şey olacak."

Konak, böylesine üç gün doldu doldu boşaldı. Üçüncü günün sabahı, daha tanyerleri ışımadan Abbas Davut Ali Beyden izin istedi. O da:

"Nereye gidiyorsan güle güle git ya bizi unutma yavrum. Şu yitip giden Çerkez köyünden bir haber alırsan bize bir haber ulaştır," diye ondan dilekte bulundu.

"Baş üstüne. Senden bir isteğim var."

"Söyle yavrum, Abbasım."

"Şu benim atım çok soylu bir attır. Bütün Arabistanda bu atın soyundan çok az at var. Bana Emirin teberiğidir. Bu at sende kalsın. Soylu bir kısrak bulursan ona çek de tayını al. Soyu tükenmesin bu atın."

"Şimdi senin yanına iki adam vereceğim, altına da başka bir at, senin atın burada kalacak. Atına ölünceye kadar da gözüm gibi bakacak, soyunu kurutmayacağım."

Kahvaltıya oturdular. Dışarıya çıktıklarında iki atlı onu, eyerli boş bir atla bekliyordu.

Abbas ahıra gitti, atının başını kucakladı, gözlerinden öptü, geriye döndü, onu bekleyen ata atladı, sürdü. Hatun, onun arkasından bir kova su döktü.

Poyraz Musa yatağından zorlukla doğruldu. Hep mutlu gülüyordu. Ellerini döşeğe bastırdı, ayağa kalktı sallandı, düşecekken Vasili yetiştirdi koluna girdi, birlikte yüznumaraya kadar gittiler, o işini görürken Vasili onu tuttu.

Ayağa Vasilinin yardımıyla kalkınca, onun yüzüne bakamadan:

"Kusuruma kalma Vasili," dedi, "senin bana yaptıklarını anam, babam bile yapmadı."

Vasili kıpkırmızı kesildi, sesi titriyerek:

"O nasıl sözdür ağzından çıkan. Ben sana ne yaptım ki?"

"Sen kardeşlerimden bile ileridesin benim için."

"Suuus," diye kızgınlıkla konuştu Vasili. "Bir daha böyle konu-

275

ma.

Yatağına yatırdı.

"Hep böyle kalmam, değil mi Vasili?"

"Kalmazsın Poyrazımu. Yakında iyileşeceksin. Çok su yutmuş, dalgalar seni çok derinlere çekmiş. Seni deniz diplerine vurmuş ama altta çok kalmamışsın, dibe almış dışarıya atmış, dışarıya atmış hemencecik de dibe çekmiş. Deniz her zaman böyle olmaz- Poyrazımu. Senin talihin varmış, çabuk iyileşeceksin. Deniz çoğu zaman insanı dibine çekerse, dışarıya ancak ölüsünü atar."

"Ben bu kadar beladan sonra iyileşsem ne olur ki... Sarıkamıştan, Allahuekberden, çöllerden, kıyımlardan, kanlardan sonra..."

Gözleri büyümüş, yüzü birden sarı yeşile kesmişti.

Vasili onun yorganın üstündeki elini tuttu, sıcacık gözleri dolarak sıktı. Bu anda da Poyrazın gözleri yaşardı. O da onun elini sıktı.

"Ben de Çanakkale'yi gördüm Poyrazımu. Ben de... Ben de... Ben de... Bütün savaşlarda düşmanla çarpıştıktan sonra...

Amele Taburuna verdiler beni. Dumlupınar ovasından saatlarca uzaklara kokmuş, çürümüş, sırtımda parça parça ölüleri dağın dibindeki dereye taşıdım. O kadar yara aldım ölmedim de ölümlerin kokusu ciğerlerimi söküyor, beni öldürüyordu. Birkaç gün daha ölü taşısaydım, mümkünü yok öldürdüm. Çok arkadaşımız, üstlerinde ölü, dizüstü çökmüşler, öyle ölmüşlerdi. Çanakkalede yan yana çarpıştığımız bizim bölükten Vanlı Ahmet Çavuş beni gördü de koştu geldi. Üstümdeki ölüyü aldı attı, beni binbaşıya götürdü. Benim hakkımda çok şey söyledi de binbaşı bıraktı,

"kusura kalma oğlum Vasili. Çanakkaleden geriye kalanlara böyle işkenceler, ölümler reva değildir. Sarıkamış bozgunundan sonra ben de nasıl eski Vasili olurum kardeşim? Bizi sakatladılar kardeşim, bizi yaraladılar, yüreğimizi söküp yerinden kopardılar aldılar. Biz nasıl eski..."

"Suuus Vasili," dedi Poyraz. "İnsan isterse her sabah gün atımıyla birlikte yeniden doğabilir, kirlerinden, acılarından, yaralarından arı-nabilirmiş."

"Öyle mi?" diye sordu Vasili kuşkuyla ona bakarak.

"Öyle," dedi Poyraz. "Ben şimdiden arındım bile, seni, Lenayı gördükten sonra. Bu dünya hep karanlık, hep kan, hep savaş değilmiş. Sizler de varmışsınız bu dünyada."

276

"Öyle mi?" dedi Vasili, kuşkulu.

"Öyle," dedi Poyraz. "Kaç geceyi gördük sabah olmamış."

"Kaç insanı gördük yaralanmamış."

"Sus Vasili, sus! Sonra bol bol konuşuruz."

Gözlerini kapattı. Yüzü rahattı, az sonra derin bir uykuya daldı.

"Çok düşündüm, Kafkasyaya göçmüşler, Kafkasyadaki köylerine gitmişlerdir, diye çok düşündüm. Ne Bedeviler, ne bir şey. Sen mezarlığa gittin mi?"

"Gittim. Gittim de işte orada kurşun yağmuruna tuttular beni."

"Taze mezar var mıydı?"

"Yoktu."

"Bir ay, beş ay sonra bile taze mezar belli olur."

"öyle olur."

"Evlerin kapıları ardına kadar açık mıydı?"

"Söyledik ya, açıktı."

"Köyde bir kedi, bir köpek gördün mü?"

"Görmedim."

"Evlerin içindekiler olduğu gibi duruyordu, öyle mi?"

"Duruyordu."

"Köy Kafkasyaya göçmüştür."

"Bütün köy, hep birden mi?"

"Hep birden."

"O yanlardaki öteki Çerkez köyleri yerlerinde duruyorlar mıydı?"

"Bilemem."

"Onlar da göçmüşler mi, hep birden?"

"Bilmiyorum, bilemem."

"Bilemezsin." "Benim bu işe aklım ermedi."

"Benim erdi. Benim bir dedem vardı, adı da Vasili. Atoynatanoğ-lu derlerdi ona."

Atoynatoğlu Vasili, nasıl düştüyse bir gün adaya düşüvermiş. Geldiğinin ilk ayında köyün en zengin adamının güzel kızıyla evlenmiş. Parası varmış, çok da güzel iki katlı, bol odalı bir ev yaptırmış. Yakışıklı bir adammış. Büyük mavi gözleriyle dünyaya sevgiyle bakarmış. Burma kırmızı bıyıkları, geniş alnı, kartal burnu, geniş omuzları, uzun bacaklarıyla heybetli bir adammış. Evlendikten bir ay sonra Vasili ortadan yok olmuş. Ada halkı bu yitişe şaşırمامış, geldiği gibi gitti, demişler. Arkasından da bir sürü dedikodu çıkarmışlar. Karısını, karısının babasını suçlamışlar. Dün geldi, nenin nesidir, diye sorulmadan böyle bir adama varılır mı, kız verilir mi, demişler. Adalarının en güzel kızının böylesine bırakılmasını kendilerine yedirememişler. Bu ada, ada oldu olalı başlarına böyle bir hal gelmemiş. Kız da gebe kalmış. Daha çocuk doğmadan Vasiliyi unutmuş, adını bile anmaz olmuşlar. Sanki adaya Vasili adında biri ne gelmiş, ne de gitmiş.

Bir gün öğleye doğru uzaklardan büyük bir tekne gözükmüş, adalılar iskeleye koşuşmuşlar. Adaya ne zaman böyle bir tekne uğrasa iskele çoluk çocuk, kadın erkek, kedi köpek dolanmış.

Tekne iskeleye burundan yanaşmış. Düz burun tahtasını iskelenin üstüne yatırmışlar. Tekne açılınca çok güzel, uzun bacaklı, eyeri, dizginleri gümüş savatlı, yerinde duramayan, eşinen bir kır atın üstünde Vasiliyi görmüşler. Vasilinin yüzü, burma bıyıklanıyla yaramaz bir çocuğun yüzüymüş. Yüzünde hınzırca gülümsemeye benzer bir şeyler varmış. Atın üstünde dimdik duruyormuş. Çok güzel, lacivert giyitleri, ayaklarındaki körüklü parlak çizmeleri, sağ yanına yatırdığı mor püsküllü fesi ona çok yakışmış. Kalabalığa bakmadan atını üzen-gilemiş teknedeki çıkmış, doğru evine sürmüş. İskeledekilerden çıt çıkmamış, arkasından bakakalmışlar. Evin avlusunda atını durdurduğunda karnı burnunda karısı onu karşılamış, atının başını tutmuş. O da atından atlamış, atlar atlamaz da karısına sarılıp öpmüş. Heybeyi terkiden karısıyla birlikte almış, içeriye girmişler. Az sonra adalılar evin avlusunu doldurmuşlar, herkes sevinç içindeymiş. Gelen, görkemli kır atın yöresinde dönerek inceden inceye, at cambazıymışlar gibi, atı inceliyorlarmış. Adada şimdiye kadar hiçbir at görmemişler-miş. Vasili kalabalığı görünce dışarıya çıkmış. Ona hep bir ağızdan, "hoş geldin Vasili," demişler.

Vasili de sevinçli bir sesle onlara karşı-

lık vermiş. Hoş beş etmişler, "atın çok güzel Vasili," demişler, oradan ayrılmışlar.

Vasili ikinci sabah erkenden atına binmiş, kıyı kıyı giderek adayı dolanmış. İkinci gün tepelere çıkmış. Üçüncü gün Zeytinli Koyağa girmiş, beşinci gün... Adada gitmedik yer bırakmamış... Bundan sonra da her gün atına binip bir, birkaç kez adayı dolaşmış, yalnız, bilenler onun bir tek gün ata binmediğini söylerler, o da oğlunun doğduğu gün.

Atı öldüğü gün ağlamış, yas tutmuş günlerce. Ardından da gene yitip gitmiş. Uzun bir süre sonra da gene görkemli kır bir atın üstünde geri dönmüş.

Düğünlerde, bayramlarda at üstünde türlü cambazlıklar yapar, doludizgin attan atlar, atlamasıyla ata binmesi bir olur, atı gene son hızla giderken, karnının altından girer, öbür yandan atın üstüne çıkar, sırtında dimdik durur, bu hiç at görmemiş adada herkesin yüreğini ağzına getirmiş. Altındaki atla akla hayale gelmez çok başka hüneler de yaparmış. Adada kaldığı sürece çok at almış Vasili, çok da güzel atları olmuş her zaman.

Oğlu büyümüş, karısı kocamış, oğlu balıkçı olmuş. Vasili bunu hiç yutamamış. Doğan torununun adını Vasili koymuşlar. Çok yaşlanmış Vasili, beli bükülmüş, gözleri bozulmuş, gene de atına biniyormuş her gün.

Bir gün Vasili gene ortadan yitmiş. Birkaç gün sonra da büyük bir tekneyle geri dönmüş. Tekne iskeleye yanaşmış. Köylü çoluk çocuk yediden yetmişe iskeleye doluşmuş. Atının sırtında yüzü adaya dönük, kıpırdamadan öyle dimdik duruyormuş. Ne beli bükük, ne de omuzlan düşükmüş. İnce uzun yeşil bir dal gibi. Uzun bir süre hiç ses çıkarmadan, iskeledekilerle bakışmışlar. Neden sonra tekne iskeleden ayrılmış, Vasili de atının başını hemen adaya geri çevirmiş, arkada kalanlara bir el sallamış, hemencecik de elini geri indirmiş. O gözden yi-tinceye kadar kalabalık da teknenin üstünde, atının sırtında kıpırdamadan duran Vasiliye hiç ses çıkarmadan, gözden yitinceye kadar bakmış.

"Ondan sonra da babama Atoynatanoğlu, demişler. İşte ben böylece Atoynatanoğlu olmuşum. Soruyorum sana, Atoynatan Vasili niçin

280

geldi bu adaya, ya sonra, beli bükülmüş, bu adadan niçin nereye gitti? Gitti de bir daha dönmedi?"

"Ne bileyim ben"

"Niçin gitti bu adadan?"

"Sen söyle niçin?"

"Niçin gitti onu bilemem ya, herkes bilir, bütün bir ada halkı bilir, o gece gündüz memleketi üstüne Rumca, Türkçe türküler söyler, memleketinin hasretinden ölür geberirmiş."

"Nereliydi?"

"Hiç kimseye söylememiş, büyük anama da, babama da... Yalnız, babam, anladığıma göre derdi, o Orta Anadolu'nun uçsuz bucaksız bozkırlık bir yerindendi. Söylediği türkülerden, gökleri hep çok uzağa çekilmiş gitmiş, yıldızları, güneşi göğün yedi kat üstünde olan sonsuz, uçsuz bucaksız dümdüz bir yerden olduğu anlaşılıyordu, derdi. Anam da, neden, nereden geldiğini bilmiyordu. O da o uzak gökleri, uçsuz bucaksız ağaçsız bozkırlık bir yerden olduğunu türkülerinden çıkardığını söylüyordu. Sonunda gitmiş işte. Niçin gitmiş sence?"

"Ne bileyim ben." . !-

"Senin Çerkezler yurtlarından niçin çıkmışlar?"

"Savaştan dolayı. Yenilmişler, kaçmışlar."

"Şimdi niçin?"

"Şimdi savaş bitti mi sanıyorsun oralarda, savaş bitti de onun için mi gittiler, diyorsun?"

"Bilemem. Onlar bilir."

"Ya beni köyde kurşun yağmuruna tutanlar?"

"Bilemem."

"Ya Emir Selaheddine benim köyümü bulduklarını söyledikleri, ya kuşun kanadının altına saklansam da, yılanın deliğine girsem de beni bulacakları?.."

"Bilemem," dedi öfkeyle Vasili. "Bu adada seni kim bulabilir. Bu Allanın bile unuttuğu, ada kimin aklına gelir. Şu kasabada, kıyı köylerde insanların çoğu böyle bir adanın olup olmadığını bile bilmezler, bilenler de nerede, hangi yanda olduğunu, birkaç balıkçının dışında, arasalar bulamazlar."

"Tamam," dedi Poyraz Musa kızgın. "Öyle olsun. Biz şimdi işi—

281

mize bakalım. Ben çok domates, biber, kabak, patlıcan, türlü türlü çiçek tohumu aldım, eksek mi? Vakit geç mi?"

"Tam zamanı," dedi Vasili.

Hemen işe koyuldular. Poyraz Musa geldiğinden bu yana koyağın ağzındaki sellerin getirip yığıldığı milli toprağa göz koymuştu.

Poyraz, birtakım çuvalar da almıştı. İki telis çuval seçtiler, koyağın dibine gittiler çuvalları toprakla doldurup bahçeye taşıdılar, akşama kadar bahçeye büyücek bir öbek milli toprak yığıdılar. Poyraz, "çok yorulduk Vasili," dedi, "bu böyle olmayacak, yarın sabah erkenden kasabaya gitmeliyiz. Nasıl olsa benzinimiz çok."

"Çok," dedi Vasili sevinerek. "Birlikte gideceğiz, öyle mi?"

"Birlikte gideceğiz," dedi Poyraz. "Yarın ben laciverdimi çekip İstiklal Madalyamı takacağım. Tılsımlı muskam da boynumda. Sana o resimli evi alacağız. Bir de yatak, koltuklar, aynalar, bir eve ne gerekse hepsini.. Sana bir de güzel bir giyit alacağız. Bana da bir şeyler..! Bu adada bir insana çok şey gerekiyor. Bir el arabası da alacağız. Çapalar, kürekler, testere, balta, orak, çok şey, çok şey. Kapkacak. Ne gerekse hepsini."

"Ne gerekse hepsini," dedi gülererek Vasili. "Bende o kadar para yok ki..."

"Bende var," dedi Poyraz ona biraz küskün bakarak. "Söyledim sana, bende var!"

"Var," dedi Vasili, "kızma arkadaş."

"Kızmadım," dedi Poyraz, "sen de amma alıngan olmuşsun arkadaş. Bu gece bizde kalır mısın?"

"Olur," dedi Vasili, "Olur ama resimli evden başka bir de o deniz kıyısındaki değirmeni istiyorum."

"Olur. Bahçeyi de büyüteceğiz."

Vasili gitti evinden yatağını sırtladı getirdi.

"Evden mis gibi bir yemek kokusu geliyor, Lena ne pişiriyor, kim bilir."

"Kim bilir," dedi Musa.

"Kokusu..." Burnunu havaya dikti, burun delikleri bir atın burun delikleri gibi açılarak havayı kokladı. "Kim bilir." Yemeklerini gülüşerek eğlenerek yediler.

282

Sabahleyin, daha gün ışımadan uyandılar, çeşmenin başında tıraş oldular, kahvaltılarını yaptılar, "Yaşasın ermiş Tanası," diyerek güldüler, içerden bir teneke benzin alıp kayığın deposunu doldurdular. Kayık denize açılırken Lena arkalarından bir tas su döktü iskelenin tahtalarının üstüne.

Kasabaya vardıklarında vakit öğleyi geçiyordu. Kahvenin bahçesinde oturan Kadri Kaptan onları daha iskeleye yanaşmadan gördü, tanıdı. Kayıklarını karşıladı. Şaşkınlıkla, "ooo Vasili," dedi, "sen burada miydin, söylüyorlardı da inanmıyordum."

Vasili:

"Sus Kadrimu, kaptanamu, sus!" dedi.

Poyraz:

"Merhaba Kaptan," dedi Kadrinin elini sıktı. "Vasiliyi ben göndermedim. O hep burada kalacak. Yarın bizi sen götüreceksin adaya."

"Baş üstüne," dedi Kadri sevinerek.

İskeleden, hiç konuşmayarak, kese bir yoldan Kadri Kaptan onları nüfus memurluğuna kadar götürdü, "yarın sizi iskelede bekliyorum. Ne zaman gelerseniz oradayım," dedi ayrıldı.

Üzeyir Han onları coşkuyla karşıladı. İkisini de kucakladı, koltuğa eliyle oturttu, uzun uzun adayı sordu. "Size bir kişi daha gelecek," muştusunu verdi. "Ama ne adam," dedi. "Üzülmeyin adanız yakında ağzına kadar dolacak," diye eklemeyi de unutmadı.

"İsterlerse gelmesinler Hanımız, biz bize yeteriz."

Kahvelerini içtiler. Han bir coşku içindeydi, gözlerini de madalyadan, kocaman, güneş damgalı muskadan alamıyordu, ilk görüyor gibi.

"Sen Vasili için mi geldin?"

"Onun için Hanımız. Ona bir ev, biraz öteberi, kapkacak almak için, bir de..."

"Anladım," dedi Üzeyir Han.

"Tezkeresi var mı bunun?"

"Var," dedi Poyraz.

Vasili çıkardı tezkereyi Üzeyir Hana uzattı.

"Ohhooo," dedi Üzeyir Han, "sen bir kahramanmışsın." Durdu bekledi. "Dur, sen nereli olabilirsin?" Düşündü.

"Buldum," diye sevindi, "sen İstanbullusun."

283

"Dedem oralı."

"Kim derlerdi dedene?"

"Atoynatanoğlu."

"Atoynatanoğlu Vasil, Nüfus kağıdın hemen hazır olacak, önce mal müdürüne, sonra tapucuya, sonra da kaymakama gideceğiz."

"Baş üstüne Hanımız."

Nüfus kağıdını katip az bir sürede hazırladı, Vasilinin eline verdi: "Hayırlı olsun."

"Haydi çıkalım."

Mal Müdürü Bey de onları saygıyla, coşkuyla karşıladı. Resimli evi, değirmeni hemencecik onlara para almadan vermek istedi. Vasili şaşırdı, telaşlandı. Bu hal Poyrazın gözünden kaçmadı. "Benim için değil Atoynatanoğlu Vasili için" dedi.

"Kesinlikle, zorla, şerle bu parayı alacaksınız bizden."

Masanın üstüne üç altın koydu.

"Yahu Poyraz Bey kardeşim, herkese bilabedel veriyorum, hiçbir kimse o adaya, üstüne bir kese altın da versen, hiç kimse, çoluk çocuğuyla aç da kalsa gitmiyor. Bilmem nedendir."

"Olsun," diye gürlledi Poyraz, ayağa kalktı oturdu. Göğsündeki madalyası bir o yana, bir bu yana sallanıyordu. "Olsun, bu parayı alacak, değirmeni ve evi bize satacaksınız."

Tartışma uzun sürdü. İstiklal Madalyası, hakkı yenmiş milli kahraman Abdülvahap Beyi, Üzeyir Hanın da yardımıyla yendi, üç altını Poyraz masanın üstünden alıp kahramanın cebine koydu.

Satış muamelesi de çabuk yapıldı. Üzeyir Han, oradan ayrılırken:

"Bu akşam bizdesiniz mirim, size öyle mezeler, öyle mezeler, öyle içkiler, mirim, horoz sesi duymamış..."

"Desene yaşadık."

"Yaşadık," dedi Üzeyir Han. "Kaymakamı da çağıracağım."

"Desene mirim, felekten iyi bir gece çalacağız."

Tapucuya gitmeden, Üzeyir Han evine uğradı, Hanıma sıkı bir tembihatta bulundu. Hanım, "sen hiç kaygılanma Hanımız, her şey dediğinden de güzel olacak," diye onun kaygılarını yatıştırdı. Tapucu onları görülmemiş bir coşkuyla karşıladı. Onları oturttu, kahveleri söyledi. Sevincinden ne yapacağını bilemiyor, odanın içinde

284

dönüp duruyordu. Vasilinin gözleri faltaşı gibi açılmış olanı biteni sey-reyliyordu.

Tapu da hemen hazırlandı. Kaymakamlık yakındı. Abdülvahap çoktan kaymakama uçmuş, ona muştuyu vermişti. Ağırbaşı kaymakam onları kapıda karşıladı, birkaç kere de Poyrazı tepeden tırnağa süzdü.

Poyraz çok merak ediyordu:

"Nerelerde savaştınız Poyraz Bey?"

Poyraz utangaç:

"Sarıkamış, Allahuekber, Ağrı Dağı, Van, Bağdata kadar gittik."

"İstiklal madalyası?"

"Urfada Fransızlara karşı."

"Maşallah efendim, maşallah."

"Teşekkür ederim."

Kaymakam da Çanakkalede savaşmıştı. Çanakkale anıları anlatmaya başladı. Aradan epeyi bir zaman geçti, kaymakam coşmuş, kendinden geçmiş anlattıkça anlatıyordu.

Üzeyir Han, bir ara sözünü kesti:

"Üstadım efendim," dedi, "çok güzel konuşuyorsunuz. Sözünüzü balla kestim. Bu akşam bizim eve şeref vereceksiniz."

"Demek öyle Üzeyir Hanımız, demek... Demek, bu akşam yemeklerle beraber parmağımızı da yiyeceğiz. Bir de içkiler, bir de içki-ler..."

"Bir de içkiler, bir de Kafkas yemekleri, İstanbul mezeleri... Bir de kaymakamımız. Bir de Çanakkale anıları..."

"Bir de bir müjdem var Poyraz efendi oğluma... Öyle bir müjde ki..." Durdu bekledi, sözü demledi, gülerek. "Biliyor musunuz kim geliyor, kimseciklerin beğenmediği o Karıncalı Adaya, kim, Doktor binbaşı Halil Nuri Bey. O adanın üstüne Devlet Kuşu kondu. Halil Nuri Bey, o, Çanakkale kahramanı, o evliya Karıncalı Adaya yerleşmeye geliyor."

Poyraz Musa, çekingen, utangaç:

"Karınca Adası."

"Evet evet, affedersiniz, Karınca Adası."

O akşam yemek güzel geçti. Coşmuş kaymakam anlattıkça anla-

285

tıyor, gemiler batıyor, gemiler çıkıyor, deniz, toprak, karanlıklar bir uçtan bir uca tutuşmuş yanıyor, Çanakkale boğazı yalım akıyordu. Yalımların üstüne yanan geceden sararmış paramparça ölümler düşüyor, ısılaşan bir kan yağmuru, yağıyordu. Geceyi, denizi top, mitralyoz, insan sesleri doldurmuş, yer yerinden oynamış, dünyanın gözleri korkudan pörtlemiş, soluk alamıyordu.

Kaymakamın konuşması sabaha kadar sürdü. Kimse onun sözünü kesmek istemiyor, o da kendini korkunç savaşın seline kaptırmış, yanındaki yöresindekileri, dünyayı unutmuş veryansın ediyordu. Gözleri, kulakları, kolları, saçları, soluk alışları, bütün bedeniyle anlatıyordu.

Günün ışıkları pencereden içeri girer, oradakilerin yüzlerine vururken, gözleri kamaşan kaymakam bir an sendeledi, durdu, gözlerini kırptırarak, yanındakilerin kimler olduğunu düşünüp çıkaramayarak teker teker yüzlerine baktı, sonra birden dün geceyi anımsadı, gözleri İstiklal Madalyasının üstünde durdu, ayılır gibi oldu, kendine geldi, hemencecik de sustu. Susar susmaz da gene başladı:

"Yangından hepimiz göğünüp çıktık. Yangından hepimiz yanmış, kavrulmuş, yüreklerimiz paramparça olmuş çıktık. Biz yaralandık, biz insanlığımızı yitirdik, derdi Doktor Halil Nuri Bey. Bizim insanlığımız gitti, külümüz kaldı. Artık biz eski sağlıklı insanlık değiliz. Bizim çocuklarımız da artık o eski insan olamayacak. Torunlarımız da.. Üstlerine kıyamete kadar kan yağacak, yaralanmış, yarı deli, birbirlerini yiyerek, bütün acıma, insanca duygularını yitirmiş, şu dünyada içlerindeki ışığını boşaltmış, öyle dolaşacaklar, birbirlerinin gözlerini oyarak..."

Kaymakam Bey kalktı, uzun boylu, sert, kırışık içinde kalmış uzun, sarı yüzlü bir adamdı, apteshaneye gitti, uzun uzun işedi geldi, "ben üşüdüm," dedi, oracığa uzanıverdi, kendinden geçti.

Ev sahibi Hatun çoktan kahvaltıyı hazırlamıştı, kaymakamın dışında orada bulunanlar sofraya oturdular.

' Poyrazla Vasili herkesten önce, izin isteyerek çarşıya çıktılar. Çarşıda, hemen hemen uğramadık dükkan bırakmadılar.

Vasili, dört beş deste uzun sırık aldı bir keresteciden. Bu sırkılar ne işe yarayacak, diye içinden geçiren Poyraz, sormadı.

286

Vasili:

"Bunlarla zeytin çırpacağız," dedi.

"Ne çırpacağız, ne?"

"Zeytin."

Vasili zeytin çırpmanın ne biçim bir iş olduğunu Poyraza uzun uzun anlattı. Öğleye kadar o kadar çok öteberi almışlardı ki, dört beş kişi ancak iki saatte tekneye taşıyabildiler. Tekneden iner inmez, Poyrazın ilk işi Vasilinin elini tutup zeytinliğe gitmek oldu.

"Bunlar zeytin."

"Gördüm."

"O kara kara zeytinleri bunlar verir."

"Önce yeşil".

"Sonra kara," diye güldü Vasili.

Vasili zeytinin nasıl toplanacağını, yağının nasıl çıkarılacağını en ince ayrıntılarına kadar, bıktırıcaya usandırıcaya kadar, uzun uzun anlattı.

Arkalarını dönünce, kendilerini izleyen Lenayı gördüler.

"Dönün, haydi çocuklar," diye güldü Lena. "Bütün kasabanın dükkanlarını buraya taşımışsınız. Neredeyse Kadri Kaptanın teknesi batacak. Bunları gece yarısına kadar indiremezsiniz."

"Biz de yarın indiririz," dedi Poyraz. "Kadri Kaptanın yatacağı yerimiz de var Ana."

"Acınızdan öldünüz, haydi çabuk," diye yalancıkta kızdı Lena. "Çabuk."

"Çabuk," dedi Poyraz, koşar adım eve doğru yürüdü. İskelede Kadri Kaptan tekneden bir şeyler indiriyordu.

"Tamam Kaptan, acımızdan öldük, kim bilir Lena Ana ne güzel şeyler yapmıştır. Tekneyi yarın boşaltırız."

"Evden mis gibi kokular geliyor," dedi Kadri Kaptan eve kadar çabuk çabuk yürüdü, merdivenlere gelince durdu ötekileri bekledi. Yukarı kata çıktılar. Tabaklar, peçeteler, ekmekler, bardaklar, kaşıklar masaya konmuştu.

Lena tüten çorba tenceresini mutfaktan aldı masaya koydu. Poy-

287

raz Musa kepçeyi kaptı, önce Lenanın, sonra ötekilerin, sonra da kendinin tabağını doldurdu. Nar ekşili, nohutlu, hamur işi beşparmak çorbası nane kokuyordu.

"Bu ne çorbası, ben bu çorbayı hiç görmedim Lena Ana," diye sordu Kaptan.

"Bu çorbayı bizim Anadolunda yaparlar, adına da beşparmak, derler. Neden beşparmak derler, çünkü, o kadar lezzetlidir ki beş parmağını birlikte yersin."

Çorbanın ardından gene nar ekşili patlıcan dolması geldi.

"Ana patlıcanı nerden buldun?"

Ana mutlulukla güldü:

"Ermiş Tanası sağ olsun, patlıcanların içini oymuş, iplere de dizmiş kurutmuş, salkım salkım da kilerinin duvarına asmış."

Vasilinin boğazına lokmalar dizildi:

"Vay ermiş Tanası vay," dedi, "şimdi o yaban ellerde kim bilir ne yapıyordur. Hep burada ölmek isterdi. Başka yerde ölse de buraya, adasına gömülmek isterdi. Vay Tanası vay. Bak başına neler geldi, neler gördü gözlerin. Yaşarsan, kim bilir, daha neler göreceksin."

Erkenden tekneyi boşaltmaya başladılar. Üç tane genç güçlü kişi daha öğle olmadan tekneyi boşaltıp Vasilinin öteberilerini yeni, resimli evine taşımaya başladılar. Üç erkek koltukları, yatağı, kanepeyi, san-dalyaları, aynaları, halıları, kilimleri, küçük büyük öteberileri, kap kaçakları taşıyorlar, Lena da her şeyi uzun uzun düşünerek, ölçüp biçerek yerine koyduruyor, her seferinde de erkeklere:

"Oldu mu?" diye soruyordu.

Onlar da, saygıyla:

"Sağ ol Ana," diyorlardı. "Sen yerleştirirsin de güzel olmaz mı?"

Evi yerleştirdince salon, pencereler, ocaklık, karşıdaki görkemli resim değişti, güzelleşti. Ev ışıklandı, canlandı. Dışarıya bir türlü çıkmak istemiyorlar, turuncu kedi arkalarında o oda senin, bu merdiven benim dolaşıp duruyorlardı. Bir ara kedi miyavlayınca kendilerine geldiler.

Lena:

"Bu acıktı," dedi, "yoksa hiç miyavlamaz."

"Yiyeceği bir şey var mı?"

288

"Var," dedi Lena, "Ermiş Tanasının zeytinleri. Zeytinlere bayılıyor. Bir sahan içine beş on tane zeytin koyuyorum. Önce sahandan bir zeytin alıyor, onunla uzun uzun oynuyor, yorulunca da oturup bir güzelce yiyor, sonra da sahanın yanına geçip çöküyor, zeytinlerin çekirdeklerini sahanın içine düzgünce diziyor."

"Hiç böyle bir kedi görmedim," dedi Poyraz. "Vasilinin kedisi, öyle değil mi?"

"Ben şurada kamışların içinde beklerken bu kedi yanıma geldi, bir daha da benden ayrılmadı, ondan, benden başka canlı kalmamıştı ki adada. Bir de kuşlar..."

"öteki kedilere, köpeklere ne oldu?"

"Herkes kedisini köpeğini götürdü," dedi Lena. Yüzü buruştu, gözleri doldu, "Sonra..." dedi sustu.

"Sonra?" sordu Poyraz.

"Sonra," dedi Vasili.

Lena başını eğmiş bir türlü karşılık veremiyordu onlara.

"Sonra?"

"Sonra?"

"Sonra?"

Sonralar uzadı gitti. Lenanın çenesi kilitlenmişcesine bir türlü açılmıyordu.

"Sonra?"

"Sonra?"

Lena başını hışımla kaldırdı, yaş içinde kalmış gözlerini onların gözlerine dikti teker teker onlara baktı.

"Limanda teknelere almadılar kedileri köpekleri. Aç susuz, kimsiz kimsesiz öylece sokaklarda kaldılar, işte öldüler."

Kedi gitmiş kanepenin üstüne yatmıştı. Lena kediyi hışımla kapıldığı gibi merdivenlere koştu.

"Bunda başka bir iş olmalı," dedi Poyraz. "Kediler köpekler sokakta kaldı, diye bir insan bu kadar öfkelenemez."

"Biliyorum," dedi Vasili, "Lena benim kediyi gördüğünde kendini tutamadı."

"Ne söyledi?"

"Yunan tekneleri denize açıldıktan epey sonra bir kedi miyav-

289

lamış. Gemiciler bunu duymuşlar, bütün tekneyi aramışlar, buldukları kedi köpekleri denizin ortasına atmışlar.

Sürgünlerle gemiciler arasında büyük bir kavga çıkmış. Kedi köpek kavgasında yaralananlar, kaşı gözü patlayanlar, kolu, bacağı kırılanlar olmuş, öteki teknelerde de kedi köpek başkaldırıları olmuş. Pireye çıkınca, adalıların hepsini hapse atmışlar, Türk tohumu, diye de işkencelerden geçirmişler."

"Aaah, savaş," diye içini çekti Poyraz. "Aaah, savaş, seni icat eden görmesin cennet. Aaaah, savaş. Şu yeryüzünde canlı koymadı kırdı geçirdi. Gökteki kuşu, yerdeki börtü böceği, sudaki balığı..."

"Çanakkalede denize her top güllesi düştüğünde suyun üstü silme, ak karınları yukarda balık ölülerıyla doluyormuş.

Söylediklerine göre Çanakkale boğazında hiç balık kalmamış. Deniz kurumuş."

Elini Vasilinin omzuna koydu, gözlerini onun gözlerinin içine, dostça dikti baktı, göz bebeklerinde sevgi kıvılcımları uçuşarak:

"Bu kedinin adı ne?" dedi. "Çok güzel bir kedi."

"Çok güzel bir kedi," diye sevindi Vasili. "Bunca yalnızlıkta bana can yoldaşı oldu. Benden hiç ayrılmadı. Adını da bilmiyorum. Adı, kedi işte."

"Hiç kedi olur mu böyle bir kedinin adı," diye Vasiliye çıkıştı Poyraz.

Onlar böyle konuşurlarken kedi Lenanın elinden kurtulmuş gelmiş, baştan sona evi dolaşarak yeni gelen eşyaları birem birem koklamaya başlamıştı. Vasili eğildi onu kucağına aldı. Kucağa alışkın kedi yumuştu kaldı.

"Ne koyalım adını öyleyse?"

Poyraz onun kucağındaki yumuşmuş, tüyleri ısıltılı turuncu kediyi uzandı aldı. İçinden ıgıl ıgıl boşanan, Lenayı, Vasiliyi, ortalığı sarmalayan bir sevgiyle kediyi okşadı. Birdenbire de, kendiliğinden:

"Bunun adı Abbas olsun," dedi, hemencecik de pişman oldu, yüzü kıpkırmızı kesilerek, ağzından nasıl kaçırdım, diye düşünerek, "yok, yok, yok, olmaz," diye gülümsemeye çalıştı, "Kediye insan adı da konur mu canım. Benim bir asker arkadaşım vardı da..." Sonra Vasiliye yalan söylemekten utandı, vazgeçti.

Vasili diretti:

290

"Bu kedinin adı Abbastır. Herhal eskiden de, bana gelmeden de adı Abbastı," diye diretti.

Ok yaydan çıkmıştı, Poyraz:

"öyleyse kedinin adı Abbas olsun," diye boynunu büktü. Bunu söylerken içinden bir sevinç dalgası kabardı geçti. "Haydi arkadaş Ab-basla birlikte aşağı inelim de öteki aldıklarımızı da yerleştirelim. Kadri Kaptan nerede?"

"Zeytinli koyaktan yukarı çıkarken gördüm."

Aşağı inip getirdiklerinin bir bölümünü Vasilinin, geriye kalanını da Poyrazın evine koydular. Onlara, Zeytinli koyaktan dönen Vasili de yardım etti.

İşi bitirdikten sonra Kadri Kaptan:

"Poyraz Ağa efendi," dedi sustu.

"Ne söyleyeceksen söyle Kaptan."

"Diyeceğim odur ki..." Kaptan gene sözünü bitiremedi.

"Yahu Kaptan, ne söyleyeceksen söyle be arkadaş."

"Yani, yani, yani..."

Uzun bir süre bir suskunluk oldu. Herkes başını eğmiş yere bakıyordu.

Sonunda gene Kaptan konuştu:

"Anam gelmez ki," dedi çabuk çabuk. "Anam bir gelse bu adaya. Ben de buradan bir ev alsam, portakal bahçesini de satsam. Ama sata-mam ki, bahçeyi satarsam anam ölür. Adaya gel desem, bu ıssız adaya gelmez ki... Ne yapacağımı bilemiyorum, sizden de ayrılmak istemiyo-rum.

Sözlerini bıçak gibi kesti, dudaklarını suç işlemiş bir çocuğun dudakları gibi sundurdu, başını da, utangaç önüne eğdi, yumuldu, derin düşüncelere daldı.

Poyraz Musa sevecen:

"Bak Kaptanım, kardeşim, senin başımız üstünde yerin var. Portakal bahçesini satmanın da hiçbir gereği yok."

"Nereden para bulacağım da buradan bir ev alacağım. Bir de askerlik var başımda. Bir de..." Kızarıyor bozariyor, yutkunup duruyor, bir dc.nin bir türlü sonunu getiremiyordu.

"Bir de Kaptan?"

291

Kaptan:

"Bir de..." dedi gene sustu.

Poyraz Musa onun sırtını okşarken:

"Kaptanım," derken ta yürekten gelen sevinç dolu bir gülümsemeyle gülümseyerek, "evet kaptanım, bir de seni bekleyen birisi var."

Bütün sıkıntılarını üstünden atmış Kaptan bağırırçasına:

"Var," dedi.

"Öyleyse beni dinle Kaptan. Sözüme bir iyice kulak ver." Elini iç cebine attı, oradan kesesini çıkardı büzgüsünü açtı, içinden bir altın aldı, Kadri Kaptana uzattı, Kaptan, altının farkına varınca uzanmış elini geri çekti. Poyraz Musa buyururcasına:

"Al şunu," dedi. Sesi keskindi. Kaptanın eli kendiliğinden altına uzandı.

"Ha şöyle. Yarın öbür gün kasabaya indiğinde doğru mal müdürüne gideceksin. Benim selamımı söyleyeceksin, böyle, böyle, böyle diyeceksin. Elindeki altını ona uzatacaksın, o altım almak istemeyecek, parayı masasının üstüne koyacak, o ne derse desin ağzını açmayacak, yere bakacaksın. O sövecek sayacak, sen susacaksın. O, köpürecek, sen gene susacaksın. Üstüne yürüse gene yerinden kıpırdamayacaksın. Bir kaya parçası gibi duracaksın. Sonunda, o azıcık durulunca sen yavaşça konuşacaksın, 'ben bilmiyor muyum sanki,' diyeceksin, 'sen hakkı yenmiş bir kahramansın. Kahramanlara bu bir tekci altın az ama, ben ne yapayım, bu kadar. Evimi satayım da...' o zaman o sözünü kesecek, 'sus,' diye bağırarak, ardından da yumuşayıp işini görecektir. Ondan sonra da tapucuya gider..." Elindeki üç mecdiyeyi kaptana uzattı, "bunları da tapucuya vereceksin."

Tapucuyu da uzun uzun anlattıktan sonra:

"Haydi aşağıya inelim. Beğendiğin bir ev var mı?"

"Yok. Yok ya size komşu olmak isterim, olur mu?"

"Haydi şu evlere bir bakalım."

Kaptan, Vasilinin evinin yanındaki evi seçti. Ev iki katlıydı. Patlıcan moruna boyanmıştı, önündeki ve arkasındaki büyük bahçesinde türlü türlü çiçekler açmış, ortalık, arıları, kelebekleri, çiçekleriyle bir ılıttı, bir renk cümbüşündeydi.

292

"Bu kimin evi?"

"Keti Sotirinin evi."

"Haydi çıkıp dolaşalım Keti Sotirinin evini. O da Vasilinin evi kadar güzeldir. Yalnız ocaklığın üstüne yapılmış uzun, pembe beyaz çiçekli bir badem dalından başka resim yoktur."

Vasili:

"Benim evden de güzeldir güzel Ketinin evi."

"Keti Sotirinin evini istiyorum, diyeceksin mal müdürüne."

Kadri Kaptan Keti Sotiriyi çok iyi tanıyordu. Kızıl saçlı, büyük mavi duru gözlü, ince çeneli, kalın dudaklı, uzun boylu, diri memeleri ta uzaktan belli olan bir kadındı. Belki de bu yörenin en güzel kadınıydı. Kocasını Balkan Savaşında öldürülmüş bir ihtiyat zabıtiydi. Elia Sotiri İstanbulda, Atınada, Pariste okumuştur. Zengin bir aileden geliyordu. Bir evi kıyıdaki büyük şehirdeydi. Bir evi de işte bu evdi. Elia Sotirinin iki erkek çocuğu kalmış, Keti de şehirdeki evini, hanını, dükkanlarını satmış, altına çevirmişti. İki çocuğuna babalarının sağlığında-kindenden daha iyi bakıyor, daha iyi yediriyor içiriyor, daha güzel giyindiriyordu.

Keti, Ketinin çocukları Kadri Kaptanın gözlerinin önüne gelmişler, yere çakılmışçasına orada durmuşlar, boş gözlerle evlerine bakıyorlardı.

"Kaptan, iyi ki sen aldın güzel Ketinin evini. Ya kadir kıymet bilmez biri alsaydı."

Poyraz Musa bir kaptanın, bir Vasilinin yüzüne baktı, ikisi «le üzgündü.

"Çok mu güzeldi Keti Sotiri?"

İkisi iki yerden:

"Çok, çok," dediler üzüntüyle.

Ve Vasili, Elia Sotirinin Balkan Savaşında küçücük birliğiyle bir Rus taburuna karşı koyarak, üç gün üç gece çarpıştığını, birliğinden bir tek kişinin kurtulmadığını uzun uzun anlattı.

Önce çok sevindi Kadri Kaptan, sonra üzüldü. Yüzü bir aydınlanıyor, bir kapanıyordu. Bu da Poyrazın gözlerinden kaçmıyordu.

"Kadri Kaptan bu ada yakında dolacak. Bu evlerin her biri bir kişinin olacak. O kişilerin, kim olduklarını, hırlı mı, hırsız mı, kanlı mı,

293

zalim mi, kim olduklarını ne bileceğiz. Bırak da iyi adamların evinde iyi adamlar otursunlar. Sen güzel Ketinin evine gözün gibi bakarsın."

"Bakarım," diye sevinerek konuştu içine kapanmış, yumulmuş Kaptan. "Anam ne diyecek bu işe, güzel Ketinin evini aldığıma, bilmem ki..."

"Ne diyecek," diye güldü Poyraz. "Böyle güzel bir ev tstanbulda bile yok. Anan güzel Ketiyi tanır mıydı?"

"Tanımaz olur mu hiç. Ket'i kasabaya indiğinde, bütün kasabalı kadın erkek, çocuk genç onu görmek için çarşıya dökülürdü. O kadar güzeldi Ket'i, bir huri kadar."

lif * (I

İyi ya...

"İyi ya, anam istemezse..."

"Neden istemesin?"

"O çok ters bir kadındır."

"Tapuyu almadan ona söyleme?"

"Söylemem. Bu iyi işte."

Kadri Kaptana birden bir şeyler oldu. Kıpır kıpırdı, yerinde dura-mıyordu. Gözü de, iskelede sallanan teknesindeydi. Bir Poyraza bir Vasiliye bakıyordu.

"Ne pirleniyorsun Kaptan?"

"Ben gideyim artık Poyraz Reis."

Öteden gülererek gelen Lena:

"Ne oldu sana böyle Kadrimu, oğlumu. Hayırlı olsun. Güzel insanların evleri iyi insanlara yakışır. Anan da gelecek mi adaya?"

"Bilmem ki Lena Ana. O, hiç belli olur mu ki?"

"Olur, belli olur. O buraya gelecek. O çok akıllıdır. O, bu adayı sever.

"Ya portakal bahçesi?"

"Buraya da portakal ağacı dikersin."

"Dikerim," dedi Kadri Kaptan ayağa kalktı, koşarcasına iskeleyle vardı, teknesine atlamasıyla, motoru çalıştırması bir oldu.

Poyraz arkasından:

"Bana bir haber salmayı unutma. Ya da sen gel," diye bağırdı.

Kaptan, biraz açılınca gazı sonuna kadar verdi, pırl pırl motor öylesine yolluydu ki denizi yarıyordu. Çok, çok, çok çabuk ulaşmak is-

294

tiyordu kasabaya. Hemen Mal Müdürüne gitmek, huzuruna çıkmak, altını masanın üstüne koymak, o ne derse desin aldırmamak, sen bir hakkı yenmiş ulu bir kahramansın demek, Poyraz Musa Reis selam etti diyerek işi pekiştirmek... Sonra tapucuya... Elini derin şalvar cebine attı, dipteki paralara dokundu, üst üste saydı. Tapuyu alır almaz Vasilinin kedisi gibi bir de kedisi olacaktı. Anası sütsüz yapamazdı, üç de keçi... Kaba Adadaki Hızırın mavi keçileri kim bilir ne çok süt verirlerdi. Ama onlara dokunulmazdı ki. O keçilerden birini bir avcı vurmuş. Daha kurşun keçiye değmeden avcı çont oluvermiş, kaskatı, kayanın sivrisinden denize yuvarlanmış, taş gibi de dibe çökmüş. Ben vurmayacağım ki keçileri, diye düşündü, ben sütünü sağacağım yalnız. Anam da yoğurt yapacak, yayık yayıp yağ alacak, sütünü içecek. Keçiler yavrulayacak. Deniz mavisi bir sürü keçi dolaşacak adada... Anam sevinecek. Keçileri zeytinli koyakta kıl eğirerek güdecek. Mavi kıllardan da işlemeli çullar dokuyacak ki, her biri üç altın eder... Sonra da, sonra da... Bunu düşünmekten bile utanıyordu. Sonra da, sonra da... Ket'i Sotiri gibi güzel bir kızla evlenecek. Belki Rumlar geri dönerler, o da bir Rum kızıyla evlenir. Anası bir Rum kızıyla evlendi, diye kızarmı mı ki? Kızmaz kızmaz, o Rumları çok sever... Ya sözlüsü? Utandı.

Kasabaya ne kadar zamanda vardı, farkında bile olmadı. Karanlık kavuşurken evdeydi. Anası onu sevinçle karşıladı, kucakladı, öptü, "anlat," dedi. "Senin geleceğini biliyordum, mantı yaptım." Bir sofrayı seriyor, bir, "bugün senin aklında bir şeyler var, anlat anlat," diyordu.

Kadri Kaptan bir yandan yemeğini yerken, bir yandan olanı biteni anasına anlatıyordu. Anası da, "iyi olmuş, iyi olmuş, Atoynatanoğ-lu iyi oğlandır, iyi oğlandır," diyordu. "Bu Poyraz Reis de ne adammış ha! Kim bilir kimdir, kim bilir nerelerden gelmiştir?"

"Büyük bir soydan olacak. Göğsünde altın madalyası, boynunda da altın muskası var. Nah, bu kadar muska, altın."

Kaptan anasına olup biten her şeyi, bir tekini kaçırmadan anlatıyordu da kendi aldığı güzel evi, eve alacağı ala, mor, kahverengi, turuncu keçileri bir türlü söyleyemiyor, içi içini yiyordu. Ya kedi!

O gece sabaha kadar uyuyamadı. içi alıp alıp verdi.

Sabah erkenden, daha gün doğmadan yataktan çıktı, çabucak tı-

295

raş oldu, sofraya oturmasıyla, ağzına birkaç lokma atıp kalkması bir oldu, az sonra da kendisini mal müdürlüğünün önünde buldu. Avlu duvarının üstüne oturdu. Teknedeki dünkü düşlerden daha yoğun düş üstüne düş kurmaya başladı. Bu tekneyi kendisine hediye eden ustasına gidecek. Yakında zengin olacaktı ya, usta diyecek, bana Allah çok verdi. Her şey senin yüzünden oldu. Duydum ki sen burada çok sıkılmışsın. Seni almaya geldim. Sen hiç korkma. Bizim adanın Reisi Poyraz Reis, altın madalyası da var. Mustafa Kemal Paşa vermiş. Paşanın çok has adamı. Bir de boynunda nah bu kadar altın muskası var, onu da bir ermiş vermiş ona Arabistanda, Urfada. O da bana, söyle Ustana gelsin, dedi. Senin Ustanın, öyle bir adamın başımız üstünde yeri var. öyle bir adamın yaban ellerde ne işi var. Söyle ona, dedi, evi, o gelene kadar, yüz yıl da geçse, ev çürüse de, yıkılsa da boş kalacak.

"Ne o Kadri Kaptan, oraya ne oturmuş kalmışsın, bu duvarın üstüne, ne malihulyalara dalmışsın."

Başını kaldırınca karşısında balıkçı arkadaşı Kara Hasanı gördü.

"Bir işin mi var burada?"

"Var."

"Kılıç zamanı geldi de geçiyor. İstersen bu yıl senin teknende çalışırım. Bıktım o reislerden. Sen beni bilirsin."

"Bilirim Hasan Usta."

"Zıpkıncılığı biz icat ettik."

"Bilirim Ustam."

"öyleyse?"

"Hele dur, işim var."

"Ne kadar?"

"Bilemem. Sen git bir kez daha öteki tekneye, sonra ben seni bulurum."

"Sende iş yok oğlum. Bu güzel tekneyi işsiz güçsüz, bomboş, denizde çürüt bakalım."

"Seni yakında bulurum."

"Ben de seni beklerim."

Gün üç kavak boyu yükselmiş, daireler açılmıştı. İvedilikle Ab-dülvahap Beyin karşısına çıktı, mal müdürü onu sandığından iyi karşıladı, masanın üstüne koyduğu altını ses çıkarmadan aldı. Onunla biraz hoş beş ettikten sonra bir de kahve söyledi. İşini çabuk görüp onu

296

tapuya yolladı. Poyraz Musanın, Abdülvahap Beyin selamını alan, öküz gözü üç gümüş mecideyeyi de avucunda bulan tapucu da onu bekletmedi. Tapucunun yanından çıkan kaptan doğru kahveye gitti, kahvede kimsecikler yoktu, ocakçıya selam verdi. Ocakçı kaptanı bunca yıldır tanıyordu, onu hiç böyle sevinç içinde görmemişti. Kapıdan bir sevinç yeli gibi iskeleye aktı, teknesine bindi motoru çalıştırdı gazı verdi dümeni denizin ortasına kırdı, bir süre gittikten sonra sağa döndü, ardından sola, öne, arkaya... Nereye gideceğini, ne yapacağını bilmiyordu. Gazı kesti, teknenin küpeştesine oturdu, kalktı kalktı oturdu. İskeleye geldi yanaştı, tekneyi eski yerine bağladı, kahveye girdi, kahvede daha kimsecikler yoktu, dışarıya çıktı. Ocakçı arkasından, "ne o Kadri Kaptan, ne oluyor," diye bağırды. O duymadı. Kasabaya döndü yönünü, çarşıya indi, berber dükkanının önünden birkaç kez geçti, her geçişinde de aynada hayal meyal kendisini gördü. Berber dükkanının önünde volta vurmaya başladı. Burnuna sabun, limon çiçeği kolonyası kokusu geliyordu. Bulanık, buğulu dükkanın içine girdi. Aynayı, kendini, berberi, arkasından aynaya yansımış çarşığı, gelip geçenleri bir sis bulutu arkasından görüyordu.

Ne zaman tıraş oldu, ne zaman dışarıya çıktı, ne zaman avlu kapılarının önüne geldi, bilemiyordu. Tapusu elindeydi. Bu hiç anlamadığı kargacık burgacık çizgilere bakıyordu. Avlu kapısını açmıştı ya içeriye giremiyordu. Daha limon çiçeklerinin, buğulu sabun köpüklerinin kokusu burnundaydı. Kapıdan da ayrılamıyordu. "Güzel Ketİ So-tirinin evini aldım ana!" Anası kıyameti koparacak, yüzüne tükürecek, onu aşağılayacak, belki de, çok kızdığında yaptığı gibi, başını alıp karşı dağdaki köyüne gidecek, bütün kasaba yoluna dökülse, elini ayağını öpseler yolundan dönmeyecekti. Ancak birkaç yıl sonradır ki öfkesi denecek, ondan sonra geri gelecek, Kadri Kaptanın boynuna ağlayarak sarılacaktı.

"Ne durdun kaldın orada oğlum, Kaptanım, o elinde tuttuğun kağıt da ne?"

Birden kendine geldi, suçüstü yakalanmıştı. Ne yapacağını, elindeki kağıdı nereye saklayacağını bilemedi. O cebine koyuyor, ordan çıkarıyor, öteki cebine koyuyor, oradan oraya elleri mekik dokuyordu. Anası oğlunun böylesine şaşkın halinden korkmuştu.

"Ne oldu sana böyle oğlum, Kaptanım, o saklamaya çalıştığın elindeki kağıt ne?"

"Tapu Ana, tapu," dedi Kadri Kaptan can havliyle, bir kurtuluş umuduyla.

"Ne tapusu oğlum, Kaptanım?"

Anasının sesi sıcacık, sevgi dolu, sevecendi. Her zaman böyle olmazdı. Onun bu hali Kaptanı iyice kendine getirdi.

"Ev tapusu Ana?"

"Ne evi yavrum?"

Kaptan, hem sevinçli, hem de endişeliydi.

"Karıncı Adasından bir ev aldım Ana."

"Nasıl bir ev yavrum?"

Anası iyice meraklanmış, gülümsemeye başlamıştı. Ana önde, Kaptan arkada eve yürüdüler, sedire karşılıklı oturdular.

"Patlıcan rengi bir ev, iki katlı. Çatısı kırmızı kiremit. Alt katta bir ocaklık var yeşil mermerden, üst katta bir ocaklık var, mavi damarlı mermerden. Ocaklığın üstünde de bir resim, çiçek açmış bir badem dalı... Dalın yöresinde de türlü türlü küçücük, bin bir renkte kuşlar uçuşuyor, kanatları pır pır... Ev denize bakıyor, iskeleye yakın. Hem önde, hem de arkada, şu bizim portakal bahçesinin belki de beş misli birer bahçe. Evin önündeki bahçede de üç tane koskocaman nar ağacı

var.

"Narları pembe mi?"

"Bilemem."

"Yoksa nar vermiyorlar mı, narlar çok mu yaşlı?"

"Yok ana yok. Yaşlı değil. Daha nar zamanı değil de ondan. Sonbahara... Bu kocaman ağaçların narı hiç pembe olmaz mı?"

"Nasıl aldın, yerlilere parasız veriyorlarmış da."

"Poyraz Reis aliverdi bana."

"O kadar çok mu parası var onun?"

"Çok, çok... Altın madalyası var. O kadar çok harp etmiş ki, Mustafa Kemal Paşa vermiş ona. Bir de boynunda koskocaman bir altın muskası var. Onu da Mustafa Kemal Paşa vermiş. Çok da para vermiş!

"Neden aldı bu evi sana?"

"Komşu olalım, diye. Beni çok seviyor da..." Ana ayağa kalktı, oğlunun karşısına geçti, gözlerini ona dikti, bir süre tepeden tırnağa süzdü kaptanını, oğlunu hayranlıkla.

"Kim sevmez ki, benim oğlumu," diye övündü.

"O Karınca Adası çok yeşil. Çok ot, çok ağaç, çok bağ, çok şeftali, çok badem, çok zeytin ağacı da var orada. Sana beş tane kırmızı, üç tane de mavi keçi alacağım. Kaba Adaya gidip sana Hızırın keçilerinden üçünü de yakalayacağım. Üçü dişi, biri teke."

"İstemem," diye sapsarı kesilerek bağırdı ana.

"Kesmeyeceğiz ki onları ana."

"İstemeeem. O keçilere dokunulmaz."

"O keçilerin sütünü içenler yüz yıl yaşarlarmış."

"İstemem."

"Öyle olsun ana. Kırmızı keçiler sana yeter."

"Üç de kara keçi. Kara keçilerin sütleri şifalıdır."

"Şifalıdır."

Ana ayağa fırladı. O yumuşacık, adı gibi, Melek kadın ortada dimdik durdu. Heyecandan soluğu taşmış, göğsü inip inip kalkıyor, büyük memeleri hopluyordu.

"Haydi kalk, evi hemen toplayalım."

"Nereye ana?"

"Evimiz Karınca Adasında değil mi?"

"Orada."

"Önünde de üç koskocaman pembe narlar veren üç ağaç yok mu?"

"Var."

"Öyleyse ne duruyorsun? Yarın sabah erkenden yola çıkmalı, .evimize tez, tez, tez ulaşmalıyız. Haydi kalk, durmanın zamanı mı?"

"Ana bak..."

"Haydi kalk, diyorum sana, kalk!"

"Ana bak, sana ne diyeceğim."

"Diyeceğin senin olsun. Haydi kalk, yarın sabah gün ışımadan evimizde olmalıyız. Kalk, kalk... Kalk oğlum, kalk kara gözlüm, kalk yiğidim kalk! Durmanın sırası değil."

"Ana bak, sana ne diyeceğim."

299

"De bakalım, ne diyeceksen."

"Ana biliyor musun, bu ev kimin?"

"Bana ne, kimin olursa olsun, sen satın almadın mı, Mustafa Kemal Paşanın madalyalı, altın muskalısı sana bu evi vermedi mi?"

"Verdi."

"Öyleyse daha ne söyleyeceksin?"

"Bu ev Ketî Sotirinin evi."

Ana bir an durdu, başını önüne eğdi, düşündü. Biraz sonra başını kaldırdığında Kaptan anasının yüzünün allak bullak olduğunu gördü. Yüz hemencecik de değişti.

"Güzel Ketinin evi öyle mi?"

Bunu sorarken yüzü açıldı, gözlerinin içi güldü. Her yanından mutluluklar fışkırdı gibi geldi kaptana.

"Güzel Ketinin evi."

"İyi ya, çok güzel ya. Güzel Ketinin evinde oturacağım ya. Ne var bunda?"

Kaptan kıvrandı, bir şeyler söyleyecek oldu vazgeçti. Anası sevinç, bir mutluluk yeli gibi esiyordu.

"Hani düşündüm ki..."

"Ne düşündün bakalım."

Şimdi mutluluk yeli durmuş, yerinde keskin, dimdik bir kaya kalmıştı.

"Hani düşündüm ki bir uğursuzluk olmasın."

"Neden uğursuzluk olacakmış?"

"Onları sürdüler ya, bin yıllık topraklarından kopardılar ya..."

"Bize ne bundan..."

"Hani güzel Ketinin kocası da dini bir uğruna şehit düştü ya..."

"Şehit mi düştü?"

"Şehit düştü, tstanbul Ruslar alıyordu ya, Ruslar gelmiş İstan-bulun kapılarına dayanmıştı ya... tstanbula girmeden yolun üstünde kırk gözlü bir köprü vardı ya, işte mülazım Elia Efendi, bölüğünü aldı köprünün üstüne pusuya yattı, mitralyözünün başında pusuya yattı. Düşman ölümün üstünden geçmeden, bu köprüden, tstanbuldan yana geçemez, dedi. Üç gün üç gece, köprünün üstünde bir adım gerilemeden düşmanla çarpıştı. Düşman kıyamet kalabalıktı, köprüyü tu-

300

'İL HALK KÜTÜPHANESİ

tanların hepsi öldürüldü. Düşman da ancak ondan sonra, onların ölülerini çiğneyerek İstanbuldan yana geçebildi. Daha o köprünün üstünden sabahlara kadar ışıklar gidip geliyor, dolaşıp duruyormuş. Şimdi Elia Efendi, güzel Ketinin kocası, ermiş bir şehit değil mi?"

"Değil.11

"Neden değil imiş?"

"İşte ondan değil."

"Şehit düşme Elia Efendi o köprünün, hem de kırk gözlü, uzun köprünün üstüne sabaha kadar ışık yağar mı?" Yağar.

"Bir şehidin evinde oturmak uğursuzluk getirmez mi?"

"Getirmez."

"Dini bir uğruna..."

"Hah, dini bir uğrunaymış! Tuzlayım da kokma sen Kadri Kaptan. Benim güzel oğlum, Kaptanım, o şehitmiş! Müslüman olmayan şehit olabilir mi?"

"Olur ana, olur. İşte Elia Efendi o şehit olmadı da, o, köprünün üstünde sabaha kadar dolaşan ışıklar ne?"

"Kim gördü, kim söyledi sana?"

"Herkes biliyor. Şehit, diye kilisede dua okudular, mumlar yaktılar onun için."

"Suuuus," diye bağırdı Melek Hanım, "suuuus, dinsiz imansız adam. Onlar kilisede kedilerine bile mum yakıyorlar."

"Kızma, öfkelenme ana, hani dedim ki..."

"Tövbe et, tövbe et, dinden imandan çıktın, tövbe et!"

"Tövbe ana tövbe! Hani diyordum ki..."

"Bu evi satarız, pahalılandığında çok paraya. O parayla da ben..."

"Balık tut, balık tut, kılıç balığı... Daha çok para kazanırsın. Ben de adada otururum. İki katlı evde, has bahçenin ortasında. Bu kümes gibi evden de kurtulurum. Bahçede de al çiçekli üç tane nar ağacı, hepsi de yan yana çiçeğe durmuşlar. Denizin ortasında kıpkırmızı, yaaaa!"

"Ana ya portakal bahçemiz... Her bir ağacı kendi elimle dikmedim mi, her birisini bebeler gibi ninni söyleyerek büyütmedim mi?"

"Adadaki evimizin bahçesine de dikersin. Bu bahçeyi de, bu kümesi de satarsın."

301

"Kimse almaz ki burasını. Millette para yok ki..."

"Sen de milletin parası olduğunda satarsın."

"Ana, sen orada deli olursun. Kim yok, kimsecik yok, dört bir yan deniz, avuç içi kadar bir ada. Hapisane gibi."

"Hahhah," diye güldü Melek Hanım, "Hahhahhaaa, sanki burası hapisane değil."

Ayağa kalktı, küçücük kadın öfkeden kocaman olmuş, ak saçları kabarmıştı.

"Ulan, ben yarın sabah erkenden adaya gidiyorum. İstersen gel, istersen gelme. Ben tek başıma otururum güzel evceğizimde, pembe, mayhoş narlarımı da o altın muskalı adama satarım. Yarın sabah erkenden... Sen ister gel, ister gelme."

"Ana, yapma etme ana."

"Seni köpek, inatçı köpek. Baban da böyleydi. Senin gibi inatçıydı. Dedim ki ona Mustafa, kulun kurbanın olayım askere gitme, orada seni öldürürler. Şu karşı dağa git. Bizimkiler oraya Kazdağı, Rumlar îda derler. Benim babamın köyü de oradadır. Sana iyi bakarlar. Seni orada ballan kaymaklan beslerler. Savaş bittikten sonra da, kim kime, dum duma. Ondan sonra askerliğini yapar evine dönersin. Üç gün üç gece, kırk gün kırk gece yalvardım da beni dinlemedi, başını aldı da gitti. Gencecik, fidan gibiydi. Sen on beş yaşında ya vardın, ya yoktun. Aklında mı gidişi?"

"Şimdiki gibi gözlerimin önünde. Ne yapsın ana, gitmese asarlardı onu."

"Bak, bak, şu kasaba, şu köyler hep asker kaçaklarıyla dolu, astılar mı hiçbirini. Hepsi de zengin oldu."

"Babam da şehit oldu. Mezarında ışık yanıyor."

"Hahhah, hahha... Mezarında ışık mı yanıyor?"

"Işık yanıyor ya."

"Vay oğlum vay, akılsız oğlum vay, babanın mezarı yok ki..."

"Yok, biliyorum ana, yok."

Kaptan da öfkelenmiş, sesini yükseltmişti. Melek, oğlunun böylesine çıkışmasını, sesini bu kadar yükseltisini ilk olaraktan duyuyordu. Şaşırdı, ne yapacağını, ne söyleyeceğini bilemedi. Şu çocuğa ne olmuştu böyle? Şaşkınlığını üstünden tez attı. Keskin, sert, ağır ağır konuştu:

302

"Duydun mu, hiç duydun mu İsmail Çavuşu?"

"Duydum. Hem de kaç kere."

"Bir daha duy yavrum."

"Bir daha da, bir daha da, duyarım."

"Yaaa, benim güzel oğlum, yakışıklı oğlum, akıllı oğlum, inatçı oğlum. İsmail Çavuş ne dedi, babanın yanındaymış."

"Biliyorum."

"Aşağıda denizi, baştan sona ateş almış, deniz yamyormuş, gemiler yanıyormuş, topraklar yamyormuş. Yanan denizden de üstlerine top gülleleri yağıyormuş."

"Biliyorum."

"Bilmez ol. Baban İsmail Çavuşun elli adım ötesinde siperin içindeymiş. Bir top güllesi gelmiş babangilin siperine düşmüş. Düşer düşmez de göğe bir yalım ırmağı fıskırmış. İsmail Çavuş varmış bakmış ki, güllenin açtığı koskocaman çukurda hiçbir şey yok topraktan başka. Ne azıcık bir parça et, ne bir kıymık kemik... O yöreni hep aramış, hiçbir parça bulamamış."

"Biliyorum ana."

"Bilmez ol. Baban toz olmuş. Sen, hiç tozdan şehit duydun mu?"

"Duymadım ana."

"İşte baban beni dinleseydi böyle olmazdı. Mezarı, kemiği bile yok. Hava gibi bir şey olmuş baban. İsmail Çavuş böyle demedi mi?"

"Dedi ana."

"Kulaklarınla duydun ya."

"Duydum ana."

"İsmail Çavuş ne diyordu?"

"Diyordu ki ana, keski askerden kaçsaydım da, bacaklarımı orada bırakıp, toprakta böyle sürünmeseydim. Ben ayaklar altında ellerimle yürür, sürünürken, onlar bana tepeden bir solucana bakar gibi bakarken keski ben de toz olsaydım da bu günleri görmeseydim. Aaah, babam bu kadar inatçı olmasaydı."

Kadri Kaptan gülererek ayağa kalktı, anasına sarıldı, saçlarından öptü.

"Babam gibi inatçı olmayacağım ana. Şimdi evi topla. Ben çarşıya gidiyorum, bir iki şey alacağım. Hemen dönerim."

"Anan sana kurban olsun, hayran olsun Kaptanım. Allah senin tuttuğunu altın etsin. Baban gün görmedi, Allah sana kötü gün göstermesin şahinim. Bütün denizlerin balıkları senin ağına, senin oltana, senin zıpkınına gelsin inşallah! Ben de hemen gider, komşularla helalla-şır, gelir evi toplayım."

Kaptan dışarıya fırladı. Bu evin tapusunu aldığı anda o kadar, o kadar sevinmiş, bütün bedeni sevince kesmişti, öyleyse anasını görür görmez adaya gitmekten neden caymıştı? Anasına, o yalnız adada bir ömür geçirecek anasına mı acımişti? Anasına kızmış mıydı, anasını mı denemişti, bilemiyordu. Bu işin üstünde daha çok durmak istemedi. Korktuğu başına gelmemişti ya. Anası ondan önce, ondan daha istekli adaya koşuyordu ya. Ona oğlaklı, sütlü üç kızıl keçiyi, iki oğlaklı ala keçiyi, bir de tekeyi, bugünden tezi yok alacaktı ya. Nerdeyse çarşının ortasında parmak şakırdatıp göbek atacaktı. Alışverişini yapıp eve hemencecik döndü. Anası da komşularla helallaşıp eve dönmüş, hemen hemen evi toplamış, denkleri bağlıyordu. Ter içinde kalmıştı.

"Geldin mi yavrum," dedi.

"Geldim ana. Sen otur şuraya, denkleri ben bağlarım."

Anasının elinden ipi aldı, kilime sarılmış yatakları bağladı duvarın dibine koydu, kap kaçağı bir çuvala doldurdu, hasırları topladı. Duvardaki resimleri indirdi. Mavi, yeşil, kırmızı boyalı resimdeki gemiden yalımlar fışkırıyor, burnundan, yarı yarıya denize gömülmüş öteki vapur da batıyordu, öteki resimler de hep savaş resimleriydi. Dalgalanan ay yıldızlı büyük bayrağın altında general Trikopolis Mustafa Kemal Paşaya kılıcını teslim ediyordu. Öteki, çarşaf kadar geniş resimde de iki asker süngülerini köküne kadar birbirlerine sokmuşlar, ayakta öyle dimdik kalakalmışlar, gülümsüyorlardı.

Bahçedeki el arabasını kapıya getirdi. Yedek su küpünü, testileri dışarıya taşıdı. Ortalıkta hiçbir şey kalmayınca vardı anasının yanına oturdu, anasına sarıldı:

"İyi ki adaya gitmek için inat ettin güzel anam, göreceksin, evimiz ne güzel bir ev."

"Güzel Ketinin."

"Ketinin evi," diye övündü Kadri Kaptan.

Gözleri, bir şey kalmış mı, diye evin içini tarafken farkına vardı:

304

di.

"Ana, her şeyi topladık, biz nerede yatacağız bu gece," diye yakın-

Ana bozmadı:

"Hasırların üstünde," dedi. "Bir geceden ne olur ki... Yanlarımız çürümez ya."

"Çürümez," dedi Kadri Kaptan.

Gün ışımadan, daha deniz beyazken yola koyuldular. Onları, Kadri Kaptanın bütün çocukluk, balıkçı, Melek Hanımın da mahalle arkadaşları, bu sabahın köründe uğurlamaya gelmişlerdi.

Sabah açıldı, gün doğdu. Deniz dümdüzdü. En küçücük bir dalga, bir kırışık yoktu suyun yüzünde. Melek Hanımın içi alıp alıp veriyor, bir an o kimsiz kimsesiz, ıssız adaya, o cehennemin dibine gittiği için üzüldü, hemencecik de arkasından içini bir sevinç dolduruyor-du.

Tekne adaya yaklaşırken Melek Hanım ayağa kalktı, elini gözlerine siper etti, önündeki, denizden kapkara yükselen adaya baktı. Ada deyince küçücük bir şey sanmıştı. Meğer kocamanmış, bir dağ gibi bir şeymiş. Yaklaştıkça önündeki dağ daha da yükseliyor, genişliyordu. Alandaki ulu ağacın arkasındaki sıra sıra evlerin camı, pencereleri, renkleri yavaş yavaş ortaya çıkıyordu.

Melek Hanım, elleri belinde önünde yükselen bu yemyeşil dağa hayranlıkla bakıyor, adaya yaklaştıkça da şaşkınlıktan şaşkınlığa uğruyordu.

"Neresi orası?"

Sağ elini uzatmış iskeleyi gösteriyordu Melek Hanım.

"Adanın iskelesi."

Melek Hanım sevincinden uçuyor, "ne güzel, ne güzel, ne güzel bir yere getirdin bizi, o, küçücük evde nerdeyse boğulacaktım. Allah tuttuğunu altın etsin."

Teknenin başına doğru sallanarak, tökezleyerek yürüdü. "Ana düşeceksin," diye Kadri koşup onu yakalamasa denize düşecekti. "Ana ne yapıyorsun sen?"

"Ne olmuş yani, niçin düşüyormuşum, oğlum. Ne güzel, ne güzel bir yer."

"Ben sana demedim mi?"

305

"Allah seni bu dünyada da, öteki dünyada da bahtiyar kılsın."

Melek Hanım sallanarak, koşarcana Kadri Kaptana giderken, denize düşmekten onu gene hemen yetişen Kaptan kurtardı.

"Ana ne yaptın, ana ne yapıyorsun?"

"Ne olmuş, bir şey yapmadım. Ayağım kayıyordu." Sevinçten soluk soluğa, dolup taşarak, "bak arkadaşların bizi karşılamaya gelmişler."

Kaptanın ellerinden kayarak aşağıya süzüldü, bu sefer de ağlıyordu.

"Ana ne oldu?"

Kaptan eğildi, onu yerden kaldırdı.

Melek Hanım bir ağlıyor, sonra gözyaşlarını silerek, bir gülüyor, bir ağlıyordu.

"Anam etme. Ana, seni böyle görünce arkadaşlarım kim bilir ne sanacaklar. Belki de seni zorlan getiriyorum sanacaklar?"

"Ne sanarlarsa sansınlar," dedi Melek Hanım, hemencecik de kendine geldi, gözlerinin yaşını sildi. Tekne iskeleyle yanaşırken yüzünün kırışıklıkları iyice açılmış, yüzü pesbembe bir sevinç çiçeğine dönmüştü.

Birinci Kitabın Sonu

İSTANBUL HALFC ÜR HA VTEST

lv.3yıt

Tasnif rTo ;;

306

TasnUÎHJ. : j

Yayımlayan: Adam Yayıncılık ve Matbaacılık A.Ş.

Kapak: Ana Basım Sanayi A.Ş.

tç Baskı: Şefik Matbaası

Konu No: _____

Kayıt No: 1 I \ I^ W

KİTAP CEBİ

Yaşar Kemal

Fırat Suyu Kan Akıyor Baksana

Bir Ada Hikayesi I

Yaşar Kemal'in yeni kitabı Fırat Suyu Kan Akıyor Baksana,

Bir Ada Hikayesi üçlüsünün ilk kitabı.

Bir Ada Hikayesinde, Ege'de yüzleri birbirlerine dönük milyonlarca insanın yerlerinden yurtlarından edilişinin öyküsü anlatılıyor. Sonunda insanoğlunun yol açtığı bir trajedinin ilk romanı.

"Yaşar Kemal çağımızın en büyük romanını yaratanlardandır."

(Le Monde, Fransa)

"Yaşar Kemal çağdaş dünyanın en büyük anlatıcılarından biridir. Onu okumak yaşamın kendisini anlamaktır. O, korkusuz bir kahraman gibi yazıyor."

John Berger

(İngiltere)

"Yalnız Mitterrand'ın yüreğindeki sevgili ozan değil, Yaşar Kemal edebiyatın bir devidir."

Andre Clavel

(Fransa)

"Yitirdiğimiz anlatım geleneğini ne mutlu ki Yaşar Kemal bulmuş. Tarihi ve politikayı altüst ederek yirmi beş otuz yüzyıl sonra Yunanlı ozan (Homeros) susmuş ve söz sırası Truvalı ozana (Yaşar Kemal) geçmiştir."

Robert Kanfers

"Yaşar Kemal Homeros'tan bu yana gelen en eski geleneksel anlatıcıdır. Başka bir sesi olmayan halkın sesidir."